

ვეფხისტყაოსანი

ISBN 978-9941-13-052-6

შოთა რუსთაველი

ვეფხისტყაოსანი

თბილისის
უნივერსიტეტის
ბაიბლიოთეკა

რედაქტორი

დალი გერმანიშვილი

ყდა

თინათინ ჩირინაშვილი

კომპიუტერული უზრუნველყოფა:

ლელა ნიკლაური
რუსუდან მიქენაია
ნათია დვალი

სარჩევი

დასაწყისი	9
ამბავი როსტევიან არაბთა მეფისა	15
როსტევიან მეფისაგან და ავთანდილისაგან ნადირობა	22
ნახვა არაბთა მეფისაგან მის ყმისა ვეფხისტყაოსნისა	25
თინათინისაგან ავთანდილის გაგზავნა მის ყმის საძებრად	32
წიგნი ავთანდილისა თავის ყმათა თანა	40
ავთანდილისაგან მის ყმისა ძებნად წასლვა	43
ამბავი ავთანდილისა, ასმათს რომ ეუბნების ქვაბშიგან	53
შეყრა ტარიელისა და ავთანდილისა	62
ტარიელისაგან თავის ამბის მბობა ავთანდილთანა	68
ამბავი ტარიელის გამიჯნურებისა	74
წიგნი ნესტან-დარეჯანისა საყვარელსა თანა მინერილი პირველი	81
წიგნი ტარიელისა საყვარელთანა	83
წიგნი ტარიელისა ხატაელთანა	85
ნესტანისაგან ტარიელის ხმობა	86
წიგნი ხატაელთა მეფისა, ტარიელის წინაშე მოწერილი პასუხად	88
ტარიელისა და ნესტანის პირის-პირ შეყრა	90
ტარიელისაგან ხატაელს წასლვა და დიდი ომი	93
წიგნი ტარიელისა ინდოთ მეფის წინაშე და გამარჯვებით შემოქცევა	101
წიგნი ნესტან-დარეჯანისა საყვარელსა თანა	106
ტარიელის ტირილი და დაბნედა	108
წიგნი ტარიელისა საყვარელსა თანა პასუხად	110
რჩევა ნესტან-დარეჯანის გათხოვებისა	111

ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანის თათბირი და გამორჩევა	113
ხვარაზმშას შვილის ინდოეთს მოსვლა საქორწილოდ და ტარიელისაგან მისი მოკლვა	119
ამბის ცნობა ტარიელისაგან ნესტან-დარეჯანის დაკარგვისა	123
ამბავი ნურადინ-ფრიდონისა, ოდეს ტარიელ შეეყარა	128
შველა ტარიელისაგან ფრიდონისა	132
ფრიდონისაგან ნესტან-დარეჯანის ამბის მბობა	134
ამბავი ავთანდილისა არაბეთს შექცევისა	143
დათხოვნა ავთანდილისა როსტევან მეფესთანა. ვაზირის საუბარი	153
ავთანდილისაგან შერმადინის საუბარი	161
ანდერძი ავთანდილისა როსტევან მეფის წინაშე	164
ლოცვა ავთანდილისა	168
ცნობა როსტევან მეფისაგან ავთანდილის გაპარვისა	169
წასლვა ავთანდილისაგან ტარიელის შეყრად მეორედ	173
პოვნა ავთანდილისაგან დაბნედილის ტარიელისა	180
მბობა ტარიელისაგან ლომ-ვეფხის დახოცისა	187
ტარიელისაგან და ავთანდილისაგან ქვაბს მისლვა და ასმათის ნახვა	189
წასლვა ავთანდილისაგან ფრიდონისასა	196
მისლვა ავთანდილისაგან ფრიდონისასა	200
წასლვა ავთანდილისაგან ნესტან-დარეჯანის საძებრად და ქარავანთა შეყრა	210
ამბავი ავთანდილისა გულანშაროს მისლვისა	217
ფატმანისაგან ავთანდილის გამიჯნურება	221
წიგნი ფატმანისა ავთანდილთანა სამიჯნურო	222
წიგნი ავთანდილისა ფატმანთანა	225
ფატმანისაგან ნესტან-დარეჯანის ამბის მბობა	230
ამბავი ნესტან-დარეჯანისა ქაჯთაგან შეპყრობისა. ფატმანისაგან მბობა ავთანდილთანა	246
წიგნი ფატმანისა ნესტან-დარეჯანთანა	256

ნიგნი ნესტან-დარეჯანისა ფატმანთანა	259
ნიგნი ნესტან-დარეჯანისა საყვარელთანა	261
ნიგნი ავთანდილისა ფრიდონთანა	266
წასლვა ავთანდილისა გულანშაროთ და ტარიელის შეყრა	268
ტარიელისა და ავთანდილისაგან წასლვა ფრიდონისასა ...	277
თათბირი ნურადინ-ფრიდონისა	281
თათბირი ავთანდილისა	282
თათბირი ტარიელისა	284
ტარიელისაგან ზღვათა მეფისას მისლვა	289
ქორწილი ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანისა ფრიდონისაგან	296
სამთავანვე ქვაბსა მისლვა და მუნით არაბეთს წასლვა	302
ქორწილი ავთანდილისა და თინათინისა არაბთა მეფისაგან	312
ტარიელისაგან ინდოთ მეფის სიკვდილის ცნობა	318
ტარიელისაგან ინდოეთს მისლვა და ხატაელთა დამორჩილება	322
ქორწილი ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანისა	329
დასასრული	335
ლექსიკონი	337

ტექსტი შედარებულია 1957 წელს ალ. ბარამიძის,
კ. კეკელიძისა და ა. შანიძის რედაქტორობით გამოცემულ
„ვეფხისტყაოსანთან“

დასაწყისი

1

რომელმან შექმნა სამყარო ძალითა მით ძლიერითა,
 ზეგარდმო არსნი სულითა ყვნა ზეცით მონაბერითა,
 ჩვენ, კაცთა, მოგვცა ქვეყანა, გვაქვს უთვალავი ფერითა,
 და მისგან არს ყოვლი ხელმწიფე სახითა მის მიერიითა.

2

ჰე, ღმერთო ერთო, შენ შეჰქმენ სახე ყოვლისა ტანისა,
 შენ დამიფარე, ძლევა მეც დათრგუნვად მე სატანისა,
 მომეც მიჯნურთა სურვილი, სიკვდიდმდე გასატანისა,
 და ცოდვათა შესუბუქება, მუნ თანა წასატანისა.

3

ვის ჰშვენის, - ლომსა, - ხმარება შუბისა, ფარ-შიმშერისა,
 - მეფისა მზის თამარისა, ღანვ-ბადახშ, თმა-გიშერისა, -
 მას, არა ვიცი, შევჰკადრო შესხმა ხოტბისა, შე, რისა,
 და მისთა მჭვრეტელთა ყანდისა მირთმა ხამს მართ, მი, შერისა.

4

თამარს ვაქებდეთ მეფესა სისხლისა ცრემლ-დათხეული,
 ვთქვენი ქებანი ვისნი მე არ-ავად გამორჩეული.
 მელნად ვიხმარე გიშრის ტბა და კალმად მე ნა რხეული,
 და ვინცა ისმინოს, დაესვას ლახვარი გულსა ხეული.

5

მიბრძანეს მათად საქებრად თქმა ლექსებისა ტკბილისა,
ქება წარბთა და წამნამთა, თმათა და ბაგე-კბილისა,
ბროლ-ბადასხმისა თლილისა, მით მიჯრით მიწყობილისა.

და გასტეხს ქვასაცა მაგარსა გრდემლი ტყვიისა ლბილისა.

6

ან ენა მინდა გამოთქმად, გული და ხელოვანება, -
ძალი მომეც და შენევენა შენგნით მაქვს, მივსცე გონება;
მით შევეწინენეთ ტარიელს, ტურფადცა უნდა ხსენება,

და მათ სამთა გმირთა მნათობთა სჭირს ერთმანერთის მონება.

7

მო, დავსხდეთ, ტარიელისთვის ცრემლი გვედის შეუშრობილი;
მისებრი მართ დაბადებით ვინმცა ყოფილა შობილი!

დავჯე, რუსთველმან გავლექსე, მისთვის გულს ლახვარ-

სობილი,

და აქამდის ამბად ნათქვამი, ან მარგალიტი წყობილი.

8

მე, რუსთველი ხელობითა, ვიქმ საქმესა ამა დარი:

ვის ჰმორჩილობს ჯარი სპათა, მისთვის ვხელობ, მისთვის

მკვდარი;

დავუძღურდი, მიჯნურთათვის კვლა წამალი არსით არი,

და ანუ მომცეს განკურნება, ანუ მიწა მე სამარი.

9

ესე ამბავი სპარსული, ქართულად ნათარგმანები,
ვით მარგალიტი ობოლი, ხელის-ხელ საგოგმანები,
ვპოვე და ლექსად გარდავთქვი, საქმე ვქმენ საქოჭმანები,

და ჩემმან ხელ-მქმნელმან დამმართოს ლალმან და ლამაზმან ნები.

10

თვალთა, მისგან უნათლოთა, ენატრამცა ახლად ჩენა;

აჰა, გული გამიჯნურდა, მიჰხვდომია ველთა რბენა!

მიაჯუთ ვინ, ხორცთა დანვა კმა არს, მისცეს სულთა ლხენა.

და სამთა ფერთა საქებელთა ლამის ლექსთა უნდა ვლენა.

შოთა რუსთაველი

11

რაცა ვის რა ბედმან მისცეს, დასჯერდეს და მას უბნობდეს:
 მუშა მინყვი მუშაკობდეს, მეომარი გულოვნობდეს;
 კვლა მიჯნურსა მიჯნურობა უყვარდეს და გამოსცნობდეს,
 და არცა ვისგან დაინუნოს, არცა სხვათა უნუნობდეს.

12

შაირობა პირველადვე სიბრძნისაა ერთი დარგი,
 საღმრთო, საღმრთოდ გასაგონი, მსმენელთათვის დიდი მარგი,
 კვლა აქაცა ეამების, ვინცა ისმენს კაცი ვარგი;
 და გრძელი სიტყვა მოკლედ ითქმის, შაირია ამაღ კარგი.

13

ვითა ცხენსა შარა გრძელი და გამოსცდის დიდი რბევა,
 მოზურთაღსა - მოედანი, მართლად ცემა, მარჯვედ ქნევა,
 მართ აგრევე მელექსესა - ლექსთა გრძელთა თქმა და ხევა,
 და რა მისჭირდეს საუბარი და დაუნყოს ლექსმან ლევა.

14

მაშინლა ნახეთ მელექსე და მისი მოშაირობა,
 რა ველარ მიჰხვდეს ქართულსა, დაუნყოს ლექსმან ძვირობა,
 არ შეამოკლოს ქართული, არა ქმნას სიტყვა-მცირობა,
 და ხელ-მარჯვედ სცემდეს ჩოგანსა, იხმაროს დიდი გმირობა.

15

მოშაირე არა ჰქვიან, თუ სადმე თქვას ერთი, ორი;
 თავი ყოლა ნუ ჰგონია მელექსეთა კარგთა სწორი;
 განაღა თქვას ერთი, ორი, უმსგავსო და შორი-შორი,
 და მაგრა იტყვის: „ჩემი სჯობსო“, უცილობლობს ვითა ჯორი.

16

მეორე ლექსი ცოტაი, ნაწილი მოშაირეთა,
 არ ძალ-უც სრულ-ქმნა სიტყვათა, გულისა გასაგმირეთა, -
 ვამსგავსე მშვილდი ბედითი ყმანვილთა მონადირეთა:
 და დიდსა ვერ მოჰკლვენ, ხელად აქვს ხოცა ნადირთა მცირეთა.

17

მესამე ლექსი კარგია სანადიმოდ, სამღერელად,
სააშუკოდ, სალალობოდ, ამხანაგთა სათრეველად;
ჩვენ მათიცა გვეამების, რაცა ოდენ თქვან ნათელად.

და მოშიარე არა ჰქვიან, ვერას იტყვის ვინცა გრძელად.

18

ხამს, მელექსე ნაჭირვებსა მისსა ცუდად არ აბრკობდეს,
ერთი უჩნდეს სამიჯნურო, ერთსა ვისმე აშუკობდეს,
ყოვლსა მისთვის ხელოვნობდეს, მას აქებდეს, მას ამკობდეს,

და მისგან კიდე ნურა უნდა, მისთვის ენა მუსიკობდეს.

19

ჩემი ან ცანით ყოველმან, მას ვაქებ, ვინცა მიქია;
ესე მიჩნს დიდად სახელად, არ თავი გამიქიქია!

იგია ჩემი სიცოცხლე, უწყალო ვითა ჯიქია;

და მისი სახელი შეფარვით ქვემორე მითქვამს, მიქია.

20

ვთქვა მიჯნურობა პირველი და ტომი გვართა ზენათა,
ძნელად სათქმელი, საჭირო გამოსაგები ენათა;

იგია საქმე საზეო, მომცემი აღმაფრენათა;

და ვინცა ეცდების, თმოზამცა ჰქონდა მრავალთა წყენათა.

21

მას ერთსა მიჯნურობასა ჭკვიანნი ვერ მიჰხვდებიან,

ენა დაშვრების, მსმენლისა ყურნიცა დავალდებიან;

ვთქვენ ხელობანი ქვენანი, რომელნი ხორცთა ჰხვდებიან;

და მართ მასვე ჰბაძვენ, თუ ოდეს არ სიძვენ, შორით ბნდებიან.

22

მიჯნური შმაგსა გვიქვიან არაბულითა ენითა,

მით რომე შმაგობს მისისა ვერ-მიხვდომისა წყენითა;

ზოგთა აქვს საღმრთო სიახლე, დაშვრების აღმაფრენითა,

და კვლა ზოგთა ქვე უც ბუნება კეკლუცთა ზედან ფრფენითა.

23

მიჯნურსა თვალად სიტურფე ჰმართებს, მართ ვითა მზეობა,
სიბრძნე, სიმდიდრე, სიუხვე, სიყმე და მოცალეობა,
ენა, გონება, დათმობა, მძლეთა მებრძოლთა მძლეობა.

და ვისცა ეს სრულად არა სჭირს, აკლია მიჯნურთ ზნეობა.

24

მიჯნურობა არის ტურფა, საცოდნელად ძნელი გვარი;
მიჯნურობა სხვა რამეა, არ სიძვისა დასადარი:

იგი სხვაა, სიძვა სხვაა, შუა უზის დიდი მზღვარი,

და ნუვინ გაჰრევთ ერთმანერთსა, გესმას ჩემი ნაუბარი!

25

ხამს მიჯნური ხანიერი, არ მეძავი, ბილწი, მრუში,
რა მოჰშორდეს მოყვარესა, გაამრავლოს სულთქმა, უში,
გული ერთსა დააჯეროს, კუშტი მიჰხვდეს, თუნდა ქუში;
მძულს უგულოდ სიყვარული, ხვევნა, კოცნა, მტლაშა-მტლუმი.

26

ამა საქმესა მიჯნური ნუ უხმობს მიჯნურობასა:
დღეს ერთი უნდეს, ხვალე სხვა, სთმობდეს გაყრისა თმობასა;
ესე მღერასა ბედითსა ჰგავს ვაჟთა, ყმანვილობასა.

და კარგი მიჯნური იგია, ვინ იქმს სოფლისა თმობასა.

27

არს პირველი მიჯნურობა არ-დაჩენა ჭირთა, მალვა,
თავის-წინა იგონებდეს, ნიადაგმცა ჰქონდა ხალვა,
შორით ბნედა, შორით კვდომა, შორით დაგვა, შორით ალვა,

და დათმოს წყრომა მოყვრისაგან, მისი ჰქონდეს შიში, კრძალვა.

28

ხამს, თავისსა ხვაშიადსა არვისთანა ამჟღავნებდეს,
არ ბედითად „ჰაის“ ზმიდეს, მოყვარესა აყივნებდეს,

არსით უჩნდეს მიჯნურობა, არასადა იფერებდეს,

და მისთვის ჭირი ღხინად უჩნდეს, მისთვის ცეცხლსა მოიდებდეს.

მას უშმაგო ვით მიენდოს, ვინ მოყვარე გაამჟღავნოს?
ამის მეტი რამცა ირგო: მას ავნოს და თვითცა ივნოს.
რათამცალა ასახელა, რა სიტყვითა მოაყივნოს?

და რა ჰგავა, თუ მოყვარესა კაცმან გული არ ატკივნოს!

მიკვირს, კაცი რად იფერებს საყვარლისა სიყვარულსა:
ვინცა უყვარს, რად აყივნებს მისთვის მკვდარსა, მისთვის
წყლულსა?!
თუ არ უყვარს, რად არა სძულს? რად აყივნებს, რაცა სძულსა?!

და ავსა კაცსა ავი სიტყვა ურჩევნია სულსა, გულსა.

თუ მოყვარე მოყვრისათვის ტირს, ტირილსა ემართლების;
სიარული, მარტოობა ჰშვენის, გაჭრად დაეთვლების;
იგონებდეს, მისგან კიდე ნურაოდეს მოეცლების,

და არ დააჩნდეს მიჯნურობა, სჯობს, თუ კაცსა ეახლების.

ამბავი როსტევეან არაბთა მეფისა

32

იყო არაბეთს როსტევეან, მეფე ღმრთისაგან სვიანი,
 მალალი, უხვი, მდაბალი, ლაშქარ-მრავალი, ყმიანი,
 მოსამართლე და მონყალე, მორჭმული, განგებინი,
 და თვით მეომარი უებრო, კვლა მოუბარი წყლიანი.

33

სხვა ძე არ ესვა მეფესა, მართ ოდენ მარტო ასული,
 სოფლისა მნათი მნათობი, მზისაცა დასთა დასული;
 მან მისთა მჭვრეტთა წაულის გული, გონება და სული,
 და ბრძენი ხამს მისად მაქებრად და ენა ბევრად ასული.

34

მისი სახელი - თინათინ, არს ესე საცოდნარია!
 რა გაიზარდა, გაივსო, მზე მისგან სანუნარია.
 მეფემან იხმნა ვაზირნი, თვით ზის ლალი და წყნარია,
 და გვერდსა დაისხნა, დაუნყო მათ ამო საუბნარია.

35

უბრძანა: „გკითხავ საქმესა, ერთგან სასაუბნაროსა:
 რა ვარდმან მისი ყვავილი გაახმოს, დაამჭნაროსა,
 იგი წავა და სხვა მოვა ტურფასა საბაღნაროსა;
 და მზე ჩავვისვენდა, ბნელსა ვსჭვრეტთ ღამესა ჩვენ უმთვაროსა.

„მე გარდასრულვარ, სიბერე მჭირს, ჭირთა უფრო ძნელია, დღეს არა, ხვალე მოვკვდები, სოფელი ასრე მქმნელია; რალა იგი სინათლე, რასაცა ახლავს ბნელია?!

და ჩემი ძე დავსვათ ხელმწიფედ, ვისგან მზე სანუნელია“.

ვაზირთა ჰკადრეს: „მეფეო, რად ჰბრძანეთ თქვენი ბერობა? ვარდი თუ გახმეს, ეგრეცა გვმართებს მისივე ჯერობა: მისივე ჰმეტობს ყოველსა სული და ტურფა ფერობა.

და მთვარესა მცხრალსა ვარსკვლავმან ვითამცა ჰკადრა მტერობა?!

„მაგას ნუ ჰბრძანებთ, მეფეო, ჯერთ ვარდი არ დაგჭნობია, თქვენი თათბირი ავიცა სხვისა კარგისა მჯობია; ხამს განალამცა საქმნელად, რაცა თქვენ გულსა გლმობია:

და სჯობს და მას მიეც მეფობა, ვისგან მზე შენაფლობია.

„თუცა ქალია, ხელმწიფედ მართ ღმრთისა დანაბადია; არ გათნევთ, იცის მეფობა, უთქვენოდ გვითქვამს კვლა დია; შუქთა მისთაებრ საქმეცა მისი მზებრ განაცხადია.

და ლეკვი ლომისა სწორია, ძუ იყოს, თუნდა ხვადია“.

ავთანდილ იყო სპასპეტი, ძე ამირ-სპასალარისა, საროსა მჯობი ნაზარდი, მსგავსი მზისა და მთვარისა, ჯერთ უნვერული, სადარო ბროლ-მინა საცნობარისა;

და მას თინათინის შევნება ჰკლევდის წამწამთა ჯარისა.

გულსა მისსა მიჯნურობა მისი ჰქონდა დამალულად; რა მოჰპორდის, ვერ-მჭვრეტელმან ვარდი შექმნის ფერ-
ნაკლულად;

ნახის, ცეცხლი გაუახლდის, წყლული გახდის უფრო წყლულად.

და საბრალთა, სიყვარული კაცსა შეიქმს გულ-მოკლულად!

42

რა მეფედ დასმა მეფემან ბრძანა მისისა ქალისა,
ავთანდილს მიჰხვდა სიამე, ვსება სჭირს მას აქ აღისა;
თქვა: „ზედა-ზედა მომხედების ნახვა მის ბროლ-ფიქალისა,
და ნუთუ მით ვპოვო ნამალი მე ჩემი, ფერ-გამქრქალისა!“

43

არაბეთს გასცა ბრძანება დიდმან არაბთა მფლობელმან:
„თინათინ ჩემი ხელმწიფედ დავსვი მე, მისმან მშობელმან;
მან განანათლნეს ყოველნი, ვით მზემან მანათობელმან.
და მოდით და ნახეთ ყოველმან შემამკობელმან!“

44

მოვიდეს სრულნი არაბნი, ჯარი განმრავლდა ხასისა:
ავთანდილ პირ-მზე, სპასპეტი ლაშქრისა ბევრ-ათასისა,
ვაზირი სოგრატი, მოახლე მეფისა დასთა დასისა;
და მათ რომე დადგეს საჯდომი, თქვეს: „უთქმელია ფასისა!“

45

თინათინ მიჰყავს მამასა პირითა მით ნათელითა,
დასვა და თავსა გვირგვინი დასდგა თავისა ხელითა,
მისცა სკიპტრა და შემოსა მეფეთა სამოსელითა.
და ქალი მზებრ უჭვრეტს ყოველთა ცნობითა ზე-მხედველითა.

46

უკუდგეს და თაყვანის-სცეს მეფემან და მისთა სპათა,
დალოცეს და მეფედ დასვეს, ქება უთხრეს სხვაგნით სხვათა,
ბუქსა ჰკრეს და წინწილანი დაატკობდეს მათთა ხმათა.
და ქალი ტირს და ცრემლსა აფრქვევს, ჰხრის ყორნისა ბოლო-
ფრთათა.

47

მამისა ტახტსა საჯდომად თავი არ ეღირსებოდა,
ამად ტირს, ბალი ვარდისა ცრემლითა აივსებოდა;
მეფე სწვრთის: „მამა ყოველი ძისაგან ითავსებოდა,
და ამისად ქმნამდის დამწველი ცეცხლი არ დამევესებოდა“.

უბრძანა: „ნუ სტირ, ასულო, ისმინე ჩემი თხრობილი:
დღეს შენ ხარ მეფე არაბეთს, ჩემგან ხელმწიფედ ხმობილი,
აქათგან ესე სამეფო შენი არს მართ მონდობილი.

და ხარმცა ბრძნად მქმნელი საქმისა, იყავ წყნარი და ცნობილი!

49

„ვარდთა და ნეხვთა ვინათგან მზე სწორად მოეფინების,
დიდთა და წვრილთა წყალობა შენმცა ნუ მოგეწყინების!
უხვი ახსნილსა დააბამს, იგი თვით ების, ვინ ების.

და უხვად გასცემდი, ზღვათაცა შესდის და გაედინების.

50

„მეფეთა შიგან სიუხვე, ვით ედემს ალვა, რგულია;
უხვსა ჰმორჩილობს ყოველი, იგიცა, ვინ ორგულია;
სმა-ჭამა - დიდად შესარგი, დება რა სავარგულია?!

და რასაცა გასცემ, შენია; რას არა, დაკარგულია!“

51

ამა მამისა სწავლასა ქალი ბრძნად მოისმინებდა,
ყურსა უპყრობდა, ისმენდა, წვრთასა არ მოიწყინებდა;
მეფე სმასა და მღერასა იქმს, მეტად მოილხინებდა;

და თინათინ მზესა სწუნობდა, მაგრა მზე თინათინებდა.

52

მოიხმო მისი გამზრდელი, ერთგული, ნაერთგულევი,
უბრძანა: „ჩემი საჭურჭლე, შენგან დანაბეჭდულევი,
მომართვი ჩემი ყველაი, ჩემი ნაუფლისწულევი“.

და მოართვეს. გასცა უზომო, უანგარიშო, ულევო.

53

მას დღე გასცემს ყველაკასა სივაჟისა მოგებულსა,
რომე სრულად ამოაგებს მცირესა და დიდებულსა.

მერმე ბრძანა: „ვიქმ საქმესა, მამისაგან სწავლებულსა,

და ჩემსა ნუვინ ნუ დაჰმალავს საჭურჭლესა დადებულსა“.

54

უბრძანა: „ნადით, გახსენით, რაცა სად საჭურჭლენია!
ამილახორო, მოასხი რემა, ჯოგი და ცხენია!“

მოიღეს. გასცა უზომო, სიუხვე არ მოსწყენია.

და ლარსა ჰხვეტიდინ ლაშქარნი, მართ ვითა მეკობრენია.

55

ალაფობდეს საჭურჭლესა მისსა, ვითა ნათურქალსა,
მას ტაიჭსა არაბულსა, ქვე-ნაბამსა, ნასუქალსა;

რომე ჰგვანდა სიუხვეთა ბუქსა, ზეცით ნაბუქალსა,

და არ დაარჩენს ცალიერსა არ ყმასა და არცა ქალსა.

56

დღე ერთ გარდახდა; პურობა, სმა-ჭამა იყო, ხილობა,
ნადიმად მსხდომთა ლაშქართა მუნ დიდი შემოყრილობა;

მეფემან თავი დაჰკიდა და ჰქონდა დაღრეჯილობა.

და „ნეტარ, რა უმძიმს, რა სჭირსო?“, შექმნეს ამისი ცილობა.

57

თავსა ზის პირ-მზე ავთანდილ, მჭვრეტთაგან მოსანდომია,
სპათა სპასპეტი, ჩაუქი, ვითა ვეფხი და ლომია;

ვაზირი ბერი სოგრატი თვით მასთანავე მჯდომია.

და თქვეს, თუ: „რა უმძიმს მეფესა, ანუ რად ფერი ჰკრთომია?“

58

თქვეს, თუ: „მეფე ცუდსა რასმე გონებასა ჩავარდნილა,
თვარა აქა სამძიმარი მათი ყოლა არა ქმნილა“.

ავთანდილ თქვა: „სოგრატი, ვჰკითხოთ, გვითხრას, რადმცა

შეგვეცილა?“

და ვჰკადროთ რამე სალალობო, რასათვისმცა გაგვანბილა?“

59

ადგეს სოგრატი და ავთანდილ ტანითა მით კენართა,

თვითო აივსეს ჭიქები, მივლენ ქცევითა წყნართა,

წინა მიუსხდეს მუხლ-მოყრით, პირითა მოცინართა.

და ვაზირი ლაღობს ენითა, წყლიანად მოუბნართა:

„დაგიღრეჯია, მეფეო, აღარ გიცინის პიროო.

მართალ ხარ: ნახდა საჭურჭლე თქვენი მიძიმე და ძვირიო,
ყველასა გასცემს ასული თქვენი საბოძვარ-ნშირიო;

და ყოლამცა მეფედ ნუ დასვი! თავსა რად უგდე ქირიო?“

61

რა მეფემან მოისმინა, გაცინებით შემოჰხედნა,

გაუკვირდა: ვით მკადრაო, ან სიტყვანი ვით გაბედნა?!

„კარგა ჰქმენო, - დაუმაღლა, წყალობანი უიმედნა, -

და ჩემი ზრახვა სიძუნისა, ტყუის, ვინცა დაიყუბენა!

62

„ეგე არ მიძიმს, ვაზირო, ესეა, რომე მწყენია:

სიბერე მახლავს, დავლიენ სიყმანვილისა დღენია,

კაცი არ არის, სითგანცა საბრძანებელი ჩვენია,

და რომე მას ჩემგან ესწავლნეს სამამაცონი ზნენია.

63

„ერთაი მიზის ასული, ნაზარდი სათუთობითა;

ღმერთმან არ მომცა ყმა-შვილი, - ვარ სანუთროსა თმობითა, -

ანუმცა მგვანდა მშვილდოსნად, ანუ კვლა ბურთაობითა;

და ცოტასა შემწევს ავთანდილ ჩემგანვე ნაზარდობითა“.

64

ყმა მეფისა ბრძანებასა ლალი წყნარად მოისმენდა,

თავ-მოდრეკით გაიღიმნა, გაცინება დაუშვენდა,

თეთრთა კბილთათ გამომკრთალსა შუქსა ველთა მოაფენდა.

და მეფე ჰკითხავს: „რას იცინი, ანუ ჩემგან რა შეგრცხვენდა?“

65

კვლა უბრძანა: „თავსა ჩემსა, რას იცინი, რად დამგმეო?“

ყმამან ჰკადრა: „მოგახსენებ და ფარმანი მიბოძეო,

რაცა გკადრო, არ გენწყინოს, არ გაჰრისხდე, არ გასწყრეო,

და არ გამხადო კადნიერად, არ ამიკლო ამათზეო“.

66

უბრძანა: „რადმცა ვიწყინე თქმა შენგან საწყინარისა!“
ფიცა მზე თინათინისა, მის მზისა მოწუნარისა.

ავთანდილ იტყვის: „დავინყო კადრება საუბნარისა:
და ნუ მოჰკვებ მშვილდოსნობასა, თქმა სჯობს სიტყვისა წყნარისა.

67

„მინაცა თქვენი ავთანდილ თქვენს წინა მშვილდოსანია;
ნაძლევი დავდვათ, მოვასხნეთ მონმად თქვენნივე ყმანია;
მოასპარეზედ ვინ მგავსო? - ცუდნილა უკუთქმანია.

და გარდამწყვედელი მისიცა ზურთი და მოედანია!“

68

- „მე არ შეგარჩენ შენ ჩემსა მაგისა დაცილებასა.

ბრძანე, ვისროლოთ, ნუ იქმო შედრეკილობა-კლებასა,
კარგთა ყმათასა ვიქმოდეთ მონმად ჩვენთანა ხლებასა,

და მერმე გამოჩნდეს მოედანს, ვისძი უთხრობდენ ქებასა!“

69

ავთანდილცა დაჰმორჩილდა, საუბარი გარდანწყვიდეს,
იცინოდეს, ყმანვილობდეს, საყვარლად და კარგად ზმიდეს,
ნაძლევიცა გააჩინეს, ამა პირსა დაასკვნიდეს:

და „ვინცა იყოს უარესი, თავ-შიშველი სამ დღე ვლიდეს!“

70

კვლა ბრძანა: „მონა თორმეტი შევსხათ ჩვენთანა მარებლად,
თორმეტი ჩვენად ისრისა მომრთმეველად, მოსახმარებლად, -
ერთაი შენი შერმადინ არს მათად დასადარებლად, -

და ნასროლ-ნაკრავსა სთვალვიდენ უტყუვრად,

მიუმცდარებლად“.

71

მონადირეთა უბრძანა: „მინდორნი მოიარენით,
დასცევით ჯოგი ნადირთა, თავნი ამისთვის არენით“.

ლაშქარნი სამზოდ აწვივნეს: „მოდით და მოიჯარენით“.

და გაყარეს სმა და ნადიმი. მუნ ამოდ გავიხარენით.

როსტოვან მეფისაგან
და ავთანდილისაგან ნადირობა

72

დილასა ადრე მოვიდა იგი ნაზარდი სოსანი,
ძონეულითა მოსილი, პირად ბროლ-ბადახშოსანი,
პირ-ოქრო რიდე ეხვია, ჰშვენოდა ქარქაშოსანი,
და მეფესა გასლვად აწვევდა, მოდგა თეთრ-ტაიჭოსანი.

73

შეეკაზმა მეფე, შეჯდა, ნადირობას გამოვიდეს;
მგრგვლივ მინდორსა მოსდგომოდეს, ალყას გარე
შემოჰკრვიდეს;
ზეიმი და ზარი იყო, სპანი ველთა დაჰფარვიდეს,
და ნაძლევისა მათისათვის ისროდეს და ერთგან სრვიდეს.

74

უბრძანა: „მონა თორმეტი მოდით, ჩვენთანა ვლიდითა,
მშვილდსა ფიცხელსა მოგვცემდით, ისარსა მოგვართმიდითა,
ნაკრავსა შეადარებდით, ნასროლსა დასთვალვიდითა!“
და დაიწყო მოსლვა ნადირმან ყოვლთა მინდორთა კიდითა.

75

მოვიდა ჯოგი ნადირთა ანგარიშ-მიუწთომელი:
ირემი, თხა და კანჯარი, ქურციკი მალლა მხლტომელი.
მას პატრონ-ყმანი გაუხდეს, ჭვრეტადმცა სჯობდა რომელი!
და აჰა მშვილდი და ისარი და მკლავი დაუშრომელი!

76

ცხენთა მათთა ნატურფალნი მზესა შუქთა ნაუხმიდეს.
მიჰხოცდეს და მიისროდეს, მინდორს სისხლთა მიასხმიდეს,
რა ისარი დაელივის, მონანი-ყე მოართმიდეს.

და მხეცნი, მათგან დაკოდილნი, ნაღმა ბიჯსა ვერ ნასდგმიდეს.

77

იგი ველი გაირბინეს, ჯოგი წინა შემოისხეს,
დახოცეს და ამონყვიდეს, ცათა ღმერთი შეარისხეს,
ველნი წითლად შეელებნეს, ნადირთაგან სისხლი ისხეს.

და ავთანდილის შემხედველთა: „ჰგავსო ალვას, ედემის ხეს“.

78

იგი მინდორი დალივეს, მართ მათგან განარბენია,
მინდორსა იქით წყალი დის და წყლისა პირსა კლდენია.
ნადირნი ტყესა შეესწრნეს, სადა ვერა რბის ცხენია.

და იგი მაშვრალნი ორნივე მოსწყდეს, რაზომცა მხნენია.

79

ერთმანერთსა, თუ: „მე გჯობო“, სიცილით ეუბნებოდეს,
ამხანაგობდეს, ლალობდეს, იქით და აქათ დგებოდეს.
მერმე მოვიდეს მონანი, რომელნი უკან ჰყვებოდეს,

და უბრძანა: „თქვითო მართალი, ჩვენ თქვენგან არ გვეთნებოდეს“.

80

მონათა ჰკადრეს: „მართალსა გკადრებთ და ნუ გემცთარებით;
მეფეო, ყოლა ვერ ვიტყვით შენსა მაგისა დარებით,
ანვეცა დაგვხოც, ვერა ჰგავ, - ვერად ვერ მოგეხმარებით, -

და ვისგან ნაკრავნი გვინახვან მხეცნი ვერ ნაღმა წარებით.

81

„ორთავე ერთგან მოკლული ყველაი ასჯერ ოცია,
მაგრა ავთანდილს ოცითა უფროსი დაუხოცია:

არ დასცთომია ერთიცა, რაც ოდენ შეუტყორცია,

და თქვნი მრავალი მიწითა დასვრილი დაგვიხოცია“.

82

მეფესა ესე ამბავი უჩნს, ვითა მღერა ნარდისა,
უხარის ეგრე სიკეთე მისისა განაზარდისა,
აქვს მიჯნურობა ამისი, ვითა ბულბულსა ვარდისა,
და სიცილით ლაღობს, მიეცა გულით ამოსლვა დარდისა.

83

იგი ორნივე საგრილად გარდახდეს ძირსა ხეთასა.
ლაშქართა შექმნეს მოდენა, მოდგეს უფროსნი ბზეთასა.
ახლოს უთქს მონა თორმეტი, უმხნესი სხვათა მხნეთასა.
და თამაშობდეს და უჭვრეტდეს წყალსა და პირსა ტყეთასა.

ნახვა არაბთა მეფისაგან მის ყმისა ვეფხისტყაოსნისა

84

ნახეს უცხო მოყმე ვინმე, ჯდა მტირალი წყლისა პირსა,
შავი ცხენი სადავითა ჰყვა ლომსა და ვითა გმირსა,
ხშირად ესხა მარგალიტი ლაგამ-აბჯარ-უნაგირსა.

და ცრემლსა ვარდი დაეთრთვილა, გულსა მდულრად ანატირსა.

85

მას ტანსა კაბა ემოსა, გარე-თმა ვეფხის ტყავისა,
ვეფხის ტყავისა ქუდივე იყო სარქმელი თავისა,
ხელთა ნაჭედი მათრახი ჰქონდა უსხოსი მკლავისა;

და ნახეს და ნახვა მოუნდა უცხოსა სანახავისა.

86

წავიდა მონა საუბრად მის ყმისა გულ-მდულარისად,
თავ-ჩამოგდებით მტირლისა, არ ჭვრეტით მოლიზლარისად, -
მუნვე წვიმს წვიმა ბროლისა, ჰგია გიშრისა ღარი სად, -

და ახლოს მივიდა, მოსცალდა სიტყვისა თქმად აღარისად.

87

ვერა ჰკადრა საუბარი, მონა მეტად შეუზარდა,
დიდხან უჭვრეტს გაკვირვებით, თუცა გული უმაგარდა;
მოახსენა: „გიბრძანებსო“, ახლოს მიდგა, დაუნყნარდა.

და იგი ტირს და არა ესმის მისგან, გაუუმეცარდა.

მის მონისა არა ესმა სიტყვა, არცა ნაუბარი,
მათ ლაშქართა ზახილისა იყო ერთობ უგრძნობარი,
უცხოოდ რადმე ამოსკვნოდა გული ცეცხლთა ნადებარი,
და ცრემლსა სისხლი ერეოდა, გასდის, ვითა ნაგუბარი.

სხვაგან ქრის მისი გონება, მისმან თავისა წონამან!
ესე მეფისა ბრძანება ერთხელ კვლა ჰკადრა მონამან.
არცა დააგდო ტირილი, არცა რა გაიგონა მან,
და არცა გახლიჩა ბაგეთათ თავი ვარდისა კონამან.

რა პასუხი არა გასცა, მონა გარე შემობრუნდა,
როსტანს ჰკადრა: „შემიტყვია, იმას თქვენი არა უნდა;
თვალნი მზეებრ გამირეტდეს, გული მეტად შემიძრუნდა,
და ვერ ვასმინე საუბარი, მით დავყოვნე ხანი მუნ, და“.

მეფე გაკვირდა, გა-ცა-წყრა, გული უც მისთვის მწყრომარე;
გაგ ზავნა მონა თორმეტი მისი წინაშე მდგომარე,
უბრძანა: „ხელთა აილეთ აბჯარი თქვენ საომარე,
და მიდით და აქა მომგვარეთ, ვინ არის იქი მჯდომარე“.

მონანი მიდგეს, მივიდეს, გახდა აბჯრისა ჩხარია;
მაშინლა შეკრთა იგი ყმა, ტირს, მეტად გულ-მდუღარია,
თვალნი მოარნა ყოველგან, ნახა ლაშქართა ჯარია,
და ერთხელ ესე თქვა: „ვა მეო!“, სხვად არას მოუბარია.

თვალთა ხელი უკუივლო, ცხელნი ცრემლნი მოიწურნა,
ხრმალ-კაპარჭი მოიმაგრა, მკლავნი გაიმამაცურნა,
ცხენსა შეჯდა, - მონათამცა საუბარნი რად იყურნა! -
და სხვასა მხარსა გაემართა, მათი ჭირი არ განკურნა.

94

მონათა ხელი გამართეს მის ყმისა შესაპყრობელად.
 მან, გლახ, იგინი დახადნა მტერთაცა სანყალობელად:
 ჰკრა ერთმანერთსა, დახოცნა თავსა ხელ-ალუპყრობელად,
 და ზოგსა გადაჰკრის მათრახი მკერდამდის გასაპობელად.

95

მეფე განყრა, გაგულისდა, ლაშქარნიცა შეუზახნა;
 მან მდევართა მინვენამდის არ უჭვრიტნა, არცა ნახნა,
 რაზომნიცა მიენივნეს, ყოვლნი მკვდართა დაასახნა,
 და კაცი კაცსა შემოსტყორცა, როსტან ამად ივაგლახნა.

96

შესხდეს მეფე და ავთანდილ მის ყმისა მისანვევლად.
 იგი ლალი და უკადრი მივა ტანისა მრხეველად,
 ტაიჭი მიუქს მერანსა, მიეფინების მზე ველად,
 და შიგნა მისლვა მეფისა მისად უკანა მდეველად.

97

რა ცნა, მეფე მოვიდაო, ჰკრა მათრახი მისსა ცხენსა.
 მასვე წამსა დაიკარგა, - არ უნახავს თვალსა ჩვენსა, -
 ჰგვანდა ქვესკნელს ჩაძრომილსა, ანუ ზეცად ანაფრენსა;
 და ეძებდეს და ვერ ჰპოვებდეს კვალსა მისგან წანარბენსა.

98

კვალი ძებნეს და უკვირდა ვერ-პოვნა ნაკვალევისა,
 აგრე კვალ-წმიდად წარხდომა კაცისა, ვითა დევისა;
 ლაშქარნი მკვდართა სტიროდეს, სწრაფა აქეს ნყლულთა
 ხვევისა.
 და მეფემან ბრძანა: „ვნახეო მიზეზი ლხინთა ლევისა“.

99

ბრძანა: „ღმერთსა მოენყინა აქანამდის ჩემი შვება,
 ამად მიყო სიამისა სიმწარითა დანავლლება,
 სიკვდილამდის დამანყლულა, ვერვის ძალ-უც განკურნება.
 და მასვე მადლი! ესე იყო წადილი და მისი ნება“.

ესე თქვა და შემობრუნდა, დაღრეჯილი წამოვიდა,
 არცალა ჰკრა ასპარეზსა, ვამი ვამსა მოურთვიდა;
 ყველაკაი მოიშალა, სადაცა ვინ მხეცთა სრვიდა;

და ზოგთა თქვეს, თუ: „მართალია“, ზოგი: „ღმერთო!“, უზრახვიდა.

მეფე სანოლს შემოვიდა სევდიანი, დაღრეჯილი;
 მისგან კიდე არვინ შეჰყვია, ავთანდილ უჩნს ვითა შვილი.
 ყველაკაი გაიყარა, ჯალაბი ჩანს არ-დაჯრილი.

და გაბედითდა სიხარული, ჩალანა და ჩანგი ტკბილი.

თინათინს ესმა მამისა ეგეთი დაღრეჯილობა,
 ადგა და კარსა მივიდა, - ჰქონდა მზისაცა ცილობა, -
 მოლარე იხმო, უბრძანა: „ძილია, თუ ღვიძილობა?“

და მან მოახსენა: „დაღრეჯით ზის, სჭირსო ფერ-შეცვლილობა.“

„ერთილა ახლავს ავთანდილ, წინაშე უზის სკამითა;
 უცხო ყმა ვინმე უნახავს, ასრე დაღრეჯით ამით ა“.
 თინათინ ბრძანა: „ან წავალ, შესლვა არ ჩემგან ჟამით ა,

და მიკითხოს, ჰკადრე: იყო-თქო აქა ერთითა წამითა“.

ხანი გამოხდა, იკითხა: „ნეტარ, რასა იქმს ქალიო,
 ჩემი ლხინი და ჯავარი, ჩემი სოფლისა წყალიო?“

მოლარე ჰკადრებს: „მოვიდა ანელა ფერ-წამკრთალიო,

და დაღრეჯით გცნა და მიბრუნდა წინაშე მომავალიო“.

უბრძანა, თუ: „ნადი, უხმე! უმისობა ვით გავძლეო?
 მოახსენე: «რად დაჰბრუნდი შენ, მამისა სიცოცხლეო?
 მოდი, ჭმუნვა გამიქარვე, გულსა წყლულსა მენამლეო,

და გითხრა ჩემი სამიზე ზო, მე თუ ლხინთა რად დავლეო»“.

106

თინათინ ადგა, მივიდა, მიჰყვა მამისა ნებასა,
უგავს პირისა სინათლე მთვარისა მოვანებასა.

მამამან გვერდსა დაისვა, აკოცა ნება-ნებასა,
და უბრძანა: „მახლავ რად არა, რად მეღი მოყვანებასა?“

107

ქალმან ჰკადრა: „ხელმწიფეო, დაღრეჯილსა ვინცა გცნობდეს,
ვინმცა გნახა კადნიერად, რაზომ გინდა ამაცობდეს!
თქვენნი აგრე დაღრეჯანი მნათობთაცა დაამზობდეს!

და კაცმან საქმე მოიგვაროს, ვეჭვ, ჭმუნვასა ესე სჯობდეს“.

108

უბრძანა: „შვილო, რაზომცა მჭირს საქმე სავაგლახია,
შენი ჭვრეტა და სიახლე ლხინადვე დამისახია,
მომაქარვები სევდისა, მართ ვითა მუფარახია.

და ვეჭვ, რა სცნა, შენცა მამართლო, ჩემი სულთქმა და ახია.

109

„უცხოთა და საკვირველსა ყმასა რასმე გარდვეკიდე,
მისმან შუქმან განანათლა სამყარო და ხმელთა კიდე.

რა უძძიმდა, არ ვიცოდი, ან ტიროდა ვისთვის კიდე;
და ჩემად ნახვად არ მოვიდა, გავგულისდი, წავეკიდე.

110

„მე რა მნახა, ცხენსა შეჯდა, თვალთა ცრემლნი მოიხოცნა.

შესაპყრობლად შევეუზახენ, სპანი სრულად დამიხოცნა,
ვითა ეშმა დამეკარგა, არ კაცურად გარდამკოცნა,

და ჯერთცა ესე არა ვიცი, ცხადი იყო, თუ მეოცნა.

111

„ან ესე მიკვირს, რა იყო, ანუ რა ვნახე და რული!

მან დამიხოცა ლაშქარი, სისხლი ადინა ღვარული.

კაცად ხორცისად ვით ითქმის ისრე თვალთაგან ფარული?!

და უცილოდ ღმერთსა მოვსძულდი აქამდის მე მხიარული.

„ტკბილნი მისნი წყალობანი ბოლოდ ასრე გამემწარნეს,
დამავინყდა, რაცა დღენი მხიარულსა წამეარნეს.

ყოვლმან პირმან ვაგლახ მიყოს, ველარავინ მინეტარნეს,
და სადამდისცა დღენი მესხნენ, ველარამან გამახარნეს!“

ქალმან ჰკადრა: „მოგახსენებ მე სიტყვასა დანაყბედსა:

ჰე მეფეო! რად ემდურვი ანუ ღმერთსა, ანუ ბედსა?

რად დასწამებ სიმწარესა ყოველთათვის ტკბილად მხედსა?

და ბოროტიმცა რად შეექმნა კეთილისა შემოქმედსა?!

„მე ამას ვარჩევ: მეფე ხარ, მეფეთა ზედა მფლობელი,

შორს არის თქვენი საზღვარი, ბრძანება-მიუთხრობელი.

გაგზავნე კაცი ყოველგან მისთა ამბავთა მცნობელი,

და ადრე სცნობ, არის იგი ყმა შობილი, თუ უშობელი“.

მოასხნეს კაცნი, გაგზავნეს ოთხთავე ცისა კიდეთა,

უბრძანეს: „წადით, პატიჟთა თავიმცა რად დაჰრიდეთა?

მონახეთ, ძებნეთ იგი ყმა, სხვად ნურად მოიცლიდეთა,

და მისწერეთ წიგნი, სადაცა ვერ მისწვდეთ, ვერ მიხვიდეთა“.

კაცნი წავიდეს, იარეს მათ ერთი ნელინადია,

მონახეს, ძებნეს იგი ყმა, იკითხეს კვლა და კვლა დია,

ვერ ნახეს მისი მნახავი ღმრთისაგან დანაბადია,

და ცუდად მაშვრალნი მოვიდეს, მათსავე გულსა ზადია.

მონათა ჰკადრეს: „მეფეო, ჩვენ ხმელნი მოვიარენით,

მაგრა ვერ ვპოვეთ იგი ყმა, მით ვერა გავიხარენით,

მისსა მნახავსა სულ-დგმულსა კაცსა ვერ შევეყარენით,

და ჩვენ ვერა გარგეთ, საქმენი სხვანი რამ მოიგვარენით“.

118

მეფე ბრძანებს: „მართალ იყო ასული და ჩემი ძეო,
 ვნახე რამე ეშმაკისა სიცრუვე და სიბილწეო,
 ჩემად მტერად წამოსრული, გარდმოჭრილი ზეცით ზეო.

და გამიშვია შეჭირვება, არა მგამა ყოლა მეო“.

119

ესე თქვა და სიხარულით თამაშობა ადიადა.
 მგოსანი და მოშაითი უხმეს, პოვეს რაცა სადა.
 დია გასცა საბოძვარი, ყველა დარბაზს შემოხადა.

და მისი მსგავსი სიუხვითა ღმერთმან სხვამცა რა დაჰბადა!

თინათინისაგან ავთანდილის გაგზავნა
მის ყმის საძებრად

120

ავთანდილ ჯდა მარტო სანოლს, ეცვა ოდენ მართ პერანგი,
იმღერდა და იხარებდა, წინა ედგა ერთი ჩანგი.

შემოვიდა მას წინაშე თინათინის მონა ზანგი,

და მოახსენა: „გიბრძანებსო ტანი ალვა, პირი მანგი“.

121

ავთანდილს მიჰხვდა მოსმენა საქმისა სანატრელისა,

ადგა და კაბა ჩაიცვა, მჯობი ყოვლისა ჭრელისა;

უხარის შეყრა ვარდისა, არ ერთგან შეუყრელისა.

და ამოა ჭვრეტა ტურფისა, სიახლე საყვარელისა!

122

ავთანდილ ლალი, უკადრი მივა, არვისგან ჰრცხვენოდა,

მას ნახავს, ვისთა ვამთაგან ცრემლი მრავალჯერ სდენოდა;

იგი უებრო ქუშად ჯდა, ელვისა მსგავსად შვენოდა,

და მთვარესა მისთა შუქთაგან უკუნი გარდაჰფენოდა.

123

გაძრცვილსა ტანსა ემოსნეს ყარყუმნი უსაპირონი,

ებურნეს მოშლით რიდენი, ფასისა თქმად საჭირონი,

ჰშვენოდეს შავნი ნამნამნი, გულისა გასაგმირონი,

და მას თეთრსა ყელსა ეხვივნეს გრძლად თმანი არ-უხშირონი.

124

დაღრეჯით იყო მჯდომარე ძონეულითა რიდითა,
ავთანდილს უთხრა დაჯდომა წყნარად, ცნობითა მშვიდითა.
მონამან სელნი დაუდგნა, დაჯდა კრძალვით და რიდითა.

და პირის-პირ პირსა უჭვრეტდა, სავსე ლხინითა დიდითა.

125

ქალმან უბრძანა: „ზარი მლევს მე ამისისა თხრობისა;
მწადდა არა-თქმა, რომლისა ღონე არა მაქვს თმობისა,
მაგრა იცია მიზეზი შენისა აქა ხმობისა,

და რად ვზი ქუშად და დაღრეჯით ასრე მიხდილი ცნობისა?“

126

ყმამან ჰკადრა: „საზაროსა ჩემგან თქმაღა ვით იქმნების?
მზესა მთვარე შეეყაროს, დაიღვეის, და-ცა-ჭნების;
აზრად არად აღარა მცალს, თავი ჩემი მეგონების,

და თქვენვე ბრძანეთ, რაცა გიმძიმს, ანუ რაცა გეკურნების“.

127

ქალმან უთხრა საუბარი კეკლუც-სიტყვად, არ დუხჭირად;
იტყვის: „თუცა აქანამდის ჩემგან შორს ხარ დანამჭირად,
გიკვირს, მოგხვდა წამის ყოფით საქმე შენგან საეჭვი რად,

და მაგრა გითხრა პირველ ხვალმე, სენი მე მჭირს რაცა ჭირად.

128

„გახსოვს, ოდეს შენ და როსტანს მინდორს მხეცი დაგეხოცა,
ყმა გენახა უცხო ვინმე, რომე ცრემლი მოეხოცა?

მას უკანით გონებამან მისმან ასრე დამამხოცა,

და შენ გენუკვი მონახვასა, კიდით კიდე მოჰლახო ცა.

129

„აქანამდის ნაუბარსა თუცა ვერას ვერ გეტყვია,
მაგრა შორით სიყვარული შენგან ჩემი შემიტყვია,
ვიცი, რომე გაუნყვედლად თვალთათ ცრემლი გისეტყვია,

და შეუპყრისხარ სიყვარულსა, გული შენი დაუტყვია.

„ასრე გითხრა, სამსახური ჩემი გმართებს ამაღ ორად:
პირველ, ყმა ხარ, ხორციელი არვინა გყავს შენად სწორად,
მერმე, ჩემი მიჯნური ხარ, დასტურია, არ ნაჭორად;
და ნადი, იგი მოყმე ძებნე, ახლოს იყოს, თუნდა შორად.

„შენგან ჩემი სიყვარული ამით უფრო გაამყარე,
რომე დამხსნა შეჭირვება, ეშმა ბილნი ასაპყარე.
გულსა გარე საიმედო ია მორგე, ვარდი ყარე,
და მერმე მოდი, ლომო, მზესა შეგეყრები, შემეყარე.

„სამსა ძებნე წელიწადსა იგი შენი საძებარი;
ჰპოვო, მოდი გამარჯვებით, მხიარულად მოუბარი;
ვერა ჰპოვებ, დავიჯერებ, იყო თურე უჩინარი;
და კოკობი და დაუფრჭვნიელი ვარდი დაგხვდე დაუმჭნარი.

„ფიცით გითხრობ: შენგან კიდე თუ შევირთო რაცა ქმარი,
მზეცა მომხვდეს ხორციელი, ჩემთვის კაცად შენაქმარი,
სრულად მოვსწყდე სამოთხესა, ქვესკნელს ვიყო დასანთქმარი,
და შენი მკლვიდეს სიყვარული, გულსა დანა ასაქმარი“.

მოახსენა ყმამან: „მზეო, ვინ გიშერი ანამნამე,
სხვა პასუხი რამცა გკადრე, ანუ რამცა შევიწამე?
მე სიკვდილსა მოველოდი, შენ სიცოცხლე გამინამე,
და ვითა მონა, სამსახურად გაღანამცა წავე, წა, მე!“

კვლაცა ჰკადრა: „აჰა, მზეო, რათგან ღმერთმან მზედ დაგბადა,
მით გმორჩილობს, ზეციერი მნათობია რაცა სადა;
მე რომ თქვენგან მოვისმინენ წყალობანი, მეღიდაა.
და ვარდი ჩემი არ დაჭნების, შუქი შენი იეფად ა“.

136

კვლა შეჰფიცეს ერთმანერთსა, დააპირეს ესე პირი,
 გასალდეს და გაამრავლეს საუბარი სიტყვა-ხშირი.
 გაადვილდა, აქანამდის გარდებოდა რაცა ჭირი,
 და თეთრთა კბილთათ გამოჰკრთების თეთრი ელვა ვითა ჭვირი.

137

ერთგან დასხდეს, ილალობეს, საუბარი ასად აგეს,
 ბროლ-ბადახში შეხვეული და გიშერი ასადაგეს;
 ყმა ეტყვის, თუ: „შენთა მჭვრეტთა თავი ხელი, ა, სად აგეს!
 და ცეცხლთა, მანდით მოდებულთა, გული ჩემი ასადაგეს“.

138

ყმა წავიდა, სიშორესა თუცა მისსა ვერ გასძლებდა,
 უკულმავე იხედვიდა, თვალთა რეტად აყოლებდა,
 ბროლსა სეტყვს და ვარდსა აზრობს, ტანსა მჭევრსა
 ათროლოებდა,
 და გული ჰქონდა გულისათვის, სიყვარულსა ავალებდა.

139

თქვა: „მზეო, ვარდსა სიშორე შენი დამაჩნდეს ეს ადრე,
 ბროლი და ლალი გასრულვარ ქარვისა უყვითლესად-რე.
 მაშინ რალა ვქმნა, ვერ-ჭვრეტა რა მომხვდეს კვლა უგრძესად-რე!
 და ხამს მოყვრისათვის სიკვდილი, ესე მე დამიც წესად-რე“.

140

სანოლს დანვა, ტირს, მტირალსა ცრემლი ძნელად ეხოცების,
 ვითა ვერხვი ქარისაგან, ირხვეის და იკეცების;
 რა მიჰლულნის, სიახლევე საყვარლისა ეოცების,
 და შეკრთის, დიდნი დაიზახნის, მით პატიჟი ეოცების.

141

მოშორება საყვარლისა მას შეჰქმნოდა მისად ლაზოდ,
 ცრემლსა ვითა მარგალიტსა ჰყრის ვარდისა დასანაზოდ.
 რა გათენდა, შეეკაზმა მისთა მჭვრეტთა სალამაზოდ,
 და ცხენსა შეჯდა, გაემართა, დარბაზს მივა სადარბაზოდ.

დარბაზს ეჯიბი შეგ ზავნა, მართ მისგან შენარონია,
შესთვალა: „გკადრებ, მეფეო, მე ესე გამიგონია:
ყოველი პირი მინისა თქვენ ხრმლითა დაგიმონია,

და ან თუ სჯობს, ესე ამბავი ცნან, რაცა გარემონია.

„მე წავიდე, მოვიარო, ვილაშქრო და ვინაპირო,
თინათინის ხელმწიფობა მტერთა თქვენთა გულსა ვჰვამირო,
მორჩილ-ქმნილი გავახარო, ურჩი ყოველი ავატირო,

და ძღვენნი გკადრნე ზედა-ზედა, არ სალამი დავაძვირო“.

მეფესა ეთქვა ამისი დიადი მადრიელობა,
ებრძანა: „ლომო, არა გჭირს შენ ომთა გარდუხდელობა,
ან მაგა შენსა თათბირსა ჰგავსო შენივე ქველობა.

და ნა, მაგრა მომხვდეს, რალა ვქმნა, თუ სიშორისა გრძელობა!“

ყმა შევიდა, თაყვანი-სცა, მადლი რამე მოახსენა:
„ხელმწიფეო, მიკვირს, ქება რად იკადრეთ ჩემი თქვენა?!
ან ნუთუმცა კვლა ნახვითა ღმერთმან ბნელი გამითენა,

და პირი თქვენი მხიარული მხიარულსა კვლა მიჩვენა!“

მეფე ყელსა მოეკიდა, გარდაკოცნა ვითა შვილი.
სხვა მათებრი არ ყოფილა არ გამზრდელი, არ გაზრდილი!

ყმა ადგა და წამოვიდა, მას დღე მათი ჩანს გაყრილი;

და როსტან მისთვის აატირა გონიერი გული, ლბილი.

გამოემართა ავთანდილ, მოყმე მხნე, ლალად მავალი.
ოც დღე იარა, ღამეცა დღე ზედა წაჰრთო მრავალი.

იგია ლხინი სოფლისა, იგია ნივთი და ვალი,

და არ მისცილდება თინათინ მისი მას, ვისგან სწავა ვალი.

148

რა მოვიდა, სიხარული შიგან გახდა სამეფოსა.
 მოეგებნეს დიდებულნი, ძღვენსა სძლენიდეს იეფოსა.
 იგი პირ-მზე არ მოსცთების სიარულსა სასწრაფოსა.

და მიჰხვდეს მყოფნი მას წინაშე სიხარულსა სადაფოსა.

149

ქალაქი ჰქონდა მაგარი საზაროდ სანაპიროსა,
 გარე კლდე იყო, გაამბობ ზღუდესა უქვიტკიროსა.
 ყმამან მუნ დაყო სამი დღე ამოსა სანადიროსა,

და გაზრდილი მისი შერმადინ დაისვა სავაზიროსა.

150

ესეა მონა შერმადინ, ზემოთცა სახელ-დებული,
 თანა-შეზრდილი, ერთგული და მისთვის თავ-დადებული.

მან არ იცოდა აქამდის მის ყმისა ცეცხლი დებული,
 და ან გაუცხადა სიტყვები მის მზისა იმედებული.

151

უბრძანა: „აჰა, შერმადინ, ამაღ მე შენგან მრცხვენიან,
 ჩემნი საქმენი ყოველნი გცოდნიან, გაგივლენიან,
 მაგრა არ იცი, აქამდის რანიცა ცრემლნი მდენიან!

და მე ვისგან მქონდეს პატიჟნი, ან მასვე მოუღბენიან.

152

„მოუკლავარ თინათინის სურვილსა და სიყვარულსა,
 ცრემლი ცხელი ასოვლებდის ნარგისთაგან ვარდსა ზრულსა,
 ვერ ვაჩენდი აქანამდის ჭირსა ჩემგან დაფარულსა,

და ან მიბრძანა საიმედო, ამაღ მხედავ მხიარულსა.

153

„მიბრძანა: «მიცან ამბავი მის ყმისა დაკარგულისა,
 მოხვიდე, სრულ-ვექმნა მაშინდა შენი წადილი გულისა,
 ქმარი არ მინდა უშენოდ, მომხვდეს ხისაცა რგულისა!»

და მომცა წამალი გულისა, აქამდის დადაგულისა.

„პირველ, ყმა ვარ, წასვლა მინდა პატრონისა სამსახურად, -
ხამს მეფეთა ერთგულობა, ყოფა გვმართებს ყმასა ყმურად, -
მერმე, ცეცხლი დაუვისია, აღარა მწვავს გულსა მურად.

და ხამს, თუ კაცი არ შეუდრკეს ჭირს, მიუხდეს მამაცურად.

„ვართ უმოყვრესნი მე და შენ ყოველთა პატრონ-ყმათასა,
ამისთვის გნუკევ სმენასა შენ ამა ჩემთა ხმათასა:

ჩემ წილ დაგაგდებ პატრონად, თავადად ჩემთა სპათასა,

და ამა საქმესა ვერა ვიქმ მე განდობასა სხვათასა.

„ლაშქართა და დიდებულთა ალაშქრებდი, ჰპატრონობდი;
დარბაზს კაცსა გაჰგზავნიდი და ამბავსა მათსა სცნობდი,
ნიგნსა სწერდი ჩემ მაგიერ, უფასოსა ძღვენსა სძღვნობდი,

და აქა სადმე არ-ყოფასა ჩემსა მათმცა რად აგრძნობდი!

„ლაშქრობა და ნადირობა შენი ჩემსა დაასახე,

აქათ სამ წელ მომიცადე, ხვაშიადი შემინახე,

მე ნუთუმცა შემოვბრუნდი, ალვა ჩემი არ დაჭნა ხე,

და არ მოვბრუნდე, მომიგლოვე, მიტირე და მივაგლახე.

„მაშინლა ჰკადრე მეფესა არ საქმე სასურვალთა,

აცნობე ჩემი სიკვდილი, - იყავ მართ ვითა მთრვალთა, -

მიჰხვდა-თქო საქმე, რომელი ყოვლთათვის გარდუვალთა.

და გლახაკთა მიეც საჭურჭლე, ოქრო, ვერცხლი და რვალთა.

„მაშინ უფრო მომეხმარე, ამისგანცა უფრო მხნედ-რე,

ნუთუ ადრე დამივიწყო? მახსენებდი ზედა-ზედ-რე!

მეტად კარგად დამიურვე, სული ჩემი შეივედრე,

და ზრდანი ჩემნი მოიგონენ, გული შენი მოიმდედრე“.

160

რა მონამან მოისმინა, გაუკვირდა, შეეზარა,
თვალთათ ვითა მარგალიტი ცრემლი ცხელი გარდმოყარა,
მოახსენა: „უშენომან გულმან რამცა გაიხარა!

და ვიცი, რომე არ დასდგები, მაგას გიშლი ამად არა.

161

«ჩემად ნაცვლად დაგაგდებო», - ესე სიტყვა ვით მიბრძანე?
რაგვარა ვქმნა პატრონობა? რამც გიფერე, რამც გიგვანე?
შენ მარტოსა გიგონებდე, მემცა მინა ვიაკვანე!

და სჯობს ორნივე გავიპარნეთ, წამოგყვები, წამიტანე!“

162

ყმამან უთხრა: „მომისმინე, მართლად გითხრობ, არა ჭრელად:
რა მიჯნური ველთა რბოდეს, მარტო უნდა გასაჭრელად.
მარგალიტი არვის მიჰხვდეს უსასყიდლოდ, უვაჭრელად.

და კაცი ცრუ და მოღალატე ხამს ლახვრითა დასაჭრელად.

163

„ვისმცა ვუთხარ ხვაშიადი? შენგან კიდე არვინ ვარგა,
უშენოსა პატრონობა ვის მივანდო, ვინ იქმს კარგა?
სანაპირო გაამაგრე, მტერმან ახლოს ვერ იბარგა,

და კვლა ნუთუმცა შემოვიქეც, ღმერთმან სრულად არ დამკარგა.

164

„ფათერაკი სწორად მოჰკლავს, ერთი იყოს, თუნდა ასი;
მარტოობა ვერას მიზამს, მცავს თუ ცისა ძალთა დასი;
აქათ სამ წელ არ მოვიდე, მაშინ გმართებს გლოვა, ფლასი;

და წიგნსა მოგცემ, გმორჩილობდენ, ვინცა იყოს ჩემი ხასი“.

წიგნი ავთანდილისა თავის ყმათა თანა

165

დანერა, თუ: „ჩემო ყმანო, გამზრდელნო და ზოგნო ზრდილნო,
ერთგულნო და მისანდონო, ამას ზედა გამოცდილნო,
თქვენ ჩემისა საწანდლისა მიდგომილნო, ვითა ჩრდილნო,
და წიგნი ჩემი მოისმინეთ, ყოვლნო ერთგან შემოყრილნო!

166

„მინაცა თქვენი ავთანდილ, ისმინეთ, გინერ მე რასა:
თვით ვიქმ ხელითა ჩემითა ამა წიგნისა წერასა,
ცოტასა ხანსა ვარჩივე გაჭრა სმასა და მღერასა,
და პურად და საჭმლად მივენდევ ჩემსა მშვილდსა და ცერასა.

167

„საქმე რამე მიც თავისა ზე სადმე გარდსახვეწელი,
დავყო მარტოდ და ღარიბად ესე წლეული მე წელი,
გემუდარები ამისთვის, ვარ თქვენი შემომხვეწელი,
და მე დამახვედროთ სამეფო მტერთაგან დაუღენწელი.

168

„მე შერმადინ დამიგდია, ჩემად კერძად პატრონობდეს,
სიკვდილსა და სიცოცხლესა სადამდისცა ჩემსა სცნობდეს,
ყოვლთა მზეებრ მოგეფინოს, ვარდს არ ზრვიდეს, არ
აჭნობდეს,
და შემცოდესა ყველაკასა ვითა ცვილსა დაადნობდეს.

169

„თქვენცა იცით, გამიზრდია, ვითა ძმა და ვითა შვილი.
ამას ასრე ჰმორჩილობდით, არს ვითამცა ავთანდილი,
ბუქსა იკრას, აქმნევინეთ ყოვლი საქმე, ჩემგან ქმნილი;
და მე თუ დრომდის არ მოვიდე, გლოვა გამართებს, არ სიცილი“.

170

ესე წიგნი გაასრულა წყლიანმან და სიტყვა-ნაზმა,
წელთა ოქრო შემოირტყა, სალარიბოდ მოეკაზმა,
ბრძანა: „მინდორს შევჯდებიო“, ლაშქარიცა დაერაზმა;
და მასვე ნამსა წამოვიდა, შინა ხანი არა დაზმა.

171

ბრძანა: „წადით ყველაკაი, აქა მომხრედ არვინ მინა“.
მონებიცა მოიშორვა, თავი გაითავისწინა,
მარტო გარე შემობრუნდა, შამბი შიგან გაირბინა,
და მინყვი მისად საგონებლად მისი მკლველი თინათინ ა.

172

იგი ველი გაირბინა, ლაშქართაგან გაეკიდა.
ვინმცა ნახა სულიერმან, ანუ ვინმცა გაეკიდა?
ვის მახვილი ვერას ავნებს, მისი მკლავი გაეკიდა,
და მისგან ტვირთი კაეშნისა ტვირთად ვარგად გაეკიდა.

173

რა ლაშქართა ინადირეს და პატრონი მოითვალეს,
იგი პირ-მზე ველარ პოვეს, პირი მათი იფერმკრთალეს,
მათსა დიდსა სიხარულსა სამძიმარი ანაცვალეს,
და ყოვლგან რბოდეს საქებარად, ვინცა იყო უცხენმალეს.

174

„ღმერთი, ლომო, შენად ნაცვლად სხვასა ვისცა დანერგვიდეს!“
დარბოდეს და სხვაგნით სხვათა მოამბეთა მოასხმიდეს;
ველარა ცნეს მისი საქმე, გაიარა აქათ კიდეს,
და მისნი სპანი გულ-მოკლულნი ცრემლსა ცხელსა
გარდმოჰყრიდეს.

შერმადინ ერთგან შეყარნა ხასნი და დიდებულები,
 უჩვენა იგი უსტარი, ამბავი მისი თქმულები.

რა მოისმინეს, ყველაი დარჩა გულ-დანწყლულები,

და თავსა იცემდეს, არ იყო გული უცრემლო, ულები.

ყოვლთა ჰკადრეს: „თუცა ყოფა ჩვენ უმისოდ გვეარმისცა,
 უშენოსა საჯდომი და ტახტი მისი ვისმცა მისცა?

განალამცა გმორჩილობდით, თუ გვიბრძანო რაცა ვისცა!“

და იგი მონა აპატრონეს, ყველაკამან თაყვანის-სცა.

ავთანდილისაგან მის ყმისა ძეხნად წასლვა

177

ამ საქმესა მემონუმების დიონოსი ბრძენი, ეზროს:
 საბრალთა, ოდეს ვარდი დაეთრთვილოს, და-ცა-ეზროს.
 ვის ბადახში არა ჰგვანდეს და ლერნამი ტანად ეზროს,
 და იგი სადმე გალარიბდეს, სამყოფთაგან იაბეზროს.

178

ავთანდილ იგი მინდორი ოთხ-ახმით გარდაიარა,
 დააგდო მზღვარი არაბთა, სხვათ მზღვართა არე იარა,
 მაგრა მის მზისა გაყრამან სიცოცხლე გაუზიარა;
 და თქვა: „თუ მე მასმცა ვეახელ, ან ცხელსა ცრემლსა ვღვრი არა“.

179

ახალმან ფიფქმან დათოვა, ვარდი დათრთვილა, დანასა;
 მოუნდის გულსა დაცემა, ზოგჯერ მიჰმართის დანასა;
 თქვის: „ჭირი ჩემი სოფელმან ოთხმოცდაათი ანასა,
 და მოვჰპორდი ლხინსა ყველასა, ჩანგსა, ბარბითსა და ნასა!“

180

ვარდი მის მზისა გაყრილი უფრო და უფრო ჭნებოდა,
 გულსა უთხრის, თუ: „დათმეო“, ამაღ არ დია ბნდებოდა.
 უცხო უცხოთა ადგილთა საძებრად იარებოდა,
 და მგზავრთა ჰკითხვიდის ამბავთა, მათ თანა-ემოყვრებოდა.

მუნ ეძებს, ცრემლი მტირალსა სდის ზღვათა შესართავისად.
 უჩნდის ქვეყანა ტახტად და მკლავი სადებლად თავისად.
 თქვის: „საყვარელო, მოგშორდი, გული შენ დაგრჩა, ვთქვა

ვისად?

და შენთვის სიკვდილი მეყოფის ლხინად ჩემისა თავისად“.

ყოვლი პირი ქვეყანისა მოვლო, სრულად მოიარა,
 ასრე რომე ცასა ქვეშე არ დაურჩა, არ იარა,
 მაგრა იგი მის ამბისა მსმენელსაცა ვერ მიმხვდარა.

და ამაშიგან წელიწადი სამი სამ თვედ მიიყარა.

მიჰხვდა რასმე ქვეყანასა უგემურსა, მეტად მქისსა,
 თვე ერთ კაცსა ვერა ნახავს, ვერას შვილსა ადამისსა,
 იგი ჭირი არ უნახავს არ რამინს და არცა ვისსა,

და დღე და ღამე იგონებდა საყვარელსა მასვე მისსა.

მას მიჰხვდა წვერი სადგურად მალლისა მთისა დიდისა,
 გამოჩნდა მუნით მინდორი, სავალი დღისა შვიდისა.
 მის მთისა ძირსა წყალი დის, არად სანდომი ხიდისა,

და ორგნითვე ტყესა შეეკრა ნაპირი წყლისა კიდისა.

ზედ წაადგა, შეექცევის, დროთა, დღეთა ანგარიშობს;
 თვენი ესხნეს ორანილა, ამაღ სულთქვამს, ამაღ იშობს;
 „ვა თუ საქმე გამიმულავნდეს! - კვლა ამისთვის გულ-მოშიშობს, -
 და ავსა კარგად ვერვინ შესცვლის, თავსა ახლად ვერვინ იშობს“.

საგონებელი შეექმნა, დადგა საქმისა მრჩეველად,
 თქვა: „თუ დავბრუნდე, ეზომი ხანი რად დავყავ მე ველად?
 ჩემსა რა ვჰკადრო მნათობსა, ვიყავ რად დღეთა მღეველად,

და მისი ვერა ვცნა ჭორადცა, ვარ ვისთა გზათა მკვლეველად?

187

„თუ არ დავბრუნდე, საძებრად დავყვნი სხვანიცა ხანანი, რომელსა ვეძებ, ვერა ვცნნი ამბავნი მე მისთანანი, დრო გარდაუნყდეს შერმადინს, შეჰრჩენ ლანვისა ბანანი, და მივიდეს, ჰკადრნეს მეფესა საქმენი დასაგვანანი!

188

„უამბოს ჩემი სიკვდილი, თვით ჩემგან დავედრებული, მათ შექმნან გლოვა-ტირილი, ქმნან საქმე გამნარებული, მერმე მივიდე ცოცხალი, სადმე სხვაგან მე რებული!“
და ამას იგონებს ტირილით გონება-შეინრებული.

189

იტყვის: „ღმერთო, სამართალნი შენნი ჩემთვის რად ამრუდენ? მე ეზომნი სიარულნი კიდე რად, გლახ, გამიცუდენ, გულით ჩემით სიხარულნი აღჰფხვრენ, ჭირნი დააბუდენ?
და დღეთა ჩემთა ცრემლნი ჩემნი ვერაოდეს დავიყუდენ“.

190

კვლაცა იტყვის: „დათმოზა სჯობს“ და თავსავე ეუბნების: „დღეთა მეტად ნუ მოჰკვდები, გული ჩემი ნუ დადნების, უღმერთოდ ვერას ვერ მოვანევ, ცრემლი ცუდად მედინების, და განგებასა ვერვინ შესცვლის, არ-საქმნელი არ იქმნების“.

191

თავს უთხრა: „მოკვე, გიჯობსო სიცოცხლეს აუგანსა; მიხვალ, დაგხვდების თინათინ, - ანათებს დღესა მზიანსა, - გკითხოს მის ყმისა ამბავი, რა გამართებს ვაგლახიანსა?“
და იგონებს ნამ-ნამ, მიჰყვების ტყის პირსა შამბნარ-წყლიანსა.

192

„ყოვლნი არსნი ცათ ქვეშეთნი ერთობ სრულად მომივლიან, მაგრა საქმე მის კაცისა ვერასადა შემიგნინან; ულონიოდ მართალ იყვნეს, რომელთაცა ქაჯად თქვიან.
და ან ტირილი არას მარგებს, ცუდად ცრემლნი რასა მდიან?“

193

მთით ჩამოვიდა ავთანდილ, გავლო წყალი და ტყენია,
მინდორს აცორვებს ტაიჭსა, შეჟღერებით მონაწყენია.
გასცუდებოდეს მკლავნი და მისნი სიამაყენია,

და ბროლისა ველსა სტურფობდეს გიშრისა მუნ საყენია.

194

მობრუნება დააპირა, სულთქნა, მერმე ივაგლახა,
მას მინდორსა დაემართა, გზა თვალითა გამოსახა;
თვესა ერთსა სულიერი კაცი არსად არ ენახა,

და მხეცნი იყვნეს საშინელნი, მაგრა არა შეუზახა.

195

თუცა მხეც-ქმნილი ავთანდილ გულ-ამოსკვნით და კვნესით ა,
ეგრეცა ჭამა მოუნდის ადამის ტომთა წესითა,
ისრითა მოკლის ნადირი, როსტომის მკლავ-უგრძქესითა,

და შამბისა პირსა გარდახდა, ცეცხლი დააგზო კვესითა.

196

ცხენსა მისცა საძოვარი, ვირე მწვადი შეინოდეს;
ექსნი რამე ცხენოსანნი, ნახა, მისკენ მივიდოდეს;
თქვა, თუ: „ჰგვანან მეკობრეთა, თვარა კარგი რამც იცოდეს!

და აქა კაცი ხორციელი კვლა ყოფილა არაოდეს“.

197

ხელთა ჰქონდა მშვილდ-ისარი, მათკენ მივა მხიარული.
ორთა კაცთა წვეროსანთა ყმა მოჰყვანდა უწვეროული,
თავსა იყო დაკოდილი, შეეზნიდა სისხლსა გული,

და ტიროდეს და იჭირვოდეს, ცოტა ედგა მას, გლახ, სული.

198

უყვილა, თუ: „ძმანო, ვინ ხართ? მეკობრეთა დაგამსგავსენ!“
მათ მიუგეს: „დაგვიწყნარდი, გვიშველე რა, ცეცხლნი ავსენ,
ვერა გვარგო, მოგვიმტკივნე, ჭირნი ჭირთა მოგვისავსენ,

და სატირელნი მოგვიტირენ, ღაწვნი შენცა დაიმხავსენ“.

199

ავთანდილ მიდგა, ეუბნა მათ კაცთა გულ-მდუღარეთა;
მათ უთხრეს მათი ამბავი, ტირილით მოუბარეთა:

„ჩვენ ვართო ძმანი სამნივე, მით ვიდენთ ცრემლთა მწარეთა,
და ღია გვაქვს ციხე-ქალაქი ხატაეთს არე-მარეთა.

200

„კარგი გვესმა სანადირო, ნადირობას წამოვედით,
გვეყვს ლაშქარნი უთვალავნი, წყლისა პირსა გარდავხედით,
სანადირო მოგვეწონა, თვესა ერთსა არ წავედით,

და ვხოცეთ მხეცი უსაზომო მინდორით და მითით და ქედით.

201

„ჩვენ სამთა ძმათა ჩვენთანა მესროლნი დავანზილენით,
მით ერთმანერთსა სამნივე ჩვენ კიდე დავეცილენით:
«მე უკეთ მოვჰკლავ, მე გჯობო», სიტყვანი ვავაქილენით,

და ვერ გავიჩინეთ მართალი, ვისარჩლეთ, ვითაკილენით.

202

„დღეს ავყარენით ლაშქარნი, სავსენი ირმის ტყავითა,
ვთქვით: «გავაჩინოთ მართალი, ვინ ვსჯობთ თავისა მკლავითა,
თავსა ვეახლნეთ მარტონი, დავდგეთ თავისა თავითა,

და თვით დანახულსა მოვჰკლვიდეთ, ნუ ვესრვით დამნახავითა».

203

„ჩვენ ვიახლენით სამთავე სამნივე მეაბჯრენია,
ლაშქართა წასლვა ვუბრძანეთ, მით არას მოაზრენია,
მოვინადირეთ მინდორი, ისი ტყენი და ღრენია,

და დავხოცეთ მხეცი, მფრინველი, რაცა ზე გარდაგვფრენია.

204

„ანაზდად მოყმე გამოჩნდა კუშტი, პირ-გამქუშავია,
ზედა ჯდა შავსა ტაიჭსა, - მერანი რამე შავია, -
თავსა და ტანსა ემოსა გარე-თმა ვეფხის ტყავია,

და ჯერთ მისი მსგავსი შვენება კაცთაგან უნახავია.

205

„ვეუჭვრიტეთ, მისთა ელვათა შუქნი ძლივ გავიცადენით,
ვთქვით, თუ: «მზეაო ქვეყანად, ნუ ვეუბნებით ცად ენით!»

და მისი მოგვინდა შეპყრობა, ვჰკადრეთ და შევეცადენით,
და ასრე სულთქმით და ვაებით მით ვართ, ცრემლისა დადენით.

206

„მე უხუცესმან უმცროსთა კაცი დავსთხოვე ქენებით;
ჩემმან შემდეგმან ტაიჭი მისი მით აქო სსენებით;
ამან მართ ოდენ მორევნა გვითხრა, ვუაღლეთ ჩვენებით,

და მივჰმართეთ, იგი აგრევე წყნარად მივა და შევენებით.

207

„ბროლმან, ლალსა გარეულმან, ვარდნი თხელნი ანატიფნა,
იგი ტკბილნი გონებანი ჩვენთვის მეტად გაამყიფნა:

არ აგვიხვნა, არცა დაგვსხნა, ყოლა არად ამოგვეკრიფნა,
და მისნი მკვახედ მოუბარნი მათრახითა შეგვამნიფნა!

208

„უმცროსსა ძმასა მივეცით, უფროსთა დავეზიდენით;
ხელი მოჰკიდა, «დადეგო!», ესეცა ჰკადრა კიდ ენით;

მან ხრმალსა ხელი არ მიჰყო, ჩვენ ამაღ დავვერიდენით,
და თავსა გარდაჰკრა მათრახი, ვნახეთ სისხლისა კი დენით.

209

„მით ერთითა მათრახითა თავი ასრე გარდაჰფრინა,
ვითა მკვდარი უსულო ქმნა, ვითა მიწა დაამიწა,

მისი რასმე მკადრებელი მოამდაბლა, მოამიწა,
და თვალთა წინა წავგივიდა ლალი, კუშტი, ამაყი, ნა!

210

„ალარ დაბრუნდა, წავიდა წყნარად და აუჩქარებლად,
აგერა მივა, ნახეო, იგი მზეებრ და მთვარებლად“.

შორს უჩვენებდეს ავთანდილს მტირალნი გაუხარებლად,
და ოდენ ჩნდა შავი ტაიჭი მისი მის მზისა მარებლად.

211

აჰა მიჰხვდა ავთანდილსა ღანვთა ცრემლით არ-დათოვნა,
 რათგან ცუდად არ წაუხდა მას ეზომი გარეთ ყოვნა.
 კაცსა მიჰხვდეს სანადელი, რას ეძებდეს, უნდა პოვნა,
 და მაშინ მისგან აღარა ხამს გარდასრულთა ჭირთა ხსოვნა.

212

უთხრა, თუ: „ძმანო, ვარ ვინმე ღარიბი უადგილოსა,
 მე იმა ყმისა საძებრად მოვჰმორდი საგაზრდილოსა,
 ან თქვენგან მივჰხვდი საქმესა ყოლა არ-საადვილოსა,
 და ღმერთიმცა ნურას ნულარ იქმს თქვენსა დასალრეჯილოსა!

213

„ვითა მე მივჰხვდი წადილსა, ჩემის გულისა ნებასა,
 აგრემცა ღმერთი ნურას იქმს ძმისა თქვენისა ვნებასა!“
 უჩვენა მისი სადგომი: „მიდითო ნება-ნებასა,
 და ჩრდილსა გარდასვით, მაშვრალნი მიეცით მოსვენებასა“.

214

ესე უთხრა და ნავიდა, ცხენი გაქუსლა დეზითა,
 ვითა გავაზი გაფრინდა, არ-გაშვებული ხეზითა,
 ან მთვარე, მზისა შემყრელი, მზე სინათლითა ზეზითა.
 და დაივსო ცეცხლი შემწველი მისითა მან მიზეზითა.

215

მიენურა, იგონებდა, ახლოს შეყრა ვითა აგოს:
 „საუბარმან უმეცარმან შმაგი უფრო გააშმაგოს!
 ხამს, თუ კაცმან გონიერმან ძნელი საქმე გამოაგოს,
 და არ სინყნარე გონებისა მოიძულოს, მოიძაგოს.

216

„რათგან ისი არის სადმე უცნობოდ და ისრე რეტად,
 რომე კაცსა არ მიუშვებს საუბრად და მისად ჭვრეტად,
 მივეწევი, შევიყრებით ერთმანერთის ცემა-ჟლეტად,
 და ანუ მომკლავს, ანუ მოვჰკლავ, დაიმაღვის მეტის-მეტად“.

217

ავთანდილ იტყვის: „ეზომნი ჭირნიმცა რად ვაცუდენი?
რაცალა არის, არა არს, თუმცა არ ედგნეს ბუდენი;
სადაცა მივა, მივიდეს, რაზომმც მოვლოდეს ზღუდენი,
და მუნითგან ვეძებნე ღონენი ჩემნი არ-დასამრუდენი“.

218

წინა-უკანა იარნეს ორნი დღენი და ღამენი,
დღისით და ღამით მაშვრალნი, არ შეჭამადთა მჭამენი,
არსადა ხანი არ დაყვეს, ერთნი თვალისა წამენი.

და მათ თვალთა ცრემლნი სდიოდეს, მინდორთა მოსალამენი.

219

დღისით ვლეს და სალამო-ჟამ გამოურჩნდეს დიდნი კლდენი,
კლდეთა შიგან ქვაბნი იყვნეს, ძირსა წყალი ჩანადენი,
წყლისა პირსა, არ ითქმოდა, შამბი იყო თუ რასდენი,

და ხე დიდრონი, თვალ-უნდომი, მალლა კლდემდის ანაყრდენი.

220

მან ყმამან ქვაბსა მიჰმართა, გავლნა წყალნი და კლდენია;
ავთანდილ ცხენსა გარდახდა, მონახნა დიდნი ხენია,
მას ზედა ჭვრეტად გავიდა, ძირსა დააბა ცხენია,

და მუნით უჭვრეტდა. იგი ყმა მივა ცრემლ-მინადენია.

221

რა ტყენი გავლნა მან ყმამან, მოსილმან ვეფხის ტყავითა,
ქვაბისა კარსა გამოდგა ქალი ჯუბითა შავითა,
ატირდა მალლად ცრემლითა, ზღვათაცა შესართავითა,

და იგი ყმა ცხენსა გარდახდა, ყელსა მოეჭდო მკლავითა.

222

ყმამან უთხრა: „დაო ასმათ, ხიდნი ზღვასა ჩაგვიცვივდეს:
ველარ მივჰხვდით ჟამიერად, ჩვენ ვისნიცა ცეცხლნი
გვწვიდეს“.

ესე თქვა და მკერდსა ხელნი იკრნა, ცრემლნი გარდმოსწვიმდეს.

და ქალი შებნდა, მოეხვია, ერთმანერთსა სისხლი სწმიდეს.

● შოთა რუსთაველი

223

იგი ტევრი გაეხშირა დანაგლეჯსა მათსა თმასა,
ერთმანერთსა ეხვეოდეს: ყმა ქალსა და ქალი ყმასა;
იზახდიან, მოთქმიდიან, მოსცემდიან კლდენი ხმასა.

და ავთანდილ სჭვრეტს გაკვირვებით მათსა ეგრე ქცევა-ზმასა.

224

სული დაილო მან ქალმან, დათმო გულისა წყლულობა,
ქვაბს შეიყვანა ტაიჭი, მოჰხადა აკაზმულობა,
მას ყმასა შეჰხსნა, შეილო აბჯრისა წელ-მორტყმულობა;

და შინა შევიდეს, მას დღესა გარდახდა გამოსრულობა.

225

ავთანდილს უკვირს: „ამბავი ისი თუ ვცნაო მე რითა?!“

გათენდა, ქალი გამოდგა, მოსილი მითვე ფერთა,
შავსა აუდვა ლაგამი, სწმენდდა რიდისა წვერითა,

და შეკაზმა, მოაქვს აბჯარი წყნარად, არ რამე ჩხერთა.

226

მის მოყმისა წესი იყო, მეტსა თურე არ ასრე ჯდა.

ქალი ტირს და მკერდსა იცემს, თმისა ტევრსა გაიგლეჯდა;
ერთმანერთსა მოეხვივნეს, აკოცა და ცხენსა შეჯდა;

და ასმათ, აგრე დაღრეჯილი, კვლა უფრორე დაიღრეჯდა.

227

ავთანდილ ახლოს კვლა ნახა სახე მისივე კაცისა,
ულვაშ-აშლილი, წვერ-გამო, „ნუთუ მზეაო, - თქვა, - ცისა?“
ეცნოსა სული ალვისა, ქართაგან მონატაცისა;

და ასრე უჩნს მოკლვა ლომისა, მართ ვითა ლომსა ვაცისა.

228

მასვე გზასა წამოვიდა, რომე გუშინ შეეარა,

შამბი გავლო, გაეშორა, თავი მინდორს გააგარა;

ავთანდილ სჭვრეტს გაკვირვებით, მალვით ხესა მოეფარა,

და თქვა, თუ: „ღმერთმან ესე საქმე მეტად კარგად მომიგვარა.

„ან ამას ჩემთვის ღმრთისაგან სხვა საქმე რა ვამჯობინო?
ქალი შევიპყრა, მის ყმისა ამბავი ვაამბობინო,
ჩემიცა ვუთხრა ყველაი, მართალი გავაბრჭობინო,
და მას ყმასა ხრმალი არა ვჰკრა, არც მისი დავისობინო“.

ამბავი ავთანდილისა, ასმათს რომ
ეუბნების ძვაბჰიბან

230

ჩამოვიდა, ცხენი ახსნა, მისგან ხესა გამობმული,
ზედა შეჯდა, გაემართა, ქვაბი დახვდა კარ-განხმული.
მუნით ქალი გამოიჭრა გულ-მდუღარე, ცრემლ-დასხმული,
და ეგონა, თუ: დაბრუნდაო პირი ვარდი, ბროლ-ბაკმული.

231

ვერ იცნა, - სახე არ ჰგვანდა მისი მის ყმისა სახესა, -
ფიცხლა გაიქცა, მიჰმართა ზახილით კლდესა და ხესა;
ყმა გარდაიჭრა, დააბა, ვითა კაკაბი მახესა;
და ხმას სცემდეს კლდენი ქალისა ზახილსა მუნ ერთ-სახესა.

232

მას ყმასა თავი არ მისცა, ჭვრეტადცა ებილნებოდა,
ვითა კაკაბი არწივსა ქვეშე მი და მო ძრნებოდა,
ტარიელს ვისმე უზახდა მწედ, თუცა არ ემნებოდა,
და ავთანდილ მუხლთა უყრიდა, თითითა ეხვეწებოდა.

233

ეტყოდა: „სულე! რამც გიყავ? კაცი ვარ, ადამიანი,
უფერო-ქმნილნი მინახვან ვარდნი და ისი იანი,
მისი რამ მითხარ, ვინ არის ტან-სარო, პირ-ბაკმიანი?
და სხვად არას გიზამ, ნუ გეშის, ნუ ჰყივი აგრე ხმიანი“.

ქალი ეტყოდა ტირილით, სარჩელი უგავს ბრჭობასა:
„თუ არ შმაგი ხარ, დამეხსენ; შმაგი ხარ, მოდი ცნობასა!
ან მეტად ძნელსა საქმესა მნუკევ ადვილად თხრობასა;

და ცუდად ნუ სცთები, ნუ ელი მაგა ამბისა მბობასა!“

კვლა ეტყვის: „ყმაო, რა გინდა, ანუ მენუკვი მე რასა?
მაგა საქმისა ვერა იქმს ვერცა კალამი ნერასა.

შენ ერთხელ მეტყვი, «მითხარო», მე ასჯერ გეტყვი «ვერასა»,

და ვითა სიცილი ტირილსა, ვაგლახი მიჯობს მღერასა“.

„ქალო, არ იცი, სით მოვალ, რა ჭირნი მომითმენიან;
ოდითგან ვეძებ ამბავთა, ესე არვისგან მსმენიან;
შენ მიპოვნიხარ, - სიტყვანი ჩემნი რაზომცა გწყენიან, -

და ვერ დაგეხსნები, მიაბზე, ჩემგან ნულარა გრცხვენიან!“

ქალმან უთხრა: „რას შეგესნარ, მე ვინ ვარ და ანუ შენო?
მზე არ მახლავს, შეგეტყვების, თრთვილო, ასრე მით მანყენო!
გრძელი სიტყვა სანყინოა, ასრე მოკლედ მოგახსენო:

და ვერასათვის ვერ გაიმბობ, რაცა გინდა, იგი ქმენო!“

კვლაცა ჰკითხა ზენარობით, მიუყარნა მუხლნი წინა,
მაგრა ვერა ვერ დაჰყარა, მუდარობა მოენყინა,

პირსა ზედა გაგულისდა, თვალთა სისხლი მოედინა,

და ადგა, თმითა წამოზიდნა, ყელსა დანა დააბრჯინა.

ეგრე უთხრა: „მე ეზომი ჯავრი ვითა შეგარჩინო?!

რაგვარა თუ ამატირო, ცრემლი ცუდად დამადინო?!

გიჯობს, მითხრა; ამის მეტი მართ აღარა არ განყინო,

და თვარა, ღმერთმან მტერი ჩემი მოკლას, ვითა მოგაკვდინო!“

240

ქალმან უთხრა: „ეგე ღონე მოიგონე მეტად ავი:
თუ არ მომკლავ, არ მოვკვდეები, მრთელი ვარ და მოუკლავი.
რად რა გითხრა, სადამდისცა ვიყო ჭირთა უნახავი?

და კვლა თუ მომკლავ, სასაუბროდ აღარ მედგას ზედან თავი“.

241

კვლა ეტყვის: „ყმაო, რად მპოვე, ვინ მეუბნები მე, ვინო?

ეგე ამბავი ცოცხალსა ენითა ვერ მათქმევინო!

მე თავი ჩემი ნებითა ჩემითა მოგაკლვევინო,

და ვითა უსტარი ბედითი ადვილად დაგახევიანო.

242

„ჩემი სიკვდილი შენ ჩემად პატიჟად ნურად გგონია,
მით რომე დამხსნი ტირილსა, შემშრების ცრემლთა ფონია;
ჩაღად მიჩნს ყოვლი სოფელი, მისთვისვე შემინონია.

და ვერ გიცნობ, ვინ ხარ, ვის გითხრნე სიტყვანი მისანდონია?“

243

ყმამან თქვა, თუ: „არ ეგების ან ამისი ასრე თქმევა,
სხვასა რასმე მოვიგონებ, სჯობს საქმისა გამორჩევა“.

გაუშვა და ცალკე დაჯდა, ტირს, დაუნყო ცრემლთა ფრქვევა,

და ქალსა უთხრა: „გაგარისხე, ან, არ ვიცი, ვით დავრჩე, ვა!“

244

ქალი დაუჯდა კუშტ-გვარად, ქუშობს, ჯეროთ არ დამტკპარია;

ავთანდილ ქვე ზის ტირილად, აღარას მოუბარია;

ვარდისა ბალსა მოგუბდა ცრემლისა საგუბარია.

და კვლა იქით ქალი ატირდა, მისთვის გულ-ნალმობარია.

245

ყმა მტირალი შეებრალა, ამად ცხელნი ცრემლნი ღვარნა,
მაგრა უჯდა უცხოს უცხო, არ ბაგენი აუბარნა;

ყმამან ცნა, თუ: „გონებანი ჩქარნი ჩემთვის დაანყნარნა“.

და ცრემლ-დენილი შეეხვეწა, ადგა, მუხლნი მიუყარნა.

უთხრა: „ვიცი, აღარ ვარგხარ შენ ან ჩემად დასადობლად, გაგარისხე, დაგრჩომივარ ღარიბად და ამაღ ობლად; ან ეგრეცა თავი ჩემი დამიც შენთვის დასანდობლად, და ამაღ რომე შეცოდება შვიდ-გზის თქმულა შესანდობლად.

„თავი ჩემი სამსახურად თუცა ავად მოგანონე, მიჯნურისა შებრალება ხამს, ესეცა გაიგონე; სხვაგნით ყოვლგნით უღონო ვარ, არვინ არის ჩემი ღონე; და სულთა მოგცემ გულისათვის, სხვა მეტიმცა რა გაქონე!“

რა ქალსა მიჰხვდა ყმისაგან მიჯნურობისა სმინება, გულ-ამოხვინჩვით დაინყო ას-კეცად ცრემლთა დინება, კვლა გაამალლა ზახილით ტირილი, არ გაცინება. და ავთანდილს ღმერთმან ნადილი მისცა, გულისა ღხინება.

იტყვის, თუ: „ამა სიტყვითა მას ფერი შეეცვალების, ვისთვისმე ცხელი უცილოდ მას ცრემლი ემაღმალეების“. კვლა უთხრა: „დაო, მიჯნური მტერთაცა შეებრალებს; და ესეცა იცი, სიკვდილსა თვით ეძებს, არ ეკრძალებს.

„ვარ მიჯნური, ხელი ვინმე, გაუნყვედლად სულთა დგმისად; ჩემმან მზემან გამომგ ზავნა საძებარად იმა ყმისად; ღრუბელიცა ვერ მიჰხვდების, მე მისრულვარ სადა, მი, სად! და გული თქვენი მიჰოვნია, მისი შენდა, შენი მისად.

„მისი სახე გულსა ჩემსა ხატად ასრე გამოვხატე, მისთვის ხელმან, გამოჭრილმან, ღხინი ჩემი ვაალქატე. ორისაგან ერთი მიყავ: ტყვე მქმენ, ანუ მანაზატე, და ან მაცოცხლე, ანუ მომკალ, ჭირი ჭირსა მომიმატე“.

252

ქალმან უთხრა ყმასა სიტყვა პირველისა უამესი:

„ეგე სიტყვა მოიგონე ღია რამე უკეთესი.

წელან საქმე მტერობისა გულსა ჩემსა შთამოსთესი,

და ან მოყვარე გიპოვნე, დისაგანცა უფრო დესი.

253

„მაშა რათგან მიჯნურობა შენად ღონედ მოიგონე,

არ ეგების, ამას იქით თუმცა თავი არ გამოხე,

არ შენ მოგეც თავი ჩემი, დაგაბნივე, დაგალონე;

და შენთვის მოვკვდე, ამისებრი მემცა საქმე რა ვალონე!

254

„ან რაცა გითხრა, თუ ამა საქმესა დამმორჩილდები,

რასაცა ეძებ, მიჰხვდები, უცილოდ არ ასცილდები;

თუ არ მომისმენ, ვერ ჰპოვებ, რაზომცა ცრემლსა ჰმილდები,

და მოგხვდების მღურვა სოფლისა, მოჰკვდები, გა-ცა-
სნბილდები“.

255

ყმამან უთხრა: „ეგე საქმე ამას ჰგავსო, არა სხვასა:

ორნი კაცნი მოდიოდეს სადაურნი სადმე გზასა,

უკანამან წინა ნახა ჩავარდნილი შიგან ჭასა,

და ზედ მიადგა, ჩაჰყიოდა, ტირს, იძახის ვაგლახ-ვასა.

256

„ეგრე უთხრა: «ამხანაგო, იყავ მანდა, მომიცდიდე,

წავალ თოკთა მოსახმელად, მწადსო, თუმცა ამოგზიდე»;

მას ქვეშეთსა გაეცინა, გაუკვირდა მეტად კიდე,

და შემოჰყივლა: «არ გელოდე, სად გაგექცე, სად წავიდე?»»

257

„ან, დაო, შენთა ხელთა ჩემი საბელი ყელისა,

სხვად უღონოა უშენოდ ჩემგან აღპყრობა ხელისა;

რასაცა მიზამ, შენ იცი, შენ ხარ წამალი ხელისა,

და თვარ ვისმცა ექმნა გორლითა შეკრვა თავისა მრთელისა!“

ქალმან უთხრა: „მომენონა, ყმაო, შენი ნაუბარი.
ხარ უცილოდ კარგი ვინმე, მოყმე, ბრძენთა საქებარი;
ხარ ვინათგან აქანამდის მაგა ჭირთა დამთმობარი,

და რაცა გითხრა, მომისმინე, გიპოვნია საქებარი.

„იმა მოყმისა ამბავი არსადა არ იპოვების;
თვით თუ არ გითხრობს, არ ითქმის, არვისგან დაიჯერების;
მოილოდინე, მოვიდეს, რაზომცა დაგეყოვნების,

და დადუმდი, ვარდსა ნუ აზრობ, ცრემლითა ნუ ითოვენების.

„გითხრა, თუ ცოდნა გნადიან ჩვენისა შენ სახელისა:
ტარიელ არის სახელი იმა მოყმისა ხელისა;
მე ასმათ მქვიან, რომელსა წვა მაქვს ცეცხლისა ცხელისა,
და სულთქმა სულთქმისა ბევრისა, მამა თუ არ ერთხელისა.

„ამის მეტსა ვერას გითხრობ მე სიტყვასა ამისთანსა:
ისი მინდორს არონინებს ტანსა მჭევრსა, მემაჯანსა,
ვჭამ, გლახ, მარტო ნადირისა მისგან ხორცსა მონატანსა,
და აწვე მოვა, არა ვიცი, თუ დაჰყოვნის დიდსა ხანსა.

„ამას გვედრებ, მოიცადო, თავი სხვაგან არსად არო;
რა მოვიდეს, შევეხვეწო, ნუთუ ვით რა მოვაგვარო;
ერთმანერთსა შეგამეცნნე, თავი შენი შევაყვარო,
და თვით გიამბოს საქმე მისი, საყვარელსა გაახარო“.

ქალსა ყმამან მოუსმინა, დაჰმორჩილდა, დაჰრთო ნება.
ამას ზედა მოიხედეს, ხევით ესმა ჩხაპუნება;
მთვარე წყალსა გამოსრული ნახეს, შუქთა მოფინება,
და უკურიდეს, აღარა ქმნეს მუნ ხანისა დაყოვნება.

264

ქალმან უთხრა: „ყმაო, მოგცა ჟამად ღმერთმან, რაცა გინა,
მაგრა თავი უჩინო ქმენ, დამალული იყავ შინა;
იმა ყმისა მეუნებლე ხორციელი არავინ ა;
და ნუთუ ვით რა მოვაგვარო, შენი ნახვა არ ეწყინა“.

265

ავთანდილ ქალმან დამალა ქვაბს დამალვითა მალითა.
იგი ყმა ცხენსა გარდახდა, შვენოდა კაპარჭ-ხრმალითა;
ატირდეს მალლად ცრემლითა, ზღვათაცა შესამალითა,
და ავთანდილ სარკმლით უჭვრეტდა ჭვრეტითა იღუმალითა.

266

ამარტის ფერად შეცვალა ბროლი ცრემლისა ბანამან.
დიდხან იტირეს ყმამან და მან ქალმან შაოსანამან;
შეხსნა, შეილო აბჯარი, ცხენიცა შეიყვანა მან;
და დადუმდეს, ცრემლნი მოჰკვეთნა შავმან გიშრისა დანამან.

267

ავთანდილ სარკმლით უჭვრეტდა, ტყვე, საკნით ნააზატები.
მან ქალმან ქვეშე დაუგო ვეფხის ტყავისა ნატები;
მას ზედა დაჯდა იგი ყმა, სულთქვამს ჭირ-მონამატები,
და სისხლისა ცრემლსა გაეწნა შუა გიშრისა სატები.

268

მან ქალმან ხელ-ყო კვესითა გზება ცეცხლისა ნელისა,
ეგონა ჭამა ხორცისა შემწვრისა, შეუქნელისა;
მიუპყრა, ერთი ახლიჩა, ქმნა საქმისა ძნელისა,
და ძალი არ ჰქონდა, დაუნყო გამოყრა უცოხნელისა.

269

ცოტად მინვა, მიიძინა, თუცა ყოლა ვერა მეტი;
შეკრთა, დიდნი დაიზახნა, ნამოიჭრა ვითა რეტი,
იზახდის და ნამ-ნამ იკრის გულსა ლოდი, თავსა კეტი.
და ცალ-კერძ ზის და პირსა იხოკს ქალი მისი შენამჭვრეტი.

„რად დაჰბრუნდი? - მოახსენა, - მითხარ, რაცა წაგეკიდა!“
 მან უბრძანა: „მონადირე მეფე ვინმე გარდმეკიდა,
 ჰყვეს ლაშქარნი უთვალავნი, ბარგი მძიმედ აეკიდა,

და იგი მინდორს ნადირობდა, დაეფანჩა მარეკი, და.

„სევდად მეცა კაცთა ნახვა, ცეცხლი უფრო გავიალე,
 არ მიუფე ახლოს შეყრად, თავი ჩემი შევიწყალე,
 მათგან მკრთალი შემოვბრუნდი, ტყესა შიგან დავიმაღლე,

და ვთქვი: «ნუთუმცა უკუმრიდა, რა გათენდეს, ნავალ ხვალე»“.

ქალსა ცრემლი გარდმოსცვივდა ას-ნაკეცი, ბევრის-ბევრად;
 მოახსენა: „მხეცთა თანა იარები მარტო ტევრად,
 არას კაცსა არ იახლებ საუბრად და შემაქცევრად;

და მას მაგითა ვერას არგებ, დღეთა შენთა ცუდად ჰლევ რად?

„ყოვლი პირი ქვეყანისა ერთობ სრულად მოგივლია,
 ერთი კაცი შემაქცევრად შენად ვითა დაგელია?
 გეახლოს და არ გაშმაგდე, თუცა ჭირი არ გაკლია;

და შენ მოჰკვდე და იგი ნახდეს, ესე შენთვის რა მადლია?“

უბრძანა: „დაო, ეგეა მსგავსი შენისა გულისა,
 მაგრა არ არის ქვეყანად წამალი ამა წყლულისა!
 ვის ძალ-აქვეს პოვნა კაცისა, თვით სოფლად არ-მოსრულისა?

და ჩემი ლხინია სიკვდილი, გაყრა ხორცთა და სულისა.

„ღმერთმან სხვაცა ეტლსა ჩემსა სადმცა კაცი რად დაბადა,
 სიახლე და საუბარი თუმცა მისი მე მენადა!

ვინმცა გასძლნა ჭირნი ჩემნი, ანუ ვინმცა შეეცადა?

და შენგან კიდე ხორციელი, დაო, მივის არასადა“.

276

ქალმან ჰკადრა: „არ გამინყრე, ვიშიშვი და ვიაჯ დია;
რათგან ღმერთსა ვაზირობა შენი ჩემზედ მოუგდია,
ვერ დავმაღავ უკეთესსა, რაცა საქმე გამიცდია.
და არა ვარგა უსაზომო, თავი ზომსა გარდგიხდია“.

277

ყმამან უთხრა: „რას მენუკვი, არა ვიცი, გამიცხადე.
კაცი ჩემად სამსახურად უღმრთოდ მემცა ვით დავბადე!
ღმერთსა ჩემი უბედობა უნდა, მემცა რას ვეცადე!
და განალამცა გავნადირდი, თავი ასრე გავიხადე“.

278

ქალმან კვლა ჰკადრა: „გაგსაჯე მეტითა შეგონებითა,
მაგრა თუ კაცი მოგგვარო, მოგყვეს თავისა ნებითა,
იგი გეახლოს, ილხენდე მისითა შემეცნებითა,
და ფიცე, არ მოჰკლა, არ იყო, არ, სავნებლისა ვნებითა“.

279

ყმამან უთხრა: „თუ მიჩვენებ, ვნახავ, დიდად გავიხარებ,
სიყვარულმან მისმან, ვისთვის ხელი მინდორს თავსა ვარებ,
არას ვუზამ უგემურსა, არაოდეს გავამწარებ;
და რაცა ჩემგან ეამების, ვაამებ და შევიყვარებ“.

შეყრა ტარიელისა და ავთანდილისა

280

ქალი ადგა და წავიდა მის ყმისა მოსაყვანებლად;
„არ ეწყინაო“, უამბობს, არს მისად მაგულვანებლად,
ხელი მოჰკიდა, მოჰყვანდა, ვით მთვარე მოსავანებლად;

და იგი რა ნახა ტარიელ, თქვა მზისა დასაგვანებლად.

281

გამოეგება ტარიელ, ჰმართებს ორთავე მზე დარად,
ანუ ცით მთვარე უღრუბლო შუქთა მოჰფენდეს ქვე ბარად,
რომე მათთანა აღვისა ხეცა ვარგიყოს ხედ არად,

და ჰგვანდეს შვიდთავე მნათობთა, სხვადმცა რისად ვთქვი
მე და რად!

282

მათ აკოცეს ერთმანერთსა, უცხოობით არ დაჰრიდეს,
ვარდასა ხლეჩდეს, ბაგეთაგან კბილნი თეთრნი გამოსჭვირდეს,
ყელი ყელსა გარდააჭვდეს, ერთმანერთსა აუტირდეს,

და ქარვად შექმნენს იაგუნდნი მათნი, თუცა ლალად ღირდეს.

283

მოზრუნდეს. ყმამან ავთანდილს ხელი შეუჰყრა ხელითა,
ერთგან დასხდეს და იტირეს დიდხან ცრემლითა ცხელითა.
ასმათი სულსა უღებდა სიტყვითა საკვირველითა:

და „თავთა ნუ დაჰხოცთ, ნუ ბნელ-იქმთ მზესა თქვენითა
ბნელითა“.

284

ტარიელის ვარდი იყო დათრთვილული, არ დაზრული;
 ყმასა უთხრა: „მესწრაფების, მითხარ შენი დაფარული,
 ვინ ხარ, ანუ სით მოსრულხარ, სადაური, სით მოსრული?
 და მე სიკვდილსა აღარ ვახსოვ, ვარ მისგანცა განწირული“.

285

ავთანდილ გასცა პასუხი, სიტყვები ლამაზებია:
 „ლომოდ და გმიროდ ტარიელ, ვის თავი გინაზებია,
 მე ვარ არაბი, არაბეთს არს ჩემი დარბაზებია,
 და მიჯნურობითა დამწვარვარ, ცეცხლი უშრეტი მგზებია.“

286

„მე პატრონისა ჩემისა ასული შემეყვარებია;
 თვით მეფედ მათად მას ხედვენ მონები მკლავ-მაგრებია.
 თუცა არ მიცნობ, გინახავ, თავი ვით გიაზრებია,
 და გახსოვსცა, ოდეს დაჰხოცე მონები არ-საჰყრებია?“

287

„შენ მინდორს განახეთ გაჭრილი, ჩვენ ზედა გარდგეკიდენით,
 პატრონი ჩემი გაგინყრა, ჩვენ ხაფად წაგეკიდენით,
 გიხმეთ, არ მოხველ, ლაშქარნი უკანა გამოგკიდენით,
 და შენ ველნი წითლად შეჰღებენ სრულად სისხლისა მიდენით.“

288

„ყველაკასა მათრახითა თავი უხრმლოდ გარდაჰკვეთეთ.
 მეფე შეჯდა, დაგვეკარგე, კვალი შენი ვერ მოგკვეთეთ,
 ვითა ქაჯი დაგვემალე, მონებიცა დავაფეთეთ,
 და ამან უფრო დაგვაშმაგნა, თავი სრულად გავაშეთეთ.“

289

„ჭმუნვა შეექმნა, თქვენც იცით, ხელმწიფე ნებიერია.
 მოგნახეს, გქებნეს ყოველგან, მათ რუკა დაუნერია,
 ვერ ნახეს შენი მნახავი ვერცა ყმა, ვერცა ბერია;
 და ან გამომგზავნა, რომელსა ვერ მზე ჰგავს, ვერ ეთერია.“

290

„მიბრძანა: «მიცან ამბავი მის ყმისა წარხდომილისა, მაშინ ვარ მქმნელი საქმისა, მის შენგან მონდომილისა».
სამ წლამდის მითხრა დადენა უმისოდ ცრემლთა მილისა.

და არ გიკვირს, გავძელ ვერ-ჭვრეტა მისისა მე ღიმილისა?!

291

„აქანამდის მნახავიცა კაცი შენი არ მენახა;
ქურდნი ვნახენ, რომე თქვენთვის სიტყვა რამე გაემკვახა;
მათრახითა ჩამოგეგდო ერთი, მკვდართა დაგესახა;

და მათ მასწავლეს, ძმა რომელთა სულ-მობრძავი სამე, გლახ, ა“.

292

ტარიელსცა აეხსენა ომი მათი მაშინდელი,
იტყვის: „მახსოვს ეგე საქმე, თუცა არის ადრინდელი;
ერთგან გნახენ ნადირობას შენ და შენი მე გამზრდელი;

და მით ვტიროდი, მომეგონა მე, გლახ, ჩემი წარმწყმედელი.

293

„რას მაქმნევდით, რა გინდოდა, ერთმანერთსა რითა ვჰგვანდით?
თქვენ მორჭმულნი სთამაშობდით, ჩვენ მტირალნი ღანვთა
ვბანდით.

რა მონანი შესაპყრობლად მომნიენით, გაჰგულვანდით,

და ან ვეჭვ, რომე ჩემად ნაცვლად თანა მკვდართა მიიტანდით.

294

„მოვიხედე, მომენია რა პატრონი შენი, ვნახე,
ხელმწიფობით შემებრალნეს, ამაღ ხელი არ შევახე,
თვალთა წინა გამოვექეცე, მეტი არა შევეუზრახე.

და ჩემი ცხენი უჩინოს ჰგავს, სხვასამცა რას დავასახე!

295

„კაცმან ვერ ასწრას თვალისა დაფახვა, დანამნამება,
მას გავექცევი, ვისგანცა ჩემი არა ვცნა ამება;
მათ ქურდთა მიღმა გამეგო მე არას არ შენამება,

და ავად ჰშვენოდა მორეგნა და ჩემი დათამამება.

296

„ან ვაშად მოხვე, მეამა ნახვა შენისა პირისა!
ტანად სარო და პირად მზე, მამაცად მსგავსი გმირისა,
გარჯილხარ, მაგრა არა ხარ გარდაუხდელი ჭირისა:
და ძნელია პოვნა კაცისა ღმრთივ ზეცით განანირისა!“

297

ავთანდილ უთხრა: „ვით მაქებ საქები ბრძენთა ენისა?
მაგისად ნაცვლად რამც ვიყავ ღირსი ქებისა თქვენისა!
სახე ხარ მზისა ერთისა, ზეცით მნათისა ზენისა,
და რათგან ვერ შეგცვლის პატიჟი ეგ ზომთა ცრემლთა დენისა.“

298

„ამა დღემან დამავინყა, გული ჩემი ვინ დაბინდა;
დამიგდია სამსახური, იგი იქმნას, რაცა გინდა;
იაგუნდი ეგრეცა სჯობს, ათასჯერმცა მინა მინდა,
და შენ გეახლო სიკვდილამდის, ამის მეტი არა მინდა!“

299

ტარიელ უთხრა: „მე შენი გული ან მემხურვალეების;
მიკვირს, თუ: ნაცვლად მაგისად შენ ჩემი რა გევალებს!
მაგრა წესია, მიჯნური მიჯნურსა შეებრალეების,
და შენ საყვარელსა გაგყარო, ესე რად გენაცვალეების!“

300

„წამოსრულხარ ჩემად ძებნად, პატრონისა სამსახურად;
ღმერთმან ქმნა და გიპოვნივარ, შენცა ცდილხარ მამაცურად.
მაგრა ჩემსა რა გიამბობს, გამოჭრილვარ ასრე თუ რად!
და მე თუ ვიტყვი, დამწვავს ცეცხლი ცხელი, შემიქმს ალად,
მურად“.

301

ასმათ უთხრა: „ცრემლით, ლომო, მაგა ცეცხლსა რა ერგების!
მე ვითა ვთქვა წვევა თქმისა, რათგან ეგრე არ ეგების!
ვხედავ, ესე ხელი ვინმე მოყმე შენთვის წაეგების,
და ცნას მიზეზი შენთა წყლულთა, ქმნას, რა ღონე დაედების.“

302

„მეხვეწებოდა, ლამოდა ჩემგან რასამე სმენასა;
ნუთუ ყოს ღმერთმან გაძლება, მემცა ვით მივეც ენასა!
თუ რას სცნობს, ვეჭობ ამისგან თქვენსა რასამე ლხენასა.

და არს უკეთესი, რაცალა სწადს განგებასა ზენასა“.

303

ამას დაყმუნდა ტარიელ დამწვარი, დაალებული;
ასმათს უბრძანა: „მას აქათ შენ ხარ ჩემთანა ხლებული;
რად არა იცი, უნამლო არს ლები ესე ლებული!
და კვლა ესე ყმა მწვავს მტირალი, ცრემლითა დავალებული.

304

„კაცმან ვით პოვოს, ღმრთისაგან რაც არა დანაბადია!
მით გული ჩემი სახმილმან ან ასრე დანაბა დია,
კვლა გზასა მიკრავს, მიჭირავს, მითქს ბადე დანაბადია;
და ან ლხინთა ნაცვლად სოფლისა ჩალა მაქვს და ნაბადია.

305

„მაგრა ღმერთმან მოწყალებამან მით სახითა ერთით მზითა
ორი მისი მოწყალება დღესცა მომცა ამა გზითა:
პირველ, შეჰყრის მოყვარულთა ჩემით რათმე მიზეზითა,
და კვლა, ნუთუმცა სრულად დამწვა ცეცხლთა ცხელთა
ანაგზითა“.

306

ყმასა უთხრა: „ვინცა კაცმან ძმა იძმოს, თუ დაცა იდოს,
ხამს, თუ მისთვის სიკვდილსა და ჭირსა თავი არ დაჰრიდოს;
ღმერთმან ერთი ვით აცხოვნოს, თუ მეორე არ წაწყმიდოს!
და შენ ისმენდი, მე გიამბობ, რაცა გინდა წამეკიდოს“.

307

ასმათს უთხრა: „მოდო, მოჯე, თანა წყალი მომიტანე,
დაბნედილსა მაპკურებდი, გული მითა გარდამბანე;
მკვდარი მნახო, დამიტირე, სულთქმა გაათანისთანე,
და მე სამარე გამითხარე, აქა მინა მიაკვანე“.

308

ლილ-ჩახსნილი საამბოზღად დაჯდა, მხარნი ამოყარნა;
 ვითა მზე ჯდა მოღრუბლებით, დიდხან შუქნი არ ადარნა;
 ვერ გაახვნა სასაუბროდ მან ბაგენი, გაამყარნა,
 და მერმე სულთქნა, დაიზახნა, ცრემლნი ცხელნი გარდმოყარნა.

309

მოთქვამს: „ჰაი, საყვარელო, ჩემო, ჩემთვის დაკარგულო,
 იმედო და სიცოცხლეო, გონებაო, სულო, გულო,
 ვინ მოგკვეთა, არა ვიცი, ხეო, ედემს დანერგულო!
 და ცეცხლმან ცხელმან ვით ვერ დაგნვა, გულო, ასჯერ
 დადაგულო?!“

ტარიელისაგან თავის ამბის მკობა ავთანდილთანა

310

„ისმენდი, მოეც გონება ჩემთა ამბავთა სმენასა;
საუბართა და საქმეთა ვითა ძლივ ვათქმევ ენასა!
იგი, ვინ ხელ-მქმნა, მოველი მისგან აროდეს ღმერთსა,
და ვისგან შევუცავ სევდათა, სისხლისა ღვართა დენასა.

311

„ინდოეთს შვიდთა მეფეთა ყოვლი კაცი ხართ მცნობელი:
ექესი სამეფო ფარსადანს ჰქონდა, თვით იყო მპყრობელი,
უხვი, მდიდარი, უკადრი, მეფეთა ზედა მფლობელი,
და ტანად ლომი და პირად მზე, ომად მძლე, რაზმთა მწყობელი.

312

„მამა-ჩემი ჯდა მეშვიდე, მეფე მებრძოლთა მზარავი,
სარიდან ერქვა სახელად, მტერთა სრვად დაუფარავი;
ვერვინ ჰკადრებდის წყენასა, ვერ ცხადი, ვერცა მპარავი;
და ნადირობდის და იშვებდის სანუთრო-გაუმწარავი.

313

„ხალვა მოსძულდა, შეექმნა გულს კაემანთა ჯარები.
თქვა: «ნამილია მტერთაგან ძლევიტ ნაპირთა არები,
ყოვლგნით გამისხმან, მორჭმით ვზი, მაქვს ზეიმი და ზარები»;
და ბრძანა: «ნავალ და მეფესა ფარსადანს შევეწყნარები».

314

„ფარსადანს წინა დაასკვნა გაგ ზავნა მოციქულისა,
შესთვალა: «შენ გაქვს მეფობა ინდოეთისა სრულისა;
ან მე მწადს, თქვენსა წინაშე მეცა ვცნა ძალი გულისა,
და სახელი დარჩეს ჩემისა ერთგულად ნამსახურისა».

315

„ფარსადან შექმნა ზეიმი ამა ამბისა მცნობელმან.
შესთვალა: «ღმერთსა მადლობა შევსწირე ხმელთა
მფლობელმან,
რათგან ეგე ჰქმენ მეფემან, ჩემებრ ინდოეთს მჯდომელმან.
და ან მოდი, ასრე პატივ გცე, ვითა ძმამან და მშობელმან».

316

„ერთი სამეფო საკარგყმო, უბოძა ამირბარობა.
თვით ამირბარსა ინდოეთს აქვს ამირ-სპასალარობა.
მეფე რა დაჯდა, არა სჭირს ხელისა მიუმცთარობა;
და სხვად პატრონია, მართ ოდენ არა აქვს კეისარობა.

317

„თვით მეფემან მამა-ჩემი დაიჭირა სწორად თავსა.
თქვა: «ჩემებრი ამირბარი, ნაძლევი ვარ, ვისმცა ჰყავსა!»
ლაშქრობდის და ნადირობდის, აძლევიდან მტერნი ზავსა.
და მას არა ვჰგავ ასრე, ვითა მე სხვა კაცი არა მგავსა.

318

„ძე არ ესვა მეფესა და დედოფალსა მზისა დარსა,
ჭმუნვა ჰქონდა, ჟამი იყო, მით აეხვნეს სპანი ზარსა.
ვა, კრულია დღემცა იგი, მე მივეცი ამირბარსა!
და მეფემ ბრძანა: «შვილად გავზრდი, თვით ჩემივე გვარი არსა».

319

„მეფემან და დედოფალმან მიმიყვანეს შვილად მათად,
საპატრონოდ მზრდიდეს სრულთა ლაშქართა და ქვეყანათად,
ბრძენთა მიმცეს სასწავლელად ხელმწიფეთა ქცევა-ქმნათად;
და მოვინიფე, დავემსგავსე მზესა თვალად, ლომსა ნაკვთად.

„ასმათ, მითხრობდი, რაცა სცნა ჩემგან ამბობა ცილისა.
ხუთისა წლისა შევიქმენ მსგავსი ვარდისა შლილისა;
ჭირად არ მიჩნდის ლომისა მოკლვა, მართ ვითა სირისა;

და არა ჰგაოდის ფარსადანს მისი არა-სმა შვილისა.

„ასმათ, შენცა ხარ მონამე ჩემისა ფერ-მიხდილისა,
მზესა მე ვსჯობდი შვენებით, ვით ბინდსა ჟამი დილისა;
იტყოდეს ჩემნი მნახავნი: «მსგავსია ედემს ზრდილისა».

და ან მაშინდლისა ჩემისა სახე ვარ ოდენ ჩრდილისა.

„მე ხუთისა წლისა ვიყავ, დაორსულდა დედოფალი“.
ესე რა თქვა, ყმამან სულთქნა, ცრემლით ბრძანა: „შობა ქალი“.
დაბნედასა მიენურა, ასმათ ასხა გულსა წყალი;

და თქვა: „მაშინვე მზესა ჰგვანდა, ან მედების ვისგან ალი!

„წიგნი წიგნსა ენეოდა, დედოფალი ოდეს შობდა,
მოციქული - მოციქულსა, ინდოეთი სრულად სცნობდა;
მზე და მთვარე განცხრებოდეს, სიხარულით ცა ნათობდა;

და ყოვლი არსად შემოსრული მხიარული თამაშობდა.

„ქება არ ითქმის ენითა, ან ჩემგან ნაუბართა.
ფარსადან დაჯდა ხარებად ზეიმითა და ზართა;
ყოვლგნით მოვიდეს მეფენი ნიჭითა მრავალ-გვართა.

და საჭურჭლე გასცეს, აივსნეს ლაშქარნი საბოძვართა.

„სამობელი გაიყარა, ზრდა დაგვიწყეს მე და ქალსა.
მართ მაშინვე ჰგვანდა იგი მზისა შუქთა ნასამალსა.
ვუყვარდით და სწორად ვუჩნდით მეფესა და დედოფალსა.

და ან ვახსენებ, ვისგან ჩემი დაუდაგავს გული ალსა!“

326

ყმა დაბნდა, რა სახელისა ხსენებასა მიეწურა;
ავთანდილსცა აეტირა, მისმან ცეცხლმან გულსა ჰმურა;
ქალმან სულად მოაქცია, მკერდსა წყალი დააპკურა.

და თქვა: „ისმენდი, მაგრა ჩემი სიკვდილისა დღე დასტურ ა.

327

„მას ქალსა ნესტან-დარეჯან იყო სახელად ხმობილი.
შვიდისა წლისა შეიქმნა ქალი წყნარი და ცნობილი,
მთვარისა მსგავსი, შვენებით მზისაგან ვერ-შეფრობილი;

და მისსა ვით გასძლებს გაყრასა გული აღმასი, წთობილი!

328

„იგი ასრე მოინიფა, მე შემეძლო შესლვა ომსა;
მეფე ქალსა ვით ხედვიდა მეფობისა ქმნისა მწთომსა,
მამასავე ხელთა მიმცეს, რა შევიქმენ ამა ზომსა;

და ვბურთობდი და ვნადირობდი, ვით კატასა ვხოცდი ლომსა.

329

„მეფემან სახლი ააგო, შიგან სამყოფი ქალისა:
ქვად ფაზარი სხდა, კუბო დგა იაგუნდისა, ლალისა,
კარზედა ბაღჩა, საბანლად სარაჯი ვარდის წყალისა;

და იგი მუნ იყვის, მედების ვისგან სახმილი აღისა!

330

„დღე და ღამე მუჯამრითა ეკმეოდის ალვა თლილი;
ზოგჯერ კოშკს ჯდის, ზოგჯერ ბაღჩას ჩამოვიდის, რა დგის
ჩრდილი.

დავარ იყო და მეფისა, ქვრივი, ქაჯეთს გათხოვილი,

და მას სიბრძნისა სასწავლელად თვით მეფემან მისცა შვილი.

331

„სრა ედგა მოფარდაგული ოქსინოთა და შარდითა;
ვერვინ ვხედევდით, შეიქმნა პირითა მინა-ვარდითა;
ასმათ და ორნი მონანი ჰყვიან, იმღერდის ნარდითა;

და მუნ იზრდებოდის ტანითა, გაბაონს განაზარდითა.

332

„თხუთმეტისა წლისა ვიყავ, მეფე მზრდიდა ვითა შვილსა;
დღისით ვიყვი მას წინაშე, გამიშვებდის არცა ძილსა;
ძალად ლომსა, თვალად მზესა, ტანად ვჰგვანდი ედემს
ზრდილსა,

და სროლასა და ასპარეზსა აქებდიან ჩემგან ქმნილსა.

333

„მოსრნის მხეცნი და ნადირნი ისარმან ჩემგან სრეულმან;
მერმე ვიბურთი მოედანს, მინდორით შემოქცეულმან;
შევიდი, შევქმნი ნადიმი, ნიადაგ ლხინსა ჩვეულმან;
და ან სანუთროსა გამყარა პირმან ბროლ-ბადახშეულმან!

334

„მამა მომიკვდა, მოვიდა დღე სიკვდილისა მისისა;
ქმნა გაუცუდდა ფარსადანს ნიშატისა და ნიშისა;
მათ გაეხარნეს, ვის ზარი დაღვედის მისგან შიშისა;
და ერთგულთა შექმნეს ვაება, მტერთა - ხსენება იშისა.

335

„მე წელიწდამდის ბნელსა ვჯვე სანუთრო-გაცუდებული,
დღისით და ღამით ვვაებდი, ვერვისგან სულ-დაღებული;
გაყვანად ხასნი მოვიდეს, მითხრეს მეფისა მცნებული,
და ებრძანა: «შვილო ტარიელ, ნუ ხარ შავითა ღებული.

336

«ჩვენ უფრო გვტკივის იგი, ვინ დაგვაკლდა სწორად თავისა».
ასი ებოძა საჭურჭლე, ებრძანა ახდა შავისა,
ბოძება მისეულისა სრულისა საკარგავისა:
და «შენ გქონდეს ამირბარობა, ქმნა მისვე საურავისა».

337

„ავენთი, დამწვეს მამისა სახმილთა დაუშრტობელთა;
უკუნით გამომიყვანეს ხასთა მათ წინა მდგომელთა;
გამოსლვისათვის ზეიმი შექმნეს ინდოეთს მფლობელთა,
და შორს მომეგებნეს, მაკოცეს პატივით ვითა მშობელთა.

338

„მათ საჯდომთა ახლოს დამსვეს, პატივს მცემდეს ძისა დარად,
 მის ხელისა საურავი მათ ორთავე მითხრეს წყნარად;
 ურჩ ვექმენ და მისეულთა წესთა ქცევა მიჩნდა ზარად.

და არ მომეშვნეს, დავჰმორჩილდი, თაყვანის-ვეც ამირბარად.

339

„ალარა ვიცი, დამვიწყდეს, თუცა დიადი წელია;
 გიამბო ჩემი ამბავი, განა რა ზომცა ძნელია!
 ცრუ და მუხთალი სოფელი მიწყევ ავისა მქმნელია,

და მისთა ნაკვესთა წინნალი დამეცეს ხანგრძლად მწველია“.

ამგავი ტარიელის გამიჯნურობისა

340

კვლა დაიწყო თქმა ამბისა მან, რა ხანი მოიტირა:

„დღესა ერთსა მე და მეფე მოვიდოდით, გვენადირა;
მიბრძანა, თუ: «ქალი ვნახოთ», ხელი ხელსა დამიჭირა.

და მის ჟამისა მხსენებელი მე სულ-დგმული არ გიკვირა?!

341

„ბაღჩა ვნახე უტურფესი ყოვლისავე სალხინოსა:

მფრინველთაგან ხმა ისმოდა უამესი სირინოსა;
მრავლად იყო სარაჯები ვარდის წყლისა აბანოსა.

და კარსა ზედა მოჰფარვიდა ფარდაგები ოქსინოსა.

342

„მეფემან ახმა დურაჯთა მითხრა მიტანად ქალისა,

გამოვუხვენ და ნავედით ჩემად სადებლად ალისა;
მაშინ დავიწყე გარდახდა მე სანუთროსა ვალისა.

და აღმასისა ხამს ლახვარი ლახვრად გულისა სალისა!

343

„ვიცოდი, სწაღდა არვისგან ნახვა მის მზისა დარისა,

მე გარე ვდეგ და მეფემან შევლო ფარდაგი კარისა;
ვერას ვხედევდი, ოდენ ხმა მესმოდა საუბარისა.

და ასმათს უბრძანა გამოხმა დურაჯთა ამირბარისა.

344

„ასმათ ფარდაგსა აზიდნა, გარე ვდეგ მოფარდაგულსა;
ქალსა შევხედენ, ლახვარი მეცა ცნობასა და გულსა.
მოვიდა, მივსცნე დურაჯნი, მთხოვა ცეცხლითა დაგულსა.
და ვამე, მას აქათ სახმილსა დაფუნვავ ნიადაგულსა!

345

„ან წარხდეს იგი ნათელნი, მზისაცა მოწუნარენი!“
მისი ვერ გაძლო ხსენება, დაბნდა და სულთქნა მწარენი;
ყმა და ასმათი ტიროდეს, ხმას სცემდეს იგი არენი,
და ჭმუნვით თქვეს: „მკლავნი ცუდ ქმნილან, ვა, გმირთა
მემუქარენი!“

346

ასმათმან წყალი დაასხა, ცნობად მოვიდა ტარია,
დიდხან ვერა თქვა, სევდამან გული შეუპყრა, დარია;
დაჯდა და მწარედ სულთ-ითქვნა, ცრემლი მიწასა გარია,
და თქვა: „ჩემგან მისი ხსენება, ვამე, რა დიდი ზარია!

347

„მიმნდონი სანუთროსანი მისთა ნივთთაგან რჩებიან,
იშვებენ, მაგრა უმუხთლოდ ბოლოდ ვერ მოურჩებიან;
ვაქებ ჭკუასა ბრძენთასა, რომელნი ეურჩებიან.
და ისმენდი ჩემთა ამბავთა, თუ სულნი შე-ლა-მრჩებიან.

348

„დურაჯნი მივსცენ, გავილე სხვა ვერა გზალა თავისა,
დავეცი, დავბნდი, წამიხდა ძალი მხართა და მკლავისა,
რა სულად მოვე, შემესმა ხმა ტირილისა და ვისა:
და გარე მომრტყმოდეს ჯალაბნი, ვითა ჩამსხდომნი ნავისა.

349

„შიგან ვნეე დიდთა დარბაზთა ტურფითა საგებელითა,
ზედ დამტიროდეს მეფენი ცრემლითა უშრობელითა,
პირსა იხოკდეს ხელითა, ლანვისა გამპობელითა.
და მუყრნი მოასხნეს, სენითა მთქვეს გამაბელზებელითა.

„მე რა მნახა თვალ-ახმული, მეფე ყელსა მომეხვია,
 ცრემლით მითხრა: «შვილო, შვილო, ცოცხალ ხარ-ლა? სიტყვა
 თქვია!»»

მე პასუხი ვერა გავეცე, ვითა შმაგი, შევეკრთი დია,

და კვლა დავეცი დაბნედილი, გულსა სისხლი გარდმეთხია.

„სრულნი მუყრნი და მულიმნი მე გარე შემომცვიდიან;
 მათ ხელთა ჰქონდა მუსაფი, ყოველნი იკითხვიდიან;
 მტერ-დაცემული ვეგონე, არ ვიცი, რას ჩმახვიდიან.

და სამ დღემდის ვიყავ უსულოდ, ცეცხლნი უშრეტნი მწვიდიან.

„აქიმნიცა იკვირვებდეს: «ესე სენი რაგვარია?
 სამკურნალო არა სჭირს რა, სევდა რამე შემოჰყრია».
 ზოგჯერ შმაგად წამოვიჭრი, სიტყვა მცთარი წამერია.

და დედოფალი ზღვასა შეიქმს, მას რომ ცრემლი დაუღვრია.

„სამსა დღესა დარბაზს ვიყავ, არ ცოცხალი, არცა მკვდარი;
 მერმე ცნობა მომივიდა, მივჭხვდი რასმე მიუმხვდარი;
 ვთქვი, თუ: «ჰაი, რაშიგან ვარ მე სიცოცხლე-გარდამხდარი!»

და თმობა ვსთხოვე შემოქმედსა, ვჰკადრე სიტყვა სამუდარი.

„ვთქვი, თუ: «ღმერთო, ნუ გამწირავ, აჯა ჩემი შეისმინე,
 მომეც ძალი დათმოზისა, ცოტად ვითმე აღმადგინე,
 აქა ყოფა გამამულავნებს, სახლსა ჩემსა მიმანვინე!»

და მანვე ქმნა და მო-რე-ვჯობდი, გული წყლული გავარკინე.

„მე წამოვჯე. მეფისაგან კაცი დია მოვიდოდა.
 ახარებდეს: «წამოჯდაო», დედოფალი გამორბოდა;
 მეფე მორბის თავ-შიშველი, არ იცოდა, რას იქმოდა,

და იგი ღმერთსა ადიდებდა, სხვა ყველაი უჩუმოდა.

356

„იქით და აქათ მომისხდეს, მახვრიტეს სახვრეტელია;
მე მოვახსენე: «პატრონო, გული ან უფრო მრთელია;
ცხენსა შეჯდომა მნადიან, ვნახნე წყალნი და ველია».

და ცხენი მომგვარეს, შე-ცა-ვჯე, მეფე ჩემთანა მვლელია.

357

„გამოვედით, მოვიარეთ მოედანს და წყლისა პირსა;
ჩემსა მივე, დავაბრუნვე, მეფე მომყვა სახლთა ძირსა.

შინა მივე, უარ გავხე, სხვა დამერთო ჭირი ჭირსა;

და ვთქვი, თუ: «მოვკვდე, ბედი ჩემი ამის მეტსა რასლა ღირსა!»

358

„ზაფრანის ფერად შეცვალა ბროლი ცრემლისა ბანამან,
გული უფრორე დამიჭრა ათიათასმან დანამან.

სანოლს მეკარე შემოდგა, მოლარე გაიყვანა მან;

და ვთქვი თუ: «რა იცის ამბავი, ნეტარ, ან იმან, ან ამან?»

359

«მონააო ასმათისი». - «რა იცისო», ვარქვი, «ჰკითხე».

შემოვიდა, სააშიკო წიგნი მომცა, ნავიკითხე;

გამიკვირდა, სხვად ვითამცა ვქმენ გულისა მწველთა სითხე?

და მისგან ეჭვი არა მქონდა, სევდად მანვა გულსა მით ხე.

360

„მე გამიკვირდა: «სით ფუყვარ, ანუ ვით მკადრებს თხრობასა?

მიუყოლობა არ ვარგა, დამნამებს უზრახობასა,

ჩემგან იმედსა გარდასწყედეს, მერმე დამინყებს გმობასა».

და დავწერე, რაცა პასუხად ჰმართებდა აშიკობასა.

361

„დღენი გამოხდეს და გული უფრორე დამწვეს კვლავ ალთა,
ველარ ვუჭვრეტდი ლაშქართა, მინდორს თამაშად მავალთა;

დარბაზს ვერ მივე; მკურნალთა დამინყეს მოსლვა მრავალთა,

და მაშინ დავინყე გარდახდა სოფლისა ლხინთა და ვალთა.

„მათ ვერა მარგეს, მე გულსა ბინდი დამეცა ბნელისა,
სხვამან ვერავინ შემატყო დება ცეცხლისა ცხელისა;
სისხლი დამნამეს; მეფემან ბრძანა გახსნევა ხელისა.

და გავიხსენ ფარვად პატიჟთა, არვისგან საეჭველისა.

„ხელ-გახსნილი, სევდიანი, სანოლს ვიყავ თავის წინა;
ჩემი მონა შემოვიდა, შევხედე, თუ თქვას: რა მინა.
«მონააო ასმათისი»; შემოყვანა ვუთხარ შინა.

და გულსა შინა დავუზრახე: «რა მპოვაო, ანუ ვინა?!»»

„მონამან წიგნი მომართვა, მე წავიკითხე ნებასა;
წიგნსა შევატყევე, ლამოდა შეყრისა მოსწრაფებასა;
პასუხად ვსწერდი: «ჟამია, მართალ ხარ გაკვირვებასა;
მოვალ, თუ მიხმობ, მე ნუ მეჭვ მოსლვისა დაზარებასა».

და მოვალ, თუ მიხმობ, მე ნუ მეჭვ მოსლვისა დაზარებასა».

„გულსა ვარქევი, თუ: «ლახვარნი ეგე ვით დაგალონებენ?
ამირბარი ვარ, ხელმწიფე, სრულად ინდონი მმონებებ;
აზრად შეიქმენ, საქმესა ათასჯერ შეაწონებენ,

და თუ შეიგებენ, მე მათთა არეთა არ მარონებენ».

„კაცი მოვიდა მეფისა: «სწადსო ამბისა სმინება».
მოყვანა ვუთხარ; ებრძანა: «ქმნაცა სისხლისა დინება?»
მე ვპკადრე: «ხელი გავიხსენ, დამინყო მოჯობინება,
წინაშე მოვალ, ამისთვის კვლა უფრო მმართებს ლხინება».

და წინაშე მოვალ, ამისთვის კვლა უფრო მმართებს ლხინება».

„დარბაზს მივე მეფე ბრძანებს: «ამის მეტსა ნუ იქმ აბა!»
ცხენსა შემსვა უკაპარჭო, წელთა არა არ შემაბა,
შეჯდა, ქორნი მოუტივნა, დურაჯები დაინაბა,

და მშვილდლოსანი გასაგანნა, იტყოდიან: «შაბა, შაბა!»

368

„შინა დავსხედით ნადიმად მას დღესა მინდორს რებულნი;
მომღერალნი და მუტრიბნი არ იყვნეს სულ-დაღებულნი;
მეფემან გასცნა მრავალნი თვალნი, ღარიბად ქებულნი.

და აუვსებელნი არ დარჩეს მას დღესა მათნი ხლებულნი.

369

„ვეცდებოდი, არა მცალდა სევდისაგან თავის კრძალვად;
ვიგონებდი, ცეცხლი უფრო მედებოდა გულსა ალვად;
ჩემნი სწორნი ნავიტანენ, ჩემსა დავჯე, მთქვიან ალვად,
და შევქმენ სმა და ნადიმობა პატიჟთა და ჭირთა მალვად.

370

„მოლარემან შინაურმან ყურსა მითხრა ნაუბარი:
«ქალი ვინმე გიკითხავსო: «ინახვისა ამირბარი?»
ზენართა მოუბურავს პირი, ბრძენთა საქებარი;»
და ვარქვი: «საწოლს შეიყვანე, ჩემგან არის ნახმობარი».

371

„ავდეგ, მსხდომნი ნადიმობით აემზადნეს ასაყრელად;
«შადი, - ვუთხარ, - ნუ ასდგებით, მოვალ ხანთა დაუზმელად»;
გამოვე და საწოლს შევე, მონა დადგა კარის მცველად.
და გული მივეც თმობა-ქმნათა აუგისა საკრძალველად.

372

„კარსა შევდეგ, ქალი წინა მომეგება, თაყვანის-მცა;
მითხრა: «მოსლვა თქვენს წინაშე კურთხეულ არს, ვინცა
ღირსმც ა!»

გამიკვირდა, მიჯნურისა თაყვანება ექმნა ვისმცა?

და ვთქვი: «არ იცის აშიკობა; თუმც იცოდა, წყნარად ზისმცა!»

373

„შევე, დავჯე ტახტსა ზედა; ქალი მოდგა ნოხთა პირსა,
ჩემსა ახლოს დასაჯდომად თავი მისი არ აღირსა;
ვარქვი: «მანდა რად ჰზი შენ, თუ სიყვარული ჩემი გჭირსა?»

და მან პასუხი არა მითხრა, ჩემთვის ჰგვანდა სიტყვა-ძვირსა.

374

„მითხრა: «დღე ეგე სირცხვილად მედების გულსა ალობა:
გგონია ჩემგან წინაშე მაგისტვის მომავალობა,
მაგრა ან მიდებს იმედსა შენგან ცდისალა მალობა.

და ამას თუ ღირსვარ, ვერ ვიტყვი, მაკლია ღმრთისა წყალობა».

375

„ადგა, მითხრა: «თქვენს კრძალვასა ჩემგან ცნობა უბნევია;
ნუ მეჭვ, რაცა პატრონისა ბრძანებასა უთქმევია;
ეზომ დიდი შემართება გულსა მისსა უთნევია,

და ამან წიგნმან გაგაგონოს, ჩემთვის რაცა უთქმევია»“.

წიგნი ნესტან-დარეჯანისა საყვარელსა თანა მინერილი პირველი

376

„ნიგნი ვნახე, მისი იყო, ვისი მდაგავს ალი გულსა;
მოენერა მზისა შუქსა: «ნუ დაიჩნევ, ლომო, წყლულსა;
მე შენი ვარ, ნუ მოჰკვდები, მაგრა ბნედა ცუდი მძულსა.
და ან ასმათი მოგახსენებს ყველაკასა ჩემგან თქმულსა.

377

«ბედითი ბნედა, სიკვდილი რა მიჯნურობა გგონია?
სჯობს, საყვარელსა უჩვენენე საქმენი საგმირონია!
ხატაეთს მყოფნი ყველანი ჩვენნი სახარაჯონია,
და ან მათნი ჯავრნი ჩვენზედა ჩვენგან არ დასათმონია!

378

„შენგან ჩემისა ქმრობისა წინასცა ვიყავ მნდომია,
მაგრა აქამდის საუბრად კვლა ჟამი არ მომხდომია,
ძოდან ხელ-ქმნილსა გიჭვრეტდი კუბოსა შიგან მჯდომია,
და მანდა, ყველაი მასმია, რაცა შენ გარდაგხდომია.

379

„მართლად გითხრობ, მომისმინე ესე, რაცა მოგახსენე:
ნა, შეეხი ხატაელთა, თავი კარგად გამაჩვენე;
გიჯობს, ცუდად ნულარა სტირ, ვარდი კვლამცა რად დასტენე?
და მზემან მეტი რალა გიყოს, აჰა, ბნელი გაგითენე!»

„ასმათი მეუბნებოდა უშიშრად, არ მეკრძალოდა;
ჩემი რა გითხრა, რა ვიყავ, ლხინი რა დამეთვალოდა!
გული მი და მო მიარდა, კრთებოდა და მელალოდა;
და მუნ პირი ჩემი გაბროლდა და ლანვი გამელალოდა“.

ნიგნი ტარიელისა საყვარელთანა

381

„თვალთა დავიდევე უსტარი მე მისგან მონანერია.
 პასუხად ვსწერდი: «მთვარეო, შენმცა მზე ვით მოგერია?
 მე ღმერთმან იგი ნუ მომცეს, რაც არა შენი ფერია!

და სიზმრად მგონია, დარჩომა ჩემი ვერ დამიჯერია».

382

„ასმათს ვუთხარ: «მე პასუხსა ამის მეტსა ვერ მივჭხვდები;
 ესე ჰკადრე: «რათგან, მზეო, ჩემთვის ნათლად აღმოჭხდები,
 აჰა, მკვდარი გამაცოცხლე, ამას იქით აღარ ვბნდები,

და რაცაღაა სამსახურსა, ვტყუვი, თულა ვერიდები».

383

„ასმათ მითხრა: «მე მიბრძანა, ესე ვქმნათო, ესე სჯობდეს:
 ვინცა გნახოს, ჩემგან მისსა საუბარსა ვერა სცნობდეს,
 ჩემად ნახვად მოვიდოდეს, შენ ვითამცა გაშიკობდეს;

და და-ცა-მვედრა: ამირბარსა უთხარ, ასრე ნამუსობდეს».

384

„მეკეთა ესე თათბირი, სიბრძნე გულისა მისისა,
 მისი, მზესაცა რიდება ჰქონდის ნახვისა ვისისა;
 მისგან მომეცა მოსმენა არ საუბრისა მქისისა,

და ვისთა შუქთაგან უკუნსა ჰგვანდის სინათლე დღისისა.

385

„ასმათს მივართვი რჩეული თვალი ოქროსა ჯვამითა;
მან მითხრა: «არა, არ მინდა, ვარ გამაძლარი ამითა».
ერთი აიღო ბეჭედი, მართ აწონილი დრამითა:

და «ესე კმა ნიშნად, სავსე ვარ სხვად ხელის შესაბამითა».

386

„ქალი ადგა, წამოვიდა; მე ლახვართა გულსა მრიდეს,
ლხინმან ბნელი განმინათლა, დაშრტეს, ცეცხლნი რომე
მწვიდეს;

შევე, დავჯე ნადიმადვე, ჩემნი სწორნი სადა სმიდეს.

და მხიარულმან საბოძვარი გავეც, ზამი გაადიდეს“.

წიგნი ტარიელისა ხატაელთანა

387

„გავგზავნე კაცი ხატაეთს და წიგნი ჩემ-მაგიერი;
 მივსწერე: «მეფე ინდოთა არისმცა ღმრთულებრ ძლიერი:
 მათი ერთგული გაძლების ყოველი სული მშიერი,
 და ვინცა ურჩ ექმნას, იქმნების თავისა არ-მადლიერი.

388

„ჩვენო ძმაო და პატრონო, თქვენგან არ გავიმწარებით;
 ესე რა ჰნახოთ ბრძანება, აქამცა მოიარებით;
 თქვენ თუ არ მოხვალთ, ჩვენ მოვალთ, ზედა არ მოგეპარებით.
 და სჯობს, რომე გვნახნე, თავისა სისხლთა ნუ ეზიარებით».

389

„კაცნი გავგზავნენ, მე გულსა უფრო მომეცა ლხინები,
 დარბაზს ვიშვებდი, დამეცსო ცეცხლი წვად მოუთმინები;
 მაშინ სოფელმან სანუთრო მიუხვის, რაცა ვინები,
 და ან ხელ-მქმნა, რომე საახლოდ მხეცთაცა მოვენყინები.

390

„პირველ გაჭრისა პირება, მერმე დაწყნარდეს ცნობანი;
 ჩემთა სწორთაგან იყვნიან ჩემს წინა ნადიმობანი,
 მაგრა დამმლიდეს ლხინთაგან სურვილთა დიადობანი;
 და ზოგჯერ შემცვიან სევდათა, ვთქვნი სანუთროსა გამობანი“.

წესტანისაგან ტარიელის ხმოვა

391

„დღესა ერთსა საწოლს მოვე მეფისა სრით წამოსრული,
ვჯე და მასვე ვიგონებდი, არ მიეცა თვალთა რული;
წიგნი მქონდა საიმედო, ამაღ ვიყავ მხიარული;
და კარსა მცველმან მონა უხმო, უთხრა რამე დაფარული.

392

«მონააო ასმათისი», საწოლს ვუთხარ შემოყვანა.
მოენერა: «გიბრძანებსო», ვისი მესვა გულსა დანა.
ლხინმან ბნელი განმინათლა, ამიფოლხვა ჯაჭვთა მანა,
და წავე, მონა წავიტანე, რამცა ვუთხარ ამისთანა!

393

„ბაღრა შეველე, არა დამხვდა კაცი ჩემი მოუბნარი;
ქალი წინა მომეგება მხიარული, მოცინარი,
მითხრა: «ვამად ამოგიღე, არ გასვია გულსა ნარი,
და მოდი, ნახე ვარდი შენი უფრჭვნელი და დაუმჭნარი».

394

„ამიგდო ქალმან ფარდაგი მძიმე თავისა ძალითა,
სადა დგა კუბო შემკული ბადანშითა და ლალითა;
შიგან ჯდა იგი პირითა მზისაებრ ელვა-მკრთალითა,
და მე შემომხედის ლამაზად მის მელნის ტბისა თვალითა.

395

„დიდხან ვდეგ და არა მითხრა სიტყვა მისსა მონასურსა,
 ოდენ ტკბილად შემომხედნის ვითამცა რა შინაურსა;
 ასმათ უხმოდ, მოიუბნეს; ქალი მოდგა, მითხრა ყურსა:

და «ან წადიო, ვერას გითხრობს», მე კვლა მიმცა აღმან მურსა.

396

„ასმათ გამომყვა, წამოვე, ფარდაგი გამოვიარე,
 ვთქვი: «სანუთროო, ვის წელან გული დარმანთა მიარე,
 მაშინ მოგეცა იმედი, ლხინი რად გამიზიარე?»

და გულმან გაყრისა სიძნელე კვლა უფრო დამიტია-რე!

397

„ასმათ ლხინსა მიქადებდა, ჩავიარე შიგან ბალი;
 მითხრა: «ეგრე წასლვისათვის ნუ გაჩინა გულსა დალი,
 სიმძიმელთა ერდო დახაშ, სიხარულის კარი აღი;

და სირცხვილი აქვს საუბრისა, მერმე თავსა ჰკრძალავს ლალი».

398

„მე ვუთხარ: «დაო, შენგან ვეჭვ ამა გულისა წამალსა;
 ზენაარ, სულთა ნუ გამყრი, ამბითა შრეტდი ამ აღსა,
 ჩემთანა წიგნსა ნუ გასწყვედ შენ ზედა-ზედა მავალსა;

და თუ რას სცნობ ჩემთვის, არა ვეჭვ მე შენგან, არ, დანამალს».

399

„შევეჯე, წამოვე, მდიოდა ნაკადი ცრემლთა მილისა;
 სანოლს შემოვე, ხელ-ქმნილსა ღონე არ მქონდა ძილისა,
 ბროლი და ლალი შევიქმენ მე ულურჯესი ლილისა;

და ღამე მერჩია, მენადა არ-გათენება დილისა“.

ნიგნი ხატაელთა მეფისა, ტარიელის წინაშე მონაწილე პასუხად

400

„ხატაელს მყოფნი მოვიდეს, მათგან მოსლვისა დრონია,
სიტყვანი შემოეთვალნეს ლალნი და უკადრონია:
«არცა თუ ჩვენ ვართ ჯაბანნი, არც ციხე-უმაგრონია,
და ვინ არის თქვენი ხელმწიფე? ჩვენზედა რა პატრონია?»

401

„მოენერა: «რამაზ მეფე ნიგნსა გინერ ტარიერსა.
გამიკვირდა, რა ენერა ნიგნსა შენგან მონაწერსა!
რაგვარა თუ მანდა გეხმე, ვინ ვჰპატრონობ ბევრსა ერსა?
და ამის მეტსა ნუმცა ვნახავ კვალა ნიგნსა შენ-მიერსა».

402

„ვუბრძანე წვევა ლაშქართა, გავგზავნე მარზაპანია.
იგი ვარსკვლავთა ურიცხვი მოკრბეს ინდოთა სპანია,
შორით და ახლოთ ყველაი მართ ჩემკენ მონასხპანია,
და ერთობ ლაშქრითა აივსო მინდორი, კლდე, კაპანია.

403

„ფიცხლა მოვიდეს, არ ექმნა მათ შინა ხან-დაზმულობა;
აღლუმე ვნახე, მეკეთა ლაშქართა მოკაზმულობა,
სიჩაუქე და სიკეთე, კეკლუცად დარაზმულობა,
და ტაიჭთა მათთა სიმაღე, აბჯართა ხვარაზმულობა.

404

„ავმართე დროშა მეფისა, აღმითა წითელ-შავითა,
დილასა ვბრძანე გამართვა ლაშქრითა უთვალავითა,
თავსა ვსტიროდი, ვიტყოდი ბედითა მეტად ავითა:

და «მზე თუ არ ვნახო, არ ვიცი, ვიარო ვითა და ვითა!».

405

„შინა მივე, დაღრეჯილსა გულსა სევდა მიიეფდა,
თვალთათ, ვითა საგუბარით, ცხელი ცრემლი გარდმომჩქეფდა.
«ბედი ჩემი უბედური, - ვთქვი, თუ, - ჯერთცა ვერ გამეფდა!

და ხელმან ვარდი რად იხელთა, რათგან ასრე ვერ მოჰკრეფდა?»“

ტარიელისა და ნესტანის პირის-პირ შეხრა

406

„მონა შემოდგა, მივეცი საქმესა გაკვირვებულსა;
ასმათის წიგნი მომართვა მე, მეტად შეჭირვებულსა,
ენერა: «გიხმობს შენი მზე შენ, მისთვის მოსურვებულსა,
და მოდი, სჯობს მანდა ტირილსა, საქმესა ბედით ვებულსა».

407

„ვითა მმართვედა, ეგ ზომი რამცა ვით გავიხარეო!
შელამდა, ნავე, ბალისა მე კარი შევიარეო;
სად ასმათ პირველ მენახა, მუნვე ჩნდა მდგომიარეო,
და სიცლით მითხრა: «ნამოვლე, მოგელის ლომსა მთვარეო».

408

„შემავლო სახლი, ნაგები კეკლუცად ბანის-ბანითა;
გამოჩნდა მთვარე ნათლითა გარე შუქ-მონავანიითა,
ფარდაგსა შიგან მჯდომარე შესამოსლითა მწვანიითა,
და საკრძალავი და ღარიბი, უცხო პირად და ტანიითა.

409

„შევე, ნავდეგ ნობთა პირსა, მე დამიწყო ცეცხლმან შრეტად,
გულსა ბნელი განმინათლდა, ზედა ლხინი ადგა სვეტად.
მას ბალიში შემოეგდო, მზისა შუქსა სჯობდა მეტად,
და ჩემგან პირსა იფარვიდა, აიხედის წამის ჭვრეტად.

410

„უბრძანა, თუ: «მოახსენე, ასმათ, დაჯდეს, ამირბარსა!»
 მან ბალიში დამართებით დადვა მას მზედ საქებარსა.
 დავეჯე, მივეც გულსა ლხინი, სანუთროსა დამგმობარსა;
 და მიკვირს, სულნი რადლა მიდგან, ვიტყვი მისგან ნაუბარსა!

411

„მიბრძანა: «ძოდან გენყინა გაშვება უუბარისა,
 მზემან გაყრითა დაგაჭნე, ვითა ყვავილი ბარისა:
 დაგრჯიდა დენა ცრემლისა, ნარგისთათ ნაგუბარისა,
 და მაგრა ხამს ჩემგან სირცხვილი და რიდი ამირბარისა.

412

«თუცა ჰმართებს დედაკაცსა მამაციისა დიდი კრძალვა,
 მაგრა მეტი უარეა არა-თქმა და ჭირთა მალვა:
 მე თუ ზე-პირ მიცინია, ქვე-ქვე მითქვამს იღუმალ ვა;
 და ძოდან ქალი გამოვგზავნე, ვქმენ მართლისა შემოთვალვა.

413

«ერთმანერთისა, მას აქათ, რაცა ორთავე ვიცითა,
 ანცა მიცოდი საშენოდ მითვე პირითა მტკიცითა;
 ამას შესჯერდი დიდითა ზენარითა და ფიცითა.
 და გეცრუო, ღმერთმან მიწა მქმნას, ნუმცა ცხრითავე ვზი ცითა!

414

«ნა, შეები ხატაელთა, ილაშქრე და ინაპირე;
 ღმერთმან ქმნას და გაგიმარჯვდეს, მორჭმულიმცა ჩემ კერძ ირე!
 მაგრა რა ვქმნა, კვლაცა ნახვა მომხვდებოდეს შენი ვირე?
 და გული მომეც გაუყრელად, ჩემი შენთვის დაიჭირე!»

415

„მოვახსენე: «არ მეწყალვის თავი შენთვის დასანველად,
 მაგრა რათგან დამარჩინე, არ გამოსჩნდი ჩემად მკლველად,
 შენ სინათლედ თვალთა ჩემთა მიჩნდე მზეებრ სანახველად,
 და ან შევება ხატაელთა, მუნ გამოვჩნდე ლომი ქველად.

416

«ან რასაცა მე მაღირსებ, ხორციელი არა ღირს ა;
მონყალეზა იჩქითია, ღმრთისა ამაღ არა მკვირსა;
შენთა შუქთა შემომადგამ, ბნელსა გულსა ზედა მჭვირსა,

და შენი ვიყო, სადამდისცა დამიყოფდეს მიწა პირსა».

417

„ზედა ნიგნსა საფიცარსა შეჰვფიცე და შემომფიცა,
მისგან ჩემი სიყვარული ამით უფრო დაამტკიცა:

«უშენოსა მონონება ვისიცაო გულსა მიცა,

და ღმერთი მომკლავს, ამას იქით თავსა ვეტყვი, ამას ვსწვრთი-ცა».

418

„დავყავ ხანი მას წინაშე, სიტყვანიცა ტკბილნი ვთქვენით,
ვჭამეთ ამო ხილი რამე, ერთმანერთსა ვეუბენით,
მერმე ავდეგ წამოსავლად ტირილით და ცრემლთა დენით.

და მისთა შუქთა შვენებანი ნათლად მადგეს გულსა ფენით.

419

„მეძნელებოდა სიშორე მისი ბროლ-ბადახშ-მინისა.

მე გამიახლდა სოფელი, მქონდა სიმრავლე ღვინისა;

ჩემად ჩნდა იგი სინათლე ეთერით მზედ ნაჩინისა,

და ან მიკვირს, მისსა გამყრელსა გული მიც კლდისა ტინისა!“

ტარიელისაგან ხატაეთს წასლვა და დიდი ომი

420

«დილასა შევჯე, ვუბრძანე: «ჰკარით ბუკსა და ნობასა!»
სრულთა სპათასა ვერ გითხრობ არ შესასხდომლად მზობასა.
ლომმან მივჰმართე ხატაეთს, ვერვინ მიზრახავს ხრდლობასა,
და უგზოსა ვლიდეს ლაშქარნი, არ გაივლიდეს გზობასა.

421

„დავაგდე მზღვარი ინდოთა, მევლო ჰაშტაი ხანია;
რამაზის კაცი მემთხვია, ვინ ხატაეთის ხანია,
მან მითხრა მოციქულობა გულისა მოსაფხანია:
და «ჩვენთა მგელთაცა დასჭამენ, ინდონო, თქვენნი თხანია».

422

„მე შემომძღვნეს რამაზისგან ძღვნად საჭურჭლე საშინელი,
მითხრეს: «გკადრებს, - ნუ ამოგვწყვედ, არის შენგან არ-
საქმნელი,
ზენაარი გამოგვიღე, მით გვაბია ყელსა წნელი,
და მოურბევლად მოგახსენნეთ თავნი, შვილნი, საქონელი.

423

«რაცა შეგცოდეთ, შეგვინდევე, თვით ჩვენვე შეგვინანია;
თუ ღმრთულეზრ შეგვინწყალებდე, აქა ნუ მოვლენ სპანია;
ქვეყანა ჩვენი არ აწყდეს, რისხვით არ დაგვტყდენ ცანია;
და ჩვენ მოგცეთ ციხე-ქალაქი, მოგყვენენ ცოტანი ყმანია».

„გვერდსა დავისხენ ვაზირნი, ვიუბენთ, გავიზრახენით;
 მითხრეს, თუ: «ხარო ყმანვილი, ბრძენნი მით გკადრებთ,
 გლახ, ენით:

არიან მეტად მუხთალნი, - ჩვენ ერთხელ კვლაცა ვნახენით, -
 და არამცა მოგკლეს ლალატად, არამცა ვივაგლახენით!

«ჩვენ ამას ვარჩევთ, წახვიდე კარგითა მართ მამაციითა,
 ლაშქარნი ახლოს გეკიდნენ, სცნობდენ ამბავსა კაციითა;
 გულ-მართლად იყვნენ, მიენდე, აფიცე ღმრთითა და ცითა,

და არ დაგმორჩილდენ, შეჰრისხდი რისხვითა კვლა და
 კვლაციითა».

„მეკეთა ესე თათბირი, ვაზირთა ნავაზირები;
 შევსთვალე: «რამაზ მეფეო, ვცან შენი დანაპირები;
 სიკვდილსა გიჯობს სიცოცხლე, დაგვიდგამს ვერ ქვიტიკირები;
 და ლაშქართა დავჰყრი, ცოტათა ნამოვალ, შენ კერძ ვირები».

„მათ ლაშქართაგან სამასნი კარგნი მოყმენი, ქველანი,
 თანა ნამომყვეს, ნა-ცა-ვე, დავყარენ სპანი ყველანი,
 დავჰვედრე: «სადა მე მევლოს, ვლენით იგივე ველანი,
 და ახლოს მომდევდით, მიშველდით, გიხმოზ, თუ მინდენ შველანი».

„სამ დღე ვიარე, მემთხვია სხვა კაცი მისვე ხანისა.
 კვლა ეძღვნა უცხო მრავალი შესამოსელი ტანისა,
 ებრძანა: «მნადსო სიახლე შენ ლალისა და ჯანისა,
 და რა შეგეყარო, მაშინ სცნა შენ ძღვნობა ამისთანისა».

„კვლაცა ეთქვა: «მართალია ეზომ ჩემი მონახსენი,
 მე თვით წინა მოგეგებვი, მესწრაფების ნახვა შენი».
 მოვახსენე: «დია, ღმერთო, ბრძანება ვქმნა მეცა თქვენი,
 და ტკბილად ვნახნეთ ერთმანერთნი, ვიყვნეთ ვითა მამა-ძენი».

430

„მუნით წასული ჩამოვხე ტევრისა რასმე კიდესა;
 კვლა მოციქულნი მოვიდეს, სალამად არ დამრიდესა;
 წინა ტურფათა ტაიჭთა ძღვნად ჩემთვის მოზიდვიდესა:
 და «შენსა ნახვასა მეფენი, - თქვეს, - მართლად ინატრიდესა»».

431

„მითხრეს: «მეფე მოგახსენებს, მეცა შენ კერძ ვიარები,
 სახლით ჩემით წამოსრული ხვალე ადრე შეგეყრები».
 მოციქულნი დავაყენენ, ხარგა დავდგი, არ მაზრები,
 და მეტად ამოდ ვუაღერსე, ერთგან დანვეს ვით მაყრები.

432

„კარგი საქმე კაცსა ზედა აზომ თურე არ ნახდების:
 ერთი კაცი უკმო-რე-სწყდა, მოდგა, მალვით მეუბნების:
 «დიდი მაცო თქვენი ვალი, ჩემგან ძნელად გარდიხდების,
 და განირვა და დავინყება ჩემგან თქვენი არ იქმნების.

433

«მე მამისა თქვენისაგან ვარ ცოტაი განაზარდი.
 თქვენი მესმა სალალატო, საცნობელად გამოვვარდი;
 მკვდარი მიმძიმ სანახავად ტანი მჭევრი, პირი ვარდი,
 და ყველასავე მოგახსენებ, გამიგონე, დამიწყნარდი.

434

«რომე ცუდად არ მოჰლორდე, ისი კაცნი გლალატობენ,
 ერთგან შენთვის დამალულნი სპანი ასჯერ ათასობენ;
 კვლა სხვანაგვითეს სამი ბევრი, ასრე ფიცხლად მით გიხმობენ,
 და აწვე თავსა არ ენევი, ფათერაკსა შეგასწრობენ.

435

«მეფე ცოტათ მოგეგებვის, ვის მჭვრეტნი ვერ გელევიან;
 მალვით ჩაიცმენ აბჯარსა, მიენდო, მით გეტნევიან;
 კვამლსა შეიქმენ, ლაშქარნი ყოველგნით მოგეხვევიან.
 და რა ერთსა გცემდენ ათასნი, ეგრეცა მოგერევიან».

„მას კაცსა ამოდ ვეუბენ და მადლსა გარდევინდიდა:
«რომე არ მოვკვდე, შემოგზლო, შენ ამას ინატრიდი;
ან ამხანაგთა არ გიგრძნან, წადი, მათთანა ვლიდი,

და თუ დაგივინყო, უთუოდ მემცა ვარ განაკიდი!»

„არვის გავენდე სულ-დგმულსა, დავმალე ვითა ქორია.
რაცა იქმნების, იქმნების, ყოვლი თათბირი სწორია!
მაგრა სპათაკენ გავგზავნე კაცი, თუ გზაცა შორია,

და შევსთვალე: «ფიცხლად წამოდით, მოგრაგნეთ მთა და გორია».

„მე დილასა მოციქულთა სიტყვა ტკბილი შევუთვალე:
«რამაზს ჰკადრეთ: მოგეგებვი, მოდი, მოვალ მცა მალე».
ნახევარ დღე სხვა ვიარე, ჭირსა თავი არ ვაკრძალე.

და განგებაა, დღესცა მომკლავს, ქვემცა სადა დავიმაღე?!

„ქედსა რასმე გარდავადეგ, მინდორს მტვერი დავინახე;
ვთქვი, თუ: «მოვა რამაზ მეფე; ჩემთვის უდგამს თუცა მახე,
ჩემი გაჰკვეთს ხორცსა მათსა ხრმალი ბასრი, შუბი ახე“.

და მაშინ ვუთხარ სპათა ჩემთა, სახე დიდი დავუსახე.

„ვთქვი, თუ: «ძმანო, ისი კაცნი ჩვენ ლალატსა გვიდგებიან,
მკლავთა თქვენთა სიმაგრენი ამისთვისმცა რად დაღბიან?
ვინცა მოკვდეს მეფეთათვის, სულნი მათნი ზეცას რბიან.

და ან შევებნეთ ხატაელთა, ხრმალნი ცუდად რას გვაბიან?»

„ვუბრძანე ჩაცმა აბჯრისა ლალმან სიტყვითა ხაფითა;
დავეკაზმენით საომრად ჯაჭვ-ჯავშანითა, ქაფითა;
რაზმი დავანყევ, მივჰმართე, ნავე დიდითა სწრაფითა,

და მას დღესა ჩემი მებრძოლი ჩემმანვე ხრმალმან დაფითა.

442

„მივებლენით, შეგვატყვეს მათ ტანსა აბჯარ-ცმულობა;
კაცი მოვიდა, მომართვა მეფისა მოციქულობა;
ეთქვა, თუ: «ჟამად გვაჩნია ჩვენ თქვენი არ-ორგულობა,
და აბჯრითა გხედავთ, შეგვექმნია ან ამაღ გულ-ნაკლულობა».

443

„შევსთვალე, თუ: «მეცა ვიცი, რაცა ჩემთვის გაგიგია;
თქვენ რასაცა სთათბირობდით, არ იქმნების, არ, იგია!
ბრძანეთ, მოდით, შეგვებენით, ვითა წესი და რიგია,
და მეცა თქვენად დასახოცლად ხელი ხრმალსა დამიგია».

444

„რა მივიდა მოციქული, კვლაცა რადლა გამოგზავნეს!
კვამლი შექმნეს ლაშქართათვის, დამალული გაამჟღავნეს;
სამალავით გამოვიდეს, თავნი ორგნით აქარავნეს,
და შექმნეს რაზმი მრავალ-კეცი, თუცა, ღმერთო, ვერა მავნეს.

445

„შუბი ვსთხოვე, ხელი ჩავყავ მუზარადის დასარქმელად;
საომარად ატეხილი ვიყავ მათად გამტეხელად;
ერთსა წავსწვდი უტევენსა, წავგრძელდი და წავე გრძელად.
და მათ ურიცხვი რაზმი ეწყო, წყნარად დგეს და აუშლელად.

446

„ახლოს მივე, შემომხედეს, «შმაგიაო», ესე თქვესა.
მუნ მივჰმართე მკლავ-მაგარმან, საღ უფროსი ჯარი დგესა;
კაცს შუბი ვჰკარ, ცხენი დავეც, მართ ორნივე მიჰხდეს მზესა,
და შუბი გატყდა, ხელი ჩავყავ, ვაქებ, ხრმალო, ვინცა გლესა!

447

„შიგან ასრე გავერივე, გნოლის ჯოგსა ვითა ქორი,
კაცი კაცსა შემოვსტყორცი, ცხენ-კაცისა დავდგი გორი;
კაცი, ჩემგან განატყორცი, ბრუნავს ვითა ტანაჯორი,
და ერთობ სრულად ამოვწყვიდე წინა კერძო რაზმი ორი.

„ერთობილნი მომეხვივნეს, მგრგვლივ შეიქმნა ომი დიდი;
 ვჰკრი რასაცა, ვერ დამიდგის, სისხლსა მჩქეფრსა
 აღმოვღვრიდი;

ცხენსა კაცი გაკვეთილი მანდიკურად გარდავჰკიდი.

და სითცა ვიყვი, გამექციან, მათ შექმნიან ჩემი რიდი.

„სალამო-ჟამ დაიზახა ქედით მათმან დარაჯამან:
 «ნულარა სდგათ, წაედითო, კვლა მოგვხედნა რისხვით ცამან:
 მოვა მტვერი საშინელი, შეგვაშინა ამაღ ამან,

და ნუთუ სრულად ამოგვწყვიდნეს უთვალავმან, ბევრმან სჰამან».

„ჩემნი ლაშქარნი, რომელნი წამომეტანნეს მე არა,
 რა ეცნა, წამოსრულიყვნეს, ღამე-წამორთვით ეარა;
 ვერ დაიტევდა მინდორი და არე მთათა ეარა,

და გამოჩნდეს, სცემდეს ტაბლასა, ბუკმან ხმა გაიზეარა.

„იგი ნახეს, გასაქცევლად გაემართნეს, შევჰკივლენით;
 ველნი, ჩვენგან ნაომარნი, ომითავე გარდავვლენით.
 რამაზ მეფე ჩამოვაგდე, ერთმანერთსა გავეხრმლენით,

და მისნი სჰანი ყველაკანი დავიპყრენით, არ მოვკლენით.

„უკანანიცა ლაშქარნი მოესწრნეს მათ გაქცეულთა,
 დაუნყეს პყრობა, ჩამოყრა შეშინებულთა, ძლეულთა;
 ძილისა მიჰხვდა ნაცვალი ძილ-მკრთალთა, ღამე-თეულთა,

და ტყვეთა მრთელთაცა არ აკლდა კვნესა, მართ ვითა სნეულთა.

„მას ადგილსა ნაომარსა გარდავხედით მოსვენებად.
 ხელსა ხრმლითა დავეკოდე, წყლულად მაჩნდა, არ-ნაღებად;
 ჩემნი სჰანი მოვიდიან საჭვრეტლად და ჩემად ქებად,

და ვერ იტყვიან, ვერ მიმხვდარან ქებასაცა მოხსენებად.

454

„ერთსა კაცსა ეყოფოდეს, დიდებანი რომე მჭირდეს;
ზოგთა შორით დამლოციან, ზოგნი კოცნად გამიპირდეს;
რომელთაცა გავეზარდე, დიდებულნი ამიტირდეს,
და ჩემგან ხრმლითა განაკვეთი ნახეს, მეტად გაუკვირდეს.

455

„გავგზავნენ ყოვლგნით ლაშქარნი, ალაფი ავალებინე,
ერთობ სავსენი მოვიდეს, თავიცა ვალალებინე,
ჩემთა მებრძოლთა სისხლითა მინდორი შევალებინე,
და არ ვბრძოლე, კარი ქალაქთა უომრად გავალებინე.

456

„რამაზს ვარქვი: «შემიგია საქმე შენი სამუხთალე,
ან ეგრეცა შეპყრობილმან თავი გამოიმართალე,
სიმაგრეთა ნუ ამაგრებ, ყველა ხელთა მომათვალე,
და თვარა შენი შეცოდება მემცა ზედა რად ნავსთვალე?»

457

„რამაზ მითხრა: «ალარ არის ამის მეტი ჩემი ღონე,
ერთი ჩემი დიდებული მომეც, ზედა მაპატრონე,
ციხოვანთა გავუგზავნო, საუბარი გამიგონე,
და ხელთა მოგცემ ყველაკასა, განაღამცა შენ გაქონე!»

458

„მივეც ერთი დიდებული, თანა ყმანი ნავატანენ,
ციხოვანნი ერთობილნი ჩემს წინაშე მოვიყვანენ,
ხელთა მომცნეს სიმაგრენი, ომნი ასრე შეგანანენ,
და საჭურჭლენი სიმრავლითა რასამცა ვით დავავანენ!

459

„მაშინლა შევე ხატაეთს მოვლად და მოსათვალავად;
კლიტენი საჭურჭლეთანი მომართვნეს დაუმაღავად;
ქვეყანა ჩავსხი, ვუბრძანე: «იყვენით თქვენ უკრძალავად,
და მზემან არ დაგწვენ, იცოდით, დაგყარენ გაუგვალავად».

460

„საჭურჭლენი გარდავნახენ თავის-თავის, კიდის-კიდე.
უცხო ფერთა საჭურჭლეთა, დავშვრები, თუ მოვსთვალვიდე;
ერთგან ვნახე საკვირველი ყაბაჩა და ერთი რიდე,

და თუმცა ჰნახე, სახელისა ცოდნასაცა ინატრიდე!

461

„ვერა შევიგენ, რა იყო, ანუ ნაქმარი რაულად!
ვისცა ვუჩვენე, უკვირდის, ღმრთისაგან თქვის სასწაულად;
არცა ლარულად ჰგებოდა მას ქსელი, არ ორხაულად;

და სიმტკიცე ჰგვანდის ნაჭედსა, ვთქვი ცეცხლთა შენართაულად.

462

„იგი საძღვნოდ მისად დავდევე, ვისი შუქი მანათობდა;
მეფისათვის დავარჩივე, საარმაღნოდ რაცა სჯობდა:
ჯორ-აქლემი ათჯერ ასე, - ყველაკაი წვივ-მაგრობდა, -

და დატვირთული გაუფგზავნე, ამბავსაცა კარგსა სცნობდა“.

და

შოთა რუსთაველი

და

და

წიგნი ტარიელისა ინდოთ მეფის წინაშე და ბამარჯვეზით შემოქცევა

463

«წიგნი დავნერე: «მეფეო, სვემცა არს თქვენი სვიანად!
მე ხატაელთა მიმუხთლეს, - თუცა მათ ეცა ზიანად, -
ჩემი ამბავი დასტური ამად გაცნობე გვიანად;
და მეფე შევიპყარ, მოგივალ მე ალაფიან-ტყვიანად».

464

„რა ყველაი დავიურვე, ხატაეთით გავემგზავრე,
წამოვიხვენ საჭურჭლენი, სახელმწიფო დავიავრე,
ვერ მოვეყავ აქლემითა, აზავრები ვაზავრე,
და მოვირჭვენ და მოვივლინე, რაცა მწადდა, აგრე ვყავ-რე.

465

„ხატაეთისა ხელმწიფე მომყვანდა შეპყრობილია.
ინდოეთს მივე, მეგება ჩემი გამზრდელი ტკბილია;
რა ქება მითხრა, არ ითქმის, ჩემგან სათქმელად წბილია!
და ხელი გამიხსნა, შემომკრა მან სახვეველი ლბილია.

466

„ედგენს ტურფანი კარავნი მოედანს ჩამოდგომილსა,
საუბრისა და ჭვრეტისა ჩემისა მას მონდომილსა.
მას დღესა ედვა ნადიმი მას შიგან გარდახდომილსა;
და მიაღერსებდა, მიჭვრეტდა წინაშე ახლოს ჯდომილსა.

467

„მას ღამით ვსხედით ნადიმად, მუნ ამოდ გავიხარენით,
 დილასა ქალაქს შევედით, მოედნით ავიყარენით;
 მეფემან ბრძანა: «ლაშქარნი უხმენით, შემოჯარენით,
 და დღეს ხატაელი მიჩვენეთ, ტყვენიცა შემომგვარენით!»

468

„რამაზ მეფე მას წინაშე შეპყრობილი მოვიყვანე;
 ტკბილად ნახა ხელმწიფემან, ვითა შვილი სააკვანე,
 ორგული და მოღალატე ნამსახურსა დავამგვანე,
 და ესე არის მამაცისა მეტის-მეტი სიგულვანე!

469

„მას მეფესა ხატაელსა უმასპინძლა, უალერსა,
 ჟამიერად უბრძანებდის საუბარსა მათსა ფერსა.
 ცისკრად მიხმეს, მიბრძანებდეს მე სიტყვასა ღმობიერსა:
 და «შეუნდობო ხატაელსა, მას აქამდის შენამტერსა?»

470

„მე ვჰკადრე: «ღმერთი ვინათგან შეუნდობს შეცოდებულსა,
 უყავით თქვენცა წყალობა მას ღონე-გაცუდებულსა».
 რამაზს უბრძანებს: «იცოდი, გაგგზავნი შეწყალებულსა,
 და მაგრა ნუ გნახავთ კვლაცალა ჩვენს წინა განზილებულსა!»

471

„ხარაჯა დასდევს, შეჰკვეთეს დრაჰკანი ასჯერ ასია,
 კვლა ხატაური მრავალი, სხვა სტავრა, სხვა ატლასია.
 მერმე ყველაი დამოსა, იგი და მისი ხასია,
 და შეწყალებული გაგზავნა, უყო რისხვისა ფასია.

472

„ხატაელმან დაუმაღლა, დადრკა, მდაბლად ეთაყვანა,
 მოახსენა: «ორგულობა თქვენი ღმერთმან შემანანა.
 თულა ოდეს შე-ღა-გცოდო, მაშინ მომკალ მეცა განა!»
 და წავიდა და ყველაკაი მისი თანა წაიტანა.

473

„მოვიდა კაცი მეფისა, ცისკრობს, არ დანალამია;
 ებრძანა: «შენგან გაყრილვარ, მას აქათ თვეო სამია,
 მინდორს მოკლული ისრითა ნადირი არ მიჭამია,
 და არ დამაშვრალხარ, წამოდი, თუცა დაშვრომის ჟამია».

474

„შევეკაზმე, დარბაზს მივე, დამხვდა ჯარი ავაზისა,
 შავარდნითა სავსე იყო სრულად არე დარბაზისა,
 მეფე ქვე ჯდა შეკაზმული, შვენებითა მსგავსი მზისა;
 და გაეხარნეს მისლვა ჩემი, ტურფისა და ლამაზისა!

475

„იღუმალ ცოლსა ეუბნა, მართ ჩემგან უცოდნელია:
 «ომით მოსრული ტარიელ საჭვრეტლად სასურველია,
 მან განანათლოს მჭვრეტელთა გული, რაზომცა ბნელია;
 და რაცა დაგვედრო საქმნელად, ქმენ, არა საზოზდნელია.

476

«ან მითქვამს საქმე უშენოდ, შენცა ცან ესე მცნებული:
 რათგან ქალია სამეფოდ ჩვენგანვე სახელ-დებული,
 ვინცალა ნახავს, ან ნახოს, აჰა დღე, ედემს ხლებული,
 და გვერდსა დაისვი, ორნივე სრას დამხვდით, მოვალ შევებული».

477

„მოვინადირეთ მინდორი, ძირი მთისა და გორისა;
 იყო სიმრავლე ძაღლისა, შავარდნისა და ქორისა.
 ადრე დავბრუნდით, ვიარეთ არ ეჯი გზისა შორისა.
 და აღარ იბურთეს, დაშლა ქმნეს თამაშობისა ორისა.

478

„ჩემთა მჭვრეტელთა მოეცვა ქალაქი, შუკა და ბანი.
 ომ-გარდახდილსა მშვენოდეს მე ენიანნი კაბანი;
 ფერმიხდილ-გვარად ვშვენოდი ვარდი, ცრემლითა ნაბანი,
 და ვინცა მიჭვრეტდის, ბნდებოდის, - მართლად არს, არ კატაბანი.

„რიდენი რომე მეშოვნეს ქალაქსა ხატაელთასა,
იგი მეხვივნეს, მშვენოდეს, ვახელებ გულსა ხელთასა.
მეფე გარდახდა, დარბაზსა შევედით ჩემთა მზრდელთასა,
და შევხედენ, დავჰკრთი ელვასა ღანვთა მზეებრ ნათელთასა.

480

„მას მზესა ტანსა ემოსნეს ნარინჯის-ფერნი ჯუბანი,
ზურგით უთქს ჯარი ხადუმთა, დას-დასად, უბან-უბანი;
სრულად ნათლითა აევსო სახლი, შუკა და უბანი,
და მუნ ვარდსა შუა შვენოდეს ძონ-მარგალიტნი ტყუბანი.

481

„ნაომარსა, დაკოდილსა ხელი ყელსა ჩამომება.
დედოფალი საჯდომთაგან ადგა, წინა მომეგება,
ვითა შვილი გარდამკოცნა, ღანვი ვარდი დამილება,
და მითხრა: «ნუ ეჭვ ამას იქით, თულა მტერი შე-ღა-გება».

482

„ახლოს დამისვეს ადგილსა, მუნ, სადა მეამებოდა.
პირის-პირ მიჯდა იგი მზე, გული ვისთვისცა კვდებოდა.
მალვით ვუჭვრეტდი, მიჭვრეტდა, სხვად არად მეუბნებოდა;
და თვალნი მოვსწყვიდნი, სიცოცხლე ამითა მეარმებოდა.

483

„შეიქმნა სმა და პურობა, მსგავსი მათისა ძალისა;
სხვა გახარება ასეთი არს უნახავი თვალისა!
ჯამი და ჭიქა - ყველაი ფეროზისა და ლალისა.
და არვისი ბრძანა მეფემან არცა გაშვება მთრვალისა.

484

„მე მუნა მყოფი მივეცი შვებასა მეტის-მეტასა.
რა შემომხედნის, შევხედნი, ცეცხლმან დამინყის შრეტასა;
კაცთა კრძალვასა ვანვევდი გულსა შმაგსა და რეტასა.
და რა უამია პირის-პირ საყვარელისა ჭვრეტასა!

485

„დაადგეს მღერა მუტრიბთა, «სულეთო!»; თავი ხარიან;
მიბრძანეს: «შვილო ტარიელ, ვით გითხრათ, ვით გვიხარიან?!
ნეტარძი გვაქესო, მებრძოლნი მით ჩვენნი ვაგლახ არიან;
და მართალან შენნი მჭვრეტელნი, არ ცუდად იმკვეხარიან.

486

«ან თუცა გმართებს შემოსვა, ვის მორჭმით მოგივლენიან,
არ შეგმოსთ, მაგა კაბათა არ აგხდით: ტურფად გშვენიან;
ან გქონდეს ასი საჭურჭლე, ვის შუქნი მოგიფენიან,
და თვით შეიკერე, რაცა გნადს, ჩვენგან ნულარა გრცხვენიან».

487

„მომართვნეს ასნი კლიტენი ასთავე საჭურჭლეთანი;
თაყვანის-ვეც და დავლოცენ დავლანი მათთა სვეთანი;
მაკოცეს, ადგეს ორნივე, თვით იგი მზენი მზეთანი,
და რა გასცეს, ზომნი ვით გითხრნე ლაშქართა სისავსეთანი!

488

„კვლაცა დაჯდა მხიარული, მოიმატა სმა და მღერა;
კვლა გაგრძელდა ნადიმობა, ბარბითი და ჩანგთა ჟღერა.
დედოფალი წამოვიდა, შეეყარა მწუხრსა დღე რა,
და ძილ-პირამდის სიხარულსა სიხარული ჰგვანდა ვერა.

489

„ავიყარენით, მიგვჭირდა სმა დოსტაქნისა მეტისა.
სანოლს შემოვე, შემექმნა ცნობა მართ ვითა რეტისა.
ძალი არ მქონდა ტყვე-ქმნილსა მე ამა ცეცხლთა შრეტისა.
და მეგონებოდის, მალხენდის გონება მისგან ჭვრეტისა“.

წიგნი ნესტან-ღარეჯანისა საყვარელსა თანა

490

„მონა მოვიდა, მიაშო ამბავი მე მართალია:

«თქვენსა ამბავსა იკითხავს აჯილოსანი ქალია».

მაშინვე ვიცან, ავიჭერ, ჩქარ-ჩქარად გულ-გამკრთალია;

და მოვიდა, ვნახე ასმათი ჩემთანა მომავალია.

491

„მე ვისთვის ვკვდები, მეამა ასმათის ნახვა მე მისად.

ალარ მივუშვი, ვაკოცე, ქმნაღლა თაყვანის-ცემისად;

ხელი მოვჰკიდე, დავისვი ახლოს ტახტისა ჩემისად,

და ვჰკითხე, თუ: «ნეტარ, მისულა მორჩი ალვისა ხე მისად?»

492

«მიაშე მისი ამბავი, სხვად ნურად მეუბნებია!»

მითხრა, თუ: «გკადრებ ამბავსა, ან ჩემგან არ-სათნებია,

დღეს ერთმანერთი გინახავს და ტურფად მოგწონებია,

და ან კვლაცა ცნობა ამბისა მას ჩემგან უბრძანებია».

493

„წიგნი მომართვა, ჩავხედენ, პირისა თემთა მთენისა.

ენერა: «ვნახე სიტურფე წყალ-ჯავარისა შენისა.

ომ-გარდახდილი ჰშვენოდი, შენატევები ცხენისა,

და არ-ავი მიჩანს მიზეზი ჩემისა ცრემლთა დენისა.

494

«ღმერთმან თუ მცა ენა ჩემი ქებად შენდა უშენოსა,
 შენთვის მკვდარი, აღარ ვიტყვი, მაშა მომკლავ უშენოსა;
 მზემან ლომსა ვარდ-გიშერი ბალი ბაღჩად უშენოსა;
 და შენმან მზემან, თავი ჩემი არვის ჰმართებს უშენოსა!

495

«თუცა მიგდის ღვარი ცრემლთა, მაგრა ცუდად არ იდენო,
 ამას იქით ნულარა სტირ, ჭირსა თავი არიდენო;
 შენნი მჭვრეტნი ჩემთა მჭვრეტთა აგინებენ, არ იდენო;
 და რომე წელან მოგეხვივნეს, იგი ჩემთვის არიდენო.

496

«იგი მე მომცენ რიდენი, რომელნი წელან გშვენოდეს,
 რა მნახო, შენცა გეამოს, შენეულითა მშვენოდეს;
 ესე სამკლავე შეიბი, თუ ჩემი გა-ლა-გვლენოდეს,
 და ერთი ასეთი ცოცხალსა სხვა ღამე არ გაგთენოდეს» “.

ტარიელის ტირილი და დაბნედა

497

აქა მხეც-ქმნილი ტარიელ ტირს, ჭირი ეათასების;
თქვა: „მე მაქვს სამხრე, რომელი კვლა წინას მკლავსა მას ების!“
იგი შეიხსნა, მოილო, თვალვით არ დაიფასების,

და პირსა დაიდვა, და-ცა-ბნდა, ქვე მკვდართა დაედასების.

498

ასრე წვა, რომე არ ჰგვანდა მკვდარი სამარის კარისა,
ორგნით ჩანს ლები მჯილისა, მართ გულსა გარდნაკარისა;
ასმათს სდის ღვარი სისხლისა, ღანვთაგან ნახოკარისა,

და კვლა წყალსა ასხამს, უშველის, ხმა ისმის მუნ წკანწკარისა.

499

ავთანდილცა სულთქნა მწარედ, დაბნედილსა შემოსჭვრიტნა;
ასმათ ვამნი გაამრავლნა, ცრემლმან მისმან ქვანი ხვრიტნა;
მერმე სულად მოაქცია, ცეცხლნი წყლითა დაუშრიტნა;

და თქვა: „ცოცხალ ვარ, სანუთრომან ანცა ჩემნი სისხლნი
ხვრიტნა!“

500

ზე წამოჯდა ფერ-მიხდილი, აყოლებდა თვალთა რეტად.
ვარდი სრულად შექმნილიყო ზაფრანად და ვითა სპეტად.
დიდხან მათად არა სცალდა საუბრად და არცა ჭვრეტად,

და დარჩომა და არ-სიკვდილი მას უმძიმდა მეტის-მეტად.

501

ავთანდილს უთხრა: „ისმენდი, ცნობა მიც თუცა ხელისა,
 გითხრა ამბავი ჩემი და ჩემისა დამმარხველისა;
 ლხინად მიჩნს შეყრა მოყვრისა მის, შენგან შეუყრელისა,
 და მე მიკვირს ჩემი სიცოცხლე, ასრე დარჩომა მრთელისა!

502

„ასმათის ნახვა მეამა, ჩემგან დად საესავისა.
 წიგნი რა ვნახე, მომართვა ესე საბამი მკლავისა.
 მკლავსა შევიბი მაშინვე, მოვიხსენ რიდე თავისა,
 და იგი უცხო და ლარიბი, მტკიცისა რასმე შავისა“.

წიგნი ტარიელისა საყვარელსა თანა პასუხად

503

„მივუნერე: «მზეო, შუქი შენი, შენგან მონაფენი,
გულსა მეცა, გამიცუდდეს სიჩაუქე-სიალფენი;
ხელმან შენნი განვიცადენ სინატიფე-სიტურფენი,
და სულთა ნაცვლად სამსახურნი რადმცა ვითა გიმუქფენი?!

504

«მაშინ, ოდეს დამარჩინე, სულთა სრულად არ გამყარე,
ან ჩემთვისცა ესე ჟამი მასვე ჟამსა დავადარე;
სამხრე შენი მომივიდა, შემოვიბი მკლავსა გარე,
და რომე მმართვეს სიხარული, ეგ ზომიმცა რა ვიხარე?!

505

«განალამცა ვინინაშე, აჰა რიდე, რომე მთხოვე;
ყაბაჩაცა ასეთივე, ამისებრი ვერა ვპოვე;
დაბნედილსა ნუ დამაგდებ, მიშველე რა, მარგე, მოვე;
და სოფელს მყოფსა უშენოსა კაცსა ვისმცა შევეპოვე!»

506

„ქალი ადგა, გამეყარა. დავნევე, ამოდ დამეძინა,
მაგრა შეევკრთი, საყვარელი ჩემი ვნახე ძილსა შინა;
გამელვიძა, აღარა მყვა, სულ-დგმულობა მომენყინა,
და ღამე ასრე გავათენე, მისი ხმაცა არ მესმინა“.

რჩევა ნესტან-დარეჯანის ბათხოვეზისა

507

„დილასა ადრე სრას მიხმეს, დღე რა ქმნა მწუხრმან ჟამითა;
ავდეგ, ვცან მათი ამბავი, წასლვა ვქმენ მითვე წამითა;
ვნახე, ორნივე ერთგან სხდეს ხასითა ოდენ სამითა,
და რა მივე, მითხრეს დაჯდომა, წინაშე დავჯე სკამითა.

508

„მიბრძანეს, თუ: «ღმერთმან ასრე დავვაბერნა, და-ცა-გვლია;
ჟამი გვახლავს სიბერისა, სიყმანვილე გარდგვივლია;
ყმა არ მოგვცა, ქალი გვივის, ვისგან შუქი არ გვაკლია,
და ყმისა არ-სმა არად გვაგვა, ამათ ზედან წავგითვლია.

509

«ან ქალისა ჩვენისათვის ქმარი გვინდა, სად მოვნახოთ,
რომე მივსცეთ ტახტი ჩვენი, სახედ ჩვენად გამოვსახოთ,
სამეფოსა ვაპატრონოთ, სახელმწიფო შევანახოთ,
და არ ამოვწყდეთ, მტერთა ჩვენთა ხრმალი ჩვენთვის არ
ვამახოთ».

510

„ვთქვი: «თქვენი ძისა არა-სმა გულსა ვით მიეფარების,
მაგრა კმა ჩვენად იმედად, ვინ მზესა დაედარების;
ვისცა სთხოვთ შვილსა სასიძოდ, მას დიდად გაეხარების,
და სხვამცა რა გკადრეთ! თვით იცით, მაგას რა მოეგვარების».

„დავინწყეთ რჩევა საქმისა, გული მიც, თუცა მელია;
 ვთქვი: «ჩემგან დაშლა ამისი არ ითქმის, არ-საქმნელია!»
 და მეფემან ბრძანა: «ხვარაზმშა, ხელმწიფე ხვარაზმელია,
 და თუ მოგვცემს შვილსა სასიძოდ, მისებრივ არ-რომელია».

„რომე პირველვე დაესკვნა, მათ ესე შეეცყებოდა;
 ერთმანერთსაცა უჭვრეტდეს, სიტყვაცა აგრე სწბებოდა.
 ჩემგან დაშლისა კადრება მართ ამზად არ ეგებოდა,
 და ოდენ დავმინდი, დავნაცრდი, გული მი და მო კრთებოდა.

„დედოფალმან თქვა: «ხვარაზმშა მეფეა მორჭმით
მჯდომელი,
 მათსამცა შვილსა სასიძოდ ჩვენთვის სხვა სჯობდა რომელი?»
 შეცილებაშცა ვით ვჰკადრე, რათგან თვით იყო მნდომელი!
 და მონმოზა დავჭრთე, დაესკვნა დღე ჩემი სულთა მხდომელი.

„გაგზავნეს კაცი ხვარაზმშას წინა შვილისა მთხოელი;
 შესთვალეს: «გახდა უმკვიდროდ სამეფო ჩვენი ყოელი;
 არს ერთი ქალი საძეო, არ კიდე-გასათხოელი,
 და თუ მოგვცემ შვილსა სამისოდ, სხვასა ნულარას მოელი».

„კაცი მოვიდა, ავესო ჯუზაჩითა და რიდითა,
 გაჰხარებოდა ხვარაზმშას სიხარულითა დიდითა;
 ებრძანა: «მოგვხვდა ღმრთისაგან, ჩვენ რომე ვინატრიდითა!
 და თვით მაგისებრსა შვილსამცა ჩვენ ხელსა რასა ვჰხდიდითა!»

„კვლა გაგზავნეს სხვანი კაცნი სასიძოსა მოყვანებად,
 დაჰვედრეს, თუ: «ნუ აყოვნებთ, მოდით ჩვენად ნაბრძანებად».
 მე მაშვრალი, ნაბურთალი სანოლს შევე მოსვენებად,
 და გულსა სევდა შემეყარა, ვინყე ჭირთა მოპოვნებად“.

ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანის თათბირი და ბამორჩევა

517

„მეტმან სევდამან მიმწურა გულსა დაცემად დანისად.
ასმათის მონა შემოდგა, მე ვჯე ლალი და ჯანი სად,
ნიგნი მომართვა, ეწერა: «ვინ სჩან აღვისა ტანისად,
და ადრე მოდიო, გიბრძანებს, დაუყოვნებლად ხანისად».

518

„შევეჯე, ნავე, ბაღას მივე. ვითა სცნობდე ლხინთა ზომით!
ბაღას შეველე, კოშკი დამხვდა, ასმათ ვნახე ძირსა დგომით;
ვნახე, ვსჭვრეტდი ნატირებად, ცრემლი აჩნდა ლანვთა ნთომით,
და დამიმძიმდა, არა ვჰკითხე; ჩემი სჭირდა მისლვა ნდომით.

519

„იგი ვნახე დალრეჯილი, ესე მეტად დამიმძიმდა.
ვითა წინას შემომცინის, არლა ეგრე გამილიმდა.
ყოლა სიტყვა არ მომიგო, ოდენ ცრემლთა გარდმოსწვიმდა,
და ამით უფრო დამანყლულა, არა წყლულთა მიაქიმდა.

520

„ჩემნი ერთნი გონებანი მეტად შორად გამიკიდნა,
შინა კოშკად შემეყვანა, ფარდაგსაცა ამიზიდნა.
შევე, ვნახე იგი მთვარე; ჭირმან ყოვლმან უკუმრიდნა,
და გულსა შუქი შემომადგა, მაგრა გული არ დამიდნა.

521

„იყო არ-ნათლად ნათელი, ფარდაგსა შემომდგომელი;
 ებურა მოშლით პირ-ოქრო რიდე, მე მივეც რომელი;
 მითვე მწვანითა უებრო მიწოლით ტახტსა მჯდომელი,
 და ცრემლისა ღვარსა მოეცვა პირი, ელვათა მკროთომელი.

522

„ქვე წვა, ვით კლდისა ნაპრალსა ვეფხი პირ-გამეხებული,
 არცა მზე ჰგვანდა, არც მთვარე, ხე ალვა, ედემს ხებული;
 ასმათმან დამსვა შორს-გვარად გულსა მე ლახვარ-ხებული;
 და მერმე ნამოჯდა ნარბ-შერჭმით, გამწყრალი, გარისხებული.

523

„მიბრძანა: «მიკვირს, რად მოხვე მშლელი პირისა მტკიცისა,
 გამწირავი და მუხთალი, შენ, გამტეხელი ფიცისა?!
 მაგრა ნაცვალსა პატიუსა მიგცემსო ზენა, მი, ცისა!»
 და ვჰკადრე: «რა გკადრო პასუხი მის ჩემგან მე უიცისა?»

524

„ვთქვი: «პასუხსა ვერას გკადრებ, თუ არა ვსცნობ მე მართალსა:
 რა შეგცოდე, რა მიქმნია უცნობოსა, ფერ-ნამკრთალსა?»
 კვლაცა მითხრა: «რას გეუბნა მტყუანსა და შენ მუხთალსა?»
 და დიაცურად რად მოვლორდი? მე დავუწვავ ამით აღსა.

525

«შენ არ იცი ხვარაზმშასი საქმროდ ჩემად მოყვანება?!
 შენ ჯდომილხარ სავაზიროდ, შენი ჰრთულა ამას ნება,
 შენ გასტეხე ფიცი ჩემი, სიმტკიცე და იგი მცნება,
 და ღმერთმან ქმნას და დაგიჩინო ცუდად შენი ხელოვნება!

526

«გახსოვს, ოდეს «ჰაის» ჰზმიდი, ცრემლნი შენნი ველთა
 ჰბანდეს,
 მკურნალნი და დასტაქარნი ნამალსა-ყე მოგიტანდეს?
 მამაცისა სიცრუესა, ნეტარ, სხვანი რამცა ჰგვანდეს!
 და რათგან დამთმე, მეცა დაგთმობ, ვინძი უფრო დაზიანდეს!

● შოთა რუსთაველი

527

«ამას ვბრძანებ: ვინცა გინდა ეპატრონოს ინდოეთსა,
 ეგრეც მე მაქვს პატრონობა, უგზოდ ვლიდენ, თუნდა გზეთსა!
 და აგრე არ იქმნების, ნა, მომცთარხარ მოსაცეთსა,
 აზრნი შენნი შენვე გგვანან, მტყუანსა და შენ აგეთსა!

528

«ცოცხალ ვიყო, შენ ინდოეთს, ღმერთო, ხანი ვერა დაჰყო!
 თუ ეცადო დაყოფასა, ხორცთა შენთა სული გაჰყო!
 სხვა ჩემებრი ვერა ჰპოვო, ცათამდისცა ხელი აჰყო!»
 და ესე სიტყვა დაასრულა, ყმა ატირდა, სულთქნა, აჰ-ყო.

529

თქვა: „რა მესმა ესე მისგან, მეიმედა მეტის-მეტად,
 კვლა მიეცა თვალთა ძალი მის ნათლისა ეგრე ჭვრეტად.
 ან დავეკარგე; რად არ გიკვირს, რად ცოცხალ ვარ, რად ვარ
 რეტად?
 და ვა, სოფელო უხანოო, რად ჰზი სისხლთა ჩემთა ხვრეტად?!

530

„შევჰხედენ, ვნახე სასთუმალს მუსაფი გაშლით მდებარე,
 ავილე, ავდეგ მე ღმრთისა და მერმე მათი მქებარე,
 ვჰკადრე, თუ: «მზეო, დაგინვაგ, ჩემიცა დანვი მზე ბარე,
 და რათგან არ მომკალ, პასუხი ერთილა გკადრო მე ბარე.

531

«რომე გკადრებ, ესე სიტყვა ან თუ ცუდად ნალიქნია,
 ცამცა მრისხავს, მზისა შუქნი ყოლა ჩემთვის ნუ შუქნია!
 თუ მალირსებ განკითხვასა, ავი არა არ მიქმნია».
 და მან მიბრძანა: «რაცა იცი, თქვიო!», თავი დამიქნია.

532

„კვლაცა ვჰკადრე: «მე თუ, მზეო, შენთვის ფიცი გამეტეხოს,
 ღმერთმან ანვე რისხვა მისი ზეცით ჩემთვის გაამეხოს!
 ვისი გინდა უშენოსა პირი მემზოს, ტანი მეხოს?!
 და მაშა მაშინ რაგვარ დავრჩე, რა ლახვარი გულსა მეხოს!

533

«მე მეფეთა დარბაზს მიხმეს, შექმნეს დიდი ვაზირობა.
მათ წინასვე დაეპირა იმა ყმისა შენი ქმრობა.

დამეშალა, ვერ დავშლიდი, დამრჩებოდა უმეცრობა;

და თავსა ვუთხარ: «მიემონმე, ჟამად გიჯობს გულ-მაგრობა».

534

«მემცა დაშლა ვითა ვჰკადრე, რათგან იგი ვერ მიმხვდარა?
არ იცის, თუ ინდოეთი უპატრონოდ არ გამხდარა?!

ტარიელ არს მემამულე, სხვასა ჰმართებს არად არა,

და ვის მოიყვანს, არა ვიცი, ანუ იგი ვინ მომცდარა?

535

„ვთქვი: «ამითა ველარას ვიქმ, ღონე სხვა რა მოვიგვარო»;
თავსა ვუთხარ: «ანუ მოგიცავ, გონებაო მრავალ-გვარო!»

მედვა გული მხეცისაებრ, ათასჯერცა მინდორს ვარო,

და ვისმცა მივეც თავი შენი, შენვე რად მე არ ნამგვარო?!»

536

„სულთა ვჰყიდდი გულისათვის, კოშკი ამაღ გამეზაზრა;
იგი ნვიმა და-რე-ნელდა, რომე პირველ ვარდი აზრა;

ვნახე, ძონსა მარგალიტი გარე ტურფად მოემაზრა.

და მიბრძანა, თუ: «ეგე საქმე მემცა მართლად რად მეაზრა?!

537

«არ დავიჯერებ მე შენსა ლალატსა, ორგულობასა,
უარის ქმნასა ღმრთისასა, ამისთვის არ მადლობასა;

იაჯღი თავსა ჩემსა და მორჭმით ინდოეთს ფლობასა!

და მე და შენ დავსხდეთ ხელმწიფედ, სჯობს ყოვლსა სიძე-

სძლობასა».

538

„მოლმობიერდა, მომიტკბა გამწყრალი, გარისხებული,
ანუ მზე იყო ქვეყანად, ან მთვარე პირ-გავსებული;

ახლოს დამისვა, მალირსა აქამდის არ-ღირსებული;

და მეუბნებოდა, დამივსო ცეცხლი ამითა გზებული.

●
შოთა რუსთაველი

539

„მიბრძანა, თუ: «გონიერი ხამს აროდეს არ აჩქარდეს,
 რაცა სჯობდეს, მოაგვაროს, სანუთროსა დაუნყნარდეს;
 თუ სასიძო არ მოუშვა, ვა თუ მეფე გაგიმწარდეს,
 და შენ და იგი წაიკიდნეთ, ინდოეთი გარდაქარდეს!»

540

«კვლა თუ სიძე შემოუშვა, მე შემირთოს, იყოს ასდენ,
 ერთმანერთსა გავეყარნეთ, ძონეულნი გაგვიფლასდენ,
 მათ მორჭმულთა მოივლინონ, ჩვენ პატიჟნი გავგვიასდენ,
 და ესე ამბად არ ეგების, რომე სპარსნი გავგვიხასდენ».

541

„მე ვჰკადრე: «ღმერთმან აშოროს მას ყმასა შენი ქმარობა!
 რა შემოვიდენ ინდოეთს, შევიგნა მათი გვარობა,
 ვუჩვენო ჩემი ძალ-გული და ჩემი მეომარობა:
 და ასრე დავხოცნე, შეეძლოს აღარა, არ, სახმარობა!»

542

„მიბრძანა, თუ: «ხამს დიაცი დიაცურად, საქმე-დედლად,
 დიდსა სისხლსა ვერ შეგაქნევ, ვერ ვიქმნები შუა კედლად:
 რა მოვიდეს სიძე, მოკალ, მისთა სპათა აუნყვედლად.
 და ქმნა მართლისა სამართლისა ხესა შეიქმს ხმელსა ნედლად.

543

«ასრე ქმენ, ჩემო ლომო და მჯობო ყოველთა გმირთაო,
 მიპარვით მოკალ სასიძო, ლაშქართა ნუ მოირთაო,
 მისთა სპათაცა ნუ დაჰხოც, ზროხათა, ვითა ვირთაო, -
 და სისხლი კაცისა უბრალო კაცმანმცა ვით იტვირთაო?

544

«იგი რა მოჰკლა, ეუბენ პატრონსა, ჩემსა მამასა,
 ჰკადრე, თუ: «სპარსთა ვერა ვიქმ ინდოეთისა ჭამასა,
 ჩემია მკვიდრი მამული, არ მივსცემ არცა დრამასა,
 და არ დამეხსნები, გაგიხდი ქალაქსა ვითა ტრამასა!»

545

«ჩემი ყოლა ნურა გინდა სიყვარული, ნუცა ნდომა,
ამით უფრო მოგეცემის სამართლისა შენ მოხდომა;
ქმნას მეფემან ყელ-მოტეხით შემოხვეწა, შემოკვდომა,
და ხელთა მოგცეს თავი ჩემი, შეგვფეროდეს ერთგან სხდომა».

546

„ესე მეტად მომეწონა თათბირი და გამორჩევა,
ჩემთა მტერთა დავაქადე დასახოცლად ხრმლისა ქნევა;
მერმე ავდეგ ნამოსავლად, მან დამიწყო ქვევე წვევა,
და მნადდა, მაგრა ვერ შევჭმართე შემოჭდომა, შემოხვევა.

547

„ხანი დავყავ, გავეყარე, მაგრა გავხე ვითა ხელი.
ასმათ წინა ჩამომიძღვა, ჩამდიოდა ცრემლი ცხელი.
ჭირი ბევრჯელ ვაათასი, ლხინი ჩემი ვაერთხელი,
და მერმე წასლვა არა მნადდა, ამად მივალ არ-ფიცხელი“.

ხვარაზმვას შვილის ინდოეთს მოსლვა
საქორწილოდ და ტარიელისაგან მისი მოკლვა

548

„მოვიდა კაცი: «სასიძო მოვაო», მოსლვა გვახარა,
მაგრა თუ ღმერთი რას უზამს, არა იცოდა, გლახ, არა;
მეფესა მიჰხვდა სიამე, არ სიტყვა ივაგლახა რა,
და მიბრძანა, ახლოს მიმისვა, «მოდიო», თავი დახარა.

549

„მიბრძანა: «ჩემთვის ესე დღე ღვინი და სიხარულია.
გარდავიხადოთ ქორწილი, ხამს ვითა დასა, სრულია;
კაცი გავგზავნოთ, მოიღონ ყოვლგნით საჭურჭლე სრულია,
და უხვად გავსცემდეთ, ვავსებდეთ, სიძუნე უმეცრულია».

550

„მე გავგზავნენ ყოვლგნით კაცნი საჭურჭლეთა წამომხმელნი;
სასიძოცა მოგვივიდა, იყვნეს ხანსა არ-დამზმელნი;
შიგნით ჩვენნი გაეგებნეს, გარეთ მოდგეს ხვარაზმელნი;
და მათ ლაშქართა ერთგან მყოფთა ვერ იტევდეს ვერცა ხმელნი.

551

„მეფემან ბრძანა: «მოკაზმეთ კარვითა მოედანია,
გამოისვენოს სიძემან, დაყოს ცოტაი ხანია;
მუნ მისად ნახვად გავიდენ უშენოდ სპანი სხვანია,
და შენ აქა ნახენ, კმარიან იქა ნახვისად ყმანია».

„მოედანს დავდგი კარვები წითლისა ატლასებისა.
მოვიდა სიძე, გარდახდა, დღე, ჰგვანდა, არს აღვსებისა,
შეიქმნა გასლვა შიგანთა, ჯარია მუნ ხასებისა,

და დაინყეს დგომა ლაშქართა თემ-თემად, დას-დასებისა.

„მე დავშვერ, ვითა წესია საურავ-გარდახდილისა;
შინა წამოვე მაშვრალი, ქმნა მომნდომოდა ძილისა;
მონა მოვიდა, მომართვა წიგნი ასმათის ტკბილისა:

და «ადრე მოდიო, გიბრძანებს მსგავსი ალვისა ზრდილისა».

„ცხენისაგან არ გარდავხე, ნავე ფიცხლად, დავჰმორჩილდი;
ქალი დამხვდა ნატირები, ვჰკითხე: „ცრემლსა რასა ჰმილდი?“
მითხრა: «შენი შესწრობილი ტირილსამცა ვით ავსცილდი?

და გაუწყვედლად ვით გამართლო? რაგვარადმცა გავვაქილდი?!»

„შევედით, ვნახეთ ბალიშსა ზედა წარბ-შერჭმით მჯდომარე;
მზე ველარას იქმს მის მეტსა, მას განენათლა რომ არე,
წავდეგ, მიბრძანა: «რასა სდგა? დღე გიჩანს წინ საომარე!

და ანუ გამწირე, მიტყუე და კვლაცა მოიმცდომარე?!»

„მე მენყინა, აღარა ვთქვი, ფიცხლად გარე შემოვბრუნდი.
უკუვჰყივლე: «ან გამოჩნდეს, არ მინდოდეს, ვისცა ვუნდი!
ქალი ომსა რაგვარ მანვევს, აგრე ვითა დავძაბუნდი!»

და შინა მოვე, მოკლვა მისი დავაპირე, არ დავყმუნდი.

„ასსა ვუბრძანე მონასა: «საომრად დაემზადენით!»
შევსხედით, გავვლეთ ქალაქი, არავის გავეცხადენით.
კარავსა შევე, სასიძო ვითა წვა, ზარ-მაც თქმად ენით,

და უსისხლოდ მოვკალ იგი ყმა, თუცა ხმდა სისხლისა დენით.

558

„კარვის კალთა ჩახლათული ჩავჭერ, ჩავაკარაბაკე,
 ყმასა ფერხთა მოვეკიდე, თავი სვეტსა შევუტაკე.
 ნინა მწოლთა დაიზახეს, გლოვა მიჰხვდა საარაკე;
 და ცხენსა შევჯვე, ნამო-ცა-ვე; ჯაჭვი მეცვა საკურტაკე.

559

„ხმა დამივარდა, შეიქმნა ზახილი მოსანეგარი;
 ნამოვე, ნვენა დამინყეს, დავხოცე ჩემი მდევარი.
 ქალაქი მქონდა მაგარი, მტერთაგან მოურევარი,
 და მუნ შიგან შევე მშვიდობით, ამოდ იგივე მე ვარი!

560

„კაცნი გავგზავნენ, ვაცნობე ყოვლგან ლაშქარსა ყველასა:
 «აქა მომმართეთ, ვინცალა ჩემსა იქმოდეთ შველასა».
 არ განყდა მოსლვა მდევართა ლამესა დია ბნელასა,
 და ჩემი რა ცნიან, სცევდიან თავებსა მათსა მრთელასა.

561

„ცისკრად ავდეგ, შევეკაზმე. რა გათენდა ღამე დილად,
 ვნახენ სამნი დიდებულნი მეფისაგან მოგზავნილად;
 ებრძანა, თუ: «ღმერთმან იცის, გამეზარდე ვითა შვილად,
 და ჩემი ასრე რად შესცვალე სიხარული სიმძიმით?»

562

«ხვარაზმშას სისხლი უბრალო სახლად რად დამადებინე?
 თუ ჩემი ქალი გინდოდა, რად არა შემაგებინე?
 მე, ბერსა შენსა გამზრდელსა, სიცოცხლე მარამებინე,
 და დღედ სიკვდილამდის შენიცა თავი არ მაახლებინე!»

563

„მე შევუთვალე: «მეფეო, ვარ უმაგრესი რვალისა,
 თვარა რად მიშლის სიკვდილსა ცეცხლი სირცხვილთა ალისა?
 მაგრა, თვით იცით, ხელმწიფე ხამს მქმნელი სამართალისა,
 და მე, თქვენმან მზემან, მაშოროს ნდომა თქვენისა ქალისა!

564

«იცით, ინდოთა სამეფო რაზომი სრა-საჯდომია! -
ერთილა მე ვარ მემკვიდრე, - ყველაი თქვენ მოგხდომია:
ამონყდა მათი ყველაი, მამული თქვენ დაგრჩომია;

და სამართლით ტახტი უჩემოდ არავის მისახდომია!

565

«ვერ გათნევ, თქვენმან კეთილმან, ან ეგე არ-მართალია:
ღმერთმან არ მოგცა ყმა შვილი, გიზის ერთაი ქალია,
ხვარაზმმა დაჰსვა ხელმწიფედ, დამრჩების რა ნაცვალია?

და სხვა მეფე დაჯდეს ინდოეთს, მერტყას მე ჩემი ხრმალია?!

566

«შენი ქალი არად მინდა, გაათხოვე, გამარიდე!

ინდოეთი ჩემი არის, არვის მივსცე ჩემგან კიდე.

ვინცა ჩემსა დამეცილოს, მისით მასცა ამოვფხვრიდე,

და სხვას მეშველსა გარეგანსა, მომკალ, ვისცა ვინატრიდე!»“

ამბის ცნობა ტარიელისაგან ნესტან-ღარეჯანის დაკარგვისა

567

„ესე კაცნი გამეგ ზავნენეს, გონებასა გავეშმაგე.
რომე მისი ვერა მეცნა, ამას უფრო დავედაგე.
მას ზღუდესა გარდავადეგ, მინდორთაჲე რომე ვაგე,
და მესმა საქმე საშინელი, თუცა თავი ვერ წავაგე.

568

„გამოჩნდეს ორნი ქვეითნი, მე მივეგებე წინა-რე.
ქალი ჰყვა ერთსა მონასა, ვცანცა, თუ მოღმა ვინ არე:
თავ-გაგლეჯილი ასმათი, პირს სისხლი ჩამომდინარე,
და აღარ მიყივლა ღიმილით, არცალა გამიცინა-რე.

569

„იგი ვნახე, დავებნივე, გონებანი გამიშმაგნა;
შორით ვუხმე: «რაშიგან ვართ, ანუ ცეცხლმან რად
დაგვდაგნა?»
მან საბრალოდ შემომტირნა, ძლივ სიტყვანი გამოავნა,
და მითხრა: «ღმერთმან სიმგრგვლე ცისა ჩვენთვის რისხვით
წამოგრაგნა».

570

„ახლოს მივე, კვლაცა ვჰკითხე: «რაშიგან ვართ? თქვი მართალი!»
კვლა საბრალოდ ამიტირდა, კვლა მოედვა ამით ალი,
დიდხანს სიტყვა ვერა მითხრა, მისთა ჭირთა ნათალი,
და მკერდსა წითლად უღებვიდა სისხლი ღანვთა ნანვეთალი.

571

„მერმე მითხრა: «მოგახსენებ, ესე რადმცა დაგიმაღლე?
მაგრა ვითა გაგახარნე, შენცა აგრე შემინყალე:
ნუ მაცოცხლებ, ნუ დამარჩენ, შემიხვეწე, შემიბრალე,
და დამხსენ ჩემსა სანუთროსა, ღმერთსა შენსა მიავალე!»

572

„მიაბზო: «ოდეს სასიძო მოჰკალ და ხმა დაგივარდა,
მეფესა ესმა, აიჭრა, მართ მისგან გასატკივარდა,
შენ დაგიზახნა: «მიხმეთო», ხმა-მალლად გახმამყივარდა;
და მოგნახეს, შინა ვერ გპოვეს, მით მეფე გამომჩივარდა.

573

«ჰკადრეს: «აქა აღარ არის, კარნი სადმე გაუვლიან».
მეფე ბრძანებს: «ვიცი, ვიცი, მეტად კარგად შემიგინიან:
მას უყვარდა ქალი ჩემი, სისხლნი ველთა მოუღვრიან,
და რა ნახიან ერთმანერთი, არ-შეხედვა ვერ დათმიან.

574

«ან, თავმან ჩემმან, მას მოვჰკლავ, ჩემად დად ვინცა მადესა!
მე ღმრთისა ვუთხარ, დაუბამს მას ეშმაკისა ბადესა!
მათ ბოზ-კუროთა ასეთი რა მისცეს, რა უქადესა?
და თუ დავარჩინო, ღმერთი ვგმო! მისად პატიჟად მზად ეს ა».

575

„მის მეფისა წესი იყო: თავი მისი ძვირად ფიცის,
და თუ ფიცის, არ გატეხის, მასვე წამსა დაამტკიცის.
ესე წყრომა მეფისაგან ვისცა ესმა, ვინცა იცის,
და მან უამბო დავარ ქაჯსა, ვინ გრძნებოთა ცაცა იცის.

576

«დავარს, დასა მეფისასა, უთხრა ვინმე ღმრთისა მტერმან:
«თავი ფიცა ძმამან შენმან, არ დავარჩენს, იცის ერმან».
მან ეგრე თქვა: «უბრალო ვარ, იცის ღმერთმან სახიერმან!
და ვისგან მოვკვდე, ვისთვის მოვკვდე, მიიხვედროს იგი ვერ მან».

577

«პატრონი ჩემი აგრევე იყო, წამოხვე შენ ოდეს;
შენეულნივე რიდენი ებურნეს, ტურფად ჰშვენოდეს.
დავარ მოთქმიდა სიტყვითა, რომელნი არა მსენოდეს:

და „ბოზო, შენ ბოზო, რად მომკალ? ვეჭვ, შენცა არა გლხენოდეს!

578

«როსკიპო, ბოზო დიაცო, საქმრო რად მოაკლვევინე?
ანუ სისხლითა მისითა ჩემი რად მოაზღვევინე?
არ ცუდად მომკლავს ძმა ჩემი. რა გიყავ, რა გაქმნევინე?
და ან, ღმერთსა უნდეს, ვერ მიჰხვდე, ვის ესე დააშლევინე!»

579

«ხელი მიჰყო, წამოზიდნა, თმანი გრძელნი დაუფუშნა,
დაალება, დაალურჯა, მედგრად პირნი მოიქუშნა.
მან პასუხი ვერა გასცა, ოდენ სულთქნა, ოდენ უშნა,
და ქალმან შავმან ვერა არგო, ვერცა წყლულნი დაუშუშნა.

580

«რა დავარ გაძღა ცემითა, მისითა დალურჯებითა,
წამოდგეს ორნი მონანი, პირითა მით ქაჯებითა,
მათ კიდობანი მოიღეს, ეუბნეს არ აჯებითა,
და მას შიგან ჩასვეს იგი მზე, ჰგავს, იქმნა დარაჯებითა.

581

«მან უთხრა: «წადით, დაკარგეთ მუნ, სადა ზღვისა ჭიპია;
წმიდისა წყალი ვერ ნახოს მყინვარე, ვერცა ლიპია»;
მათ გაეხარნეს, ხმა-მალლად იყივლეს: «იპი, იპია».
და ესე ვნახე და არ მოვკვე, არა მგავს არცა სიპია.

582

«ზღვათაკე გავლნეს სარკმელნი, მაშინვე გაუჩინარდა.
დავარ თქვა: «მქმნელი ამისი ვინ არ დამქოლოს, ვინ არ, და!
ვირე მომკლვიდეს, მოვკვდები, სიცოცხლე გასაწყინარდა».
და დანა დაიცა, მო-ცა-კვდა, დაეცა, გასისხლმდინარდა.

583

«რად არ მიკვირვებ ცოცხალსა, მე ლახვარ-დაუსობელსა!
ან იგი მიყავ, რა მმართვეს ამისსა მახარობელსა!
ზენაარ, დამხსენ სიცოცხლე სულთადგმა-დაუთმობელსა!»

და საბრალოდ ცრემლსა ადენდა უკლებსა, დაუშრობელსა.

584

„მე ვუთხარ: «დაო, რად მოგკლა, ანუ რა შენი ბრალია? -
რამცა ვქმენ ნაცვლად, თვით რომე მისი ჩემზედა ვალია! -
ან თავსა მისად საძებრად მივსცემ, სად კლდე და წყალია».

და სრულად გავექვავდი, შემექმნა გული მართ ვითა სალია.

585

„მეტმან ზარმან გამაშმაგა, მომივიდა ცხრო და თრთოლა;
გულსა ვუთხარ: «ნუ მოჰკვდები, არას გარგებს ცუდი ნოლა,
გიჯობს გაჭრა ძებნად მისად, გავარდნა და ველთა რბოლა.

და - აჰა ჟამი, ვისცა გინდა ჩემი თანა წამოყოლა!»

586

„შევე, ფიცხლად შევეკაზმე, ცხენსა შევჯე შეკაზმული;
ას სამოცი კარგი მოყმე, ჩემსა თანა ხან-დაზმული,
წამომყვა და წამოვედით, კართა გარე დარაზმული,
და ზღვის პირს მივე, ნავი დამხვდა, მენავემან მნახა ზმული.

587

„ნავსა ჩავჯე, ზღვასა შევე, ზღვასა შიგან გავალაგდი,
არსით ნავი მომავალი უნახავად არ დავაგდი;
მოველოდი, არა მესმა, შმაგი უფრო გა-ვე-ვშმაგდი,
და რომე სრულად მომიძულვა, ღმერთსა თურე ასრე ვსძაგდი.

588

„რომე დავყავ წელიწადი, თვე თორმეტი გამეოცა,
მაგრა მისი მნახავიცა სიზმრივ კაცი არ მეოცა;
თანა-მყოლი ყველაკაი ამომიწყდა, დამეხოცა,
და ვთქვი, თუ: «ღმერთსა ვერას ვჰკადრებ, რაცა სწადდეს, აგრე
ვყო-ცა».

●
შოთა რუსთაველი

589

„ზღვა-ზღვა ცურვა მომენყინა, მით გამოვე ზღვისა პირსა,
 გული სრულად გამიმხეცდა, არ ვუსმენდი არც ვაზირსა;
 ყველაკაი დამეფანტა, დაჰრჩომოდა რაცა ჭირსა.

და კაცსა ღმერთი არ გასწირავს, ასრე მისგან განაწირსა!

590

„ერთაი ესე ასმათი და დამრჩეს ორნი მონანი,
 ჩემნი გულისა მდებელნი და ჩემნი შემომგონანი.
 მისნი ვერა ვცნენ ამბავნი ვერცა დრამისა წონანი,

და ტირილი მიჩნდის ლხინად და მდინდიან ცრემლთა ფონანი“.

ამბავი ნურადინ-ფრიდონისა, ოღეს ტარიელ
შეეყარა

591

„ლამით მევლო, მოვიდოდი, ზღვისა პირსა აჩნდეს ბაღნი;
ჰგვანდეს ქალაქს, ვეახლენით, ცალ-კერძ იყვნეს კლდეთა
ნაღნი;

არ მეამის კაცთა ნახვა, მიდაღვიდეს გულსა დაღნი;
და მუნ გარდავხე მოსვენებად, დამხვდეს რამე ხენი ლაღნი.

592

„ხეთა ძირსა მივიძინე, მათ მონათა ჭამეს პური;
მერმე ავდეგ სევდიანი, მიღამებდა გულსა მური:
ვერა მეცნა ეგ ზომ გრძელად ვერ ჭორი და ვერ დასტური,
და ველთა ცრემლი ასოვლებდა, თვალთა ჩემთა მონაწური.

593

„ზახილი მესმა. შევხედენ, მოყმე ამაყად ყიოდა,
შემოირბევედა ზღვის პირ-პირ, მას თურე წყლული სტკიოდა;
ხრმლისა ნატეხი დასვრილი აქვს, სისხლი ჩამოსდიოდა,
და მტერთა ექადდა, წყრებოდა, იგინებოდა, ჩიოდა.

594

„ზედა ჯდა შავსა ტაიჭსა, ან ესე მე მითქს რომელი,
მართ ვითა ქარი მოქროდა გაფიცხებული, მწყრომელი;
მონა მივსწივე, მისისა შეყრისა ვიყავ მნდომელი;
და შევსთვალე: «დადეგ, მიჩვენე, ლომსა ვინ განყენს, რომელი?»»

595

„მას მონასა არა უთხრა, არცა სიტყვა მოუსმინა;
ფიცხლად შევჯე, ჩავეგებე, მე ჩავუსწარ, ჩავე წინა,
ვუთხარ: «დადეგ, გამიგონე, შენი საქმე მეცა მინა!»
და შემომხედნა, მოვეწონე, სიარული დაითმინა.

596

„გამიცადა, ღმერთსა ჰკადრა: «შენ ასეთნი ხენი ვით ჰხენ!»
მერმე მითხრა: «მოგახსენებ, ან სიტყვანი რომე მკითხენ:
იგი მტერნი გამილომდეს, აქამდისცა რომე ვითხენ,
და უკაზმავსა მილალატეს, საჭურველნი გარ ვერ ვითხენ».

597

„მე ვუთხარ: «დადეგ, დანყნარდი, გარდავხდეთ ძირსა ხეთასა;
არ შეუდრკების ჭაბუკი კარგი მახვილთა კვეთასა».
თანა წამომყვა, ნავედით უტკბოსნი მამა-ძეთასა.
და მე გავეკვირვე ჭვრეტასა მის ყმისა სინაზეთასა.

598

„ერთი მონა დასტაქარი მყვა და წყლულნი შეუხვივნა,
ისრის პირნი ამოუხვნა, დაკოდილნი არ ატკივნა.
მერმე ვჰკითხე: «ვინ ხარ, ანუ მკლავმან შენმან ვისგან ივნა?»
და საამბობლად დამირიგდა, თავი მისი გაამჩივნა.

599

„პირველ მითხრა: «არა ვიცი, რა ხარ, ანუ რას გამსგავსო?
ანუ ეგრე რამ დაგლია, ანუ პირველ რამ გაგავსო?
რამან შექმნა მოყვითანოდ, ვარდ-გიშერი რომე ჰრგავსო?
და ღმერთმან მისგან ანთებული სანთელიცა რად დაგავსო?

600

«მულღანზარის ქალაქი, ახლოს მე მაქვსო რომელი,
ნურადინ-ფრიდონ სახელ მძეს, მეფე ვარ მუნა მჯდომელი;
ესე საზღვარი ჩემია, სადა ხარ გარდამხდომელი,
და ცოტაა, მაგრა ყოველგნით სიკეთე-მიუწდომელი.

601

«მამის ძმა და მამა-ჩემი პაპა-ჩემმან გაყვნა ოდეს,
ზღვასა შიგან კუნძულია, ჩემად წილად მას იტყოდეს;
თვით ბიძასა ჩემსა მიჰხვდა, ვისთა შვილთა ან დამკოდეს;

და მათკე დარჩა სანადირო, - არ მივსცემდი, მომერჩოდეს.

602

«დღეს გამოვე ნადირობას, ზღვისა პირსა ვინადირე,
ქორის დევნა მომნდომოდა, მით მრეკელი არ ვახშირე;
სპათა ვუთხარ: «მომიცადეთ, მოვიდოდე მეცა ვირე!»

და ხუთთა ოდენ ბაზიერთა მეტი არა დავიჭირე.

603

«ნავითა გავე, ზღვისაგან შტო რამე გამოვიდოდა.
არ ამოვჰკრეფდი გამყოფთა, ვთქვი, ჩემთა რად დავჰზრიდო, და?

დამიძაბუნეს, სიმრავლე მე მათი არ გამვიდოდა,
და ვნადირობდი და ვიზახდი, ხმა ჩემი არ უდიდოდ ა.

604

«მართლად იჯავრეს, წუნობა მათი თუ ესე ხმდა ვითა!
გამომაპარნეს ლაშქარნი, გზანი შემიკრნეს ნავითა,
თვით ბიძა-ძენი ჩემნიცა შესხდეს მათითა თავითა,

და ჩემთა გაუხდეს ლაშქართა ომად მათითა მკლავითა.

605

«მათი მესმა, დავინახე ზახილი და ხრმალთა ელვა,
ნავი ვსთხოვე მენავეთა, მით ვიყივლე მე ერთხელ ვა,
ზღვასა შევე, მომეგება მეომარი ვითა ღელვა,

და სნადდა, მაგრა ველარა ქმნეს ჩემი ზედა წამოქელვა.

606

«კვლა სხვანი დიდნი ლაშქარნი უკანა მომენოდეს,
იქით და აქათ მომიხდეს, ერთგნით ვერ მომერეოდეს,
არ მომწურვოდეს წინანი, ზურგით მესროდეს მე ოდეს,

და ხრმალსა მივენდევ, გამიტყდა, ისარნი დამელეოდეს.

607

«მომეჯარნეს, ველარა ვქმენ, ნავით ცხენი გარდვიხლტუნვე,
ზღვა-ზღვა ცურვით ნამოჟუვე, ჩემი მჭვრეტი გავაცბუნვე;
თანა-მყოლნი ყველაკანი დამიხოცნეს, დამრჩეს მუნვე,
და ვინცა მდევედის, ვერ შემომხვდის, მივუბრუნდი, მივაბრუნვე.

608

«ან იგი იქმნას, რაცალა ენებოს ღმრთისა ნადილსა!
ვეჭვ, ჩემი სისხლი არ შეჰრჩეს, ძალი შემწვედეს ქადილსა!
ოხრად გავუხბდი ყოფასა მათ სალამოსა და დილსა,
და ვუხმოზ ყვავთა და ყორანთა, მათ ზედა ვაქმნევ ხადილსა!»

609

„ამა ყმამან შემიკვეთა, გული მისკე მიმიბრუნდა.
მოვახსენე: «აჩქარება შენი ყოლა არა უნდა,
მეცა თანა ნამოგყვები, დაიხოცნენ იგი მუნ, და!
და ჩვენ ორთავე მეომარი განალამცა შეგვიძრუნდა!»

610

„ესეცა ვუთხარ: «ამბავი ჩემი არ გაგეგონების,
უფრორე წყნარად გიამბობ, თუ ჟამი ჩვენ გვექონების».
მან მითხრა: «ლხინი საჩემო მაგას რა შეენონების!
და დღედ სიკვდილამდის სიცოცხლე შენ ჩემი დაგემონების».

611

„მივედით მისსა ქალაქსა ტურფასა, მაგრა ცოტასა;
გამოგებნეს ლაშქარნი, ისხმიდეს მისთვის ოტასა,
პირსა იხოკდეს, გაჰყრიდეს ნახოკსა ვით ნაფოტასა,
და ეხვეოდიან, ჰკოცნიდეს ხრმალსა და სალტე-კოტასა.

612

„კვლა მოვენონე, ვეტურფე მე მისი გარდნაკიდარი;
შემასხმიდიან ქებასა: «მზეო, შენ ჩვენთვის იდარი!»
მივედით, ვნახეთ ქალაქი მისი ტურფა და მდიდარი,
და ყველასა ტანსა ემოსა ზარქაში განაზიდარი“.

შველს ტარიელისაგან ფრიდონისა

613

„მოჯობდა, ომი შეეძლო, ხმარება ცხენ-აბჯარისა;
დაგკაზმეთ ნავი, კატარლა და რიცხვი სპათა ჯარისა;
კაცი ხმდა, მისთა მჭვრეტათვის ღონემცა ეაჯა რისა!

და ან გითხრა ომი მოყმისა, მებრძოლთა დამსაჯარისა.

614

„მათი მესმა დაპირება, ჩაბალახთა ჩამობურვა;
ნავი წინა მომეგება, არა ვიცი, იყო თუ რვა.
ფიცხლად ზედა შევეჯახე, მათ დაინყეს ამოდ ცურვა;

და ქუსლი ვჰკარ და დავუქცივე, დაიზახეს დიაცურ ვა!

615

„კვლა სხვასა მივე, მოვჰკიდე ხელი ნავისა ბაგესა,
ზღვასა დავანთქი, დავხოცე, ომიმცა რალა აგესა!
სხვანი გამექცეს, მიჰმართეს მათ მათსა საქულბაგესა;

და ვინცა მიჭვრეტდეს, უკვირდა, მაქებდეს, არ მაძაგესა.

616

„ზღვა გავიარეთ, გავედით, შემოგვიტივეს ცხენია,
კვლა შევიბენით, შეიქმნა ომისა სიმარცხენია.

მუნ მომენონნეს ფრიდონის სიქველე-სიფიცხენია:

და იბრძვის ლომი და პირად მზე, იგი ალვისაც ხენია.

617

„თვით ორნივე ბიძა-ძენი მისნი ხმრლითა ჩამოყარნა,
ხელნი წმიდად დაეკვეთნეს, იგი ასრე ასაპყარნა,
მოიყვანნა მხარ-დაკრულნი, ერთმან ორნი არ დაყარნა,
და მათნი ყმანი აატირნა, მისნი ყმანი ამაყარნა.“

618

„მათნი ლაშქარნი გაგვექცეს; ვეცენით, გა-ცა-ვფანტენით.
ფიცხლად წავუღეთ ქალაქი, არ თავნი გავაზანტენით;
ქვითა დავჰლენეთ წვივები, ჩვენ იგი გავანატენით.
და მომკალ, თუ ლარი დაჰლიოთ ან აკიდებთ, ან ტენით.“

619

„ფრიდონ ნახნა საჭურჭლენი და ბეჭედნი მისნი დაჰსხნა.
თვით ორნივე ბიძა-ძენი დაპყრობილნი წამოასხნა.
მისად ნაცვლად სისხლნი მათნი მოღვარნა და ველთა ასხნა;
და ჩემი თქვეს, თუ: «ღმერთსა მადლი, ვინ აღვისა ხენი ასხნა!»

620

„მივედით, მოქალაქეთა ზარი ჩნდა, რომე ზმიდიან,
აჯაბთა მქმნელნი მჭვრეტელთა გულსა მუნ დააბმიდიან;
მე და ნურადინს ყველანი ქებასა შეგვასხმიდიან,
და გვითხრობდეს: «მკლავთა თქვენთაგან ჯერო მათნი სისხლნი
მიდიან!»

621

„ლაშქარნი ფრიდონს მეფედ და მიხმობდეს მეფეთ-მეფობით,
თვით თავსა მათსა - მონად და ჩემსა - ყველასა სეფობით;
დაღრეჯით ვიყავ, ვერ მპოვეს ვეროდეს ვარდის მკრეფობით,
და ჩემი ვერ ცნიან ამბავი, მუნ იყო არ იეფობით“.

ფრიდონისაგან ნესტან-დარეჯანის ამბის
მპოზა

622

„დღესა ერთსა მე და ფრიდონ ნადირობას გამოვედით,
ზღვასა ზედა ნაწურვილსა ქედსა რასმე გარდავედით;
ფრიდონ მითხრა: «გითხრობ რასმე, - ვთამაშობდით, ცხენსა
ვსხედით,-

და ერთი რამე საკვირველი მე ვნახეო ამა ქედით».

623

„მე ვჰკითხევდი, ფრიდონ მეტყვის მართ ამბავსა ესოდენსა:
«დღე ერთ მნადდა ნადირობა, შევჯე ამა ჩემსა ცხენსა, -
ზღვათა შიგან იხვსა ჰგვანდა, ხმელთა ზედა შავარდენსა, -

და აქა ვდეგ და თვალს ვუგებდი ქორსა, იქით განაფრენსა.

624

«ზოგჯერ ზღვისკე მივიხედნი, ნავსდგომოდი ამა გორსა;
ზღვასა შიგან ცოტა რამე დავინახე, თუცა შორსა.

ეგრე ფიცხლად სიარული არას ძალ-უც მისსა სწორსა,
და ვერად ვიცან, გავეკვირვე გონებასა ამად ორსა.

625

«ვთქვი: «რა არის, რას ვამსგავსო, მფრინველია, ანუ მხეცი?»»

ნავი იყო, გარ ეფარა სამოსელი მრავალ-კეცი;

წინა კაცნი მოზიდვიდეს; თვალი ამად დავაცეცი,

და მთვარე უჯდა კიდობანსა, ცა მეშვიდე მასმცა ვეცი.

626

«ამოძვრეს ორნი მონანი, შავნი მართ ვითა ფისანი.
ქალი გარდმოსვეს, სისხონი ვნახენ მისისა თმისანი.
მას რომე ელვა ჰკრთებოდა, ფერნიმცა ჰგვანდეს რისანი!
და მან განანათლა სამყარო, გაცუდდეს შუქნი მზისანი!

627

«სიხარულმან ამაჩქარა, ამათრთოლა, და-ცა-მლენა,
იგი ვარდი შემიყვარდა, რომე თოვლსა არ ეხენა;
დავაპირე შეტევა, ვთქვი: «ნავიდე მათკე მე, ნა,
და ჩემსა შავსა სულიერი რამცა ვითა გარდებენა!»

628

«ცხენი გავქუსლე, იქმოდის შამბი ხმასა და ხრიალსა,
ველარ მივუსნარ, გამესწრნეს, რაზომცა ვსცემდი წრტიალსა.
ზღვის პირსა მივე, შევხედენ, ჩნდა ოდენ მზისა ტიალსა,
და გამშორვებოდეს, წამსლვოდეს, ამისთვის დავენვი ალსა».

629

„ესე მესმა ფრიდონისგან, მომემატა ცეცხლთა სიცხე,
ცხენისაგან გარდავიჭერ, თავი სრულად გავიკიცხე,
ჩემთა ღანვთა დანადენი მე ჩემივე სისხლი ვიცხე.
და ვუთხარ: «მომკალ, უჩემოსა ენახამცა ვისცა ისც ხე!»

630

„ესე ჩემგან გაუკვირდა ფრიდონს, მეტად ეუცხოვა,
მაგრა მეტად შევებრალე, ტირილითა მესათნოვა;
ვითა შვილი დამადუმა, მემუდარა, შემეპოვა,
და თვალთათ, ვითა მარგალიტი ცრემლი ცხელი გარდმოთოვა.

631

«ვაგლახ მეო, რა გიამბე ფათერაკად, მცთარმან, შმაგად!»
მოვახსენე: «ნურა გაგვა, ნუ ინალვლი მაგას მაგად!
იგი მთვარე ჩემი იყო, მით მედების ცეცხლი მდაგად;
და აწ გიამბობ, რათგან თავი გინდა ჩემად ამხანაგად».

„ფრიდონს ვუთხარ ყველაკაი ჩემი, თავსა გარდასრული;
მან მითხრა, თუ: «რას ვიტყოდი მოცთომილი, გაბასრული!
შენ, მაღალი ინდოთ მეფე, ჩემსა რადმე ხარ მოსრული,

და სახელმწიფო საჯდომი და ტახტი გამართებს, სრაცა სრული».

„კვლაცა მითხრა: «ვისცა ღმერთი საროს მორჩსა ტანად უხებს,
მას ლახვარსა მოაშორვებს, თუცა პირველ გულსა უხებს,
იგი მოგვცემს წყალობასა მისსა, ზეცით მოგვიქუხებს,

და ჭირსა ლხინად შეგვიცვალებს, არაოდეს შეგვანუხებს».

„წამოვედით ნატირებნი, სრას დავსხედით თავის წინა;
ფრიდონს ვუთხარ: «ჩემი შემწე შენგან კიდევ არავინ ა,
ვითა ღმერთმან შენი მსგავსი სოფლად არა მოავლინა,

და მაშა რათგან შეგემეცენ, ამის მეტი რად რა მინა?

«არ ავი გესვა მოყვარე, ჟამი თუ მომხვდეს ჟამისად,
ენა, გონება მახმარე გამოსარჩევლად ამისად:

რა მოვავარო, რა მიჯობს სალხენლად ჩემად და მისად?

და თუ ვერას ვარგებ, ვიქმნები ვერ-დამყოფელი წამისად».

„მან მითხრა: «ბედი ღმრთისაგან მიჯობსლა ამას რომელი?
მოსრულხარ ჩემად წყალობად მეფე ინდოეთს მჯდომელი;
მემცა რად ვიყავ ამისთვის მადლისა რასმე მნდომელი?

და ერთი ვარ მონა მონებად წინაშე თქვენსა მდგომელი.

«ესე ქალაქი გზა არის ნავთა, ყოველგნით მავალთა,
შემომკრებელი ამბავთა უცხოთა რათმე მრავალთა;
აქა მოგვესმის ამბავი, შენ რომე დაუნვაჯ ალთა.

და ნუთუ ქმნას ღმერთმან გარდახდა მაგ შენთა ჭირთა და ვალთა!

638

«ჩვენ გავგზავნეთ მენავენი, რომელთაც კვლა უვლია,
მოგვინახონ იგი მთვარე, ვისთვის ჭირი არ გვაკლია;
მუნამდისცა მოიჭიროვე, - გონებამან არ დაგლია.

და ყოლა ჭირი არ ეგების, თუმცა ლხინმან არ დასძლია».

639

„კაცნი იხმნა მასვე წამსა, - ესე საქმე დავიურვეთ, -
უბრძანა, თუ: «ნავებითა წადით, ზღვა-ზღვა მოიცურვეთ,
მოგვინახეთ, საყვარელსა მისსა მისთვის მოასურვეთ;

და თავთა ჭირი უათასეთ, რადმც უშვიდეთ, ანუ ურვეთ?»

640

„აჩინნა კაცნი, სადაცა სადგურნი ნავთა სჩენოდეს;
უბრძანა: «ძებნეთ ყოველგან, რაცა ვის მისი გსმენოდეს».

მოლოდნა მიჩნდა სალხინოდ, პატიჟნი მო-რე-მლხენოდეს,
და უმისოდ ლხინი მინახავს, ამა დღისათვის მრცხვენოდეს!

641

„ფრიდონ საჯდომნი დამიდგნა ადგილსა საპატრონოსა,
მითხრა, თუ: «მცთარვარ, აქამდის ვერ მივჭვხვი გასაგონოსა:
ხარ დიდი მეფე ინდოთა, რა ვით ვინ მოგანონოსა!

და ვინ არის კაცი, რომელმან თავი არ დაგამონოსა?!»

642

„რას ვაგრძელებდე! მოვიდეს ყოვლგნით ამბისა მცნობელნი,
ცუდნი და ცუდთა ადგილთა თავისა დამამრობელნი;
ვერა ვერ ეცნა, ვერ იყვნეს ვერას ამბისა მბობელნი,

და მე უფრო მდინდეს თვალთაგან კვლა ცრემლნი შეუმრობელნი.

643

„მე ფრიდონს ვუთხარ: «ესე დღე ვითა მესაზაროების,
ამისად მონმად ღმერთი მყავს, სათქმელად მეუცხოების;
უშენოდ მყოფსა ღამე და დღეცა მესალამოების,

და დახსნილ ვარ ლხინსა ყოველსა, მით გული ჭირსა მოეების.

644

«მაშა მე მისსა ამბავსა რათგან აღარას მოველი,
ველარ ვიქმნები, გამიშვი, ვარ ფარმანისა მთხოველი!»
ფრიდონს რა ესმა, ატირდა, სისხლითა მოერწყო ველი,

და მითხრა, თუ: «ძმაო, დღესითგან ცუდ ჩემი ლხინი ყოველი!»

645

„თუცა დია მოიჭირვეს, ვერცა ეგრე დამიჭირეს;
მისთა სპათა მუხლ-მოყრილთა თავი მათი ჩემ-კერძ ირეს,
მეხვეოდეს, მაკოცებდეს, ატირდეს და ამატირეს:

და <ნუ ნახვალო, დაგემონნეთ, სიცოცხლეა ჩვენი ვირ ეს!»

646

„ეგრე ვუთხარ: «თქვენი გაყრა მეცა დია მეძნელების,
მაგრა ლხინი უმისოსა ჩემგან ძნელად გაიძლებს;
ჩემსა ტყვესა ვერ გავსწირავ, თქვენცა დია გებრალეების,
და ნუვინ მიშლით, არ დავდგები, არცა ვისგან დამეშლებს».

647

„მერმე ფრიდონ მოიყვანა, მიძღვნა ესე ჩემი ცხენი,
მითხრა: «ჰხედავ, პირი მზისა, თქვენ საროსა ეგეც ხენი,
ვიცი, მეტი არა გინდა, ძღვენნი რადმცა გავკიცხენი?

და თვით ამანვე მოგანონოს სახედნობა, სიფიცხენი».

648

„ფრიდონ გამომყვა, ნავედით, ორთავე ცრემლნი ვღვარენით;
მუნ ერთმანერთსა ვაკოცეთ, ზახილით გავიყარენით.

სრულად ლაშქარნი მტიროდეს გულითა მართლად, არ ენით.

და გაზრდილ-გამზრდელთა გაყრასა ჩვენ თავნი დავადარენით.

649

„ფრიდონისით წამოსრულმან, ნავე ძებნად, კვლა ვიარე,
რომე არა არ დამირჩა ხმელთა ზედა, ზღვათა გარე,
მაგრა მისსა მნახავსაცა კაცსა ვერას შევეყარე;

და გული სრულად გამიშმაგდა, თავი მხეცთა დავადარე.

650

„ვთქვი, თუ: «ჩემგან აღარა ხამს სიარული, ცუდი ცურვა,
ნუთუ მხეცთა სიახლემან უკუმყაროს გულსა ურვა!»

მონათა და ამა ასმათს სიტყვა ვუთხარ შვიდი, თუ რვა:

და «ვიცი, რომე დამირჯიხართ, დია გმართებს ჩემი მდურვა.

651

«ან წადით და მე დამაგდეთ, ეტერენით თავთა თქვენთა,
ნულარ უჭვრეტთ ცრემლთა ცხელთა, თვალთა ჩემთათ

მონადენთა!»

რა ესენი მოისმენდეს საუბართა ესოდენთა,

და მითხრეს: «ჰაი, რასა ჰბრძანებ, ნუ მოასმენ ყურთა ჩვენთა!

652

«უმენოსა ნუმცა ვნახავთ ნუ პატრონსა, ნუ უფალსა!

ნუთუ ღმერთმან არ გაგყარნეს ცხენთა თქვენთა ნატურფალსა!

თქვენ გიჭვრეტდეთ საჭვრეტელსა შვენიერსა, სატურფალსა!»

და თურე ბედი მოაღაფლებს კაცსა ეგ ზომ არ-ღაფალსა.

653

„ველარ გაგვზავნენ, სიტყვანი მესმნეს მონათა ჩემთანი,

მაგრა დავყარენ არენი მე კაცრიელთა თემთანი;

სახლად სამყოფნი მიმანდეს თხათა და მათ ირემთანი.

და გავიჭერ, სრულად დავტკებნენ ქვე მინდორნი და ზე მთანი.

654

„ესე ქვაბნი უკაცურნი ვპოვენ, დევთა შეეკაფნეს,

შემოვები, ამოვნყვიდენ, ყოლა ვერას ვერ მეხაფნეს,

მათ მონანი დამიხოცნეს, ჯაჭვნი ავად მოექაფნეს.

და სანუთრომან დამალრიჯა, ცქაფნი მისნი კვლა მეცქაფნეს.

655

„დევთა ყვირილი, ზახილი ზეცამდის აინეოდა;

მათისა ლახტის ცემითა ქვეყანა შეირყეოდა;

მზე დაბნელეს მტვერითა, ალვის შტო შეირხეოდა,

და ასი ერთ კერძოთ მომიხდეს, დავფრინე, დაიხეოდა.

656

„აჰა, ძმაო, მაშინდლითგან აქა ვარ და აქა ვკვდები;
ხელი მინდორს გავიჭრები, ზოგჯერ ვტირ და ზოგჯერ ვბნდები,
ესე ქალი არ დამაგდებს, - არს მისთვისვე ცეცხლ-ნადები, -

და ჩემად ღონედ სიკვდილისა მეტსა არას არ ვეცდები!

657

„რომე ვეფხი შევნიერი სახედ მისად დამისახავს,
ამად მიყვარს ტყავი მისი, კაბად ჩემად მომინახავს;
ესე ქალი შემიკერავს, ზოგჯერ სულთქვამს, ზოგჯერ ახავს;

და რათგან თავი არ მომიკლავს, ხრმალი ცუდად მომიმახავს.

658

„მისსა ვერ იტყვის ქებასა ყოველი ბრძენთა ენები;
მას დაკარგულსა ვიგონებ მე, სიცოცხლისა მთმენები;
მას აქათ ვახლავ ნადირთა, თავსა მათებრვე მხსენები;
და სხვად არას ვიაჯ ღმრთისაგან, ვარ სიკვდილისა მქენები“.

659

პირსა იცა, გაიხეთქა ღანვი, ვარდი აიხენა,
ღალი ქარვად გარდიქცია, ბროლი სრულად დაიღენა;
ავთანდილსცა ცრემლი წასდის წამნამთაგან ერთ-სახე, ნა;

და მერმე ქალმან დაადუმა, მუხლ-მოყრილი შეეხვენა.

660

ტარიელ უთხრა ავთანდილს, ასმათის დადუმებულმან:

„შენ ყველაკაი გაამე მე ვერას ვერ ამებულმან;
გიამბე ჩემი ამბავი სიცოცხლე-გაარმებულმან,
და ან ნადი, ნახე შენი მზე ნახვისა მოჟამებულმან“.

661

ავთანდილ უთხრა: „მე შენი გაყრა არ მომეთმინების;
თუ გაგეყრები, თვალთაგან ცრემლიცა დამედინების.

მართალსა გითხრობ, ამისი კადრება ნუ გენყინების,
და შენ ვისთვის ჰკვდები, მაგითა მას არა არ ელხინების.

662

„რა აქიმი დასნეულდეს, რაზომ გინდა საქებარი,
 მან სხვა უხმოს მკურნალი და მაჯაშისა შემტყვებარი,
 მან უამბოს, რაცა სჭირდეს სენი, ცეცხლთა მომდებარი:
 და სხვისა სხვამან უკეთ იცის სასარგებლო საუბარი.

663

„რაცა გითხრა, მომისმინე, ბრძენი გეტყვი, არა ხელი:
 ასი გმართებს გაგონება, არ გეყოფის, არ, ერთხელი;
 კარგად ვერას ვერ მოივლენს კაცი აგრე გულ-ფიცხელი.
 და ან მე მინდა ნახვა მისი, ვისგან დამწვავს ცეცხლი ცხელი.

664

„იგი ვნახო, სიყვარული მისი ჩემთვის დავამტკიცო;
 მოვახსენო, რაცა მეცნას, მეტი საქმე არა მიცო;
 შენ გენუკვი, შემიჯერო, ღმერთი იღმრთო, ცაცა იცო,
 და ერთმანერთი არ გავწიროთ, მაფიცო და შემომფიცო.

665

„რომე აქათ არ ნახვიდე, შენ თუ ამას შემეპირო,
 მეცა ფიცით შეგიჯერო, არასათვის არ გავწირო,
 კვლა მოვიდე შენად ნახვად, შენთვის მოვკვდე, შენთვის ვირო,
 და ღმერთსა უნდეს, ვისთვის ჰკვდები, მისთვის ეგრე არ გატირო“.

666

მან მიუგო: „უცხოს უცხო ეგრე ვითა შეგიყვარდი?
 გასაყრელად გეძნელები, იადონსა ვითა ვარდი;
 რაგვარამცა დაგივინყე, რაგვარამცა უკუმქარდი!
 და ღმერთმან ქმნას და კვლაცა გნახო ალვა მორჩი, განაზარდი.

667

„პირი შენი ნახვად ჩემად თუ მობრუნდეს, ტანი იხოს,
 გული მინდორს არ გაიჭრას, არ იირმოს, არცა ითხოს;
 თუ გიტყუო, მოგალორო, ღმერთმან რისხვით გამიკითხოს!
 და შენმან ჭვრეტა-სიახლემან მომაქარვოს სევდა, მითხოს!“

668

ამას ზედა შეიფიცნეს მოყვარენი გულ-სადაგნი,
იაგუნდნი ქარვის-ფერნი, სიტყვა-ბრძენნი, ცნობა-შმაგნი;
შეუყვარდა ერთმანერთი, სწვიდეს მიწყვი გულსა დაგნი,

და მას ღამესა ერთგან იყვნეს შვენიერნი ამხანაგნი.

669

ავთანდილცა მასვე თანა ტიროდა და ცრემლი ღვარა;
რა გათენდა, წამოვიდა, აკოცა და გაეყარა;
ტარიელს თუ ვით ეწყინა, - რა ქმნას, - ამას ვერ მიმხვდარა;

და ავთანდილცა ჩატიროდა, შამბი შიგან ჩაიარა.

670

ავთანდილს ასმათ ჩამოჰყვა, ზენარით ეუბნებოდა,
მუხლთა უყრიდა, ტიროდა, თითითა ეხვეწებოდა,
ადრე მოსლვასა ჰვედრებდა, მართ ვითა ია ქნებოდა;

და მან უთხრა: „დაო, უთქვენოდ სხვა რამცა მეგონებოდა!

671

„ადრე მოვალ, არ გაგწირავ, არას დავზამ შინა ხანსა,
ოდენ სხვაგან არ წავიდეს, ნუ სად არებს იმა ტანსა;
აქათ ორ თვე არ მოვიდე, ვიქმ საქმესა დაუგვანსა,

და შეიგენით, მივსცემივარ ქირსა რასმე თანისთანსა“.

ამბავი ავთანდილისა არაბეთს შექცევისა

672

იგი მუნით წარმოსრული სევდამანცა განა მოკლა!
 პირსა იხოკს, ვარდსა აზრობს, ხელი მისი განამხოკლა;
 სისხლსა, მისგან დადენილსა, მხეცი ყოვლი განამლოკლა;
 და მისმან ფიცხლად სიარულმან შარა გრძელი შეამოკლა.

673

მუნ მოვიდა, სადა-იგი მისნი სპანი დაეყარნეს.
 ნახეს, იცნეს; რაგვარადცა ჰმართებს, აგრე გაეხარნეს.
 შერმადინსცა ახარებდეს, ფიცხლად თავნი მისკენ არნეს:
 და „მოვიდაო, აქანამდის ვისთვის ლხინი გაგვემწარნეს!“

674

გაეგება, მოეხვია, ზედა დასდვა პირი ხელსა,
 აკოცებდა, სიხარულით ცრემლსა ღვრიდა ველთა მრწყველსა;
 ესე თქვა, თუ: „ნეტარ, ღმერთო, ცხადსა ვხედავ, ანუ ბნელსა?
 და მე ვით ღირს ვარ ამას, რომე თვალნი ჩემნი გჭვრეტდენ
 მრთელსა!“

675

ყმამან მდაბლად მოიკითხა, ზედა დასდვა პირი პირსა;
 უბრძანა, თუ: „ღმერთსა ვჰმადლობ, შენ თუ ქირი არა გჭირსა!“
 დიდებულთა თაყვანის-სცეს, აკოცებდეს, ვინცა ღირს ა,
 და ზარსა სცემდეს, უხაროდა უფროსსა, თუ უნდა მჭირსა.

მივიდეს, სადა სამყოფლად სახლი დგა მუნ აგებული.
მოვიდა ნახვად ყოველი მის ქალაქისა კრებული.
მაშინვე დაჯდა ნადიმად მორჭმული, ლალი, შვებული.

და ენა მის დღისა შვებასა ყოლა ვერ იტყვის კლებული.

შერმადინს უთხრა, უამბო ყოველი მისგან ნახული,
ანუ ვით პოვა იგი ყმა, მისგანვე მზედ დასახული.
ავთანდილს ცრემლი უყოფდა, უბნობდა თვალ-დაფახული:

და „უმისოდ მყოფსა სწორად მიჩნს ჩემთვის დარბაზი და ხული“.

მუნ ამბავი შინაური ყველაკაი მოახსენა:

„შენი წასლვა არვინ იცის, რაცა მითხარ, აგრე ვქმენა!“

მას დღე მუნით არ წავიდა, ინადიმა, განისვენა,

და ცისკრად შეჯდა, გაემართა, დღე რა მზემან განათენა.

არცალა დაჯდა ნადიმად, არცალა ქმნად ხალვათისა;
შერმადინ მახარობელი წავა მისლვისა მათისა,
ფიცხლად წავიდა, სავალი სამ დღე ვლო დღისა ათისა.

და მას ლომსა ნახვა უხარის მის მზისა მოკამათისა.

შესთვალა: „მეფე უკადრი ხარმცა მორჭმით და დიდობით!

ამა საქმესა ვიკადრებ შიშით, კრძალვით და რიდობით:

მის ყმისა ვერას ვერ მცნობი ვუხმობდი თავსა ფლიდობით,

და ან ვცან და გაცნევე ყოველსა, მოვალ შვებით და მშვიდობით“.

როსტევეან - მეფე უკადრი, მორჭმული, შეუპოველი!

შერმადინ მოციქულობა თვით მოახსენა ყოველი:

„ავთანდილ მოვა წინაშე, მის ყმისა ვისმე მპოველი“.

და ბრძანა: „ვცან ჩემი ღმრთისაგან სააჯო და სათხოველი“.

682

თინათინს ჰკადრა შერმადინ, ნათელსა მას უღამოსა:
„ავთანდილ მოვა წინაშე, გკადრებს ამბავსა ამოსა“.

იგი მით აკრთობს ელვასა, მზისაცა უთამამოსა,

და მას საბოძვარი უბოძა, მისი ყველაი დამოსა.

683

მეფე შეჯდა, გაეგება ყმასა, მუნით მომავალსა;
ამას პირ-მზე მეფისაგან ივალებდა ვითა ვალსა.

მიეგება, მოეგება მხიარული გულ-მხურვალსა,

და დიდებულთა ჯარისაგან ზოგნი ჰგვანდეს ვითა მთრვალსა.

684

რა მიეახლა, გარდახდა ყმა, თაყვანის-სცა მეფესა;

აკოცა როსტან, მიმხვდარმან ნიშატთა სიიფესა;

გულ-მხიარულნი, შგებულნი მივლენ დარბაზსა სეფესა;

და მის ყმისა მოსლვა უხარის ყოველსა მუნ მეკრეფესა.

685

მას ავთანდილ თაყვანის-სცა ლომთა ლომმან მზეთა მზესა.

მუნ ბროლი და ვარდ-გიშერი გაეტურფა სინაზესა.

პირი მისი უნათლეა სინათლესა ზესთა-ზესა,

და სახლ-სამყოფი არა ჰმართებს, ცამცა გაიდარბაზესა!

686

მას დღე დასხდეს ნადიმობად, გაამრავლეს სმა და ჭამა;

ყმასა მეფე ასრე უჭვრეტს, ვითა შვილსა ტკბილი მამა.

მათ ორთავე აშვენებდა ფიფქსა თოვნა, ვარდსა ნამა.

და უხვად გასცეს საბოძვარი, მარგალიტი, ვითა დრამა.

687

სმა გარდახდა, თავის-თავის გაიყარნეს მსმელნი შინა;

დიდებულნი არ გაუშვნეს, ყმა დაისვეს ახლოს წინა;

მეფე ჰკითხავს, იგი ჰკადრებს, რაცა ჭირი დაეთმინა,

და მერმე მისი, უცნობოსა, რა ენახა, რა ესმინა:

„მას ვახსენებდე, ნუ გიკვირს, თქმა მჭირდეს მიწყევ ახისა!
 მზე თუ ვთქვა მსგავსი მისი და ანუ მისისა სახისა,
 ვინ უნახავ-ქმნის გონება ყოველთა კაცთა მნახისა;
 და ვარდი დამჭნარი ეკალთა შუა, შორს-მყოფი, ახ, ის ა!“

689

რა ჭირი კაცსა სოფელმან მოუთმოს მოუთმინამან,
 ქაცვი ლერნამმან, ზაფრანა იმსგავსოს ფერად მინამან,
 ავთანდილ, მისმან მხსენებმან, ღანვი ცრემლითა მინამან,
 და წვრილად უამბო ამბავი მან, მისმან მონასმინამან:

690

„ქვაბნი ნაუხმან დევთათვის, სახლად აქვს დევთა სახლები,
 საყვარელისა მისისა ქალი ჰყავს თანა ნახლები,
 ვეფხისა ტყავი აცვია, ცუდად უჩნს სტავრა-ნახლები,
 და აღარა ნახავს სოფელსა, ცეცხლი სწვავს ახალ-ახლები“.

691

რა დაასრულა ამბავი, საქმე მისისა ჭირისა,
 ნახვა მის მზისა ნათლისა, მის თვალად არ დუხჭირისა,
 ეამა, უქეს ვარდისა ხელი, მძლედ დანამჭირისა:
 და „ეგე კმა სიმხნე სიმხნისად, რადლა ხარ მომხვეჭი რისა!“

692

გამხიარულდა თინათინ ამა ამბისა სმენითა;
 მას დღე იხარებს სმისა და ჭამისა არ-მოწყენითა,
 კვლა საწოლს დაჰხვდა მის მზისა მონა სიტყვითა ბრძენითა:
 და მისლვა ებრძანა, - ეამა, თქმა არ ეგებოს ენითა.

693

ყმა ნავიდა მხიარული, ლმოზიერი, არ გამწყრალი,
 ლომი მინდორს ლომთა თანა მინდორს რული, ფერ-
ნამკრთალი,
 ყმა სოფლისა ხასიათი, ჯავარ-სრული, მრავალ-წყალი,
 და მაგრა ჰქონდა გულისათვის გული გულსა განაცვავლი.

694

მზე უკადრი ტახტსა ზედა ზის მორჭმული, არ ნადევრი,
 წყლად ევრატსა უხვად ერწყო ედემს რგული აღვა მჭევრი;
 ბროლ-ზადახშსა აშვენებდა თმა გიშერი, წარბი ტევრი,
 და მე ვინ ვაქებ? ათენს ბრძენთა, ხამს, აქებდეს ენა ბევრი!

695

ყმა მხიარული წინაშე დასვა სკამითა მისითა;
 სხენან სავსენი ლხინითა, ორთავე შესატყვისითა;
 უბნობენ ლალნი, წყლიანნი, არა სიტყვითა მქისითა;
 და უთხრა: „ჰპოვეა, პატიჟნი ჰნახენ ძებნითა ვისითა?“

696

ჰკადრა: „რა კაცსა სოფელმან მისცეს ნადილი გულისა,
 ხსოვნა არა ხამს ჭირისა, ვით დლისა გარდასრულისა.
 ვპოვე ხე, ტანი აღვისა, სოფლისა წყალთა რწყულისა,
 და მუნ პირი, მსგავსი ვარდისა, მაგრა ან ფერ-ნაკლულისა.

697

„მუნ სარო, მსგავსი ვარდისა, ვნახე, მისჭირდა, მი, ნები;
 იტყვის: «დავკარგე ბროლი და სადა ჰრთავს ბროლსა მინები».
 მით ვინვი, რათგან ჩემებრვე ცეცხლი სწავას მოუთმინები“.
 და მერმე კვლა ჰკადრა ამბავი მან, მისგან მონასმინები.

698

სიარულსა მისგან ძებნად, სრულ პატიჟთა მოსთვლის, ჭირსა,
 მერმე ჰკადრა, სანადლისა ღმერთმან პოვნა ვით აღირსა:
 „სანუთრო და სოფელს ყოფნა, კაცი უჩნსო, ვით ნადირსა,
 და ოდენ ხელი მხეცთა თანა იარების მინდორს, ტირსა.

699

„ნუ მკითხავ, ქება რა გკადრო, ჩემგან ვით გაგეგონების?
 მისსა მნახავსა ნახული აღარა მოეწონების;
 თვალნი მჭვრეტელთა, ვით მზისა ციაგსა, დაელონების;
 და ვარდი შექმნილა ზაფრანად, ან ია შეიკონების!“

700

წვრილად ჰკადრა, რა იცოდა, რა ნახული, რა ნასმენად:
„ვითა ვეფხსა წავარნა და ქვაბი აქვსო სახლად, მენად;
ქალი ახლავს სასურველად, სულთა დგმად და ჭირთა თმენად“.

და ვა, სოფელმან სოფელს მყოფი ყოვლი დასვა ცრემლთა დენად!

701

ქალსა რა ესმა ამბავი, მიჰხვდა წადილი ნებისა,
განათლდა პირი მთვარისა, ვით ნათლად ნავანებისა;
იტყვის: „რა ვუთხრა პასუხი მისთა ნებისა თნებისა,

და რაა წამალი მისისა წყლულისა განკურნებისა?“

702

ყმა ეტყვის: „ვის აქვს მინდობა კაცისა მომცქაფავისა?
მან ჩემთვის დაწვა თავისა დადვა, არ-დასანჯავისა;
დრო დამიც ჩემგან მისლვისა, მითქვამს დადება თავისა,

და მზე შემიფიცავს თავისა, ჩემგან მზედ სახედავისა.

703

„ხამს მოყვარე მოყვრისათვის თავი ჭირსა არ დამრიდად,
გული მისცეს გულისათვის, სიყვარული გზად ხიდად;
კვლა მიჯნურსა მიჯნურისა ჭირი უჩნდეს ჭირად დიდად,

და აჰა, მაქვსმცა უმისოსა ლხინი არმად, თავი ფლიდად!“

704

მზე ეტყვის: „მომხვდა ყოველი ჩემი წადილი გულისა:
პირველ, შენ მოხველ მშვიდობით, მპოვნელი დაკარგულისა;
მერმე, ზრდა სიყვარულისა გაქვს, ჩემგან დანერგულისა,

და ვპოვე წამალი გულისა, აქამდის დადაგულისა!

705

„საწუთრო კაცსა ყოველსა ვითა ტაროსი უხვდების:
ზოგჯერ მზეა და ოდესმე ცა რისხვით მოუქუხდების.
მაშინ ჭირი ჩნდა ჩემზედა, ან ასრე ლხინად უხვდების,

და რათგან შვება აქვს სოფელსა, თვით რად ვინ შეუწუხდების?

706

„შენ არ-გატეხა კარგი გჭირს ზენაარისა, ფიცისა.
ხამს გასრულება მოყვრისა სიყვარულისა მტკიცისა,
ძებნა ნამლისა მისისა, ცოდნა ხამს მართ უიცისა,
და ჩემი თქვი, რა ვქმნა ბნელ-ქმნილმან, მზე მიმეფაროს, მი, ცისა?“

707

ყმამან ჰკადრა: „სიახლითა შევჭრთე ქირი შვიდსა მე რვა,
ცუდი არის დამზრალისა გასათბობლად წყლისა ბერვა,
ცუდი არის სიყვარული, ქვეით კოცნა, მზისა წვერვა,
და თუ გეახლო, ერთხელ ვა და, რა მოგმორდე, ათასჯერ ვა!

708

„ვა თუ გავიჭრა, გაჭრილსა სადა, გლახ, დამწვავს სამ ალი!
გული ძეს საგნად ისრისა, მესრვის საკრავად სამალი;
დრო სიცოცხლისა ჩემისა დღესითგან ჩანს ნასამალი;
და მალვა მწადს, მაგრა გარდახდა ჟამი პატიჟთა სამალი!

709

„მესმა თქვენი ნაუბარი, გავიგონე, რაცა ჰბრძანე!
ვარდსა ქაცვი მოაპოვებს, ეკალთამცა რად ვეფხანე!
მაგრა, მზეო, თავი მზესა ჩემთვის სრულად დააგვანე,
და სიცოცხლისა საიმედო ნიშანი რა წამატანე!“

710

ყმა ტკბილი და ტკბილ-ქართული, სიკეთისა ხელის მხდელი,
მზესა ასრე ეუბნების, ვით გაზრდილსა ამო მზრდელი;
ქალმან მისცა მარგალიტი, სრულ-ქმნა მისი სანადელი,
და ღმერთმან ქმნას და გაუსრულდეს ლხინი ესე აწინდელი!

711

რა სჯობს, რა კაცმან გიშერი ბროლ-ლალსა თანა ახიოს,
ანუ ბალს ალვა საროსა ახლოს რგოს, მორწყოს, ახიოს,
მისსა მჭვრეტელსა ალხინოს, ვერ-მჭვრეტსა ავაგლახიოს!
და ვაი მოყვრისა გაყრილსა, ახი ოს ეყოს, ახი ოს!

712

მათ მიჰხვდა ლხინი ყოველი ერთმანერთისა ჭვრეტითა.
ყმა ნამოვიდა გაყრილი, მივა გულითა რეტითა.
მზე ტირს სისხლისა ცრემლითა, ზღვისაცა მეტის-მეტითა.

და იტყვის: „ვერ გაძდა სოფელი, ვა, ჩემთა სისხლთა ხვრეტითა!“

713

ყმა წავიდა სევდიანი, მკერდსა იცემს, ამად იღებს,
რომე კაცსა მიჯნურობა ატირებს და აგულჩვილებს;
რა ღრუბელი მიეფარვის, მზე ხმელეთსა დააჩრდილებს,
და მის მოყვრისა მოშორვება კვლა აბინდებს, არ ადილებს.

714

სისხლმან და ცრემლმან გარევით ღანვი ქმნის ღარად და ღარად;
იტყვის: „მზე ჩემგან თავისად კმა დასადებლად აღარად;
მიკვირს, თუ გული აღმასი შავმან წამნამმან დალა რად!

და ვირე ვნახვიდე, სოფელო, მინდი სალხინოდ აღარად!

715

„ვინ უნინ ედემს ნაზარდი აღვა მრგო, მომრწყო, მახია,
დღეს სანუთრომან ლახვარსა მიმცა, დანასა მახია,
დღეს გული ცეცხლსა უშრეტსა დაბმით დამიბა, მახია.

და აწყა ვცან, საქმე სოფლისა ზღაპარია და ჩმახია!“

716

ამას მოთქვამს, ცრემლსა აფრქვევს, ათრთოლებს და
ანანარებს,
გულ-ამოსკვნით, ოხრვა-სულთქმით, მიხრის ტანსა, მიაწარებს.
საყვარლისა სიახლესა მოშორვება გაამწარებს,
და ვა, სანუთრო ბოლოდ თავსა ასუდარებს, აზენარებს!

717

ყმა მივიდა, სანოლს დაჯდა, ზოგჯერ ტირს და ზოგჯერ ბნდების,
მაგრა ახლავს გონებითა საყვარელსა, არ მოსწყდების;
ვით მწვანვილსა თრთვილისაგან, პირსა ფერი მოაკლდების.

და ჰხედავთ, ვარდსა უმზეობა როგორ ადრე დააჩნდების!

●
შოთა რუსთაველი

718

„გული კრულია კაცისა, ხარბი და გაუძლომელი,
 გული - ჟამ-ჟამად ყოველთა ჭირთა მთმო, ლხინთა მნდომელი,
 გული - ბრმა, ურჩი ხედვისა, თვით ვერას ვერ გამზომელი,
 და ვერცა ჰპატრონობს სიკვდილი, ვერც პატრონია რომელი!“

719

რა გულსა უთხრნა გულისა სიტყვანი საგულისონი,
 მან მარგალიტნი მოიხვნა მის მზისა სამეყვისონი,
 მის მზისა მკლავსა ნაბამნი, მათ კბილთა შესატყვისონი,
 და პირსა დაიდვნა, აკოცა, ცრემლი სდის, ვითა ბისონი.

720

რა გათენდა, კაცი მოვა მომკითხავი, დარბაზს მხმობი.
 ყმა წავიდა ლალი, ნაზი, ნალვიძები, ძილ-ნაკრთობი.
 ერთმანერთსა ეჯარვიან, დგას მჭვრეტელთა ჯარი მსწრობი;
 და მეფე მინდორს ეკაზმოდა, მოემზადა დაბდაბ-ნობი.

721

მეფე შეჯდა, მაშინდელი ზარი ანმცა ვით ითქმოდა!
 ქოს-დაბდაბთა ცემისაგან ყურთა სიტყვა არ ისმოდა,
 მზესა ქორნი აბნელებდეს, ძალლთა რბოლა მიდამოდა;
 და მას დღე მათგან დანალვარი სისხლი ველთა მოესხმოდა!

722

ინადირეს, შემოიქცეს მხიარულნი მინდორს რულნი,
 შეიტანნეს დიდებულნი, თავადნი და სპანი სრულნი;
 დაჯდა, დახვდეს მოკაზმულნი საჯდომნი და სრანი სრულნი,
 და ხმას სცემს ჩანგი ჩალანასა, მომღერალნი იყვნეს რულნი!

723

ყმა ახლოს უჯდა მეფესა, ჰკითხვიდა, ეუბნებოდა;
 ბაგეთა გასჭვირს ბროლ-ლალი, მათ კბილთა ელვა ჰკრთებოდა.
 ახლოს სხდეს ღირსნი, ისმენდეს, შორს ჯარი დაიჯრებოდა,
 და უტარიელო ხსენება არვისგან იკადრებოდა.

724

ყმა მივიდა გულ-მოკლული, ცრემლი ველთა მოედინა.
მართ მისივე სიყვარული უარებდის თვალთა წინა.
ზოგჯერ ადგის, ზოგჯერ დაწვის, ხელსა რადმცა დაეძინა!

და რაც აჯა დათმობისა, გულმან ვისმცა მოუსმინა!

725

წევს, იტყვის: „გულსა სალხინო რამცალა დავუსახეო?
მოგშორდი, ედემს ნაზარდო ტანო ლერწამო და ხეო,
შენთა მჭვრეტელთა ნიშატო, ვერ-მჭვრეტთა სავაგლახეო,
და ცხადად ნახვასა არ ღირსვარ, ნეტარმცა სიზმრად გნახეო!“

726

ამას მოთქმედის ტირილით ცრემლისა დასაღვაროთა;
კვლა გულსა ეტყვის: „დათმობა ჰგვანდეს სიბრძნისა წყაროთა.
არ დავთმოთ, რა ვქმნათ, სევდასა, მითხარ, რა მოვუგვაროთა?
და თუ ლხინი გვინდა ღმრთისაგან, ჭირიცა შევიწყნაროთა“.

727

კვლა იტყვის: „გულო, რაზომცა გაქვს სიკვდილისა ნადება,
სჯობს სიცოცხლისა გაძლება, მისთვის თავისა დადება,
მაგრა დამალე, არ გაჩნდეს შენი ცეცხლისა კვლა დება,
და ავად შეჰფერობს მიჯნურსა მიჯნურობისა ცხადება!“

დათხოვნა ავთანდილისა როსტივან მეფესთანა. ვაზირის საუბარი

728

რა გათენდა, შეეკაზმა, ყმა გავიდა ადრე გარე;
იტყვის: „ნეტარ, მიჯნურობა არ დამაჩნდეს, და-მცა-ვფარე!“
დათმობასა ეაჯების გულსა: „შენ რა მოუგვარე!“

და ცხენსა შეჯდა, წამოვიდა ვაზირისა სახლსა მთვარე.

729

ვაზირმან ცნა, გაეგება: „ჩემსა მზეა ამოსრული,
ამას თურე მახარებდა დღეს ნიშანი სახარული!“
მიეგება, თაყვანის-სცა, ჰკადრა ქება სრულსა სრული:

და „ხამს სტუმარი სასურველი, მასპინძელი მხიარული“.

730

ყრმა გარდასვა მასპინძელმან, არ ლაფალმან, ავმან, უქმან;
ფერხთა ქვეშე ხატაურსა უფენენ და მიწად უქმან.
ყმამან სახლი განანათლა, ვით სამყარო მზისა შუქმან;

და თქვეს: „სურნელი სული ვარდთა დღეს მოგვბერა ქვენა ბუქმან“.

731

დაჯდა, მისთა შემხედველთა გული მათი მართლად ხელეს,
მისთა მჭვრეტთა მისთვის ბნედა თავისათვის ისახელეს,
სულთქმა ბევრი აათასეს, აღარა თუ აერთხელეს.

და გაყრა ბრძანეს, გაიყარნეს, ჯალაბობა გაათხელეს.

732

რა ჯალაბი გაიყარა, ყმა ვაზირსა ეუბნების,
 ეტყვის: „შენი დამალული დარბაზს არა არ იქმნების;
 რაცა გნადდეს საურავი, მეფე იქმს და შენ გეთნების,
 და გაიგონენ ჭირნი ჩემნი, მკურნე, რაცა მეკურნების.

733

„მის ყმისა ცეცხლი მედების, ნვა მჭირს მისისა მწველისა;
 მკლავს სურვილი და ვერ-ნახვა ჩემისა სასურველისა;
 მას ჩემთვის სული არ ჰშურდეს, შეზღვა ხამს შეუზღველისა;
 და ხამს სიყვარული მოყვრისა უხვისა, უშურველისა.

734

„მისი ნახვა გულსა ჩემსა ვითა ბადე დაებადა,
 მუნვე დარჩა, დათმობაცა მასთანავე დაება, და;
 რათგან დასწავს მოახლეთა, ღმერთსა მზედცა დაებადა,
 და მერმე ასმათ ჩემთვის დისა მართ დად უფრო დაებადა.

735

„ოდეს ნამოვე, შევჰფიცე ფიცითა საშინელითა:
 «კვლა მოვალ, გნახავ პირითა არ მტერთა საწუნელითა;
 შენსა მე ვეძებ ნათელსა, შენ ხარ გულითა ბნელითა»;
 და ჟამია ჩემგან წასლვისა, მით მწვავს ცეცხლითა ნელითა.

736

„ყოველსავე მართლად გითხრობ, არ სიტყვასა საკვეხელსა.
 მიმელის და ვერ მისრულვარ, ესე მიდებს ცეცხლსა ცხელსა;
 ვერ გავუტებ ზენაარსა, ვერ გავსწირავ ხელი ხელსა,
 და რამცა სადა გაუმარჯვდა კაცსა, ფიცთა გამტეხელსა!

737

„რაცა გითხარ, ჩემ მაგიერ როსტანს ჰკადრე, მიედ სრასა;
 თავმან მისმან, ფიცით გეტყვი შენ, ვაზირსა, უსტასრასა:
 არ შემიპყრობს, არ დავდგები, თუ შემიპყრობს, მაქმნევს რასა?
 და მიშველე რა, გული ცეცხლმან არ დამიჭრას, არა სრასა!

738

„ჰკადრე: «ვინ გაქოს ყოველმან პირმან არ-შეუზრახემან?
 ვითა ვიშიშვი, გაცნობოს ღმერთმან, ნათელთა მსახემან!
 მაგრა მან ყმამან ცეცხლითა დამწვა, ალვისა სახემან,
 და გული წამსავე წამილო, - ვერათ ვერ შევინახე, - მან.

739

«ან, მეფეო, უმისობა ჩემგან ყოლა არ ეგების;
 გული მას აქვს გულოვანსა, აქა ხელი რა მეხდების?
 თუ რას ვარგებ, პირველ ხვალმე თვით სახელი თქვენ
 მოგხვდების;
 და ვერას ვარგებ, გულსა დავსდებ, ჩემი ფიცი არ გატყდების.

740

«წასლვა ჩემი გულსა თქვენსა არ ეწყინოს, არ დაჭმუნდეს;
 თავსა ჩემსა გაგებული იქმნას, რაცა ღმერთსა უნდეს;
 მანვე ქმნას და გაგიმარჯვდეს, თქვენი თქვენკე და-ვე-ბრუნდეს.
 და არ მოვბრუნდე, თქვენმცა ჰსუფევთ, თქვენი მტერი დაძაბუნდეს!»

741

კვლა პირ-მზე ეტყვის ვაზირსა: „მე სიტყვა შევამცირეო,
 ნა, ესე ჰკადრე მეფესა, შე-ვინ-ვიდოდეს ვირეო;
 მიაჯე ამოდ გაშვება და თავი გაიგმირეო,
 და ასი ათასი ნითელი შენ ქრთამად შეინირეო“.

742

ვაზირმან უთხრა სიცილით: „ქრთამი შენ გქონდეს შენია!
 შენგან კმა ჩემად წყალობად, რომე გზა გააგრინია.
 მაგას რა ვჰკადრებ მეფესა, რაცა ან თქვენგან მსმენია,
 და ვიცი, უცილოდ ამავსებს, შოება არ-სანყენია.

743

„თავმან მისმან, მუნვე მომკლავს, ვეჭვ, წამიცა არ წამაროს!
 შენი ოქრო შენვე დაგრჩეს, მე, გლახ, მიწა მესამაროს;
 მომკალ, კაცსა სიცოცხლისა სწორად რაცა მოეხმაროს!
 და არ ითქმის და ვერცა ვიტყვი, რა გინდა ვინ მისაგმაროს.

744

„გზა არ წავა თავსა წინა, სიცოცხლე, გლახ, ვით გათნიო?
ამიკლებს და ანუ მომკლავს: «ეგე სიტყვა ვითა სთქვიო?!
რად არ მუნვე გაიგონე, რად ხარ შმაგი აგეთიო?!»

და სჯობს სიცოცხლე აკლებასა, ამას თავსა ანვე ვსწვრთიო.

745

„თუ მეფეცა გაგიშვებდეს, თვით ლაშქარნი რად მოლორდენ!
რად გაგიშვან, რად მოტყუვდენ, ანუ მზესა რად მოჰშორდენ?
შენ წახვიდე, მტერნი ჩვენნი დაგვთამამდენ, გაგვისწორდენ.

და ეგე აგრე არ იქმნების, ვითა ჩიტნი არ გაქორდენ“.

746

ყმა ატირდა, ცრემლით უთხრა: „ხამს, თუ დანა გულსა ვიცი;
ჰე ვაზირო, შეგეტყვების, სიყვარული არ თურ იცი,
ანუ სხვაცა არ გინახავს მოყვრობა და არცა ფიცი,

და თუ გინახავს, უმისოსა ჩემი ლხინი ვით ამტკიცცი?!

747

„მზე დაბრუნდა, არ ვიცოდი, მზესა რამცა დააბრუნვებს!
ან ვუშველოთ, გვიჯობს, იგი ნაცვლად დღესა დაგვითბუნვებს,
ჩემი ჩემებრ არვინ იცის, რა მამნარებს, რა მატკბუნვებს;

და ცუდთა კაცთა საუბარი კაცსა მეტად დააჭმუნვებს.

748

„მეფე ანუ მისნი სპანი, ნეტარ, ხელსა რასა მხდიან!
ან ვითამცა უცნობოსა გაუნყვედლად ცრემლნი მდიან.
სჯობს წავიდე, არ გავტეხნე, კაცსა ფიცნი გამოსცდიან;

და ჭირნი, მისგან უნახავნი, კაცსა ვისმცა გარდუხდიან!

749

„ან, ვაზირო, მაგა პირსა გული კრული ვით მოგთმინდეს?
რკინა, ჩემი მონაცვალე, ხამს, გაცვილდეს, არ გატინდეს;
ვერ გარდვიხდი ცრემლთა მისთა, ჯეონიცა თვალთა მდინდეს,

და მომეხმარე, ნუთუ ჩემგან მოხმარება შენცა გინდეს.

750

„არ გამიშვებ, გავიპარვი, წავალ მათგან შეუგებლად;
 ვითა მნუკევს, ეგრე დავპროთო გული ცეცხლთა მოსადებლად.
 ვიცი, ჩემთვის არას გიზამს, თუ არ უნდი გასაძებლად;
 და თქვი: რა გინდა ნაგეკიდოს, თავი დადევ სანამებლად!“

751

ვაზირმან თქვა: „შენი ცეცხლი მეცა ცეცხლად მომედების,
 ველარ ვუჭვრეტ ცრემლთა შენთა, სოფელიცა გაქარდების;
 ზოგჯერ თქმა სჯობს არა-თქმასა, ზოგჯერ თქმითაც
 დაშავდების.
 და ვიტყვი: მოვკვდე, არა მგამა, ჩემი მზემცა თქვენ მოგხვდების“.

752

რა ვაზირმან ესე უთხრა, ადგა, დარბაზს გაემართა.
 მეფე დაჰხვდა შეკაზმული, პირი მზეებრ ეწაღმართა.
 შეუშინდა, სანყენლისა მოხსენება ვერ შეჰმართა,
 და დაყრით დგა და იგონებდა არ საქმეთა საომართა.

753

მეფემან ნახა ვაზირი დალრეჯით, დაყმუნვებული,
 უბრძანა: „რა გჭირს, რა იცი, რად მოხვე შეჭირვებული?“
 მან ჰკადრა: „არა ვიციო, მართ ვარ თავისა ვებული,
 და მართალ ხართ, მომკლათ, რა გესმას ამბავი გაკვირვებული.“

754

„ჩემი ჭმუნვა ჭირსა ჩემსა არცა ჰმატს და არცა სდიდობს;
 მეშინიან, თუცა შიშსა მოციქული ვერ დაჰრიდობს.
 ან ავთანდილ გეთხოვების, მოაჯგობს, არ ნამკიდობს,
 და უმისყმისოდ სოფელსა და სანუთროსა მისთვის ფლიდობს“.

755

რაცა იცოდა, ყველაი ჰკადრა მოშიშრად ენითა,
 კვლა მოახსენა: „რამცა სცან სიტყვითა ესოდენითა,
 თუ რაგვარ მყოფი მინახავს, თუ რაგვარ ცრემლთა დენითა!
 და მართალ ხართ, თუმცა რისხვანი ჩემთვის იანაზდენითა“.

რა მეფემან მოისმინა, გაგულისდა, გაავცნობდა,
ფერი ჰკრთა და გასაშიშრდა, შემხედველთა შეაშთობდა;
შეუზახნა: „რა სთქვი, შმაგო, მაგას სხვამცა ვინ მითხრობდა!

და ავსა კაცსა ურჩევნია, ავსამცა რას ადრე სცნობდა!

„ვითამც რამე სახარული საქმე მითხარ ვითა ადრად.
მაგის მეტი რა ვინ მიყოს, თუ არ მომკლას მუხთლად, ლადრად!
შმაგო, ენა ვით იხმარე ან მაგისად ჩემად კადრად!

და აგრე შმაგი არ ვაზირად, არად ვარგხარ არცა სხვად რად!

„ხამსა, კაცმან პატრონისა საწყინარსა არ დახედნეს,
ოდენ სიტყვა უმეცრული უაღაგოდ დაიყბედნეს?!
მე მაგისად მოსმენამდის რად არ ყურნი შემეჭედნეს!

და შენ თუ მოგკლა, სისხლნი შენნი ჩემმან ქედმან მიიქედნეს!“

კვლა უბრძანა: „თუმცა მისგან ან არ იყავ მოგზავნილი,
თავმან ჩემმან, თავსა მოგკვეთ, არად უნდა ამას ცილი!
ნა, უკუდეგ! ავი, შმაგი, უმეცარი, შლეგი, ნბილი!

და შაბაშ სიტყვა, შაბაშ კაცი, შაბაშ საქმე, მისგან ქმნილი!“

დადრკა, სკამნი შემოსტყორცნა, ჰკრნა კედელსა, შეაღენნა;
დააცთუნნა, მაგრა მისთვის ააღმასნა, არ აძენნა:
„ვით მიაძბე ნასლვა მისი, ვინ ალვისა მორჩი ხე ნნა!“

და ვაზირისა ცრემლმან ცხელმან ლანვნი თეთრნი აახენნა.

ვაზირმან, გლახ, გამოჰრიდნა, მართ ველარას ვერ იძრნივენებს;
გამოძრნა და გამომელდა, გულსა ნყულუსა მოიმტკივენებს;
შეის ხასობს, გაის ქუშობს, ენა ასრე მოაყივენებს,

და მტერი მტერსა ვერას ავენებს, რომელ კაცი თავსა ივენებს.

762

თქვა: „ცოდვათა ჩემთა მსგავსი ღმერთმან მეტი რა მიჩვენოს?
რად მოვლორდი, რად დავბნელდი, ნეტარ, ვინლა გამითენოს!
ვინცა კაცმან კადნიერად პატრონსა რა მოახსენოს,
და ჩემნი დღენი მასმცა ადგან, რაძი ვითა გაისვენოს!“

763

ვაზირი განბილებული მივა ბედითა შავითა;
ავთანდილს უთხრა დაღრეჯით, პირითა გამქუშავითა:
„მადლი რა გკადრო, არ ვიცე, გავხასდი მე მაშა ვითა,
და ვა, კარგი თავი უებრო დავკარგე, დავაშავითა!“

764

ქრთამსა სთხოვს და ამხანაგობს, თუცა ცრემლსა ვერ
ინურვებს:
- მიკვირს, რად სცალს წყლიანობად, რად არ გულსა შეიურვებს! -
„ვინ არ მისცემს ქადებულსა, მოურავსა მოიმდურვებს,
და თქმულა: «ქრთამი საურავსა ჯოჯოხეთსცა დაიურვებს».

765

„ვით გამხადა, რა მიბრძანა, არ ეგების ჩემგან თხრობა:
რა სიავე, რა სირეგვნე, რა შლეგობა, რა შმაგობა!
მე თვით კაცად აღარ ვარგ ვარ, აღარა მიც თავსა ცნობა;
და ესე მიკვირს, რად არ მომკლა, მისცა თურე ღმერთმან თმობა.

766

„მეცა ვიცოდი, რაცა ვქმენ, ცთომით არ წამკიდებია;
ვიაზრე, გამინყრებოდა, ჭმუნვა მით გამდიდებია;
განგებით ქმნილსა რისხვასა ვერავინ დაპრიდებია!
და შენტვის სიკვდილი ლხინად მიჩნს, ჭირი არ გამცულებია“.

767

ყმამან უთხრა: „აღარ-წასლვა არ ეგების ჩემგან აროს.
იადონი მაშინ მოკვდეს, ოდეს ვარდმან იდამჭნაროს.
ხამს, უძებნოს ცვარი წყლისა, მისთვის თავი ყოვლგან აროს,
და ვერ უპოვოს, რა ქმნას, ანუ გული რითა დაინყნაროს!“

„უმისოდ მყოფი ვერ გავძლებ ჯდომასა, ვერცა ნოლასა,
მართ ნადირთაებრ გაჭრასა ვირჩევ, მათთანა რბოლასა;
ასრე გასრულსა რად მნუკევს მისთა მებრძოლთა ბრძოლასა?“

და სჯობს უყოლობა კაცისა მომდურავისა ყოლასა.

„მოვახსენებ ერთხელ კვლაცა, ან რაზომცა მეფე წყრების,
ნუთუ გაბრჭოს, გული ჩემი ვით იწვის და ვით ენთების;
არ გამიშვებს, გავიპარვი, რა იმედი გარდმინყდების,

და მე თუ მოვკვდე, ჩემი კერძი სოფელიმცა გარდიფხვრების!“

მოიუბნეს. ვაზირმან ქმნა ჭამა-სმანი მათნი ფერნი,
უმასპინძლა, ძღვენნი უძღვნა შვენიერსა შვენიერნი,
მისნი მყოლნი აღ-ვე-ავსნა, მოყმენი თუ უნდა ბერნი.

და გაიყარნეს, ყმა ნავიდა, სახლად ჩადგეს მზისა წვერნი.

შეკრა წითელი ასი ათასი პირად მზემან და ტანად სარომან,
სამასი თავი სტავრა-ატლასი უხვმან, ნიადაგ მიუმცდარომან,
სამოცი თვალი ლალ-იაგუნდი ფერად მართ ვითა

მიუმხვდარომან.

და კაცი გაგზავნა ვაზირისასა, ესე ყველაი მისთვის არო მან.

შესთვალა, თუ: „რაცა გმართებს, ვით მოგცე და ვით გაქონო,
ვალთა შენთა გარდასახდლად რა ნაცვალი მოვიგონო?
თულა დავრჩე, შენთვის მოვკვდე, თავი ჩემი დაგამონო,

და სიყვარული სიყვარულსა შეგიცალო, შეგინონო“.

მე ვითა ვთქვა უებრობა, სიკეთე და ქება მისი!

კაცი იყო საქმისაცა შესაფერი, შესატყვისი;

ასრე უნდა მოხმარება, გაჰვიდოდეს ვისცა ვისი.

და ოდეს კაცსა დაეჭიროს, მაშინ უნდა ძმა და თვისი.

ავთანდილისაგან შერმადინის საუბარი

774

შერმადინს ეტყვის, უბრძანებს პირ-მზე, ნათელთა მფენელი:

„ესე დღე არის იმედი, ჩემის გულისა მლხენელი,
შენგან თავისა შენისა საჩემოდ გამომჩენელი“.

და მქებრად ამბისა მათისა ხამს მკითხავი და მსმენელი.

775

იტყვის: „როსტან არ გამიშვა, არცა სიტყვა მომისმინა;
მან არ იცის, რა მჭირს, ანუ სულ-დგმული ვარ ვისგან ვინა;
უმისოდმცა ნუ ცოცხალ ვარ ნუცა გარე, ნუცა შინა!

და რაცა საქმე უსამართლო ღმერთმან ვისმცა შეარჩინა!

776

„თუცა მისი არ- განირვა ჩემგან მტკიცობს, არ სათუობს,
ყოვლი ცრუ და მოლალატე ღმერთსა ჰგმობს და აგრე ცრუობს;
გული, მისი უნახავი, ტირს და სულთქვამს, ვაებს, უობს,

და არას კაცსა არ იახლებს, ერიდების, ჰკრთების, ქსუობს.

777

„სამი არის მოყვრისაგან მოყვრობისა გამოჩენა:

პირველ- ნდომა სიახლისა, სიშორისა ვერ-მოთმენა,
მიცემა და არას შური, ჩუქებისა არ-მოწყენა,

და გავლენა და მოხმარება, მისად რგებად ველთა რბენა.

778

„რადღა ვაგრძელებ სიტყვასა, ჟამია შემოკლებისა!
ან გაპარვია წამალი ამა გულისა ლებისა.
რასაცა გვედრებ, ისმენდი, ვირე დრო გქონდეს ხლებისა;

და შენ გაამაგრე დაჭირვა ჩემისა ნასწავლებისა.

779

„ან მეფეთა სამსახურად პირველ თავი დაამზადე,
სიკეთე და უკლებლობა შენი ერთობ გააცხადე;
სახლი ჩემი შეინახე, სპათა ჩემთა ეთავადე,

და სამსახური აქანამდის კვლა გავლენა გააკვლადე.

780

„მტერთა ჩემთა ენაპირე, ძალი ნურა მოგაკლდების,
ერთგულთათვის კარგი ნუ გშურს, ორგულიმცა შენი კვდების!
შემოვიქცე, შენი ჩემგან ვალი კარგად გარდისხდების;

და პატრონისა სამსახური არაოდეს არ წახდების“.

781

ესე ესმა, ცრემლი ცხელი შერმადინსა თვალთა სდინდი;
მოახსენა: „მარტოობით ჭირსა რადმცა შევუშინდი!
მაგრა რა ვქმნა, უშენოსა დამეცემის გულსა ბინდი!

და წამიტანე სამსახურად, მოგეხმარო, რადცა გინდი.

782

„ვის ასმია მარტოსაგან ღარიბობა ეგზომ დიდი?!
ვის ასმია პატრონისა ჭირსა შიგან ყმისა რიდი?!
დაკარგულსა გიგონებდე, რა ვიქმნები აქა ფლიდი?!“

და ყმამან უთხრა: „ვერ წაგიტან, რაზომსამცა ცრემლსა ჰღვრიდი.

783

„შენგან ჩემი სიყვარული ვითამც არა დამეფერა,
მაგრა საქმე არ მოხდების, ჟამი ასრე დამემტერა!
ვის მივანდო სახლი ჩემი, შენგან კიდე ვინმც მეფერა?!“

და გული დადევე, დაიჯერე, ვერ წაგიტან, ვერა, ვერა!

784

„თუ მიჯნური ვარ, ერთი ვხამ ხელი მინდორთა მე რებად;
 არ მარტო უნდა გაჭრილი ცრემლისა სისხლსა ფერებად?
 გაჭრა ხელია მიჯნურთა, რად სცალს თავისა ბერებად!

და ასრეა ესე სოფელი, შესჯერდი კვლა შეჯერებად!

785

„რა მოგშორდე, მახსენებდი, სიყვარული ჩემი გქონდეს;
 არ ვეშიშვი მტერთა ჩემთა, თავი მონად მომიმონდეს.
 ხამს, მამაცი გაგულოვნდეს, ჭირსა შიგან არ დალონდეს.

და მძულს, რა კაცსა სააუგო საქმე არა არ შესწონდეს.

786

„მე იგი ვარ, ვინ სოფელსა არ ამოვჰკრეფ კიტრად ბერად,
 ვის სიკვდილი მოყვრისათვის თამაშად და მიჩანს მღერად;
 ჩემსა მზესა დავეთხოვე, გავუშვივარ, დავდგე მე რად!

და მას თუ დავსთმოზ, სახლსა ჩემსა ველარ დავსთმოზ ვისსა
 ვერად?!

787

„ან ანდერძსა ჩემსა მოგცემ, როსტანს ნინა დანერილსა;
 შენ შეგვედრებ, დაგიჭიროს, ვითა გმართვეს ჩემსა ზრდილსა.
 მოვკვდე, თავსა ნუ მოიკლავ, სატანისგან ნუ იქმ ქმნილსა,

და ამას ზედა იტირებდი, დაიდებდი თვალთა მილსა“.

ანდერძი ავთანდილისა როსტევეან გეფის
წინაში

788

დაჯდა წერად ანდერძისად, საბრალოსა საუბრისად:

„ჰე მეფეო, გავიპარე ძებნად ჩემგან საძებრისად!

ვერ დავდგები შეუყრელად ჩემთა ცეცხლთა მომდებრისად;

და შემინდევ და წამატანე მონყალეზა ღმრთეებრისად.

789

„ვიცი, ბოლოდ არ დამიგმოზ ამა ჩემსა განზრახულსა.

კაცი ბრძენი ვერ გასწირავს მოყვარესა მოყვარულსა;

მე სიტყვასა ერთსა გკადრებ, პლატონისგან სწავლა-თქმულსა:

და «სიცრუე და ორპირობა ავნებს ხორცსა, მერმე სულსა».

790

„რათგან თავია სიცრუე ყოვლისა უბედობისა,

მე რად გავწირო მოყვარე, ძმა უმტკიცესი ძმობისა?!

არა ვიქმ, ცოდნა რას მარგებს ფილოსოფოსთა ბრძნობისა!

და მით ვისწავლებით, მოგვეცეს შერთვა ზესთ მწყობრთა წყობისა.

791

„ნაგიკითხავს, სიყვარულსა მოციქულნი რაგვარ წერენ?

ვით იტყვიან, ვით აქებენ? ცან, ცნობანი მიაფერენ.

«სიყვარული აღგვამალღებს», ვით ეჟვანნი, ამას ჟღერენ,

და შენ არ სჯერხარ, უსწავლელნი კაცნი ვითმცა შევაჯერენ!

792

„ვინ დამბადა, შეძლება-ცა მანვე მომცა ძლევად მტერთად,
ვინ არს ძალი უხილავი შემწედ ყოვლთა მინიერთად,
ვინ საზღვარსა დაუსაზღვრებს, ზის უკვდავი ღმერთი

ღმერთად,

და იგი გაჰხდის წამის-ყოფით ერთსა ასად, ასსა ერთად.

793

„რაცა ღმერთსა არა სწადდეს, არა საქმე არ იქმნების.
მზისა შუქთა ვერ- მჭვრეტელი ია ხმების, ვარდი ჭნების,
თვალთა ტურფა საჭვრეტელი უცხოდ რადმე ეშვენების;
და მე ვით გავძლო უმისობა, ან სიცოცხლე ვით მეთნების!

794

„რაზომცა სწყრები, შემინდევ შეცვლა თქვენისა მცნებისა.
ძალი არ მქონდა ტყვე-ქმნილსა მე მაგისისა თნებისა;
ან წასლვა იყო წამალი ჩემთა სახმილთა გზნებისა,
და სადა გინდ ვიყო, რა მგამა, ყოფამცა მქონდა ნებისა!

795

„არას გარგებს სიმძიმელი, უსარგებლო ცრემლთა დენა;
არ გარდავა გარდუვალად მომავალი საქმე ზენა;
წესი არის მამაცისა მოჭირვება, ჭირთა თმენა,

და არვის ძალ-უც ხორციელსა განგებისა გარდავლენა.

796

„რაცა ღმერთსა გაუგია თავსა ჩემსა გარდასავლად,
გარდამხდეს და შემოვიქცე, აღარ დამრჩეს გული ავლად;
თქვენვე გნახნე მხიარულნი დიდებით და დავლა-მრავლად;

და მას რა ვარგო, ესე ჩემთვის დიდებად და კმარის დავლად.

797

„მეფეო, ესე თათბირი, მომკალ, ვინ დამინუნოსა!
მეფეო, ნუთუ წასლვამან თქვენ ჩემმან დაგაჭმუნოსა?!
ვერ ვეცრუვები, ვერ ვუზამ საქმესა საძაბუნოსა,

და პირის-პირ მარცხვენს, ორნივე მივალთ მას საუკუნოსა.

„არ-დავინყება მოყვრისა აროდეს გვიზამს ზიანსა;
 ვჰგმობ კაცსა აუგიანსა, ცრუსა და ღალატინსა!
 ვერ ვეცრუვები, ვერ ვუზამ მას ხელმწიფესა მზიანსა.

და რა უარეა მამაცსა სულ-დიდსა, წასლვა-გვიანსა?!

799

„რა უარეა მამაცსა, ომშიგან პირის-მხმეჭელსა,
 შედრეკილ-შეშინებულსა და სიკვდილისა მეჭველსა!
 კაცი ჯაბანი რითა სჯობს დიაცსა ქსლისა მბეჭველსა?

და სჯობს სახელისა მოხვეჭა ყოველსა მოსახვეჭელსა!

800

„ვერ დაიჭირავს სიკვდილსა გზა ვინრო, ვერცა კლდოვანი;
 მისგან გასწორდეს ყოველი, სუსტი და ძალ-გულოვანი;
 ბოლოდ შეყარნეს მინამან ერთგან მოყმე და მსცოვანი.

და სჯობს სიცოცხლესა ნაზრახსა სიკვდილი სახელოვანი!

801

„მერმე ვიშიშვი, მეფეო, თქვენად კადრებად ამისად:
 ცთების და ცთების, სიკვდილსა ვინ არ მოელის წამისად;
 მოვა შემყრელი ყოველთა ერთგან დღისა და ღამისად,

და თუ ვერა გნახე ცოცხალმან, ყოფამცა მქონდა ჟამისად.

802

„თუ სანუთრომან დამამხოს, ყოველთა დამამხოებელმან,
 ღარიბი მოვკვდე ღარიბად, ვერ დამიტიროს მშობელმან,
 ველარ შემსუდრონ დაზრდილთა და ვერცა მისანდობელმან, -

და მუნ შემინყალოს თქვენმანვე გულმან მონყალე-მლმობელმან.

803

„მაქვს საქონელი ურიცხვი, ვერვისგან ანანონები,
 მიეც გლახაკთა საჭურჭლე, ათავისუფლე მონები,
 შენ დაამდიდრე ყოველი, ობოლი, არას მქონები:

და მიღწიან, მომიგონებენ, დამლოცვენ, მოვეგონები.

804

„რაცა თქვენთვის არ ვარგ იყოს საჭურჭლესა დასადებლად,
 მიეც ზოგი ხანაგათა, ზოგი ხიდთა ასაგებლად;
 ნურა ნუ გშურს საქონელი ჩემი ჩემთვის წარსაგებლად!
 და შენგან კიდე არვინ მივის ცეცხლთა ჩემთა დამავსებლად.

805

„მას იქით ჩემგან ჩემი ამბავიცა არ გეცნევის,
 ამად გვედრებ სულსა ჩემსა, წიგნი გკადრებს, არ გეთნევის,
 არას მარგებს, ეშმაკისა საქმეთაგან დაედღევის,
 და შემინდევ და შემივედრე, მკვდარსა რალა გარდმეხდევის!

806

„გვედრებ, მეფეო, შერმადინს, მონასა ჩემსა რჩეულსა, - ნაკად
 აქეს ჭირი სამისოდ ამ წელიწადსა წლეულსა, -
 ნუგეშინის-ეც წყალობით, ჩემგან წყალობა-ჩვეულსა,
 და ნუ დაადინებ თვალთაგან ცრემლსა, სისხლითა ფრქვეულსა.

807

„გასრულდა ჩემი ანდერძი, ჩემგან ნაწერი ხელითა.
 აჰა, გამზრდელო, მოგშორდი, ნავე გულითა ხელითა!
 ნუ სჭმუნავთ ჩემთვის მეფენი, ნუ ხართ მოსილნი ბნელითა,
 და სუფევეთმცა ხართ თავითა, მტერთაგან საკრძალველითა!“

808

მისცა ანდერძი შერმადინს, რა გაათავა წერითა,
 უთხრა: „ჰკადრეო მეფესა საქმითა მეცნიერითა,
 შენ დაგამეტებს ვერავინ მსახურებითა ვერიითა“.
 და მოეხვია და ატირდა ცრემლითა სისხლთა ფერიითა.

ლოცვა ავთანდილისა

809

ილოცავს, იტყვის: „მაღალო ღმერთო, ხმელთა და ცათაო,
ზოგჯერ მომცემო პატიჟთა, ზოგჯერ კეთილთა მზათაო,
უცნაურო და უთქმელო, უფალო უფლებათაო,

და მომეც დათმობა სურვილთა, მფლობელო გულის-თქმათაო!

810

„ღმერთო, ღმერთო, გეაჯები, რომელი ჰფლობ ქვენათ ზესა,
შენ დაჰბადე მიჯნურობა, შენ ანესებ მისსა წესსა,
მე სოფელმან მომაშორვა უკეთესსა ჩემსა მზესა,

და ნუ აღმოჰფხვრი სიყვარულსა, მისგან ჩემთვის დანათესსა!

811

„ღმერთო, ღმერთო მონყალო, არვინ მივის შენგან კიდე,
შენგან ვითხოვ შენენასა, რაზომსაცა გზასა ვვლიდე:
მტერთა ძლევა, ზღვათა ღელვა, ღამით მავნე განმარიდე!

და თულა დავრჩე, გმსახურებდე, შენდა მსხვერპლსა
შევსწირვიდე“.

812

რა ილოცა, ცხენსა შეჯდა, მალვით კარნი გაიარნა,
შერმადინცა დააბრუნა, საბრალომან ცრემლნი ღვარნა;
მონა ტირს და მკერდსა იცემს, სისხლმან მისმან კლდენი ღარნა;

და პატრონისა ვერა-მჭვრეტმან ყმამან რამცა გაიხარნა!

ცნობა როსტევან მეფისაგან ავთანდილის გაპარვისა

813

ან ამბავი სხვა დავინყო, ყმასა ნავჰყვე ნამავალსა.
არ შეექმნა დარბაზობა მას დღე როსტანს გულ-გამწყრალსა;
რა გათენდა, ქუში ადგა, ჰგავს, თუ ადენს პირით აღსა,
და ხმობა ბრძანა ვაზირისა, მიიყვანდეს შიშით მკრთალსა.

814

რა ვაზირი მონინებით დარბაზს ნახა შემოსრული,
როსტან უთხრა: „არა მახსოვს გუშინდელი შენგან თქმული.
მანყინე და გამარისხე, ვერ დავიღე დიდხან სული,
და აზომ რომე გაგათრივე შენ, ვაზირი გულის-გული.“

815

„თულა გახსოვს, რა უნდოდა, ისრე ავად რად გაგხადე?
მართლად უთქვამს მეცნიერთა: «წყენააო ჭირთა ბადე»;
ესეგვარსა ნუოდეს იქმ, საქმე ხოლე გაიცადე,
და ან მითხარ, თუ რას იტყოდი, თქვი და სიტყვა გააკვლადე“.

816

კვლა მოახსენა ვაზირმან სიტყვა ნაგუშინდელევი,
რა გაიგონა, შესთვალა პასუხი არ-ნაგრძელევი:
„შენ თუ უშმაგო მგონიხარ, ვარმცა ურია მე ლევი!
და კვლა ამის მეტად ნუ მასმენ, თვარა მე სრულად გელევი!“

რა გამოვიდა, ვაზირმან ძებნა, ვერ პოვნა მინანი,
მართ გაპარვასა უთხრობდეს მონანი, ცრემლთა მდინანი.
მან თქვა: „მე დარბაზს ვერ შევალ, მახსოვან დღენი წინანი,

და ვინცალა ჰკადრებს, მან ჰკადროს; რაცა ვთქვი, მასცა ვინანი“.

რა ვაზირი არ შევიდა, კვლა მეფემან კაცი გზავნის;
კაცმან ცნის და გარეთ დადგის, წასლვა ვერვინ გაამყლავნის;
როსტანს ეჭვი შეუვიდა, ჭმუნვა ამით გაათავნის;

და თქვა: „უცილოდ გაიპარა, ვინ მარტომან ასთა ავნის“.

თავ-დადრეკით იგონებდა, გულსა ჰქონდა ჭმუნვა დიდი,
უში ქმნა და აიხედნა, უბრძანებდა მონას: „მიდი,
მოვიდეს და ან მიაბოს, შემოვიდეს იგი ფლიდი!“

და რა ვაზირი შემობრუნდა, ფერი ჰკრთა და ჰქონდა რიდი.

კვლა შევა დარბაზს ვაზირი დადრეჯით, არ-მხიარულად;
მეფემან ჰკითხა: „წასრულა მზე დაუდგრომლად, მთვარულად?“
მან მოახსენა ყოველი, ვით წასრულიყო ფარულად:

და „მზე აღარ მზეობს ჩვენთანა, დარი არ დარობს დარულად!“

რა მეფემან მოისმინა, დაიზახნა მეტის-მეტნი;

მოთქვამს, იტყვის: „ვა, გაზრდილო, ველარ გნახვენ თვალნი
რეტნი! -

პირსა ხოკით, წვერსა გლეჯით გააკვირვნა მისნი მჭვრეტნი, -

და სად წაჰხე და სად დაჰკარგენ სინათლისა ეგე სვეტნი?!

„თუ თავი შენი შენ გახლავს, ღარიბად არ იხსენები,
მაგრა მე რა ვქმნა, გაზრდილო, ან სახლად მმართვეს სენები!
გამალარიბე, დამაგდე, გულსა, გლახ, ვისთვის ენები,

და შენად შეყრამდის პატიჟთა ჩემთა ვერ იტყვის ენები!

823

„ოდეს გნახავ მხიარულსა, ნადირობით შემოსრულსა?
ველარ გიჭვრეტ ნაბურთაღსა, ტანსა მჭევრსა, ჯავარ-სრულსა,
ველარ ვისმენ ხმასა შენსა, სასმენელად მე მას რულსა,
და ან უშენოდ რალა ვუყო საჯდომსა და სრასა სრულსა?“

824

„ვიცი, არ მოგკლავს შიმშილი, რაზომცა დია ირები:
შენ შენი მშვილდი დაგარჩენს, შენთა ისართა პირები,
ნუთუ კვლა ღმერთმან წყალობით გაგიადვილოს ჭირები,
და მაგრა, თუ მოვკვდე, გაზრდილო, ვისგანღა დავიტირები?“

825

ზარი გაისმა, შემოკრბა ჯარი მრავალი კაცისა,
დარბაზს ხასთაგან ჯარია ხელითა წვერთა ტაცისა,
იგლეჯს და იცემს ყველაი, ხმა ისმის თავსა ტკაცისა;
და თქვეს: „ბნელი გვმართებს დღე-კრულთა, რათგან მზე
მიგვიდრკა ცისა!“

826

რა მეფემან დიდებულნი ნახნა, სულთქმით შემოსტირნა,
უთხრა: „ჰხედავთ, მზემან ჩვენმან შუქნი სრულად დაგვიძვირნა!
რა ვაწყინეთ, რა შევსცოდეთ, რად დაგვყარნა, რად გაგვწირნა,
და სპანი, მისგან დაჭირულნი, ვინმცალა ვით დაგვიჭირნა?“

827

ყოვლნი ტიროდეს, მოთქმიდეს, მერმე დაწყნარდეს გვიანად.
მეფემან ბრძანა: „იკითხეთ, მარტოა, ანუ ყმიანად?“
მოვიდა მონა შერმადინ მოშიშრად, სირცხვილიანად,
და ანდერძი ჰკადრა, ატირდა, სიცოცხლე უჩნდა ზიანად.

828

მოახსენა: „საწოლს ვპოვე ესე მისგან დანანერი;
დგეს მონანი ნატირებნი, დაეგლიჯა თმა და წვერი;
იგი მარტო გაპარულა, ყმა არ ახლავს, არცა ბერი.
და მე თუ მომიკლავთ, მემართლებით, სიცოცხლე მჭირს შეუფერი!“

რა ანდერძი წაიკითხეს, კვლა იტირეს დიდი ხანი;
 მერმე ბრძანა: „მხიარულსა ნუ ჩაიცმენ ჩემნი სპანი,
 ვამლოცველნეთ დავრდომილნი, ობოლნი და ქვრივნი სხვანი,
 და შევეწივნეთ, მშვიდობისა ნუთუ ღმერთმან მისცნეს გზანი!“

ნასლვა ავთანდილისაგან ტარიელის შიჟრად მეორედ

830

მთვარე მზესა მოეშორვოს, მოშორვება განანათლებს,
რა ეახლოს, შუქი დასწავს, გაეყრების, ვერ იახლებს,
მაგრა ვარდსა უმზეობა გაახმობს და ფერსა აკლებს,
და ჩვენ ვერ-ჭვრეტა საყვარლისა ჭირსა ძველსა გაგვიახლებს.

831

აწყა დავინწყებ ამბავსა, მის ყმისა ნამავლობასა:
მივა და მიტირს გულ-მდულრად, ვერ ვიტყვი ცრემლთა
მცრობასა,
ნამ-ნამ მობრუნდის, იაჯდის მისთვის მზისავე მზობასა,
და უჭვრეტდის, თვალნი ვერ მოჰხსნის, თუ მოჰხსნის, მიჰხდის
ცნობასა.

832

რა მიეახლის დაბნედად, ვერ ხელ-ჰყვის დაძრვად ენისად,
მაგრა სდის ცრემლი თვალთაგან მსგავსად დიჯლისა დენისად,
ზოგჯერ დაბრუნდის, იჭვრეტდის ღონედ პატიჟთა თმენისად,
და რა გაემართის, არ იცის, მას თუ არბევდის ცხენი სად.

833

თქვა: „ჩემო, შენი შორს-მყოფი კრულია, ვინცა დადუმდეს,
რათგან შენ დაგრჩა გონება, გული შენ კენვე დაბრუნდეს,
თვალთა მტირალთა შეხედვა შენივე სწადდეს და უნდეს.
და სჯობს, საყვარელსა მოყვარე რაზომც არ დაუძაბუნდეს!

„მე რა ვქმნა შენად შეყრამდის, ანუ რას მეჭვდე ლხენასა?
თავსა მოვიკლავ, მე თუცა შენგან არ ვეჭვდე წყენასა,
მაგრა შენ განყენ ჩემისა არ-სიცოცხლისა სმენასა,

და მოდი და მიცვსნე ცოცხალმან თვალნი ცრემლისა დენასა!“

ტირს, იტყვის: „დადვა კეშანი ლახვარმან ჩემთვის ათმანო;
ინდოთა რაზმი ჩემად კლვად თქვა, ესე ტევრი ვთხზა თმანო.
თვალთა გიშერი აშვენებს, სათმან რად მომკლა, სათმანო!

და ბაგე-კბილო და თვალ-ნარბო, მომცემდი პატიჟთა, თმანო!“

იტყვის: „ჰე, მზეო, ვინ ხატად გთქვეს მზიანისა ღამისად,
ერთ-არსებისა ერთისა, მის უჟამოსა ჟამისად,
ვის გამორჩილობენ ციერნი ერთის იოტის წამისად,

და ბედსა ნუ მიცვლი, მიაჯე, შეყრამდის ჩემად და მისად!

„ვის ხატად ღმრთისად გიტყვიან ფილოსოფოსნი წინანი,
შენ მიშველე რა ტყვე-ქმნილსა, ჯაჭვნი მაბიან, რკინანი!
ბროლ-ბადახშისა მძებნელმან სათნი დავკარგენ, მინანი;

და მაშინ ვერ გავძელ სიახლე, ან სიშორესა ვინანი“.

ამას მოთქმიდის, ინვოდის, ვითა სანთელი დნებოდის,
დაყოვნებისა მოშიში ისწრაფდის, იარებოდის;
რა შეულამდის, ვარსკვლავთა ამოსლვა ეამებოდის,

და მას ამსგავსებდის, ილხენდის, უჭვრეტდის, ეუბნებოდის.

მთვარესა ეტყვის: „იფიცე სახელი ღმრთისა შენისა!
შენ ხარ მიმცემი მიჯნურთა მიჯნურობისა სენისა,
შენ გაქვს წამალი მისისა მოთმინებისა თმენისა,

და მიაჯე შეყრა პირისა, შენ გამო შენებრ მშვენისა!“

840

ღამე აღხენდის, დღე სჯიდის, ელის ჩასლვასა მზისასა;
 რა წყალი ნახის, გარდახდის, უჭვრეტდის ჭავლსა წყლისასა,
 მას თანა-ჰრთვიდის ნაკადსა სისხლისა ცრემლთა ტბისასა,
 და კვლა გაემართის, ისწრაფდის წასლვასა მისვე გზისასა.

841

მარტო მოთქმიდის, ტიროდის ტანად აღვისა ხიანი,
 მინდორს თხა მოკლის, სადაცა ადგილი დაჰხვდის კლდიანი,
 შენვის, ჭამის და ნავიდის პირ-მზე, გულ-მარიხიანი,
 და იტყვის: „დავყარენ ვარდნი და, აჰა მე ვაგლახ, იანი!“

842

ან ვერ ვიტყვი მაშინდელსა მე მის ყმისა ნაუბარსა,
 რას უბნობდის, რას მოთქმიდის, რას ტურფასა, რაზომ გვარსა!
 ზოგან თოვლი გაენითლის ვარდსა, ბრჭლითა ნახოკარსა.
 და ქვაბნი ნახნა, გაეხარნეს, ზე გავიდა ქვაბთა კარსა.

843

რა ასმათმან დაინახა, მოეგება, ცრემლი სწვთების,
 ვით ეამა, სიხარულსა მართ ველარას ვერ მიჰხვდების;
 ყმა გარდახდა, მოეხვია, აკოცებს და ეუბნების.
 და კაცი კაცსა მოელოდეს, მოსლვა დია ეამების.

844

ყმა ქალსა ეტყვის: „პატრონი, ნეტარ, სად არის და ვითა?“
 ქალი ატირდა ცრემლითა, ზღვათაცა შესართავითა,
 ეტყვის: „რა ნახვე, გაიჭრა, ქვაბს ყოფა მისჭირდა ვითა;
 და ან მისი არა არ ვიცი, არ ნახვით, არ ამბავითა“.

845

ყმა დაჭმუნდა, ვითამც რამე ჰკრეს ლახვარი გულსა შუა;
 ქალსა ეტყვის: „აჰა, დაო, ეგეთიმცა კაცი ნუა,
 იგი ფიცი ვით გატეხა! არ ვეცრუვე, ვით მეცრუა!
 და ვერ იქმოდა, რად მიქადა? თუ მიქადა, რად მიტყუა?!

„მე უმისოდ სოფელს ყოფა რათგან ჩირად არ მილირდა,
რად დავინწყდი, რად მივსცილდი, რად ვერ გაძლო, რა მისჭირდა?
მან გატეხა ზენარისა რად შემართა, ვით გაპირდა?

და მაგრა ავის ბედისაგან ჩემი რამცა გამიკვირდა!“

კვლა ქალი ეტყვის: „მართალ ხარ მაგისსა დამძიმებასა,
მაგრა რა გავბრჭო მართალი, ნუ მეჭვ რასაცა თნებასა:
არ გული უნდა ფიცის და პირისა გასრულებასა?

და იგი უგულო მოელის მართ დღეთა შემოკლებასა.

„გული, ცნობა და გონება ერთმანერთზედა ჰკიდიან:
რა გული ნავა, იგიცა ნავლენ და მისკე მიდიან;
უგულო კაცი ვერ კაცობს, კაცთაგან განაკიდიან.

და შენ არ გინახავს, არ იცი, მას რომე ცეცხლნი სწვიდიან.

„შენ უმართლე ხარ, ემდურვი, შენ გაეყარე ძმობილსა,
მაგრა ვით ითქმის, ვით გახდა, ვითა გიამბობ ცნობილსა!
ენა დაშვრების, გაცვთების, გულსა შეელმის ღმობილსა,

და ამას მით ვაზრობ, მინახავს მე უბედურსა შობილსა.

„ჯერთ მისი მსგავსი სასჯელი არცა ვის ამბად ჰსმენია:
არა თუ კაცთა, სასჯელი ქვათაცა შესაძრწენია,
დიჯლადცა კმარის, მას რომე თვალთაგან ცრემლი სდენია;

და თვით რაცა ჰბრძანოთ, მართალ ხართ: სხვა სხვისა ომსა
ბრძენია.

„მას წამავალსა ვჰკითხევდი, დამწვარსა, ცეცხლ-მოდებულსა:
«მოვიდეს, რა ქმნას ავთანდილ? მისსა დამვედრე დებულსა».

მიბრძანა: „მო-ლა-მნახვიდეს მე, მისთვის გაცუდებულსა,

და ამათ არ დავჰყრი არეთა, არ გავსტყვ მის ქადებულსა.

852

«მას ზენაარსა არ გავსტეხ, მას ფიცსა არ ვეცრუები,
 მას პაემნამდის მოვიცდი, რაზომმცა გამდის რუები;
 თუ მკვდარი მნახოს, დამმარხოს, თქვას ვაგლახი და უები,
 და ცოცხალი დავჰხვდე, უკვირდეს, სიცოცხლე არს სათუები».

853

„ჩემთვის გარდახდა მას აქათ გაყრა მზისა და ქედისა;
 ოდენ მოდენა ცრემლისა მჭირს, ველთა მოსალბედისა.
 მსჯის გამრავლება ხელ-ქმნილსა სულთქმისა ზედა-ზედისა,
 და დავვინყებივარ სიკვდილსა, ნახეთ ნაქმარი ბედისა!

854

„ესე არაკი მართალი ჩინს ქვასა ზედა სწერია:
 «ვინ მოყვარესა არ ეძებს, იგი თავისა მტერია».
 ან ზაფრანია, ვის წინას ვერ ვარდი ჰგვანდის, ვერ ია;
 და თულა მოჰნახავ, მონახე, ქმენ, რაცა შენი ფერია“.

855

ყმამან უთხრა: „უმართლე ხარ, არ მამართლო მდურვად მისად,
 მაგრა გაბრჭყე, რა მიქმნია სამსახური ტყვესა ტყვისად:
 გამოჭრილვარ სახლით ჩემით, ვით ირემი ძებნად წყლისად,
 და მას ვეძებ და მას ვიგონებ, ვიარები ველთა ვლისად.

856

„ბროლ-სადაფნი მარგალიტსა ლალის-ფერსა სცვენ და
 ჰბურვენ,
 მას მოვჰშორდი, ვერ ვეახელ, ვერ ვისურვენ, ვერ ვასურვენ,
 გამოპარვით წამოსლვითა ღმრთისა სწორნი მოვიმდურვენ,
 და ნაცვლად მათთა წყალობათა გულნი მათნი შევაურვენ.

857

„პატრონი ჩემი გამზრდელი, ღმრთისაგან დიდად ცხოველი,
 მშობლური, ტკბილი, მოწყალე, ცა, წყალობისა მთოველი!
 მას ვუორგულე, წამოვე, მართ დავივინყე ყოველი,
 და მისი შემცოდე ღრმთისაგან კარგსა აღარას მოველი.

„ეცე ყველაი ასრე მჭირს, დაო, ბედითა მისითა,
 არ ვუტყუე და მოსრულვარ მგზავრი ღამით და დღისითა;
 ან იგი სადმე წასრულა, ვინვი ცეცხლითა ვისითა,

და ცუდ-მაშვრალი და მტირალი ქვე ვზი პირითა მქისითა.

„დაო, მეტსა საუბარსა აღარ მომცემს ჟამი და დრო,
 არ ვინანი გარდასრულსა, ბრძენთა სიტყვა დავალადრო;
 ნავალ, ვძებნი, ანუ ვპოვებ, ან სიკვდილი მოვიადრო,
 და თვარა ბედი აზომ თურე მიკვეთს, ღმერთსა რალა ვჰკადრო!“.

ამის მეტი აღარა თქვა, ატირდა და წამოვიდა,
 ქვაბი ჩავლო, წყალსა გახდა, შამბი გავლო, ველს გავიდა;
 ქარი, ველთა მონაქროლი, ლალის-ფერსა ვარდსა ზრვიდა;

და „რად მიმეცო ამა ჭირსა?“ , ბედსა ამას უზრახვიდა.

იტყვის: „ღმერთო, რა შეგცოდე შენ, უფალსა, არსთა მხედსა,
 რად გამყარე მოყვარეთა, რად შემასწარ ამა ბედსა?

ერთი ორთა მგონებელი ვარ საქმესა წარსანყმედსა,

და მოვკვდე, თავი არ მენყალვის, სისხლი ჩემი ჩემსა ქედსა!

„მოყვარემან ვარდის კონა გულსა მკრა და დამინყლულა,
 იგი ფიცი, ჩემგან სრული, მან აღარა გამისრულა;

მას თუ გამყრი, სანუთროო, ჩემი ღვინი გარდასრულა,

და სხვა მოყვარე თვალსა ჩემსა გაკიცხულა, გაბასრულა“.

კვლა იტყვის: „მიკვირს ნალველი კაცისა ჭკუიანისა.

რა მჭევუნვარებდეს, რას არგებს ნაკადი ცრემლთა ბანისა?

სჯობს გამორჩევა, აზრობა საქმისა დასაგვანისა,

და ან მეცა მიჯობს მონახვა მის მზისა ლერწამ-ტანისა“.

864

ყმა გაემართა საძებრად მტირალი, ცრემლთა მფრქვეველი,
 ეძებს, უზახის, უყვის, დღეებრ ღამეთა მთეველი;

სამ მდღემდის მოვლო მრავალი ხევი, შამბნარი, ტყე, ველი;

და ვერ პოვა, მივა მჭმუნვარე, ვერას ამბისა მცნეველი.

865

იტყვის: „ღმერთო, რა შეგცოდე, ეგზომ დიდი რა განყინე,

რად შემასნარ ამა ბედსა, რა სასჯელი მომივლინე!

გამკითხველო, გამიკითხე, აჯა ჩემი შეისმინე,

და დაამოკლენ დღენი ჩემნი, ჭირნი ამით მომილხინე!

ჰომეროს ავთანდილისაგან დახვედლის
ტარიელისა

866

მივიდოდა, მიუბნობდა ყმა მტირალი, ფერ-შეცვლილი,
ქედსა რასმე გარდაადგა, ველი აჩნდა მზიან-ჩრდილი;
ნახა, შავი შამბთა პირსა დგა სადავე-უკუყრილი;

და თქვა: „უცილოდ იგიაო, არად უნდა ამას ცილი“.

867

რა შეხედნა, ყმასა გულმან გაუფეთქნა, გაუნათდა,
აქა ლხინი დაღრეჯილსა უათასდა, არ უათდა;
ვარდმან ფერი განანათლა, ბროლი ბროლდა, სათი სათდა,
და ვით გრიგალმან ჩაირბინა, არ მოსცალდა ჭვრეტად მათდა.

868

რა ტარიელ დაინახა, განალამცა დაელრიჯა:
ახლოს მყოფი სიკვდილისა ჯდა და პირი დაებღნიჯა,
საყელონი გარდებხივნეს, თავი სრულად გაეგლიჯა,

და მას აღარა შეესმოდა, სოფლით გაღმა გაებიჯა.

869

ერთ-კერძ უც ლომი მოკლული და ხრმალი სისხლ-მოცხებული,
კვლა სხვაგან - ვეფხი უსულო, მკვდარი, ქვე-დანარცხებული;
მას წყაროსაებრ თვალთაგან ცრემლი სდის გაფიცხებული.

და მუნ ეგრე გულსა უნთებდა ცეცხლი მცხინვარე, ცხებული.

870

თვალთა ახმადცა ზარ-ედვა, სრულად მიჰხდოდა ცნობასა,
მიახლებოდა სიკვდილსა, მოჰმორვებოდა თმობასა.

ყმა სახელ-დებით უყვივის, ჰლამის სიტყვითა კრთობასა,
და ველარ ასმინა, გარდიჭრა, ძმა გამოაჩენს ძმობასა!

871

ხელითა ცრემლსა უწურავს, თვალთა ავლებდა სახელსა,
ახლოს უზის და უზახის მართ სახელ-დებით სახელსა;
ეტყვის: „ვერ მიცნობ ავთანდილს, შენთვის გაჭრილსა და ხელსა?“

და მას არა დია შეესმის რეტსა, თვალ-დაუფახელსა.

872

ესე ყველაი ასრეა, რაცა ან ჩემგან თხრობილა.
ცრემლნი მოსწუნნა თვალთაგან, ცოტად-რე მოაცნობილა.
მაშინლა იცნა, აკოცა, მოეჭდო, მოეძმობილა.

და ვიმონმებ ღმერთსა ცხოველსა, მათებრივ არვინ შობილა!

873

უთხრა: „ძმაო, არ გიტყუვე, გიყავ, რაცა შემოგფიცე,
გნახე სულთა გაუყრელმან, ფიცი ასრე დავამტკიცე;
ან დამეხსენ, სიკვდილამდის ვიტურო და თავსა ვიცე.“

და მაგრა გვედრებ დამარხვასა, მხეცთა საჭმლად არ მივიცე“.

874

ყმამან უთხრა: „რაშიგან ხარ, შენ საქმესა რად იქმ ავსა?
ვინ მიჯნური არ ყოფილა, ვის სახმილი არა სწავასა?
ვის უქმნია შენი მსგავსი სხვასა კაცთა ნათესავსა?“

და რად სატანას წაუღიხარ, რად მოიკლავ ნებით თავსა?

875

„თუ ბრძენი ხარ, ყოვლნი ბრძენნი აპირებენ ამა პირსა:
ხამს მამაცი მამაცური, სჯობს, რაზომცა ნელად ტირსა.
ჭირსა შიგან გამაგრება ასრე უნდა, ვით ქვიტიკირსა.“

და თავისისა ცნობისაგან ჩავარდების კაცი ჭირსა.

882

„ამას მოკვდავი ვილოცავ, აროდეს ვითხოვ, არ, ენით:
აქა გაყრილნი მიჯნურნი მუნამცა შევიყარენით,
მუნ ერთმანერთნი კვლა ვნახნეთ, კვლა რამე გავიხარენით,
და მო, მოყვარეთა დამმარხეთ, მიწანი მომყარენით!

883

„საყვარელმან საყვარელი ვით არ ნახოს, ვით განიროს!
მისკენ მივალ მხიარული, მერმე მანცა ჩემ კერძ იროს,
მივეგებვი, მომეგებოს, ატირდეს და ამატიროს.
და ჰკითხე ასთა, ქმენ გულისა, რა გინდ რა ვინ გივაზიროს!

884

„მართ გარდანყვედით იცოდი, გეტყვი მართალსა პირასა:
სიკვდილი მახლავს, დამეხსენ, ხანსალა დავჰყოფ მცირასა;
არ ცოცხალ ვიყო, რას მაქმნევ? რა დავრჩე, ხელსა მხდი რასა?
და დამშლიან ჩემნი კავშირნი, შევჰრთვივარ სულთა სირასა.

885

„რა სთქვი, რას იტყვი, არ მესმის, არცა მცალს სმენად მაგისად,
სიკვდილი მახლავს ხელ-ქმნილსა, სიცოცხლე არის წამისად;
ან გამიარმდა სიცოცხლე მეტად ყოვლისა ჟამისად,
და მუნ მეცა მივალ, ცრემლისა მიწად სად გამდის ლამი, სად.

886

„ბრძენი! ვინ ბრძენი, რა ბრძენი! ხელი ვითა იქმს ბრძნობასა!
ეგ საუბარი მაშინ ხამს, თუცალა ვიყო ცნობასა;
ვარდი ვერ არის უმზეოდ; იყოს, დაინყებს ჭნობასა;
და მანყენ, არა მცალს, დამეხსენ, არცალა ვახლავ თმობასა“.

887

კვლა ეუბნების ავთანდილ სიტყვითა მრავალ-ფერთა,
ეტყვის, თუ „მოჰკვდე, რას არგებ ქცევითა მაგ ოხერთა?
ნუ იქმ, არა სჯობს საქმითა, ნუ ხარ თავისა მტერთა!“
და ვერ წაიყვანა, ვერა ქმნა სიტყვითა, ვერა, ვერთა.

მერმე უთხრა: „აჰა, რათგან არ მომისმენ არას, არა, აღარ განყენს ენა ჩემი, აქამდისცა ცუდად მცთარა; თუ სიკვდილი გიჯობს, მოკვე, ვარდი დაჭნეს, და-ცა-მჭნარა!

და ერთსა რასმე გეაჯები, მიყავ!“ - ცრემლი ამდულარა.

„სადა ინდონი ბროლ-ვარდსა სარვენ გიშრისა სარითა, მას მოვეშორვე, ნამოვე სიჩქარით, არ სინყნარითა; ვერ დამიჭირა მეფემან მშობლურად საუბარითა,

და შენ არ შემიყრი, გამიყრი, ან ჩემი ლხინი ვთქვა რითა?

„ნუ გამგზავნი გულ-მოკლულსა, ერთი მიყავ საწადელი, ერთხელ შეჯვე, ცხენოსანი გნახო ჩემი სულთა მხდელი, ნუთუ მაშინ მოვიქარვო სევდა ესე აწინდელი;

და მე წავალ და შენ დაგაგდებ, იქმნას შენი საქადელი!“

ეხვენებოდა: „შეჯეო“, აჯას ხვენნითა არვებდა, იცოდა, რომე შეჯდომა კაეშანს მოაქარვებდა, ლერწმისა სარსა დასდრეკდა, გიშერსა დააკარვებდა;

და დაიმორჩილა, ეამა, არ ივაგლახა, არ ვებდა.

ცხადად უთხრა: „შეჯდებო, მომიყვანე ცხენი წინა“. მან მოჰგვარა, წყნარად შესვა, არ სიჩქარით ააქმინა; მინდორთაკე წაიყვანა, ტანი მჭევრი აძრვევინა,

და ხანი წარვლეს, სიარულმან მოჯობება დააჩინა.

შეაქცევს და ეუბნების საუბართა შვენიერთა, მისთვის სძრვიდა სასაუბროდ მათ ბაგეთა ძონის-ფერთა, მისი სმენა გააყრმობდა მსმენელისა ყურთა ბერთა;

და მოიშორვა კაეშანი, დათმოზავე შეაერთა.

894

რა შეატყო მოჯობება მან, სევდისა მუფარახმან,
 განანათლა პირი-ვარდი სიხარულმან დაუსახმან,
 ცნობიერთა დასტაქარმან, უცნობოთა ოხრვა-ახმან;
 და ცნობიერი სიტყვა უთხრა უცნობოსა რასმე მზრახმან.

895

შე-რასმე-ჰყვეს საუბარსა, სიტყვა ჰკადრა არ-მალული:
 „ერთსა რასმე მოგახსენებ, გამიცხადე დაფარული:
 ეგე სამხრე მისეული, შენ გაჩნია ვისგან წყლული,
 და რაგვარ გიყვარს, რაგვარ გიღირს? თქვი, დავილო მერმე სული“.

896

მან უთხრა: „სახე რა გითხრა მის უსახოსა სახისა!
 ესეა ჩემი სიცოცხლე, ჩემი მომცემი ახისა,
 მჯობი ყოვლისა სოფლისა, წყლისა, მიწისა და ხისა;
 და არ-სასმენლისა მოსმენა არს უმჟავესი წმახისა“.

897

ავთანდილ უთხრა: „ვლამოდი მართ მაგისისა თქმევასა;
 ან რათგან გითქვამს, პასუხსა გკადრებ და ნუ მეჭვ თნევასა:
 სჯობს ასმათისა არ-ლევა მაგა სამხრისა ლევასა,
 და ამაღ არ გიქებ საქმისა უარესისა რჩევასა.“

898

„სამხრე გაბია ოქროსა, ოქრომჭედლისა დნობილი,
 უსაკო და უსულო, არ სიტყვიერი, ცნობილი;
 აღარად გინდა ასმათი, - ნახე მართალი ბრჭობილი! -
 და პირველ, გლახ, მისი ნაჭვრეტი, თვით მერმე შენი ღობილი.“

899

„თქვენს შუა მქმნელი საქმისა, შენგან ნახმობი დობისა,
 თქვენი შემყრელი მსახური, შენგან ღირს-ქმნილი ხმობისა,
 მისი გამზრდელი, გაზრდილი, მისთვის მიხდილი ცნობისა,
 და გლახ, დაგიგდია, არ ჰნახავ, შაბაშ მართლისა ბრჭობისა!“

900

მან უბრძანა: „რაცა გითქვამს, უმართლე ხარ მეტის-მეტად: საბრალოა ასმათ მისად მგონებლად და ჩემად მჭყრეტად; მე სიცოცხლე არ მეგონა, შენ მომესწარ ცეცხლთა შრეტად,

და რათგან დავრჩი, გვალე, ვნახოთ, თუცავე ვარ ჯერთცა რეტად“.

901

დაჰმორჩილდა. გაემართნეს ავთანდილ და ამირბარი;

ვერ მიგია ქება მათი, ვერა ქება საქებარი:

კბილნი - ვითა მარგალიტნი, ბაგე - ვარდი ნაპობარი.

და გველსა ხვრელით ამოიყვანს ენა ტკბილად მოუბარი.

902

ამას ეტყვის: „შენთვის დავსდებ გონებასა, სულსა, გულსა,

მაგრა შენცა ნუ აგრე ხარ, ნუ ინყლულე ახლად ნყლულსა;

არას გარგებს სწავლულება, თუ არა იქმ ბრძენთა თქმულსა:

და არ იხმარებ, რას ხელსა ჰხდი საუნჯესა დაფარულსა?

903

„არას გარგებს შეჭირვება, რომ სჭმუნვიდე, რა გერგების!

არ თუ იცი, უგანგებოდ არა კაცი არ მოკვდების?

მზისა შუქთა მომლოდინე ვარდი სამ დღე არ დაჭნების.

და ბედი, ცდა და... გამარჯვება, ღმერთსა უნდეს, მო-ცა-გხვდების“.

904

მოახსენა: „ეგე სწავლა ჩემთვის ყოვლად სოფლად ღირდეს, -

გონიერსა მწვრთელი უყვარს, უგუნურსა გულსა ჰგმირდეს, -

მაგრა რა ვქმნა, რაგვარ გავძლო, მეტის-მეტი რა მიმჭირდეს!

და შენცა გჭირან ჭირნი ჩემნი, არ მამართლო, არ მიკვირდეს?!

905

„ცვილსა ცეცხლის სიმხურვალე უგავს, ამაღ აენტების,

მაგრა წყალსა არსით ახლავს, თუ ჩავარდეს, და-ცა-შრტების;

რაცა ვისცა საქმე თვით სჭირს, სხვათათვისცა ევარგების,

და თავიდაღმა რად არ იცი, ჩემი გული რაგვარ დნების!“

მკობა ტარიელისაგან ლომ-ვეფხის დახმობისა

906

„რა წამეკიდა, ყველაი წვრილად გიამბო ენითა,
 მერმელა გაბრჭევ მართალი მაგა გულითა ბრძენითა;
 შენ მოგელოდი, მიმჭირდა მოლოდინითა შენითა,
 და ქვაბს ველარ გავძელ, მინდორთა მოვლა მომინდა ცხენითა.

907

„იმა ქედსა გარდავადეგ, იგი შამბნი მომეარნეს;
 ერთი ლომი, ერთი ვეფხი შეეკრბეს, ერთად შეიყარნეს,
 ჰგვანდეს რათმე მოყვარულთა, მათი ნახვა გამეხარნეს,
 და მათ რა უყვეს ერთმანერთსა, გამიკვირდეს, შემეზარნეს.

908

„ქედსა გარდავდეგ, ლომ-ვეფხნი მოვიდეს ერთგან რეზულნი, -
 სახედ ვამსგავსე მიჯნურთა, ცეცხლნი დამევესნეს დეზულნი, -
 შეიყარნეს და შეიბნეს, იბრძოდეს გამწარებულნი,
 და ლომი სდევს, ვეფხი მიურბის, იყვნეს არ ჩემგან ქებულნი.

909

„პირველ ამოდ ილალობეს, მერმე მედგრად წაიკიდნეს:
 თვითო ტოტი ერთმანერთსა ჰკრეს, სიკვდილსა არ დაჰრიდნეს;
 გამოჰრიდა ვეფხმან გული, - დედათამცა გამოჰრიდნეს! -
 და ლომი მედგრად გაეკიდა, იგი ვერვინ დაამშვიდნეს.

910

ლომსა დავუგმე ნაქმარი, ვარქვი: «არა ხარ ცნობასა,
შენ საყვარელსა რად აწყენ? ფუ მაგა მამაცობასა!»
ხრმალ-გამონვდილი მივუხე, მივეც ლახვართა სობასა,
და თავსა გარდავჰკარ, მო-ცა-ვკალ, დავჰსსენ სოფლისა თმობასა.

911

„ხრმალი გავტყორცე, გარდვიჭერ, ვეფხი შევიპყარ ხელითა;
მის გამო კოცნა მომინდა, ვინ მწვავს ცეცხლითა ცხელითა;
მიღრინვიდა და მანყენდა ბრჭალითა სისხლთა მღვრელითა,
და ველარ გავუძელ, იგიცა მოვკალ გულითა ხელითა.

912

„რაზომსაცა ვამშვიდებდი, ვეფხი ვერა დავამშვიდე,
გავგულისდი, მოვიქნივე, ვჰკარ მინასა, დავანყვიდე;
მომეგონა, ოდეს ჩემსა საყვარელსა წავეკიდე;
და სული სრულად არ ამომხდეს, რას გიკვირს, რომ ცრემლსა
ვჰღვრიდე!

913

„აჰა, ძმაო, მითხრობია ჭირი ჩემი, რაცა მჭირდა;
სულთა დგმაცა არა მმართვეს, ასრე გასლვა რად გიკვირდა!
სიცოცხლესა გავეყარე, სიკვდილიცა დამიძვირდა“.
და ესე სიტყვა დაასრულა, ყმამან სულთქნა, ა-ცა-ტირდა.

914

ავთანდილცა მასთანავე ტიროდა და ცრემლსა ჰღვრიდა;
უთხრა: „დათმე, ნუ მოჰკვდები, გულსა სრულად ნუ დასჭრი, და!
ღმერთი მაგას მონყალებს, თუცა ჭირმან არ გაგრიდა;
და თუმც უნდოდით გასაყრელად, პირველ ერთად არ შეეყრიდა.

915

„სდევს მიჯნურსა ფათერაკი, სანუთროსა დაანავლებს,
მაგრა ბოლოდ ლხინსა მისცემს, ვინცა პირველ ჭირსა გასძლებს;
მიჯნურობა საჭიროა, მით სიკვდილსა მიგვაახლებს,
და გასწავლულსა გააშმაგებს, უსწავლელსა გაასწავლებს“.

ტარიელისაგან და ავთანდილისაგან ძვაბს
მისლვა და ასმათის ნახვა

916

იტირეს და გაემართნეს, ქვაბისაკე თავნი არნეს;
რა ასმათმან დაინახა, განალამცა გაეხარნეს!
მოეგება, მოტიროდა, ცრემლმან მისმან კლდენი ღარნეს,
და აკოცეს და ა-ცა-ტირდეს, კვლა ცნობანი ააჩქარნეს.

917

ასმათ თქვა: „ღმერთო, რომელი არ ითქმი კაცთა ენითა,
შენ ხარ სავსება ყოველთა, აგვავესებ მზეებრ ფენითა;
გაქო, ვით გაქო, რა გაქო, არ-საქებელო სმენითა!
და დიდება შენდა, არ მომკალ ამათთვის ცრემლთა დენითა!“

918

ტარიელ ეტყვის: „ჰე, დაო, მით ცრემლი აქა მდინია,
სანუთრო ნაცვლად გვატირებს, რაც ოდენ გაგვიცინია.
ძველი წესია სოფლისა, არ ახლად მოსასმინია.
და ვა შენი ბრალი, თვარა-და სიკვდილი ჩემი ღებინია!

919

„სნყუროდეს, წყალსა ვინ დაღვრის კაცი უშმაგო, ცნობილი?
მე თვალთა ჩემთა, მით მიკვირს, რად ვარ ცრემლითა
ლტობილი!
უწყლოობა ჰკლავს, წყალი სდის, აროდეს არ გახმობილი!
და ვა, წარხდა ვარდი პობილი, ვა, მარგალიტი წყობილი!“

920

ავთანდილსცა მოეგონა მისი მზე და საყვარელი;
იტყვის: „ჩემო, ვით ვეგები მე უშენოდ სულთა მდგმელი?
შენ არ გახლავ, ჩემი ჩემთვის სიცოცხლეა სანანელი,

და გოთხრამცა ვინ, რა მჭირს, ანუ რა ცეცხლი მწვავეს, როგორ
ცხელი!

921

„ვარდი ამას ვით იაზრებს: მზე მომშორდეს, არ დაეჭნეო,
ანუ ჩვენ, გლახ, რა გვერგების, რა ჩასვენდეს გორსა მზეო?
გულო, გიჯობს, გაუმაგრდე, თავი სრულად გაიკლდეო,
და ნუთუ მოგხვდეს ნახვა მისი, სულთა სრულად ნუ დაჰლეო“.

922

სული დაიღეს, დადუმდეს, ორთავე ცეცხლი სდებოდა;
ასმათი შეჰყვა, შევიდა, მათებრ სახმილი ჰგზებოდა,
დაუგო ტყავი ვეფხისა, რომელ კვლა მინყივ ჰგებოდა;
და ორნივე დასხდეს, უბნობდეს, რაცა მათ ეამებოდა.

923

მწვადი შეინვეს, შეიქმნა პურობა მსგავსი ჟამისა,
მუნ უპურობა პურობა, არ-სიდიადე ჯამისა,
მას შეეხვეწნეს: „ჭამეო“, ძალი არ ჰქონდა ჭამისა,
და დაცოხნის, ლუკმა გატყორცის, წონა ძლივ ჩანთქის დრამისა.

924

ამოა, რომე კაცი კაცს ამოსა ეუბნებოდეს!
მან გაუგონოს, რაცა თქვას, არ ცუდად ნაუხდებოდეს,
ცოტად ეგრეცა დაუვსებს, ცეცხლი რაზომცა სდებოდეს.
და დიდი ლხინია ჭირთა თქმა, თუ კაცსა მოუხდებოდეს.

925

მას ღამესა ერთგან იყვნეს იგი ლომნი, იგი გმირნი,
იუბნეს და გააცხადნეს თავ-თავისად მათნი ჭირნი.
რა გათენდა, კვლა დაიწყეს საუბარნი სიტყვა-ხშირნი;
და ერთმანერთსა გაუგონნეს ფიცნი პირველ დანაპირნი.

შოთა რუსთაველი

926

ტარიელ ეტყვის: „რად უნდა სიტყვისა თქმა მრავალისა?
 რაცა შენ ჩემთვის გიქმნია, ღმერთი მზღველია ვალისა;
 კმა ზენაარი ზენარად, არ ნაქმარია მთრვალისა,
 და არ-დავინყება, მოყვრობა მოყვრისა წარმავალისა.

927

„ან შემხვენე, ნუ დამწვავ კვლა წვითა უცხელესითა;
 მე რომე ცეცხლი მედების, არ ნაგზებია კვესითა.
 ვერ დამშრეტ, შენცა დაინვი სოფლისა ქმნისა წესითა,
 და წადი, დაბრუნდი, შეიქეც მუნითვე, შენი მზე სით ა.

928

„ვინ დამბადა, განკურნება ჩემი უჩანს მასცა ძნელად,
 ვისცა გესმის, გაიგონეთ, მით გაჭრილვარ ხელი ველად;
 რაცა ჰმართებს გონიერთა, ერთხელ ვიყავ მეცა მქმნელად,
 და ან ნობათი ხელობისა მომხვდომია, მით ვარ ხელად“.

929

ავთანდილ ეტყვის: „რა გითხრა პასუხი მაგა თქმულისა?
 შენვე სთქვი ეგე სიტყვაო კაცისა ბრძნად სწავლულისა:
 ღმერთსამცა ვით არ შეეძლო კვლა განკურნება წყლულისა?
 და იგია მზრდელი ყოვლისა დანერგულ-დათესულისა!

930

„ღმერთსამცა ესე რად ექმნა, ეგეთნი დაებადენით,
 არლა შეგყარნა, გაგყარნა, ხელი გქმნა ცრემლთა დადენით!
 სდევს ფათერაკი მიჯნურსა, განჭვრიტეთ, გაციადენით,
 და თქვენ ერთმანერთსა არ მიჰხვდეთ, მე სულნი ამომხადენით!

931

„ნეტარ, მამაცი სხვა რაა, არ გაძლოს, რაცა ჭირია!
 ჭირსა გადრეკა რად უნდა, რა სასაუბრო პირია!
 ნუ გემის, ღმერთი უხვია, თუცა სოფელი ძვირია,
 და რაცა მიწვრთიხარ, ინვართე; გკადრო, უწვრთელი ვირია.

„თუ რა გესმის, გაიგონე, ესე კმარის სწავლა სწავლად;
ჩემსა მზესა დავეთხოვე თქვენს წინაშე წამოსავლად,
მოვახსენე: «რათგან ჩემი შეუქმნია გული ავლად,

და ვერას ირგებ, არ დავდგები, სხვა ვიუბნო რალა მრავლად?»

„მან მიბრძანა: «მაღლიერ ვარ, კარგად ხარ და მამაცურად,
შენგან მისსა გავლენასა მე დავიჩინ სამსახურად».

მისის კითხვით წამოსრულვარ, არ მთრვალურად, არ მახმურად,

და ან შევიქცე, რა ვუამბო? - «რად მოხველო ჯაბან-
ხრდლურად?»

„მაგ საუბარსა ესე სჯობს, ისმინე ჩემი თხრობილი:

მქმნელი საქმისა ძნელისა კაციმცა იყო ცნობილი;

ვერას ვერ შეიქმს ნაყოფსა ვარდი უმზეოდ ჭნობილი.

და შენ ვერას ირგებ, მე გარგებ, ძმა ძმისა უნდა ძმობილი!

„სადაცა გნადდეს, მუნ იყავ მითვე წესითა მაგითა,

გნადდეს - გულითა ბრძენითა, გნადდეს - ცნობითა შმაგითა;

მაგა ქცევითა ტურფითა, ანაგებითა ნაგითა,

და ოდენ გამაგრდი, არ მოჰკვდე, არ დასდნე ცეცხლთა დაგითა.

„ამის მეტსა არას გნუკვე: ნელინადსა ერთსა მსგეფსსა

აქა ქვაბსავ მომნახვიდე მე, ამბავთა ყოვლგნით მკრეფსა;

ამა ჟამსა ნიშნად მოგცემ, დროსა ამას ვარდ-იეფსა,

და ვარდთა ნახვა გაგაკრთობდეს, მართ ვითამცა ძალი ყეფსა.

„ამა დროსა გარდავსცილდე, აქა ქვაბსავ არ მოვიდე,

ცან, ცოცხალი არ თურე ვარ, უღონიოდ მოვკვდი კიდე;

ეს ამისად ნიშნად კმარის, შენ თუ ჩემთვის ცრემლსა ჰღვრიდე,

და მაშინ გნადდეს - იხარებდი, გნადდეს - ჭმუნვა გაადიდე.

938

„ან რაცა გკადრე, ამისთვის ნუთუ შენ იყო მჭმუნავი!
მოგშორდები და არ ვიცი, თუ ცხენი დამცემს, თუ ნავი;
არ, უთქმელობა არ ვარგა, არ პირუტყვი ვარ მჩმუნავი,
და არ ვიცი, ღმერთი რას მიზამს, ანუ ცა მიწყვი მპრუნავი“.

939

მან უბრძანა: „აღარ განყენ, არცა სიტყვა გამეტადდეს,
არ მომისმენ, რაზომიცა საუბარი მიდიადდეს;
თუ არ მოგყვეს საყვარელი, შენ მას მიჰყევ, რაცა სწადდეს,
და ბოლოდ ყოვლი დამალული საქმე ცხადად გამოცხადდეს.

940

„რა დაიჯერო, მაშინ სცნა ჩემთა საქმეთა ძნელობა;
ჩემთვის ყველაი სწორია, გაჭრა და გაუჭრელობა;
შენ რაცა გითქვამს, მაგას ვიქმ, მრჯის რაზომც გინდა ხელობა,
და უშენოდ მომხვდეს, რაღა ვქმნა, არ დია დღეთა გრძელობა!“

941

საუბარი გარდანყვიდეს, დააპირეს ესე პირი;
ცხენსა შესხდეს, მოიარეს, თვითო მოკლეს ველს ნადირი;
შემოიქცეს, აატირეს გული, კვლაცა ანატირი,
და ხვალ გაყრისა გონებამან სხვა უმატა ჭირსა ჭირი.

942

ლექსთა მკითხველნო, თქვენიცა თვალი ცრემლისა
მღვრელია!
გულმან, გლახ, რა ქმნას უგულოდ, თუ გული გულსა ელია?!
მოშორება და მოყვრისა გაყრა კაცისა მკლველია,
და ვინცა არ იცის, არ ესმის, ესე დღე როგორ ძნელია!

943

დილა გათენდა, შესხდეს და მას ქალსა გაესალამნეს.
ტარიელ, ასმათ, ავთანდილ თვალთაგან ცრემლნი დალამნეს;
სამთავე ღანვთა ალამნი არღანის ფერად ალამნეს,
და მათ ლომთა, მიწყვი მხეც-ქმნილთა, თავნი მხეცთავე ალამნეს.

ქვაბი ჩავლეს და წავიდეს ზახილით ცრემლთა მდენანი,
 ასმათ ტირს, მოთქვამს: „ჰე ლომნო, ვისნი ვით მოგთქმენ ენანი!
 მზემან დაგწვნა და დაგდაგნა ცისა მნათობნი ზენანი,

და ვა ჭირნი ჩემნი ეზომნი! ვა სიცოცხლისა თმენანი!“

მათ ყმათა, მუნით წასრულთა, იგი დღე ერთგან იარეს,
 ზღვის პირს მივიდეს, მუნ დადგეს, არ ხმელთა არე იარეს,
 არ გაიყარნეს მას ლამე, კვლა ცეცხლი გაიზიარეს,
 და ერთმანერთისა შორს ყოფნა იტირეს, იმგლოვიარეს.

ტარიელს ეტყვის ავთანდილ: „რუ გახმა ცრემლთა დენისა!
 რად მოიშორვე შენ ფრიდონ, მომცემი მაგა ცხენისა?
 მუნით იცნობის ამბავი, ღონე მის მზისა ლხენისა,
 და ან მე მუნ მივალ, მასწავლე გზა ძმად-ფიცისა შენისა“.

ტარიელ სიტყვით ასწავლის მხარსა ფრიდონის გზისასა,
 მართ გააგონა, რაც ოდენ შეეძლო ძალსა თქმისასა:
 „აღმოსავლეთით წადიო, პირსა იარე ზღვისასა,
 და თუ ჰნახო, ჩემი უამბე, გკითხავს ამბავსა ძმისასა“.

თხა მოკლეს და მიითრიეს, ცეცხლი შექმნეს ზღვისა პირსა,
 სვეს და ჭამეს, რაცა ჭამა შეჰფეროდა მათსა ჭირსა;
 მას ლამესა ერთად იყვნეს, ერთგან მიწვეს ხეთა ძირსა.

და ვჰგმობ მუხთალსა სანუთროსა, ზოგჯერ უხვსა, ზოგჯერ
 ძვირსა.

ცისკრად ადგეს გასაყრელად, ერთმანერთსა მოეხვივნეს;
 მაშინ მათგან ნაუბარნი, დადნეს, ვინცა მოისმინეს;
 თვალთათ, ვითა წყაროს თვალთ, ცრემლი ველთა მოადინეს,

და დიდხან იდგეს შეჭლობილნი, მკერდი მკერდსა შეარკინეს.

950

გაიყარნეს ტირილითა, პირსა ხოკით, თმათა გლეჯით,
ერთი აღმა, ერთი ჩაღმა, უგზოდ ვლიდეს შამბთა ეჯით;
ვირე უჩნდათ ერთმანერთი, იზახდიან პირსა ბღნეჯით;
და იგი ნახნეს დაღრეჯილნი, მზე დაიღრეჯს მათის ღრეჯით.

წასლვა ავთანდილისაგან ფრიდონისასა

951

ვა, სოფელო, რაშიგან ხარ, რას გვაბრუნებ, რა ზნე გჭირსა!
ყოველი შენი მონდობილი ნიადაგმცა ჩემებრ ტირსა!
სად წაიყვან სადაურსა, სად აღუფხვრი სადით ძირსა?!

და მაგრა ღმერთი არ გასწირავს კაცსა, შენგან განაწირსა.

952

ავთანდილ მისი გაყრილი ტირს, ხმა მისწვდების ცათამდის,
იტყვის, თუ: „ღვარი სისხლისა კვლაცა მდენია, კვლაცა მდის;
ან აგრე გაყრა ძნელია, ვით მაშინ შეყრა და-ც-ამდის.

და კაცი არ ყველა სწორია, დიდი ძეს კაცით კაცამდის“.

953

ველს მაშინ მხეცნი ძლებოდეს სისხლითა მუნ ნატირითა;
ვერ დაივსებდა სახმილსა, ინვის ცეცხლითა ხშირითა;
კვლა თინათინის გონება ავსებს უფროვე ჭირითა;

და ბაგეთათ ვარდსა ანათობს ბროლი ძონისა ძირითა.

954

ვარდი ჭნებოდა, ღრებოდა, ალვისა შტო ირხეოდა;
ბროლი და ლალი გათლილი ლაჟვარდად გარდიქცეოდა;
გამაგრებოდა სიკვდილსა, ამისთვის არ უმხნეოდა;

და იტყვის, თუ: „ზნელი რას მიკვირს, რათგან დაგაგდე, მზეო, და!“

955

მზესა ეტყვის: „მზეო, გიტყვი თინათინის ღანვთა დარად,
შენ მას ჰგავ და იგი შენ გგავს, თქვენ ანათობთ მთად და ბარად;
ხელსა მალხენს ნახვა შენი, ამად გიჭვრეტ არ-დამცთარად,
და მაგრა ჩემი რად დააგდე გული ცივად, გაუთბარად?

956

„თუ ერთისა მოშორვება მზისა ზამთრის გაგვამცივნებს,
მე, გლახ, ორნი დამიყრიან, გული ამად რად არ ივნებს?
მაგრა კლდესა არა შესწონს, არაოდეს არ იმტკივნებს;
და წყლულსა დანა ვერა ჰკურნებს, გაჰკვეთს, ანუ გაამსივნებს“.

957

მიმავალი ცასა შესტირს, ეუბნების, ეტყვის მზესა:
„აჰა, მზეო, გეაჯები შენ, უმძლესთა მძლეთა მძლესა,
ვინ მდაბალთა გაამაღლებ, მეფობასა მისცემ, სვესა,
და მე ნუ გამყრი საყვარელსა, ნუ შემიცვლი ღამედ დღესა!

958

„მო, ზუალო, მომიმატე ცრემლი ცრემლსა, ჭირი ჭირსა,
გული შავად შემიღებე, სიბნელესა მიმეც ხშირსა,
შემომყარე კაეშანი, ტვირთი მძიმე ვითა ვირსა,
და მას უთხარ, თუ: «ნუ გასწირავ, შენია და შენთვის ტირსა».

959

„ჰე მუშთარო, გეაჯები შენ, მართალსა ბრჭესა, ღმრთულსა,
მო და უყავ სამართალი, გაებრჭობის გული გულსა;
ნუ ამრუდებ უმართლესსა, ნუ ნაიწყმედ ამით სულსა!
და მართალი ვარ, გამიკითხე! რად მანწყულე მისთვის წყლულსა?

960

„მოდ, მარხო, უწყალოდ დამჭერ ლახვრითა შენითა,
შე-ცა-მღებე და შემსვარე წითლად სისხლისა დენითა,
მას უთხრენ ჩემნი პატიჟნი, მას გააგონენ ენითა,
და როგორ გასრულვარ, შენ იცი, გული არღა არს ლხენითა.

„მოდო, ასპიროზ, მარგე რა, მან დამწვა ცეცხლთა დაგითა,
ვინ მარგალიტსა გარეშე მოსცავს ძონისა ბაგითა;
შენ დააშვენებ კეკლუცთა დაშვენებითა მაგითა,

და ვისმე, გლახ, ჩემებრ დააგდებ, გაჰხდი ცნობითა შმაგითა.

„ოტარიდო, შენგან კიდე არვის მიგავს საქმე სხვასა:
მზე მაბრუნვებს, არ გამიშვებს, შემიყრის და მიმცემს წვასა;
დაჯე წერად ჭირთა ჩემთა, მეღნად მოგცემ ცრემლთა ტბასა,
და კალმად გიკვეთ განლობილსა ტანსა ჩემსა ვითა თმასა.

„მო, მთვარეო, შემობრალე, ვილევი და შენებრ ვმჭლდები,
მზე გამავსებს, მზევე გამლევს, ზოგჯერ ვსხვლდები, ზოგჯერ
ვწვლდები;

მას უამბენ სჯანი ჩემნი, რა მჭირს, ანუ როგორ ვბნდები,

და მიდი, უთხარ, ნუ გამწირავს, მისი ვარ და მისთვის ვკვდები.

„აჰა, მმონმობენ ვარსკვლავნი, შვიდნივე მემონმებიან:
მზე, ოტარიდი, მუშთარი და ზუალ ჩემთვის ბნდებიან,
მთვარე, ასპიროზ, მარიხი მოვლენ და მონმად მყვებიან.

და მას გააგონენ, რანიცა ცეცხლნი უშრეტნი მდებიან“.

ან გულსა ეტყვის: „ვითამცა გდის ცრემლი, არ გაგხმობია,
რას გარგებს მოკლვა თავისა? ეშმა ძმად თურე გძმობია;
მეც ვიცი, ჩემსა ხელ-მქმნელსა თმად ყორნის ბოლო სთმობია,

და მაგრა თუ ჭირსა არ დასთმობ, ლხინი რა დასათმობია!

„თუ დავრჩეო, ესე მიჯობს, - სიცოცხლისა იტყვის თუსა, -
ნუთუ მომხვდეს ნახვა მზისა, ნუ ვიზახი მიწყვი უსა“.

მიიმღერის ხმასა ტკბილსა, არ დასწყევდდის ცრემლთა რუსა,

და მისსა ხმასა თანა ხმაცა ბულბულისა ჰგვანდის ბუსა.

967

რა ესმოდის მღერა ყმისა, სმენად მხეცნი მოვიდიან,
 მისვე ხმისა სიტკობოსაგან წყლით ქვანიცა გამოსხდიან,
 ისმენდიან, გაკვირდიან, რა ატირდის, ატირდიან;
 და იმღერს ლექსთა საბრალოთა, ღვარისაებრ ცრემლნი სდიან.

968

მოვიდიან შესამკობლად ქვეყნით ყოვლნი სულიერნი:
 კლდით ნადირნი, წყალშიგ თევზნი, ზღვით ნიანგნი, ცით
 მფრინველნი,
 ინდო-არაბ-საბერძნეთით, მაშრიყით და მალრიბელნი,
 და რუსნი, სპარსნი, მოფრანგენი და მისრეთით მეგვიპტელნი.

მისლვა ავთანდილისაგან ფრიდონისასა

969

ყმა მტირალი სამოცდათ დღე ზღვისა პირსა მივა გზასა;
შორით ნახნა, მენავენი მოდიოდეს შიგან ზღვასა;
მოიცადა, ჰკითხა: „ვინ ხართ, თქვენ ამისა გნუკევ თქმასა,

და ეს სამეფო ვისი არის, ან ჰმორჩილობს ვისსა ხმასა?“

970

მათ მოახსენეს: „ტურფაო სახით და ანაგებითა,
გვეუცხოვე და გვეკეთე, მით გეუბნებით ქებითა;
აქამდის მზღვარი თურქთაა, მომზღვრეა ფრიდონ

მზღვრებითა;

და ჩვენცა ვისნი ვართ, გიამბობთ, თუ ჭვრეტით არ დავბნდებითა.

971

„ნურადინ ფრიდონ მეფეა ამა ქვეყნისა ჩვენისა,
მოყმე მხნე, უხვი, ძლიერი, ფიცხლად მომზღვრომი ცხენისა;
ვნება არავის არ ძალ-უც მის მზისა ოდნად მშვენისა,

და იგია ჩვენი პატრონი, მსგავსი ცით შუქთა მფენისა“.

972

ყმამან უთხრა: „ძმანო ჩემნო, კარგთა კაცთა გარდგეკიდე;
მე მეფესა თქვენსა ვეძებ, მასწავლეთ, თუ სით წავიდე,
რა ვიარო, ოდეს მივალ, ან გზასა აქვს რა სიდიდე?“

და მენავეთა უწინამძღვრეს, არ დააგდეს ზღვისა კიდე.

973

მოახსენეს: „ესე გზაა მულღაზანზარს მიმავალი,
მუნ დაგზვდების მეფე ჩვენი მშვილდ-ფიცხელი, მახვილ-ხრმალი;
აქადაღმა ათ დღე მიხვალ ნაკვთად სარო, ფერად ლალი;
და ვა, რად დაგვწვენ უცხო მ უცხო, რად მოგვიდევ ცეცხლებრ ალი!“

974

ყმამან უთხრა: „მიკვირს, ძმანო, რად ხართ ჩემთვის გულ-
მოკლულნი,
ანუ ეგრე ვით გეკეთნეს ზამთრის ვარდნი ფერ-ნაკლულნი!
თქვენმცა მაშინ გენახენით, ლაღნი ვსხედით, არ საპყრულნი!
და ჩვენნი მჭვრეტნი დავაშვენით, ჩვენგან სხდიან მხიარულნი“.

975

კაცნი წავიდეს; დაბრუნდა ყმა გზასა თავის-წინასა,
ვისი ჰგავს ტანი საროსა და ვისი გული რკინასა;
მიაცორვებს და მიუბნობს, მოსთქვამს მისსავე ლხინასა,
და ნარგისნი ქუხან, ცრემლსა წვიმს, ჩარცხის ბროლსა და მინასა.

976

ვინცა გზას ნახნის უცხონი, ჰმსახურებდიან, ჰყმობდიან,
მოვიდოდიან საჭვრეტლად, მას ზედა სტრფიალობდიან,
ეძნელებოდის გაშვება, გაყრასა ძლივ დასთმობდიან,
და გზის ყოლაუზი მისციან, ჰკითხის რა, უამბობდიან.

977

მულღაზანზარს მიეახლა, ადრე დაღევს გზასა გრძელსა;
მინდორს ნახსა სპა ლაშქართა და ნადირთა ჰგვანდეს მსრველსა,
ყოვლგნით ალყა შემოეკრა, მოსდგომოდეს გარე ველსა,
და ისვრიან და იზახიან, მხეცთა სჭრიან ვითა მჭელსა.

978

კაცი ემთხვია; მას ჰკითხა ამბავი მის ლაშქარისა,
უბრძანა: „ისი ვისია ხმა ზათქისა და ზარისა?“
მან უთხრა: „ფრიდონ ხელმწიფე, მეფე მულღაზანზარისა,
და იგი ნადირობს, შეუკრავს ნაპირი ველ-შამბზარისა“.

მათ ლაშქართაჲე ნავიდა მით უსახოთა ქცევითა,
 გამხიარულდა; შვენება მის ყმისა ვთქვიმცა მე ვითა!
 მისთა გამყრელთა დააზრობს, შემყრელთა დასწვავს მზე ვითა,
 და ნახვა მჭვრეტელთა ახელებს, ტანი ლერწამობს რხევითა.

980

მათ ლაშქართა ყოლბსა შუა ორბი სითმე გარდმოფრინდა;
 ყმამან ცხენით შეუტივა, გაამაყდა, არ შეშინდა,
 შესტყორცა და ჩამოაგდო, დაეცა და სისხლი სდინდა,
 და გარდახდა და ფრთენი დასჭრნა, წყნარად შეჯდა, არ აქშინდა.

981

იგი რა ნახეს მესროლთა, სროლასა მოეშლებოდეს,
 ალყა დაშალეს, მოვიდეს, მოეხვეოდეს, ბნდებოდეს,
 იქით და აქათ უვლიდეს, ზოგნი უკანა ჰყვებოდეს,
 და ვერცა ჰკადრებდეს: „ვინ ხარო“, ვერცა რას ეუბნებოდეს.

982

მინდორსა შიგან გორი დგა, ფრიდონ მას ზედა დგებოდა;
 ღირსნი მას თანა სროლასა ორმოცი კაცი ჰხლებოდა;
 მუნ დაემართა ავთანდილ, მას თანა ყოლბი ჰყვებოდა.
 და ფრიდონს უკვირდა: „რა ქმნესო“, მისთა სპათათვის წყრებოდა.

983

ფრიდონ მონა გამოგზავნა: „ნა, ნახენო ისი სპანი,
 რა ქმნეს, ალყა რად მოშალეს, სად წადიან ვითა ბრმანი?“
 მონა ფიცხლად მოეგება, ნახა სარო, მორჩი ტანი,
 და დადგა, თვალნი გაურეტდეს, დაავინყდეს სიტყვის თქმანი.

984

ავთანდილ ცნა, თუ: „ისია მოამბედ ჩემად რებული.
 - ნა, ჰკადრე შენსა პატრონსა ეს ჩემი დავედრებული:
 ვარ უცხო ვინმე ღარიბი, სამყოფთა მოშორვებული,
 და ძმად-ფიცი ტარიელისი, თქვენს წინა მომგზავრებული».

985

მონა წავიდა ფრიდონის თხრობად ამბისა მისისად,
 უთხრა: „მზე ვნახე მოსრული, ჩანს მანათობლად დღისისად;
 ვაზრობ, იგიცა დაშმაგდენ, თუ ბრძენთა ნახონ ისი სად;
 და «ვარ ძმად ტარიელისი შეყრად ფრიდონის მქისისად“ „.

986

რა ტარიელ მოისმინა, ფრიდონს ქირი უსუბუქდა,
 თვალთათ ცრემლნი გარდმოსცვივდეს, გული უფრო აუჩუქდა,
 მონაქროლმან ვარდი დაზრა, წამწამთაგან ბუქი ბუქდა;
 და შეიყარნეს, ერთმანერთი მათგან იქო, არ გაუქდა.

987

ფიცხლად ჩავლო იგი ქედი, ჩაეგება ფრიდონ წინა;
 რა შეხედნა, მან ესე თქვა: „თუ არ მზეო, ისი ვინ ა?“
 მას ჰმეტობდა, რაცა ქება მონისაგან მოესმინა;
 და ერთმანერთსა გარდაუხდეს, ლხინმან ცრემლი აფრქვევინა.

988

მოეხვივნეს ერთმანერთსა, უცხოობით არ დაჰრიდონ;
 თვით უსახოდ ფრიდონს ყმა და მოეწონა ყმასა ფრიდონ;
 რა მჭვრეტელთა იგი ნახონ, მზე მათთანა გააფლიდონ,
 და მომკალ, ბაზარს სხვა მათებრი ივაჭრონ რა, ან გაყიდონ.

989

ფრიდონისებრნი მოყმენი ვინა ვინ ვით ეგებიან!
 მაგრა მას ახლვან ქებანი, მართ მეტი არ მიხვდებიან;
 მზე უჩინო იქმს მნათობთა, რა ახლოს შეიყრებიან,
 და დღისით ვერ ნათობს სანთელი და ღამით შუქნი ჰკრთებიან.

990

ცხენთა შესხდეს, გაემართნეს, ფრიდონისსა მივლენ სრასა.
 დაიშალა ნადირობა, მოეშალნეს მხეცთა სრვასა;
 ავთანდილის ჭვრეტად სპანი იქი-აქათ იქმენ ჯრასა,
 და თქვეს: „ასეთი ხორციელი შეუქმნია, ნეტარ, რასა!“

ყმა ფრიდონს ეტყვის: „ისწრაფვი, ვიცი, ამბისა თხრობასა,
გიაშბო, ვინ ვარ, სით მოვალ, ვინათგან ჰლამი ცნობასა,
და ანუ სით ვიცნობ ტარიელს, ანუ რად ვიტყვი ძმობასა,
და იგი ძმად მიხმობს, ძმა ხარო, თუცა ძლივ ღირს ვარ ყმობასა.

„მე ვარ ყმა როსტან მეფისა, მოყმე არაბეთს ზრდილობით,
დიდი სპასპეტი, სახელად მიხმობენ ავთანდილობით,
და ძე დიდებულთა დიდ-გვართა, ზრდილი მეფეთა შვილობით,
და საკრძალავი და უკადრი, მყოფი არვისგან ცილობით.

„დღესა ერთსა მეფე შეჯდა, ნადირობას გამოვიდა;
მინდორს ვნახეთ, ტარიელ ჯდა, ცრემლთა ღვრიდა, ველთა
რწყვიდა,
გაგვიკვირდა, გვეუცხოვა, ვანვიეთ და არ მოვიდა,
და ჩვენ გვეწყინა, არ ვიცოდით, მას თუ ცეცხლი რაგვარ სწვიდა.

„მეფემან სპანი შეპყრობად შეუზახნა და წყრებოდა;
მან უჭირველად დახოცნა, ომი არ მისჭირდებოდა,
ზოგთა მხარ-თეძო დაჰლენა და ზოგთა სული ჰხდებოდა;
და მუნლა ცნეს, ეტლი მთვარისა რომე არ დაბრუნდებოდა.

„მათ სპათაგან ვერ-შეპყრობა ცნეს მეფეთა მეტად მწყრალთა,
თვით შესხდეს და შეუტივეს ამაყთა და არას მკრთალთა.
რა ტარიელ მეფე იცნა, მუნლა დაჰკრთა მათთა ხრმალთა,
და ცხენსა მისცნა სადავენნი, დაგვეკარგა წინა თვალთა.

„ვძებნეთ და კვალი ვერ ვპოვეთ, დავსწამეთ ეშმაურობა.
მეფე დაჭმუნდა, დაშალა სმა, ნადიმობა, პურობა.
მე ვერლა გავძელ მისისა ამბისა ვერ-დასტურობა,
და გამოვიპარე საძებრად: მწვიდა ცეცხლისა მურობა.

997

„იგი ვძებნე წელსა სამსა, არ ვიამე არცა ძილი.
მათ მასწავლეს, ხატაელნი ვნახენ მისგან და კოდილი;
ვპოვე ვარდი მოყვითანო, შუქ-მკრთალი და ფერ-მიხდილი,
და შემიტკობ და შემიყვარა, ვითა ძმა და ვითა შვილი.

998

„ქვაბნი წაუხმან დევთათვის, სრულად გამესისხლებია;
მუნ ასმათ ახლავს მარტოსა, სხვა არვინ უახლებია;
მას მუდამ ძველი ცეცხლი სწავს, არ ახალ, არ ახლებია,
და ვა ჰმართებს მისსა გაყრილსა, შავი ხლა თავსა ჰხლებია.

999

„ქალი მარტო ქვაბსა შიგან ზის მტირალი, ცრემლ-ნანთომი;
ყმა ნადირსა უნადირებს, ლომის ლეკვსა ვითა ლომი,
მიართმევს და იმით არჩენს იგი, ერთგან ვერ-დამდგომი,
და მისგან კიდე სანახავად არა უნდა კაცთა ტომი.

1000

„მე უცხოთა უცხომ მანატრა მოსმენა სანატრელისა,
მითხრა ამბავი მისი და მისისა სასურველისა.
რა ჭირნი დათმნა, ვერ იტყვის ან ენა ესე ხელისა,
და ჰკლავს სურვილი და ვერ-ჭვრეტა მისისა დამმარხველისა.

1001

„ვითა მთვარე დაუდგრომლად იარების, არ დადგების;
მასვე ცხენსა შენეულსა ზის, აროდეს გარდახდების;
არას ნახავს პირ-მეტყველსა, ვით ნადირი კაცთა ჰკრთების.
და ვა მე, მისსა მგონებელსა, ვა მას, ვინცა მისთვის კვდების!

1002

„მის ყმისა ცეცხლი მედების, ვტირი ცრემლითა ცხელითა;
შემებრალნეს და გაეშმაგდი, გავხე გულითა ხელითა;
მომინდა მისთა წამალთა ძებნა ზღვითა და ხმელითა;
და შევიქეც, ვნახენ მეფენი, მყოფნი გულითა ბნელითა.

1003

„დავეთხოვე და გამიწყრა, მეფე მიეცა ჭმუნვასა.
დავყარენ ჩემნი ლაშქარნი, მით იძახიან მუნ ვასა;
გამოვეპარე, დავეხსენ სისხლისა ცრემლთა წურვასა,
და ან ვეძებ მისთა ნამალთა, ვიქმ იქით-აქათ ბრუნვასა.

1004

„შენი მან მითხრა ამბავი, მისგან ძმობისა შენისა,
ან მიპოვნიხარ უებრო, შენ - საქებარი ენისა;
გამომირჩიე, სით მიჯობს ძებნა მის მზისა ზენისა,
და მისთა მჭვრეტელთა ლხინისა, ვერ-მჭვრეტთა ამაზრზენისა“.

1005

ან ფრიდონ იწვის სიტყვითა მის ყმისა ნაუბართა;
ორნივე სწორად მოთქმიდეს მოთქმითა საქებართა,
გულ-ამოსკვნილნი გულითა ტირან ვერ-დამთმობართა,
და მუნ ვარდსა წყლითა ცხელითა რწყვენ ტევრთა საგუბართა.

1006

ლაშქართა შიგან შეიქმნა ხმა ტირილისა დიდისა,
ზოგთაგან ხოკა პირისა, ზოგთაგან სრევა რიდისა.
ფრიდონ ტირს, მოთქვამს ხმა-მაღლად, გაყრილი წლისა
შვიდისა:

და „უხანობა და სიცრუევე, ვა, სანუთროსა ფლიდისა!“

1007

ფრიდონ მოთქვამს: „რა შეგასხა, ვერ-საქებო, ვერ-სათქმელო!
ხმელთა მზეო, სამყაროსა მზისა ეტლთა გარდამსმელო,
მოახლეთა სალხინოო, სიცოცხლეო, სულთა მდგმელო,
და ცისა ეტლთა სინათლეო, დამწველო და დამანთქმელო!

1008

რა მოგეშორვე, მას აქათ სიცოცხლე მომძულვებია;
თუცა შენ ჩემად არა გცალს, მე შენთვის მომსურვებია;
შენ უჩემობა ლხინად გიჩნს, მე დია მიმჭირვებია,
და ოხერ სიცოცხლე უშენოდ, სოფელი გამარმებია!“

1009

ფრიდონ თქვნა ესე სიტყვანი მოთქმითა შვენიერითა;
 სული დაიღეს, დადუმდეს, მივლენ არ თურე მღერითა.
 ავთანდილ მჭვრეტთა აშვენებს ტურფითა აერ-ფერითა,
 და მელნისა ტბათა მიჯარვით ბურავს გიშრისა ჭერითა.

1010

ქალაქს შევიდეს, მუნ დაჰხვდა სრა მოკაზმული სრულითა,
 სახელმწიფოთა ყოვლითა გასაგებლითა სრულითა;
 მონანი ტურფად მოსილნი წესითა იყვნეს რულითა!
 და შეჭვრფინვიდიან ავთანდილს გულითა სულ-წასრულითა.

1011

შევიდეს და დიდი შექმნეს ჯალაბობა, არ ხალვათი:
 იქით-აქათ დიდებულნი წარიგებით ათჯერ ათი;
 თვით ორნივე ერთგან დასხდეს; ვინმცა ვით თქვა ქება მათი!
 და ბროლ-ბადახშსა აშვენებდა ზოგან მინა, ზოგან სათი.

1012

დასხდეს, შეიქმნა პურობა, გაამრავლებდეს მახალსა,
 უმასპინძლებდეს ავთანდილს, ვითა მზახალი მზახალსა,
 მოიღებდიან ჭურჭელსა ტურფასა, ახალ-ახალსა,
 და მაგრა მის ყმისა მჭვრეტელთა გული მიეცა, გლახ, ალსა.

1013

მას დღე სვეს, ჭამეს, გარდახდა ნადიმი მსმელთა დასისა.
 გათენდა, ბანეს ავთანდილ, რიცხვი ძეს მუნ ატლასისა,
 შესამოსელი შემოსეს დრაჰკინისა ბევრ-ათასისა,
 და შეარტყეს წელთა სარტყელი, დაუღებელი ფასისა.

1014

ყმამან დაყვნა დღენი რამე, თუცა ყოვნას ვერა სთმოხდა,
 ფრიდონს თანა ნადირობას გავიდის და თამაშობდა,
 სწორად ჰხოცდის შორს და ახლოს, თუ რას ხელსა მიაპყრობდა,
 და მისი სროლა მშვილდოსანსა ყველაკასა აწბილობდა.

1015

ყმა ფრიდონს ეტყვის: „გესმოდეს ჩემი ან მონახსენები:
 მე შენი გაყრა სიკვდილად მიჩს და მით თავსა ვევენები,
 მაგრა არა მცალს დღე-კრულსა, ცეცხლი მწვავს მოუთმენები,
 და გზა გრძელი, საქმე სასწრაფო მიც, დია დავეყენები.

1016

„მართალ არს, შენი გამყრელი თვალთათ თუ ცრემლსა
ღვრიდესა,
 დღეს წარუვალს ვერა ვარ, მით ცეცხლი სხვადა მწვიდესა;
 დგომა მგ ზავრისა ცთომაა, კარგსა იქმს, თავსა სწვრთიდესა;
 და სადა გინახავს იგი მზე, წამომყევ ზღვისა კიდესა“.

1017

ფრიდონ უთხრა: „დასაშლელი ჩემგან არა არ გეთხრობის;
 ვიცი, რომე აღარა გცალს, შენ ლახვარი სხვა გესობის;
 ნადი, ღმერთი გინინამძღვრებს, მტერი შენი დაემხობის,
 და მაგრა თქვი, თუ უშენობა ჩემგან ვითა დაითმობის?

1018

„ამას გკადრებ, არ ეგების მარტოსაგან წასლვა შენი;
 თანა ყმათა წამოგატან, იმსახურენ, იახლენი,
 აბჯარი და საგებელი, ერთი ჯორი, ერთი ცხენი.
 და არ წაიტან, გაირჯები ღანვი-ვარდი ცრემლ-ნადენი“.

1019

მოასხნა ოთხნი მონანი, მისანდობელნი გულითა,
 სრული აბჯარი საკაცო ქაფითა, საბარკულითა,
 სამოცი ლიტრა წითელი აწონით, არ-ნაკლულითა,
 და ერთი ტაიჭი უებრო, მით უნაგრითა სრულითა.

1020

ერთსა ჯორსა წვივ-მაგარსა საგებელი აუკიდა;
 წავიდა და ფრიდონ შეჯდა, მასთანავე გამოვიდა.
 ან გაყრისა მომლოდნესა ედებოდა ცეცხლი, სწვიდა,
 და მოთქვამს: „თუმცა მზე გვეახლა, ჩვენ ზამთარი ვერ დაგვზრვიდა“.

1021

ზარი მის ყმისა გაყრისა გახდა, მიეცნეს-წუხილსა.
 მოატყდეს მოქალაქენი, ლარსა ვინ ჰყიდდა, თუ ხილსა;
 ხმა ზახილისა მათისა ჰგვანდა აერთა ქუხილსა,
 და იტყოდეს: „მზესა მოვჰშორდით, მო, თვალნი მივსცნეთ
 წუხილსა!“

1022

ქალაქი გავლეს, მივიდეს პირსა დიდისა ზღვისასა,
 მაშინ ფრიდონის ნახულსა, ნასაჯდომევისა მზისასა,
 მუნ დაადენდეს ნაკადსა სისხლისა ცრემლთა ტბისასა,
 და ფრიდონ უამბობს ამბავსა მის მნათობისა ტყვისასა:

1023

„აქა მათ ზანგთა მონათა მზე მოიყვანეს ნავითა,
 კბილ-თეთრი, ბაგე-ბადახში, სახედავითა შავითა;
 ცხენი გავქუსლე, გავაგე წაგვრა ხრმლითა და მკლავითა,
 და შორს მნახეს, ადრე გამექცეს, ნავი მფრინველი ჩნდა ვითა“.

1024

მოეხვივნეს ერთმანერთსა, გაამრავლნეს ცრემლთა ღვრანი,
 აკოცეს და გაუახლდეს მათ ორთავე მათნი წვანი,
 გაიყარნეს გაუყრელნი ძმად-ფიცნი და ვითა ძმანი,
 და ფრიდონ დადგა, ყმა წავიდა, შემხედველთა მკლველი ტანი.

წასლვა ავთანდილისაგან ნესტან-დარეჯანის საქებრად და ქარავენთა შეყრა

1025

ყმა მიმავალი მიუბნობს, მსგავსი მთვარისა სრულისა.
არს თინათინის გონება მისად სალხენლად გულისა;
იტყვის: „მოგშორდი, სიცრუევე, ვა, სანუთროსა კრულისა!
და შენ გაქვს წამალი ჩემისა მამრთელებელი წყლულისა.

1026

„რად სიცხე გულსა ნიადაგ მწვავს გმირთა სამს ალებისა?
რად გული კლდისა ტინისა შემქმნია სამ სალებისა?
არ შეუძლია ლახვარსა დაჩენა სამსა ლებისა,
და შენ ხარ მიზეზი სოფლისა ასრე გასამსალებისა“.

1027

ავთანდილ მარტო ზღვის პირსა მივა ოთხითა მონითა,
წამალსა ტარიელისსა ეძებს ყოვლითა ღონითა,
დღისით და ღამით მტირალი იღვრების ცრემლთა ფონითა,
და ჩალად უჩნს ყოვლი ქვეყანა მისვე ჩალისა წონითა.

1028

სადაცა ნახნის, ეუბნის, მგზავრნი ზღვის პირსა რებულნი,
ჰკითხის მის მზისა ამბავი; დღენი ვლნა გაასებულნი.
ქედსა გარდადგეს, აქლემნი აუჩნდეს ლარ-კიდებულნი.
და მოქარავენნი ზღვის პირსა დაყრით დგეს, დაყმუნვებულნი.

1029

მუნ ქარავანი ურიცხვი იდგა მის ზღვისა კიდესა.
 შეიჭირვებდეს, ჭმუნვიდეს, ვერცა დგეს, ვერცა ვლიდესა.
 ყმამან სალამი უბრძანა, ქებასა შეასხმიდესა,

და ჰკითხა, თუ: „ვინ ხართ, ვაჭარნო?“ - მათ საუბარი ჰკიდესა.

1030

უსამ იყო ქარავნისა უხუცესი, კაცი ბრძენი.
 მოახსენა ხოტბა სრული, დალოცა და უქნა ზნენი.
 ჰკადრეს: „ხმელთა სინათლეო, შენ ამოხვე ჩვენი მლხენი,
 და ჩამოხე და მოგახსენოთ ამბავი და საქმე ჩვენი“.

1031

გარდახდა. ჰკადრეს: „ჩვენ ვართო მობაღდადენი ვაჭარნი,
 მაჰმადის სჯულის მჭირავნი, აროდეს გვისემან მაჭარნი,
 ზღვათა მეფისა ქალაქსა სავაჭროდ გარდმონაჭარნი,
 და საქონელ-სრულნი, მდიდარნი, არ ლარნი გვექონან ნაჭარნი.

1032

„ჩვენ აქა ვპოვით ზღვის პირსა კაცი უსულოდ მდებარე,
 ვუშველეთ, ენა მოეცა სიტყვისა გამომგებარე;
 ვჰკითხეთ, თუ: «ვინ ხარ, ლარიბო, რასა საქმისა მძებარე?»
 და გვითხრა: «თუ შეხვალთ, დაგხოცენ; კიდე ცოცხალ ვარ მე
 ბარე?!»

1033

„თქვა: «ქარავანი ეგვიპტით გამოვემართეთ ერთთა,
 ზღვასა შევედით ტვირთულნი ლართა მრავალ-ფერთა,
 მუნ მეკობრეთა დაგვხოცეს ძელის სახნისის წვერითა;
 და ყველაი ნახდა, არ ვიცი, აქა მოსრულვარ მე რითა!»

1034

„ლომო და მზეო, ესეა მიზეზი აქა დგომისა,
 დაბრუნვებითა გვეცემის ზიანი არ-საზომისა;
 შევიდეთ, ვა თუ დაგვხოცნენ, ძალი არა გვაქვს ომისა,
 და ვერცა ვდგათ, ვერცა ნასრულვართ, ღონე ნაგვსლვია რჩომისა“.

1035

ყმამან უთხრა: „ვინცა ჭმუნავს, ცუდია და ცუდად ცთების!
 რაცა მოვა საქმე ზენა, მომავალი არ ავცცთების;
 მე მივინდობ სისხლთა თქვენთა, შემოვისხამ, და-ცა-მწვეთების,
 და ვინცა გებრძვის, ხრმალი ჩემი მბრძოლთა თქვენთა
 დააცვთების“.

1036

მოქარავენნი აივსნეს სიხარულითა დიდითა,
 თქვეს: „ყმა ვინმეა ჭაბუკი, არა ჩვენებრვე რიდითა,
 აქვს თავისაგან იმედი, ვიყვნეთ გულითა მშვიდითა“.
 და შევიდეს, ჩასხდეს ხომალდსა, გამართეს ზღვისა კიდითა.

1037

სიამოვნისა დართითა იარეს, არ სიძნელითა.
 მათი ბადრაგა ავთანდილ უძღვის გულითა ქველითა.
 გამოჩნდა ნავი მეკობრე დროშითა მეტად გრძელითა,
 და მას ნავსა ნავთა სალენლად სახნისი ჰგია ძელითა.

1038

კიოდეს და მოდიოდეს, იზახდეს და ბუკსა ჰკრესა;
 შეუშინდა ქარავანი მათ ლაშქართა სიდიდესა;
 ყმამან უთხრა: „ნუ იშიშვით თქვენ იმათსა სიალფესა,
 და ანუ დავხოც იმ ყველასა, ან სიკვდილი ჩემი დღეს ა.“

1039

„უგანგებოდ ვერას მიზმენ, შე-ცა-მეზნენ ხმელთა სპანი;
 განგებაა, არ დავრჩები, ლახვარნია ჩემთვის მზანი;
 ვერ მიხსნიან ვერ ციხენი, ვერ მოყვასნი, ვერცა ძმანი, -
 და ვინცა იცის ესე ასრე, ჩემებრვეა გულოვანი.“

1040

„თქვენ, ვაჭარნი, ჯაბანნი ხართ, ომისაცა უმეცარნი,
 შორს ისრითა არ დაგხოცნენ, ჩაიხშენით თანა კარნი;
 მარტო მნახეთ, ვით შევება, ვით ვიხმარნე ლომნი მკლავნი!
 და მეკობრისა ნავისანი სისხლნი ჰნახნეთ მონადვარნი“.

1041

ჩაიცვა ტანსა აბჯარი ქცევითა ვეფხებრ მკრჩხალითა.
 მას ხელთა კეტი რკინისა ჰქონდა ხელითა ცალითა;
 ნავისა თავსა გულითა წადგა შიმ-შეუვალითა,
 და ვითა მჭვრეტელნი ჭვრეტითა, მტერნი დახოცნა ხრმალითა.

1042

კიოდეს იგი ლაშქარნი, ხმა მათი არ განყდებოდა,
 აძგერეს ძელი, რომელსა ზედა სახნისი ჰგებოდა;
 ყმა ნავის თავსა უშიშრად ქვე დგა, არ თურე კრთებოდა,
 და კეტი ჰკრა, ძელი მოსტება, ლომს მკლავი არ უდრკებოდა.

1043

ძელი მოსტება ავთანდილ, დარჩა ნავ-დაულენელი;
 შეშინდეს იგი ლაშქარნი, გზა ძებნეს გარდსახვეწელი;
 ველარ გაესწრნეს, გარდუხდა მტერთა მი და მო მლენელი;
 და არ დარჩა კაცი ცოცხალი მუნ მისგან დაუფრენელი.

1044

მათ ლაშქართა გულ-უშიშრად ასრე ჰხოცდა, ვითა თხასა;
 ზოგი ნავსა შეანარცხის, ზოგსა ჰყრიდა შიგან ზღვასა;
 ერთმანერთსა შემოსტყორცის, რვა ცხრასა და ცხრა ჰკრის
 რვასა;
 და დაკოდილნი მკვდართა შუა იმალვიან, მალვენ ხმასა.

1045

გაუმარჯვდა ომი მათი, ვითა სწადდა მისსა გულსა.
 ზოგთა ჰკადრეს ზენაარი: „ნუ დაგვხოცო, შენსა სჯულსა!“
 არ დახოცნა, დაიმონნა, დაჰრჩომოდა რაცა წყლულსა.
 და მართლად იტყვის მოციქული: „შიში შეიქმს სიყვარულსა“.

1046

კაცო, ძალსა ნუ იქადი, ნუცა მოჰკვებ ვითა მთრვალი!
 არას გარგებს ძლიერება, თუ არ შეგწევს ღმრთისა ძალი!
 დიდთა ხეთა მოერევის, მცირე დასწავს ნაბერწკალი,
 და ღმერთი გფარავს, სწორად გაჰკვეტს, შეშა ვის ჰკრა, თუნდა
 ხრმალი.

1047

მუნ ავთანდილ საჭურჭლენი მათეულნი დიდნი ნახნა,
ნავი ნავსა შეატყუებნა, ქარავანსა დაუზახნა.

უსამ ნახა მხიარული, - გაეხარნეს, არ იახნა,
და ჰკადრა ხოტბა ქებად მისად, სასახავნი დიდნი სახნა.

1048

ავთანდილის მაქებელად ათასიმცა ენა ენდა!
ვერცა მათ თქვეს, ნაომრობა როგორ ტურფად დაუშვენდა;
ქარავანმან იზრიალა, თქვეს: „უფალო, მადლი შენდა!

და მზემან შუქნი შემოგვადგნა, ღამე ბნელი გაგვითენდა“.

1049

მოეგებნეს, აკოცებდეს თავსა, პირსა, ფერხთა, ხელსა;
ჰკადრეს ქება უსაზომო მას ტურფასა საქებელსა:

- მისი ჭვრეტა გააშმაგებს კაცსა ბრძენსა, ვითა ხელსა, -

და „შენგან დავჰრჩით ჩვენ ყველანი ფათერაკსა ეზომ ძნელსა“.

1050

ყმამან უთხრა: „მადლი ღმერთსა, შემოქმედსა, არსთა მხადსა,
ვისგან ძალნი ზეციერნი განაგებენ აქა ქმნადსა,

იგი იქმან ყველაკასა, იდუმალსა, ზოგსა ცხადსა;

და ხამს ყოვლისა დაჯერება, ბრძენი სჯერა მონვენადსა.

1051

„ღმერთმან სულსა ეგოდენსა თქვენ გათნივა სისხლი თქვენი.

მე, გლახ, რა ვარ? მინა ცუდი; თავით ჩემით რამცა ვქმენი?

ან დავხოცენ მტერნი თქვენი, გავასრულე, რაცა ვთქვენი;

და ნავი სავსე საქონლითა მიმიღია, ვითა ძღვენი“.

1052

ამოა, კარგსა მოყმესა რა ომი გაჰმარჯვებოდეს,

ამხანაგათავის ეჯობნოს, ვინცა მას თანა-ჰხლებოდეს.

მიულოცვიდენ, აქებდენ, მათ აგრე მყოფთა სწებოდეს,

და ჰშვენოდეს დაკოდლობა, ცოტაი რამე ჰვენებოდეს.

1053

იგი ნავი მეკობრეთა მას დღე ნახეს, არ ახვალეს,
მუნ დებულთა საჭურჭლეთა ამარიმცა ვით დათვალეს!
მათსა ნავსა გარდმოილეს, ნავი სრულად გარდმოცალეს;
და დალენეს და ზოგი დაწვეს, შეშა დრამად არ გაცვალეს.

1054

ავთანდილს უსამ მოართვა ვაჭართა შემოთვლილობა:
„შენგან ვართ გამაგრებულნი, ჩვენ ვიცით ჩვენი ცვილობა;
რაცა გვაქვს, იგი შენია, ამას არ უნდა ცვილობა,
და რასაცა მოგვცემ, გვიბოძე, გვიქმნია აქა ყრილობა“.

1055

ყმამან შესთვალა: „ჰე, ძმანო, წელანცა მოგისმენია,
ღმერთსა შეესმა ნაკადი, რაცა თქვენ თვალთა გდენია,
მან დაგარჩინნა; მე რა ვარ? მე, გლახ, რა მომილხენია!
და რა გინდა მომცეთ, რას ვაქმნევ? მე ვარ და ჩემი ცხენია!

1056

„მე თუცა რამცა მინდოდა საჭურჭლე დასადებელი,
ჩემსაცა მქონდა ურიცხვი, უსახო ლარ-საგებელი;
რას ვაქმნევ თქვენსა? რად მინდა? ოდენ ვარ თქვენი მხლებელი;
და სხვაგან რამე მიც სხვა საქმე თავისა წასაგებელი.

1057

„ან რაცა აქა ვიშოვე საჭურჭლე დაუთვალავი,
რაცა ვის გინდა, წაიღეთ, არვისი ვიყო მლაღავი,
ერთსა ვიაჯი, მიაჯეთ სააჯო არ-საკრძალავი:
და საქმე რამე მიც თქვენშიგა თავისა დასამალავი.

1058

„უამამდის ჩემსა ნუ იტყვით არ თქვენსა პატრონობასა,
«თვით თავადია ჩვენი», თქვით, ნუ მიხმობთ ქაბუკობასა.
მე სავაჭროსა ჩავიცვამ, დავინწყებ ჯუბაჩობასა;
და თქვენ შემინახეთ ნამუსი, თქვენსა და ჩემსა ძმობასა!“

1059

ესე საქმე ქარავანსა გაეხარნეს მეტად დია;
მოვიდეს და თაყვანის-სცეს, ჰკადრეს: „ჩვენი იმედია,
რაცა აჯა ჩვენ გემართებდა, იგი თქვენვე გიაჯდია,
და მას ვმსახუროთ, ვისი პირი მზისა პირად გაგვიცდია“.

1060

მუნით წავიდეს, იარეს, არ თურე ხანსა ზმიდიან,
მიჰხვდეს ტაროსსა ამოსა, ნიადაგ ამოდ ვლიდიან;
შეჰფრფინვიდიან ავთანდილს, ქებასა შეასხმიდიან,
და მას მარგალიტსა მას ყმასა, კბილთავე ფერსა, სძღვნიდიან.

ამბავი ავთანდილისა გულანშაროს მისლვისა

1061

ზღვა გაიარა ავთანდილ, მივა ტანითა მჭევრითა.
ნახეს ქალაქი, მოცული გარე ბალისა ტევრითა,
გვარად უცხონი ყვავილნი, ფერითა მეტად ბევრითა.

და მის ქვეყანისა სიტურფე რა გაგაგონო მევ, რითა!

1062

მათ ბალთა პირსა დააბეს ნავი საბლითა სამითა;
ავთანდილ ტანსა ჯუბანი ჩაიცვნა, დაჯდა სკამითა;
მოასხნეს კაცნი მზიდავნი, დამიზღებულნი დრამითა;

და იგი ყმა ვაჭრობს, თავადობს და თავსა მალავს ამითა.

1063

მოვიდა მისი მებაღე, ბალსა ეახლნეს რომელსა,
მას ყმასა უჭვრეტს შეფრფინვით პირსა, ელვათა მკრთომელსა;
ავთანდილ უხმო, ეუბნა კაცსა არ სიტყვა-მცთომელსა:

და „ვისნი ხართ, ვინ ხართ, რა ჰქვიან მეფესა აქა მჯდომელსა?“

1064

„წვრილად მითხარ ყველაკაი, - ყმა მას კაცსა ეუბნების, -
რა ლარია უფრო ძვირად, ან იეფად რა იხსნების?“

ჰკადრა: „ვხედავ პირსა თქვენსა, მზისა პირად მემეცნების;

და რაცა ვიცი, მართლად გკადრებ, მრუდი არა არ გემცნების.

1065

„ესეა ზღვათა სამეფო თვისა ათისა სავლითა,
თვით გულანშაროს ქალაქი, სავსე ტურფითა მრავლითა;
აქ მოდის ტურფა ყველაი ნავითა ზღვა-ზღვა მავლითა;

და მელიქ-სურხავი ხელმწიფობს, სრული სვითა და დავლითა.

1066

„აქა მოსლვითა გაყმდების, კაციმცა იყო ბერები:
სმა, გახარება, თამაში, ნიადაგ არნ სიმღერები,
ზამთარ და ზაფხულ სწორად გვაქვს ყვავილი ფერად-ფერები;

და ვინცა გვიცნობენ, გვნატრიან, იგიცა, ვინ ა მტერები.

1067

„დიდ-ვაჭარნი სარგებელსა ამის მეტსა ვერ ჰპოვებენ:
იყიდიან, გაჰყიდიან, მოიგებენ, წააგებენ;
გლახა თვე ერთ გამდიდრდების, სავაჭროთა ყოვლგნით ჰკრებენ;

და უქონელნი ნელინდამდის საქონელსა დაიდებენ.

1068

„მე ვარ მებაღე უსენის, ვაჭართა უხუცესისა;
ესეცა გკადრო ამბავი, საქმე მისისა წესისა:
თვით ესე ბალი მისია, სადგომი თქვენი დღესისა;

და პირველ მას ჰმართებს ჩვენება ყოვლისა უტურფესისა.

1069

„რა შემოვლენ დიდ-ვაჭარნი, მას ნახვენ და ძღვენსა სძღვნიან,
ურწვენებენ, რაცა ჰქონდეს, სხვაგან ლარსა ვერ გახსნიან,
უტურფესთა სეფედ დასხმენ, ფასსა მუნვე დაუთვლიან;

და მათ მაშინვე ააზატებს, ვითა სწადდეს, დაყიდიან.

1070

„თქვენებრთა საბატითა მათ ჰმართებს გამოსვენება;
დამყენებელთა უბრძანებს, ჰმართებდეს ვის დაყენება.
ან იგი აქა არ არის, რას მარგებს მისი ხსენება!

და გამოგება და წაყვანა მას ჰმართებს, თქვენი ქენება.

1071

„ფატმან ხათუნ შინა არის, ხათუნი და ცოლი მისი,
 პურად კარგი მასპინძელი, მხიარული, არ თუ მქისი;
 მას ვაცნობო მოსლვა თქვენი, ნაგიყვანოს ვითა თვისი;
 და წინა კაცსა მოგაგებებს, ქალაქს შეხვალ ნათლივ დღისი“.

1072

ავთანდილ უთხრა: „ნადიო, აგრე ქმენ, რაცა გნადიან“.
 მებალე მირბის, იხარებს, ოფლნი მკერდამდის ჩასდიან.
 ხათუნსა უთხრა ამბავი: „მე ესე დამიქადიან,
 და ყმა მოვა, მისთა მჭვრეტელთა შუქნი მზედ გაიცადიან.“

1073

„ვაჭარი ვინმე პატრონი არს ქარავნისა დიდისა,
 საროსა მსგავსი ნაზარდი და მთვარე დღისა შვიდისა;
 ჰშვეენის ჯუბა და მოხვევა ძონეულისა რიდისა.
 და მიმიხმო, მკითხა ამბავი და ნირი ლართა სყიდისა“.

1074

ფატმან ხათუნს გაეხარნეს, გააგება მონა ათი,
 მოუკაზმნა ქარვანსრანი, დააყენა ბარგი მათი;
 შემოვიდა ლანვი-ვარდი, ბროლ-ბადახში, მინა-სათი;
 და მისთა მჭვრეტთა დაუსახეს ვეფხსა ტოტი, ლომსა - თათი.

1075

ზარი გახდა, შემოაკრფეს ქალაქისა ერნი სრულად,
 იქით-აქათ იჯრებოდეს: „ვუჭვრიტოთო ამას რულად!“
 ზოგნი ნდომით შეჰფრფინვიდეს, ზოგნი იყვნეს სულნასრულად;
 და მათთა ცოლთა მოიძულენეს ქმარნი, დარჩეს გაბასრულად.

1076

ფატმან, ცოლი უსენისი, გაეგება კართა წინა,
 მხიარულად უსალამა, სიხარული დაიჩინა;
 ერთმანერთი მოიკითხეს, შევიდეს და დასხდეს შინა;
 და ფატმან ხათუნს მოსლვა მისი, შე- ვით -ვატყევე, არ ეწყინა.

1077

ფატმან ხათუნ თვალად მარჯვე, არ-ყმანვილი, მაგრა მზმელი,
ნაკვთად კარგი, შავ-გრემანი, პირ-მსუქანი, არ პირ-ხმელი,
მუტრიბთა და მომღერალთა მოყვარული, ღვინის-მსმელი;

და და ედვა სასალუქო დასაბურავ-ჩასაცმელი.

1078

მას ლამესა ფატმან ხათუნ უმასპინძლა მეტად კარგა.

ყმამან უძღვნა ძღვენი ტურფა, მიმღებელთა თქვეს, თუ:

„ვარგა“.

ფატმანს მისი მასპინძლობა უღირს, ღმერთო, არ დაკარგა;

და სვეს და ჭამეს, დასანოლად ყმა გავიდა ლამით გარ, გა.

1079

დილასა ლარი ყველაი უჩვენა, გაახსნევინა,

ტურფანი სეფედ გარდასხნა, ფასიცა დაათვლევინა,

ვაჭართა უთხრა: „ნაიღეთ, - აჰკიდა, გაანევინა, -

და თქვენ ვითა გინდა, ვაჭრობდით, ნუ გამამჟღავნებთ, მე ვინა“.

1080

ყმა ვაჭრულად იმოსების, არ ჩაიცვამს არას მისსა.

ზოგჯერ უხმის ფატმან მისსა, ზოგჯერ იყვის ფატმანისსა;

ერთგან სხდიან, უბნობდიან საუბარსა არა-მქისსა;

და ფატმანს ჰკლვიდა უმისობა, რამინისა ვითა ვისსა.

ფატმანისაგან ავთანდილის გამიჯნურება

1081

სჯობს სიშორე დიაცისა, ვისგან ვითა დაითმობის:
 გილიზლებს და შეგიკვეთებს, მიგინდობს და მოგენდობს,
 მართ ანაზდად გილალატებს, - გაჰკვეთს, რასცა დაესობის, -
 და მით დიაცსა სამალავი არასთანა არ ეთხრობის.

1082

ფატმან ხათუნს ავთანდილის გულსა ნდომა შეუვიდა,
 სიყვარული მეტის-მეტი მოემატა, ცეცხლებრ სწვიდა.
 დამალვასა ეცდებოდა, მაგრა ჭირთა ვერ მალვიდა,
 და იტყვის: „რა ვქმნა, რა მერგების!“, აწვიმებდა, ცრემლთა
 ღვრიდა.

1083

„მიღმა ვუთხრა, ვა თუ განყრეს, შეხედვაცა დამიძვირდეს!
 თუ არ ვუთხრა, რაგვარ გავძლო! ცეცხლი უფრო გამიხშირდეს.
 ვთქვა და მოვკვდე, ანუ დავრჩე, ერთი რამე გამიპირდეს;
 და მას მკურნალმან რაგვარ ჰკურნოს, თუ არ უთხრას, რაცა
 სჭირდეს?!“

წიგნი ფატმანისა ავთანდილთანა სამიჯნურო

1084

დანერა წიგნი საბრალო, მის ყმისა მისართმეველი,
მისისა მიჯნურობისა, მისთა პატიჟთა მცნეველი,
მისთა მსმენელთა გულისა შემძრველი, შემარხეველი,
და უსტარი შესანახავი, არ ცუდად დასახეველი:

1085

„ჰე მზეო, ღმერთსა ვინათგან მზედ სნადდი დასაბადებლად,
მით შეგქმნა მოშორეებულთა ჭირთა, არ ღვინთა მნადებლად,
ახლოს შემყრელთა დამწველად, მათად ცეცხლისა მადებლად,
და მნათობთა შენი შეხედვა ტკბილად უჩნს, დასაქადებლად.

1086

„შენ გტრფიალობენ მჭვრეტელნი, შენთვის საბრალოდ
ბნდებიან,
ვარდი ხარ, მიკვირს, ბულბულნი რად არა შენზედ კრფებიან!
შენი შევენება ყვავილთა აჭნობს და ჩემნიც ჭნებიან,
და სრულად დამწვარვარ, თუ მზისა შუქნი არ მომესწრებიან.

1087

„ღმერთი მყავს მონმად, ვიშიშვი თქვენსა ამისსა თხრობასა,
მაგრა რა ვირგო დღე-კრულმან, სრულად გავჰყრივარ თმობასა,
გული ვერ გასძლებს ნიადაგ შავთა წამწამთა სობასა,
და თუ რას მენწევი, მენივე, თვარა მივჰხდები ცნობასა!

1088

„მე ვირე ამა წიგნისა პასუხი მომივიდოდეს,
 ვცნობდე, გინდოდე საკლავად, ან ჩემი რა გაგვიდოდეს,
 მუნამდის გავძლო სულთა დგმა, გული რაზომცა მტკიოდეს,
 და სიცოცხლე, ანუ სიკვდილი გარდმინყდეს, ნეტარძი, ოდეს!“

1089

ფატმან ხათუნ დაწერა და გაუგზავნა წიგნი მისი.
 ყმამან ასრე წაიკითხა, და ვინმეა, ანუ თვისი;
 თქვა: „არ იცის გული ჩემი, ვინ მაშიკობს ვისსა ვისი,
 და რომე მიმიჩნს სამიჯნურო, რად ვამსგავსო მე მას ისი!“

1090

თქვა: „ყვაფი ვარდსა რას აქმნევს, ანუ რა მისი ფერია!
 მაგრა მას ზედა ბულბულსა ჯერთ ტკბილად არ უმღერია.
 უმსგავსო საქმე ყოველი მოკლეა, მით ოხერია.
 და რა უთქვამს, რა მოუჩმახავს, რა წიგნი მოუწერია!“

1091

ესეგვარი საზრახავი დაუზრახა გულსა შინა;
 მერმე იტყვის: „ჩემი შემწე ჩემგან კიდე არავინ ა;
 რასათვისცა გამოჭრილ ვარ, მისი ძებნა რათგან მინა,
 და რათამცა ვით ვჰპოვებ, მას ვიქმ, გულმან სხვამცა რა ისმინა!“

1092

„ისი დიაცი აქა ზის, მნახავი კაცთა მრავალთა,
 მოსადგურე და მოყვარე მეზავრთა, ყოველგნით მავალთა;
 მივჰყვე, მიაბობს ყველასა, რაზომცა, ცეცხლო, მწვავ ალთა,
 და ნუთუ რა მარგოს, მე მისი გარდახდა ჩემგან ვცნა ვალთა“.

1093

თქვა: „დიაცსა ვინცა უყვარს, გაექსვის და მისცემს გულსა,
 აუგი და მოყვინება არად შესწონს ყოლა კრულსა;
 რაცა იცის, გაუცხადებს, ხვაშიადსა უთხრობს სრულსა,
 და მიჯობს, მივჰყვე, განლა სადმე ვსცნობ საქმესა დამალულსა“.

კვლა იტყვის: „ვერვინ ვერას იქმს, თუ ეტლი არ მოსთმინდების;
 მით რაცა მინდა, არა მაქვს, რაცა მაქვს, არ მომინდების;
 ბინდის გვარია სოფელი, ეს თურე ამაღ ბინდების,
 და კოკასა შიგან რაცა დგას, იგივე წარმოსდინდების!“

ნიგნი ავთანდილის ფატმანთანა

1095

მიუწერა: „ნავიკითხე შენი ნიგნი, ჩემი ქება.
შენ მომასწარ, თვარა შენგან მე უფრო მჭირს ცეცხლთა დება;
შენცა გინდა, მეცა მინდა გაუნყვედლად შენი ხლება,
და შეყრა არის პირიანი, ორთავეა რათგან ნება“.

1096

ფატმანისსა ვერ გაიმბობ, მოემატა რა სიამე!
მიუწერა: „კმარის, რაცა უშენომან ცრემლი ვლამე,
ან ვიქმნები თავის წინა, აქა მპოვებ მარტოსა მე,
და მომისწრაფე შეყრა შენი, რა შელამდეს, მოდი ღამე“.

1097

მას ღამითვე, სანვეველი რა მიათვეს ნიგნი ყმასა,
შელამდა და ნა-ცა-ვიდა, სხვა ემთხვია მონა გზასა:
„ამას ღამე ნუ მოხვალო, ვერა მპოვებ შენთვის მზასა“.
და მას ეწყინა, არ დაბრუნდა, თქვა, თუ: „ჰგავსო ეგე რასა!“

1098

წვეული აღარ დაბრუნდა, კვლა ზევე უკუნვევითა.
ფატმან ზის წყენით, შევიდა ავთანდილ მარტო ხე ვითა,
ღიაცსა წყენა შეატყო, ნახა შესლვითა, შე, ვითა,
და ვერ დაიჩინა შიშითა და მისითავე თნევითა.

1099

ერთგან დასხდეს და დაინყეს კოცნა, ლაღობა წყლიანი;
შემოდგა კარსა ყმა ვინმე კეკლუცი, ტან-ნაკვითანი,
შემოვლო ახლოს, შემოჰყვა მონა ხრმალ-დარაკიანი,

და დაჰკრთა, რა ნახა ავთანდილ: ჰგავსო თუ გზაა კლდიანი.

1100

ფატმან რა ნახა, შეშინდა, ძრწის და მიეცა ძრწოლასა.

მან გაკვირვებით უჭყრიტა მათსა ლაღობა-წოლასა;

უთხრა: „არ გიშლი, დიაცო, ფერთა მი და მო კრთოლასა,

და გამითენდების, განანებ მაგა მოყმისა ყოლასა!

1101

„გამკიცხე, ბოზო დიაცო, და დამდეგ გასათრეველად,

მაგრა სცნობ ხვალე პასუხსა მაგა საქმისა მზღვეველად:

ვარ შენთა შვილთა შენითა კბილთა დამაჭმეველად,

და დავშალო, წვერთა ფუ მიყავ, ხელილა ვრბოდე მე ველად!“

1102

ესე თქვა და კაცმან წვერთა მოიზიდნა, გავლნა კარნი;

ფატმან შექმნა თავსა ცემა, ღანწნი ესხნეს ნახოკარნი;

ცრემლთა, მისთა მონადენტა, წყაროსებრნი ისმნეს წკარნი;

და თქვა: „დამქოლეთ, მოდით, ქვითა, მომადეგით მომაკარნი!“

1103

მოთქვამს: „მოვკალ, ჰაი, ქმარი, ამოვნყვიდენ წვერილნი შვილნი,

იავარ-ვყავ საქონელი, უსახონი თვალნი თლილნი,

გავეყარე საყვარელთა, ვა გამზრდელნი, ვა გაზრდილნი!

და ბოლოდ ვექემენ სახლსა ჩემსა, სიტყვანია ჩემნი ნზილნი“.

1104

ამას ყველასა ავთანდილ ისმენდა გაცბუნვებული;

უბრძანა: „რა გჭირს, რას იტყვი, რასთვის ხარ აგრე ვებული?

რას დაგექადა იგი ყმა, რა ნახა შენგან კლებული?

და დადუმდი, მითხარ, ვინ იყო, ანუ რად საქმედ რებული?“

1105

დიაცმან უთხრა: „ჰე ლომო, ხელი ვარ ცრემლთა დენითა,
ნურას ნუ მკითხავ ამბავსა, ვერცა რას გითხრობ ენითა;
დავხოცენ შვილნი ხელითა, მით ვარ აღარას ლხენითა.

და თავი მოვიკალ უთმინოდ სიყვარულითა შენითა.

1106

„ესეგვარი დია მიჰხვდეს სიტყვა-მცთარსა, ენა-მეტსა,
ხვაშიადის ვერ-მმაღავსა, უჭკუოსა, შმაგსა, რეტსა;
ვაგლახითა მენივენით, გეტყვი ყოვლსა ჩემსა მჭვრეტსა,
და მკურნალმანცა ვერა ჰკურნოს თავისისა სისხლის მხვრეტსა.

1107

„ორისაგან ერთი ქმენით, ამის მეტსა ნურას ჰლამით:
მო- ვითა -ჰკლავ იმა კაცსა, ნადი, მოკალ მალვით ლამით,
მე და სრულად სახლი ჩემი დახოცასა დაგვხსენ ამით!

და მოხვალ, გითხრობ ყველაკასა, მე ვითა ვარ ცრემლთა ლამით.

1108

„თვარა ლამითვე ტვირთები შენი ნაილე ვირითა,
დააგდე ჩემი მიდამო, სრულად მიკრიფე, მი, რითა.

ვეჭვ, რომე ჩემთა ცოდვათა შენცა აგავსონ ჭირითა,

და თუ დარბაზს მივა იგი ყმა, შვილთა დამაჭმევს პირითა“.

1109

რა ესე ესმა ავთანდილს ლალსა, ბუნება-ზიარსა,
ადგა და ლახტი აილო, რა ტურფა რამე მხნე არსა!

„ამა საქმისა ვერ-ცნობა, - თქვა, - ჩემი სიძუნწე არსა“.

და ნუ ეჭვ სულ-დგმულსა ქვეყანად, თუ ვითმე მისებრი არსა!

1110

ფატმანს უთხრა: „კაცი მომეც მასწავლელად, წინამძღვარად,
გზასა მართლად წამიყვანოს, თვარა მეშვლად მინდა არად;

იმა კაცსა ვერა ვხედავ მეომრად და ჩემად დარად,

და რაცა ვუყო, მოგახსენებ, მომიცადე, იყავ წყნარად“.

1111

მას მისცა მონა დიაცმან წინამძღვრად, ნა-ცა-მყვანელად, კვლავე მიჰყვილა: „ვინათგან ცეცხლი ცხელია ან ნელად, თუ მო-ვითა-ჰკლა იგი ყმა ჩემად გულისა მფხანელად, და ბეჭედი ჩემი აცვია, მას გვედრებ მოსატანელად“.

1112

ავთანდილ გავლო ქალაქი მით უებროთა ტანითა; ზღვის პირსა სახლი ნაგები დგა ქვითა წითელ-მწვანითა, ქვეშეთკე სრითა ტურფითა, კვლა ზედათ ბანის-ბანითა, და დიდროვანითა ტურფითა, მრავლითა თანის-თანითა.

1113

მუნ მიჰყავს პირ-მზე ავთანდილ მას, მისსა წინამძღომელსა; ხმა-მდაბლად ჰკადრებს: „ისია სრა მისი, ეძებ რომელსა“. უჩვენებს, ეტყვის: „ჰხედაო ბანსა ზე და ქვე მდგომელსა? და იქი წევს ძილად, იცოდი, ანუ ქვე ჰპოვებ მჯდომელსა“.

1114

კარსა წინა დარაჯანი ორნი უწევს მას, გლახ, ყმასა. ყმა გავიდა, გაეპარა, დააგდებდეს ვირე ხმასა, თვითო ხელი ყელსა მიჰყო, მუნვე მისცა სულთა ხდასა, და თავი თავსა შეუტაკა, გაურია ტვინი თმასა.

1115

იგი ყმა საწოლს მარტო წვა გულითა ჯავრიანითა; ხელ-სისხლიანი ავთანდილ შედგა ტანითა ჯანითა; ვერღა აესწრა, იდუმალ მოკლა, თუ, ვერცა ვცანითა, და ხელი მოჰკიდა, მინასა დაასკვნა, დაკლა დანითა.

1116

მჭვრეტელთა მზე და მებრძოლთა მხეცი და ვითა ზარია. ბეჭდითურთ თითი მოჰკვეთა, ქვესკნელთ მინასა გარია, ზღვათაკე სარკმლით გატყორცა, ზღვისა ქვიშათა დარია, და მისთვის არცა სად სამარე, არცა სათხარად ბარია.

1117

ხმა მათისა დახოცისა არ გაისმა არსით არა.

ნამოვიდა ვარდი ტკბილი, რასამცა ვით გაემწარა!

ესე მიკვირს, სისხლი მისი ასრე ვითა მოიპარა!

და რომე პირველ ნამოევლო, გზა იგივე ნაიარა.

1118

რა ფატმანისსა შევიდა ლომი, მზე, მოყმე წყლიანი,

უბრძანა: „მოვკალ, მან ყმამან დღე ველარ ნახოს მზიანი,

თვით მონა შენი მოწმად მყავს, ფიცი აფიცე ღმრთიანი,

და აჰა თითი და ბეჭედი, და დანა მაქვს სისხლიანი.

1119

„ან მითხარ, თუ: რას იტყოდი, რას გაშმაგდი ისრე რეტად?

რას გეჟადდა ისი კაცი? მესწრაფების მეტის-მეტად“.

ფატმან ფერხთა მოეხვია: „არა ღირს ვარ პირსა ქვრეტად,

და გამიმრთელდა გული წყლული, ახლა დავჯე ცეცხლთა შრეტად.

1120

„მე და უსენი შვილითურთ ან ახლად დავიბადენით;

ლომო, ქებანი შენნიმცა ჩვენ ვითა ვადიადენით!

ვინათგან სისხლთა იმისთა დაღვრასა დაეჟადენით,

და თავითგან გითხრობ ყველასა, თქვენ სმენად დაემზადენით“.

ფატმანისაგან ნესტან-დარეჯანის ამბის მპობა

1121

„ამა ქალაქსა წესია, დღესა მას ნავროზობასა
არცა ვინ ვაჭრობს ვაჭარი, არცა ვინ წავა გზობასა;
ყოველნი სწორად დავინწყებთ კაზმასა, ლამაზობასა,
და დიდსა შეიქმენ მეფენი პურობა-დარბაზობასა.

1122

„ჩვენ დიდ-ვაჭართა ზედა-გვაც დარბაზს მიღება ძღვენისა,
მათ საბოძერისა ბოძება ჰმართებს მსგავსისა ჩვენისა;
ათ დღემდის ისმის ყოველგან ხმა წინწილისა, ებნისა,
და მოედანს მღერა, ბურთობა, დგრიალი ცხენთა დგენისა.

1123

„ქმარი ჩემი დიდ-ვაჭართა წაუძღვების, უსენ, წინა,
მათთა ცოლთა მე წავასხამ, მანვეველი არად მინა;
დედოფალსა ძღვენსა ვუძღვნით, მდიდარი თუ გლახა ვინ ა,
და დარბაზს ამოდ გავიხარებთ, მხიარულნი მოვალთ შინა.

1124

დღე მოვიდა ნავროზობა, დედოფალსა ძღვენი ვსძღვენით;
ჩვენ მივართვით, მათ გვიბოძეს, ავავსენით, ავივსენით;
ჟამიერად მხიარულნი წამოვედით ნებით ჩვენით,
და კვლა დავსხედით გახარებად, უნებურნი არ ვიყვენით.

1125

„ბალსა შიგან თამაშობად სალამოსა გავე ჟამსა,
გავიტანე ხათუნები, - მათი ჭმევა ჩემგან ხამსა;
მომყვებოდეს მომლერალნი, იტყოდინ ტკბილსა ხმასა,
და ვიმლერდი და ვყმანვილობდი, ვიცვალეზღი რიდე-თმასა.

1126

„იქ ბალსა შიგან ტურფანი სახლნი, ნატიფად გეზულნი,
მაღალნი, ყოვლგნით მხედველნი, ზღვას ზედა ნაკიდებულნი,
მუნ შევიტანენ ხათუნნი, იგი ჩემთანა ხლებულნი,
და კვლა დავიდევით ნადიმი, დავსხედით ამოდ შვებულნი.

1127

„ვაჭრის ცოლთა ვუმასპინძლე მხიარულად, ამოდ, დურად;
სმასა ზედა უმიზეზოდ გავხე რამე უგემურად,
რა შემატყვეს, გაიყარა, სხდომილ იყო რაცა პურად,
და მარტო დავრჩი, სევდა რამე შემომექცა გულსა მურად.

1128

„უკმოვახვენ სარკმელნი და შევაქცივე პირი გზასა,
ვიხედვიდი, ვიქარვებდი კაეშნისა ჩემგან ზრდასა;
შორს ამიჩნდა ცოტა რამე, მოცურვიდა შიგან ზღვასა,
და მფრინველად ვთქვი, ანუ მხეცად, სხვას ვამსგავსე მემცა რასა!

1129

„მაშორვიდა, ვერად ვიცან; მომეახლა, იყო ნავი;
ორთა კაცთა, ტანად შავთა, თვით პირიცა ედგა შავი;
იქით-აქათ მოსდგომოდეს, ახლოს უჩნდა ოდენ თავი,
და გამოვიდეს, გამიკვირდა იგი უცხო სანახავი.

1130

გამოზიდეს იგი ნავი, გამოილეს ბალსა წინა,
მიიხედეს, მოიხედეს, ვინ გვიჭვრეტსო, სადა, ვინა,
ვერა ნახეს სულიერი, ვერცა რამან შეაშინა;
და მე იდუმალ ვიხედვიდი, სულ-ღებული ვიყავ შინა.

1131

„მით ნავიდალმა მათ რომე გარდმოსვეს კიდობანითა,
 აჰხადეს, ქალი გარდმოსვეს უცხოთა რამე ტანითა,
 თავსა რიდიტა შავითა, ქვეშეთ მოსილი მწვანითა,
 და მზესა სიტურფით ეყოფის, იყოს მისითა გვანითა.

1132

„რა მობრუნდა ქალი ჩემკე, შემოადგეს სხივნი კლდესა,
 ღანვთა მისთა ელვარება ელვარებდა ზესთა ზესა;
 დავინუხენ თვალნი, ყოლა ვერ შევადგენ, ვითა მზესა,
 და უკმოვიხშევ კარი ჩემკე, მათი ჭვრეტა ვერა ცნესა.

1133

„მოვიხმენ ოთხნი მონანი, ჩემსა წინაშე მდგომელნი,
 ვუჩვენე: «ჰხედავთ, ინდოთა ტყვედ ჰყვანან შუქნი რომელნი?
 ჩაეპარენით, ჩაედით, ჩქარად ნუ მიხვალთ მხლტომელნი,
 და მოგყიდონ, ფასი მიეცით, რისაცა იყვნენ მნდომელნი.

1134

«თუ არ მოგცენ, ნულა მისცემთ, ნაჰგვარეთ და დახოცენით,
 მოიყვანეთ ისი მთვარე, ქმენით კარგად, ეცადენით!»
 ჩემნი ყმანი ზედადალმა ჩაეპარნეს, ვითა ფრენით,
 და დაევაჭრნეს, არ მოჰყიდეს, შავნი ვნახენ მეტად წყენით.

1135

„მე სარკმელთა გარდავადეგ. რა შევიგენ, არ მოჰყიდეს,
 შევეუზახენ: «დახოცენით!»», დაიპყრნეს და თავსა სჭრიდეს;
 იგი ზღვასა შეასრიენეს, შემოადგეს ქალსა, სცვიდეს;
 და ჩავეგებე, გამოვჰგვარე, ზღვის პირს ხანსა არ დაზმიდეს.

1136

„რა გიამბო ქება მისი, რა სიტურფე, რა ნაზობა!
 ვფიცავ, რომე იგი მზეა, არა ჰმართებს მზესა მზობა!
 ვინ გაიცდის შუქთა მისთა, ვინმცა ვით ქმნა ნახაზობა!
 და მე თუ დამწვავს, აჰა მზა ვარ, არლა უნდა ამას მზობა!“

1137

ესე სიტყვა დაასრულა, ფატმან იკრნა პირსა ხელნი;
ავთანდილსცა აეტირნეს, გარდმოყარნა ცრემლნი ცხელნი;
ერთმანერთი დაავინყდა, მისთვის გახდეს ვითა ხელნი,
და ღვარმან, ზედათ მონადენმან, გაანყალნა ფიფქნი თხელნი.

1138

მოიტირეს, ყმამან უთხრა: „ნულარ გასწყვედ, გაასრულე“.
ფატმან იტყვის: „მივეგებე, გული მისთვის ვაერთგულე,
გარდუეუკოცნე ყოვლი ასო, თავი ამაღ მოვაძულე,
და ზედა დავსვი ტახტსა ჩემსა, შევეკვეთე, გავესულე.

1139

„ვჰკადრე: «მითხარ, ვინ ხარ, მზეო, ანუ შვილი ვისთა ტომთა?
იმა ზანგთა სით მოჰყვანდი შენ, პატრონი ცისა ხომთა?»
მან პასუხი არა მითხრა მე სიტყვათა ესეზომთა,
და ას-ნაკეცი წყარო ვნახე ცრემლთა, მისთა მონანთომთა.

1140

„რა მივაჭირვე კითხვითა, მეტითა საუბარითა,
გულ-ამოხვინჩვით ატირდა მით რამე ხმითა წყნარითა;
ბროლ-ლალსა ღვარი ნარგისთათ მოსდის გიშრისა ღარითა;
და მისი მჭვრეტელი დავინვი, გავხე გულითა მკვდარითა.

1141

„მითხრა: «შენ ჩემთვის, დედაო, ხარ უმჯობესი დედისა,
რას აქმნევ ჩემსა ამბავსა, ზღაპარი არის ყბედისა!
ღარიბი ვინმე, შემსწრობი ვარ უბედოსა ბედისა;
და თუ რაცა მკითხო, ძალიმცა გიგმია არსთა მხედისა!»

1142

„ვთქვი: «უჟამოდ არ წესია მოყვანა და მზისა ხმობა;
მომყვანელი გაშმაგდების და წაუვა ერთობ ცნობა;
ხმობა უნდა ჟამიერად, სააჯოსა ყოვლსა თხრობა.
და რად არ ვიცი ამა მზისა საუბრისა უჟამობა?»

1143

„ავიყვანე იგი პირ-მზე ნაქები და ვერ ვთქვი უქი;
სურვილმან და მზემან მისმან, ძლივ დავმალე მისი შუქი,
ჩამოვჰბურე მრავალ-კეცი სტავრა მიძიმე, არ სუბუქი;

და ცრემლსა სეტყვს და ვარდსა აზრობს, ნამნამთაგან მოქრის ბუქი.

1144

„მოვიყვანე შინა ჩემსა იგი პირ-მზე ტანით ალვით,
მოვეუკაზმე სახლი ერთი, შიგან დავსვი მეტად მალვით;
არვის ვუთხარ სულიერსა, შევინახე ფარვით, კრძალვით,

და ერთი ზანგი ვამსახურე, მე შევიდი, ვნახი ხალვით.

1145

„ვით გიამბო საკვირველი მე, გლახ, მისი ყოფა-ქცევა,
დღე და ღამე გაუწყვედლად ტირილი და ცრემლთა ფრქვევა!
შევეხვენი: «დადუმდიო», ნამ ერთ ჰქონდის ჩემი თნევა.

და ან უმისოდ ვით ცოცხალ ვარ, ჰაი ჩემთვის, ვაგლახ მე, ვა!

1146

„შინა შევიდი, მას წინა ედგის ცრემლისა გუბები,
შიგან მელნისა მორევსა ეყარის გიშრის შუბები,
მელნისა ტბათათ იღვრების სავსე სათისა რუბები,

და შუა ძონსა და აყისა სჭვირს მარგალიტი ტყუბები.

1147

„ჟამი ვერ ვპოვე კითხვისა ნიადაგ ცრემლთა ღვრისაგან,
თუმცა მეკითხა: «ვინა ხარ, ეგრე გასრული რისაგან?»

და მჩქეფრად სისხლისა ნაკადი მოსდის ალვისა ხისაგან,
და მას ხორციელი ვით გასძლებს სხვა, კიდევანი ქვისაგან!

1148

„არად უნდის საბურავი, არცა წოლა საგებლითა,
მიწყევ იყვის რიდითა და მით ერთითა ყაბაჩითა,
მკლავი მისი სასთაულად მიიდვის და მიწვის მითა,

და ძლივ ვაჭამი ცოტა რამე ათასითა შეხვეწითა.

1149

„სხვა გიამბო საკვირველი რიდისა და ყაბაჩისა;
ვარ მნახავი ყოვლისავე უცხოსა და ძვირფასისა,
მაგრა მისი არა ვიცი, ქმნილი იყო რაგვარ რისა:

და სილბო ჰქონდა ნაქსოვისა და სიმტკიცე - ნაჭედისა.

1150

„მან ტურფამან სახლსა ჩემსა ეგრე დაყო ხანი დიდი;
ვერ გავანდევ ქმარსა ჩემსა, შესმენისა მქონდა რიდი;
ვთქვი, თუ: «ვუთხრა, გამამჟღავნებს, დარბაზს მივა ისი

ფლიდი».

და ესე მეყო საგონებლად, შევიდი, თუ გამოვიდი.

1151

„ვთქვი, თუ: «არ ვუთხრა, რა ვუყო, ჩემგან რა მოეგვარების?
არცა რა ვიცი, რა უნდა, რა ვისგან მოეხმარების;
ქმარი რა მიგრძნობს, მო-ცა-მკლავს, ვერლარა მომეფარების;

და ვითა დავმალო ნათელი, ვინ მზესა დაედარების?!

1152

„მე, გლახ, მარტომან რა ვუყო, მიმატებს ცეცხლთა დებასა!
მო და გავანდო, ნუ შევალ უსენის შეცოდებასა;
არ გამამჟღავნოს, ვაფიცო, თუ მომცემს იმედებასა,

და სულსა ვერ ნასწყმედს, ვერა იქმს ფიცისა გაცუდებასა.

1153

„მივე მარტო, ქმარსა ჩემსა ველაღობე, ველაციცე,
მერმე ვუთხარ: «გითხრობ რასმე, მაგრა პირველ შემომფიცე,
არვის უთხრა სულიერსა, საფიცარი მომეც მტკიცე».

და ფიცი ფიცა საშინელი: «თავიცაო კლდეთა ვიცე!

1154

«რაცა მითხრა, სიკვდილამდის არვის ვუთხრა სულიერსა,
არა ბერსა, არა ყმასა, მოყვარესა, არცა მტერსა».

მერმე ვუთხარ ყველაკაი უსენს, კაცსა ლმოზიერსა:

და «მოდი, მომყევ აქა სადმე, მო, გიჩვენებ მზისა ფერსა».

1155

„ადგა, ამყვა და წავედით, შევევლენით კარნი სრისანი.
უსენ გაკვირდა, გა-ცა-კრთა, რა შუქნი ნახნა მზისანი;
თქვა: «რა მიჩვენე, რა ვნახე, რანია, ნეტარ, რისანი?!

და თუ ხორციელი არისმცა, თვალნიმცა მრისხვევ ღმრთისანი!»

1156

„ვთქვი, თუ: «არცა რა მე ვიცი ამისი ხორციელობა,
რაცა არ გითხარ, მის მეტი არა მაქვს მეცნიერობა;
მე და შენ ვჰკითხოთ, ვინ არის, ვისგან სჭირს ისი ხელობა,

და ნუთუ რა გვითხრას, ვეაჯნეთ, ქმნას დიდი ღმობიერობა».

1157

„მივედით, გვექონდა ორთავე კრძალვა მისისა კრძალისა;
ვჰკადრეთ, თუ: «მზეო, სახმილი გვედების შენგან აღისა,
გვითხარ, რა არის წამალი მთვარისა შუქ-ნამკრთალისა?

და რას შეუქმნიხარ ზაფრანად შენ, ფერად მსგავსი ლალისა?»

1158

„რაცა ვჰკითხეთ, არა ვიცი, ესმა, ანუ არ ისმენდა:
ვარდი ერთგან შეენება, მარგალიტსა არ აჩენდა;
გველნი მოშლით მოეკეცნეს, ბალი შეღმა შე-რე-შენდა,

და მზე ვეშაპსა დაებნელა, ზედა რადმცა გაგვითენდა!

1159

„ვერა დავჰყარეთ პასუხი ჩვენ საუბრითა ჩვენითა:
ვეფხი-ავაზა პირ-ქუშად ზის, წყრომა ვერ ვუგრძენითა.
კვლაცა ვანყინეთ, ატირდა მჩქეფრად ცრემლისა დენითა,

და «არა ვიციო, მიმიშვით!»», ეს ოდენ გვითხრა ენითა.

1160

„დავსხედით და მას თანავე ვიტირეთ და ცრემლი ვლამეთ,
რაცა გვეთქვა, შევინანეთ, სხვამცა რალა შევინამეთ!

ძლივ ვეაჯეთ დადუმება, დავადუმეთ, დავაამეთ,

და ჩვენ მივართვით ხილი რამე, მაგრა ვერა ვერ ვაჭამეთ.

1161

„უსენ იტყვის: «ბევრ-ათასნი ჭირნი ამან ამიხოცნეს;
ესე ლანჯნი მზისად კმარან, კაცთაგანმცა ვით იკოცნეს!
უმართლეთა, ვერ-მჭვრეტელმან თუ პატიჟნი იასოცნეს,
და მე თუ შვილნი მირჩვენინან, ღმერთმან იგი დამიხოცნეს!»

1162

„მას ვუჭვრიტეთ დიდი ხანი, წამოვედით სულთქმით, ახით.
შეყრა გვიჩნდის სიხარულად, გაყრა დიდად ვივაგლახით.
ვაჭრობისა საქმისაგან მოვიცალით, იგი ვნახით,
და გული ჩვენი გაუშვებლად დაეტყვევენს მისით მახით.

1163

„რა გამოხდა ხანი რამე, გამოვიდეს ღამე-ღღენი,
უსენ მითხრა: «არ მინახავს ძოლანითგან მეფე ჩვენი.
მივაზირებ, ნავალ, ვნახავ, ვუდარბაზო, ვუძღვნა ძღვენი».
და მოვახსენე: «ღია, ღმერთო, ბრძანებაა ეგე თქვენი!»

1164

„უსენ ტაბაკსა დაანყო მარგალიტი და ლალები.
დავედრე: «დარბაზს დაგხვდების დარბაზის ერი მთრვალები;
ამა ქალისა ამბავსა, მომკალ, თუ არ ეკრძალები».
და კვლა შემომფიცა: «არ ვიტყვი, თავსაცა მეცეს ხრმალები!»

1165

„უსენ მივიდა, ხელმწიფე დაჰხვდა ნადიმად მჯდომელი, -
უსენ არიფი მეფისა, მეფეცა მისი მნდომელი, -
წინა მისვა, შეიძღვნა, ძღვენი მიართვა რომელი.
და აწ ნახეთ მთრვალი ვაჭარი, ცქაფი, უწრფელი, მსწრომელი.

1166

„რა მეფემან უსენს წინა სვა მრავალი დოსტაქანი,
კვლა შესვეს და კვლა აივსნეს სხვა ფარჩნი და სხვა ჭიქანი.
დაავიწყდეს იგი ფიცნი, რა მუსაფნი, რა მაქანი!
და მართლად თქმულა: «არა ჰმართებს ყვავსა ვარდი, ვირსა რქანი».

1167

„უთხრა დიდმან ხელმწიფემან უჭკუოსა უსენს, მთრვალსა:
«დია მიკვირს, საძღვნოდ ჩვენად სით მოიღებ ამა თვალსა,
მარგალიტსა დიდროანსა, უსახოსა ჰპოვებ ლალსა?»

და ვერ გარდვიხდი, თავმან ჩემმან, ძღვენთა შენთა ნაათალსა».

1168

„თაყვანის-სცა უსენ, ჰკადრა: «ჰე მაღალო ხელმწიფეო,
ზეცით შუქთა მომფენელო, მარჩენელო არსთა, მზეო!
რაცა სხვა მაქვს, ვისი არის ოქრო, თუნდა საჭურჭლეო?

და დედის მუცლით რა გამომყვა? მბოძებია თქვენგან მეო.

1169

«ამას გკადრებ, თავმან თქვენმან, არა გმართებს მაღლი ძღვნისა;
სხვა რამე მითქს სასძლო თქვენი, შესართავი თქვენის ძისა;
მას უცილოდ დამიმადლებთ, ოდეს ჰნახოთ მსგავსი მზისა,

და მაშინ მეტად გაამრავლოთ თქვენ ბრძანება ნეტარძისა».

1170

„რას ვაგრძელებდე! გატეხა ფიცი, სიმტკიცე სჯულისა,
უამბო პოვნა ქალისა, მჭვრეტთაგან მზედ სახულისა.
მეფესა მეტად ეამა, მიეცა ლხინი გულისა,

და უბრძანა დარბაზს მოყვანა, სრულ-ქმნა უსენის თქმულისა.

1171

„მე აქა ჩემსა ამოდ ვჯე, მუნამდის არ მიკვნესია.
შემოდგა კარსა მეფისა მონათა უხუცესია,
თანა ჰყვა მონა სამოცი, ვით ხელმწიფეთა წესია,

და მოვიდეს; დია გავკვირდი, ვთქვი: «რამე საქმე ზესია».

1172

„მისალამეს, «ფატმან, - მითხრეს, - ბრძანებაა ღმრთისა
სწორთა:

დღეს რომელი უსენ შესძღვნა ქალი, მსგავსი მზეთა ორთა,
ან მომგვარე, ნავიყვანოთ, ვლა არ გვინდა გზათა შორთა».

და ესე მესმა, დამტყდეს ცანი, რისხვა ღმრთისა ეცა გორთა.

●
შორთა რუსთაველი

1173

„მე გაკვირვებით კვლა ვჭკითხე: «რა ქალი გინდა, რომელი?»
მათ მითხრეს: «უსენ შემოსძღვნა პირი ელვათა მკრთომელი“.
არას მარგებდა, დაესკვნა დღე ჩემი სულთა მხდომელი,
და ავთრთოლდი, ავდეგ ველარა, ვერცა ქვე ვიყავ მჯდომელი.

1174

„შევე, ვნახე იგი ტურფა მტირალად და ცრემლ-დასხმულად,
ვჰკადრე: «მზეო, ბედმან შავმან ვით მიმუხთლა, ჰხედავ,
რულად!
ცა მობრუნდა რისხვით ჩემკე, იავარ-მყო, ამფხვრა სრულად,
და შემასმინეს, მეფე გითხოვს, ვარ ამისთვის გულ-მოკლულად».

1175

„მან მითხრა: «დაო, ნუ გიკვირს, ეგე რაზომცა ძნელია!
ბედი უბედო ჩემზედა მიწყვი ავისა მქმნელია.
კარგი რამ მჭირდეს, გიკვირდეს, ავი რა საკვირველია!
და სხვა-და-სხვა ჭირი ჩემზედა არ ახალია, ძველია».

1176

„თვალთათ ვითა მარგალიტი გარდმოყარა ცრემლი ხშირი,
ადგა ასრე გულ-უშიშრად, ვეფხი იყო, ანუ გმირი,
ლხინი ლხინად არად უჩნდა, მართ აგრევე ჭირად ჭირი.
და მთხოვა, გარე აჯილითა მოიბურა ტანი, პირი.

1177

„შევე საჭურჭლეს, რომელსა ფასი არ დაედებოდა,
თვალ-მარგალიტი ავიღე, რაც ოდენ ამელებოდა,
თვითო და თვითო თვითოსა ქალაქსა ეფასებოდა,
და მივე, მას წელთა შევარტყი, შავ-გული ვისთვის კვდებოდა.

1178

„ვარქვი: «ჩემო, განლა სადმე გეხმარების ესეგვარი».
მათ მონათა ხელთა მივეც იგი პირი, მზისა დარი.
ცნა მეფემან, მოეგება; ჰკრეს ტაბლასა, გახდა ზარი;
და იგი მივა თავ-მოდრეკით წყნარი, არას მოუბარი.

1179

„ზედა მოატყდა მჭვრეტელი, გახდა ზათქი და ზარები,
ვერ იჭირვიდეს სარანგნი, მუნ იყო არ-სინყნარები;
იგი რა ნახა მეფემან, საროსა მსგავსი ნარები,

და გაკროთომით უთხრა: «ჰე, მზეო, აქა ვით მოიგვარები?»

1180

„ვით მზემან, მისნი მჭვრეტელნი შექმნნა თვალისა მფახველად;
მეფემან ბრძანა: «გამხადა ნახული მე უნახველად,
ღმრთისაგან კიდე ვინ იყო კაცი ამისად მსახველად!

და ჰმართებს ამისსა მიჯნურსა, ხელი თუ რბოდეს, ახ, ველად!»

1181

„გვერდსა დაისვა, ეუბნა ტკბილითა საუბართა:
«მითხარო, ვინ ხარ, ვისი ხარ, მოსრული ვისთა გვართა?»
მან არა გასცა პასუხი პირითა, მზისა დართა;

და თავ-მოდრეკილი დაღრეჯით ქვე ზის ცნობითა წყნართა.

1182

„არ ისმენდა მეფისასა, რასა გინდა უბრძანებდა,
სხვაგან იყო გული მისი, სხვასა რასმე იგონებდა;
ვარდი ერთგან შეენება, მარგალიტსა არ აღებდა,

და მჭვრეტნი მისნი გააკვირვნა, რასამცა ვინ იაზრებდა!

1183

„მეფე ბრძანებს: «რა შევიგნათ, გული ჩვენი რით იხსნების?
ამა ორთა კიდევანთა აზრი არა არ იქმნების:

ან ვისიმე მიჯნურია, საყვარელი ეგონების,

და მისგან კიდე არვისად სცალს, არცაღა ვის ეუბნების.

1184

«ანუ არის ბრძენი ვინმე, მაღალი და მაღლად მხედი,
არცა ლხინი ლხინად უჩანს, არცა ჭირი ზედა-ზედი;
ვით ზღაპარი, ასრე ესმის უბედობა, თუნდა ბედი,

და სხვაგან არის, სხვაგან ფრინავს, გონება უც ვითა ტრედი.

1185

«ლმერთმან ქმნას, შინა მოვიდეს ძე ჩემი გამარჯვებული,
 მე დავახვედრო ესე მზე, და-, მისთვის დამზადებული;
 მან ათქმევინოს ნუთუ რა, ჩვენცა ვცნათ გაცხადებული,
 და მუნამდის მთვარე შუქ-კროთომით ჯდეს, მზისა მოშორებული» .

1186

„ხელმწიფისა შვილსა გითხრობ კარგსა ყმასა, გულოვანსა,
 უებროსა ზნედ და თვალად, შევნიერსა პირსა, ტანსა;
 მაშინ ლაშქარს ნასრულ იყო, მუნ დაჰყოფდა დიდსა ხანსა,
 და მამა მისთვის ამზადებდა მას, მნათობთა დასაგვანსა.

1187

„მოიღეს, ტანსა ჩააცვეს შესამოსელი ქალისა,
 მას ზედა შუქი მრავალი ჩნდა მნათობისა თვალისა,
 დაადგეს თავსა გვირგვინი ერთობილისა ლალისა,
 და მუნ ვარდსა ფერი აშვენებს ბროლისა გამჭვირვალისა.

1188

„მეფემან ბრძანა: «მოკაზმეთ სანოლი უფლის-ნულისა!»
 დაუდგეს ტახტი ოქროსა, ნითლისა მალრიბულისა;
 ადგა თვით დიდი ხელმწიფე, პატრონი სრისა სრულისა,
 და მას ზედა დასვა იგი მზე, ლხინი მჭვრეტელთა გულისა.

1189

„უბრძანა ცხრათა ხადუმთა დადგომა მცველად კარისად;
 ხელმწიფე დაჯდა ნადიმად, მსგავსად მათისა გვარისად;
 უბოძა უსენს უზომო მუქფად მის მზისა დარისად.
 და სცემდეს ბუკსა და ტაბლასა მოსამატებლად ზარისად.

1190

„გააგრძელეს ნადიმობა, სმა შეიქმნა მეტად გრძელი,
 ქალი პირ-მზე ბედსა ეტყვის: «რა ზედი მიც ჩემი მკლველი!
 სადაური სად მოსრულ ვარ, ვის მივჰხვდები ვისთვის ხელი,
 და რა ვქმნა, რა ვყო, რა მერგების, სიცოცხლე მჭირს მეტად ძნელი!»

1191

„კვლაცა იტყვის: «ნუ დავაჭნობ შვენებასა ვარდთა ფერსა, ვეცადო რას, ნუთუ ღმერთმან მომარიოს ჩემსა მტერსა! სიკვდილამდის ვის მოუკლავს თავი კაცსა მეცნიერსა?»

და რა მისჭირდეს, მაშინ უნდან გონებანი გონიერსა!»

1192

„ხადუმნი უხმნა, უბრძანა: «ისმინეთ, მოდით ცნობასა! მოლორებულხართ, დამცთარხართ თქვენ ჩემსა პატრონობასა, დამცთარა თქვენი პატრონი, ჩემსა თუ ლამის სძლობასა,

და ჩემთვის ბუკსა და ტაბლასა ცუდად, გლახ, იცემს, ნობასა.

1193

«არ ვარგ ვარ თქვენად დედოფლად, ჩემი გზა კიდევანია; მაშოროს ღმერთმან მამაცი, პირად მზე, სარო-ტანია!

სხვასა რას მნუკევთ საქმესა, ჩემნი საქმენი სხვანია,

და თქვენთანა ჩემი სიცოცხლე არ ჩემი შესაგვანია.

1194

«უცილოდ თავსა მოვიკლავ, გულსა დავიცემ დანასა, თქვენ დაგხოცს თქვენი პატრონი, სოფელს ვერ დაჰყოფთ ხანასა;

ესე სჯობს: მოგცე საჭურჭლე, მძიმე მარტყია ტანასა,

და მე გამაპარეთ, გამიშვით, თვარა დაიწყებთ ნანასა».

1195

„შემოიხსნა მარგალიტი, შემოერტყა რაცა თვალი,

მოიხადა გვირგვინიცა გამჭვირვალი, ერთობ ლალი;

მისცა, უთხრა: «გამომიღეთ, გეაჯები გულ-მხურვალი,

და მე გამიშვით, ღმერთსა თქვენსა მიავალეთ დიდი ვალი».

1196

„მონათა მიჰხვდა სიხარბე მის საჭურჭლისა ძვირისა,

დაჰვიწყდა შიში მეფისა, ვითა ერთისა გზირისა,

გამოპარება დაასკვნეს მის უებროსა პირისა.

და ნახე, თუ ოქრო რასა იქმს, კვერთხი ეშმაკთა ძირისა!

1197

„ვა, ოქრო მისთა მოყვასთა აროდეს მისცემს ლხენასა,
 დღედ სიკვდილამდის სიხარბე შეაქმნევს კბილთა ღრჭენასა:
 შესდის და გასდის, აკლია, ემდურვის ეტლთა რბენასა,
 და კვლა აქა სულსა დაუბამს, დაუშლის აღმაფრენასა.

1198

„რა ხადუმთა აუსრულეს საქმე მისი სანადელი,
 ერთმან ტანსა აიხადა, მისცა მისი ჩასაცმელი,
 სხვანი კარნი გამოარნეს, იჯრებოდა დარბაზს მსმელი.
 და დარჩა მთვარე გავსებული, გველისაგან ჩაუნთქმელი.

1199

„მონანიცა გარდხვეწნეს, გაიპარნეს მასვე თანა.
 ქალმან კარსა დამირეკა, ფატმანობა ჩემი ბრძანა.
 გავე, ვიცან, მოვეხვიე, გამიკვირდა მეცა განა!
 და შინა ყოლა არ შემომყვა: «რად მანვეო», შემანანა.

1200

„მიბრძანა: «თავი ვიყიდე მოცემულითა შენითა,
 მუქაფა ღმერთმან შემოგზლოს მონყალებითა ზენითა!
 ველარ დამმაღავ, გამიშვი, ფიცხლად გამგზავნე ცხენითა,
 და ვირემდის ცნობდეს ხელმწიფე, კაცსა მომწევდეს რბენითა».

1201

„შევე ფიცხლად საჯინიბოს, ავხსენ ცხენი უკეთესი,
 შევუკაზმე, ზედა შევსვი მხიარული, არ მოკვნესი;
 ჰგვანდა, ოდეს ლომსა შეჯდეს მზე, მნათობთა უკეთესი.
 და ნახდა ჩემი ჭირნახული, ვერ მოვიძვი, რაცა ვსთესი.

1202

„დღე მიიყარა, ხმა გახდა, მოვიდა მისი მდევარი,
 მოიცვეს შიგა ქალაქი, შეიქმნა მოსანეგარი;
 მე მკითხეს, ვარქვი: «თუ ჰპოვოთ მუნ სახლსა, სადა მე ვარი,
 და მეფეთა ვიყო შემცოდე და მათთა სისხლთა მზღვევარი!»

1203

„მონახეს, ვერა შეიგნეს, შეიქცეს დანბილებულნი,
მას აქათ იგლოვს ხელმწიფე და ყოვლნი მისნი ხლებულნი.
დახედენ დარბაზის ერთა, შევლენ ისფრითა ღებულნი.

და მზე მოგვემორვა, მას აქათ ჩვენ ვართ სინათლე-კლებულნი.

1204

„მის მთვარისა სადაობა კვლა გაიმბო, საქმე კვლაცი;
ან უნინა ესე გითხრა, რას მექადდა ისი კაცი:
მე, გლახ, ვიყავ მისი ნეზვი, იგი იყო ჩემი ვაცი.

და კაცსა დასვრის უგულობა და დიაცსა ბოზი ნაცი.

1205

„მით არ ჯერ ვარ ქმარსა ჩემსა, მჭლე არის და თვალად ნასი.
ისი კაცი ჭაშნაგირი დარბაზს იყო მეტად ხასი;
ჩვენ გვიყვარდა ერთმანერთი, არ მაცვია თუცა ფლასი,
და ნეტარძი ვინ სისხლი მისი შემახვრიტა ერთი თასი!

1206

„ესე ამბავი მასთანა ვთქვი დიაცურად, ხელურად:
ჩემსავე მოსლვა მის მზისა და გაპარება მელურად.
გამჟღავნებასა მექადდა არ მოყვარულად, მტერულად,
და ან ისრე მკვდარსა ვიგონებ, იშ, თავი ვიხსენ მე რულად!

1207

„დამექადის, რაზომჯერცა ნავიკიდნით თავის წინა.
ოდეს მეხმე, არ მეგონა მე იმისი ყოფა შინა;
მოსრულიყო, მოსლვა ეთქვა; შენცა მოხვე, შემეშინა,
და ამაღ კკადრე: «ნუ მოხვალო», მოგაგებე მონა წინა.

1208

„ალარ დაჰბრუნდით, მოხვედით, შუქნი თქვენ ჩემთვის არენით;
შეიყარენით ორნივე, ჩემზედა დაიჯარენით;
ამად შევშინდი, ღონენი ველარა მოვაგვარენით,
და იმას, გლახ, ჩემი სიკვდილი გულითა სწადდა, არ ენით.

1209

„თუმცა ისი არ მოგეკლა, მისრულიყო დარბაზს ვითა,
შემასმენდა ჯავრიანი, გული ედვა ცეცხლებრ წვითა;
მეფე მწყრალი გარდასწმედა სახლსა ჩემსა გარდაგვითა,
და შვილთა, ღმერთო, დამაჭმევდა, დამქოლვიდა მერმე ქვითა!“

1210

„მუქაფა ღმერთმან შემოგ ზლოს! - მაძლსა გკადრებდე მე რასა, -
რომელმან დამხსენ მშვიდობით იმა გველისა მზერასა!
ან ამას იქით ვნატრიდე ჩემსა ეტლსა და წერასა,
და აღარ ვიშიშვი სიკვდილსა, ჰაი, ჩავიჭერ მე რასა!“

1211

ავთანდილ უთხრა: „ნუ გეშის, წიგნსაცა აგრე სწერია:
მოყვარე მტერი ყოვლისა მტრისაგან უფრო მტერია;
არ მიენდობის გულითა, თუ კაცი მეცნიერია.
და ნულარ იშიშვი იმისგან, ან იგი მკვდართა ფერია.“

1212

„იგივე მითხარ, მას აქათ, ქალი გაჰგზავნე შენ ოდეს,
რაცალა გეცნას ამბავი, ანუ რა მისი გსმენოდეს“.
კვლა იტყვის ფატმან ტირილით, კვლა თვალთა ცრემლი
სდენოდეს:
და „გა, ნახდეს შუქნი, რომელნი მზისაებრ ველთა ჰფენოდეს!“

ამბავი ნესტან-დარეჯანისა ქაჯთაგან
შეპყროვისა. ფატმანისაგან მკობა
ავთანდილთანა

1213

ვა, სანუთროო, სიცრუევით თავი სატანას ადარე!
შენი ვერავინ ვერა ცნას, შენი სიმუხთლე სად არე;
პირი მზისაებრ საჩინო სად უჩინო ჰყავ, სად არე?

და მით ვხედავ, ბოლოდ სოფელსა ოხრად ჩანს ყოვლი, სად არე!

1214

ფატმან იტყვის: „მომეშორვა მზე, მნათობი სრულად ხმელთა,
სიცოცხლე და სულ-დგმულობა, მონაგები ჩემთა ხელთა;
მას უკანით გაუწყვედლად დება მჭირდის ცეცხლთა ცხელთა,

და ვერ გავახმე წყარო ცრემლთა, თვალთა ჩემთა

გადმომღვრელთა.

1215

„სახლი და შვილი მომძულდა, ვჯდი უგულოთა გულითა,
მას ვიგონებდი მღვიძარე, რა მიმეძინის ლულითა;

და უსენ, გამტეხი ფიცისა, მიჩნს უსჯულოთა სჯულითა,
ვერ მიმიახლოს საახლოდ კრულმან პირითა კრულითა.

1216

„დღესა ერთსა, სალამო-ჟამ, - ჩასლვა იყო ოდენ მზისა, -
წავდეგ წინა დარაჯაგთა, კარი მიჩნდა ხანაგისა;

და ვიგონებდი, სევდა მკლვიდა მისისავე გონებისა,
ვთქვი: «კრულია ზენაარი ყოვლისავე მამაცისა».

1217

მოვიდა სითმე ღარიბი მონა მოყვსითა სამითა,
 მონა მონურად მოსილი, სხვანი მგზავრულად ხამითა;
 სასმელ-საჭმელი მოილეს, ქალაქს ნასყიდი დრამითა,
 და სმიდეს, ჭამდეს და უბნობდეს, სხდეს მხიარულნი ამითა.

1218

„მე ვუყურებდი, ვუჭვრეტდი; თქვეს: «ამოდ გავიხარენით,
 მაგრა ჩვენ აქა მოყვასნი უცხონი შევიყარენით,
 არცა რა ვიცით, ვინ ვინ ვართ, ანუ სით მოვიარენით,
 და ხამს, ერთმანერთსა ამბავი ჩვენიცა ვუთხართ ბარ ენით».

1219

„მათ სხვათა მათი ამბავი თქვეს, ვითა მგზავრთა წესია;
 მონამან უთხრა: «ჰე, ძმანო, განგება რამე ზესია:
 მე მარგალიტსა მოგიმკი, თქვენ ქვრიმი დაგიტესია,
 და ჩემი ამბავი ამბავთა თქვენთაგან უკეთესია.

1220

«მე ვარო მონა მეფისა მაღლისა, ქაჯთა მფლობლისა;
 მათ მიჰხვდა ცემა სენისა, მათისა დამამხოზლისა:
 მოგვიკვდა შემნე ქვრივისა, შემწყნარებელი ოზლისა,
 და ან შვილთა მისთა და მისი ზრდის, უკეთესი მშობლისა.

1221

«დულარდუხტ არის დიაცი, მაგრა კლდე, ვითა ლოდია,
 ვისცა არ დაჰკოდს, ყმა მისი ვერავის დაუკოდია;
 მას უსხენ წერილნი ძმის-წულნი: როსან და ერთი როდია, -
 და ან იგი ქაჯეთს ხელმწიფედ ქვე ზის, მორჭმული სწოდია.

1222

«გვესმა ამბავი, ზღვათ იქით სიკვდილი დისა მათისა,
 შეიჭირვებდეს ვაზირნი, დაშალეს ქმნა ხალვათისა,
 ვითა ვჰკადროთო დავსება პირისა, ხმელთა მნათისა?!
 და როშაქ მონაა, თავადი მონისა ბევრ-ათასისა.

1123

«როშაქ ბრძანა: «მო-მცა-ვინ-მკლავს, მე ტირილსა არ
დავჰხვდები.

მინდორს ნავალ, ვიმეკობრებ, ალაფითა ავივსები,
შინა მოვალ შოებული, ადრე ზედა მოვესწრები,

და მიფეე დისა დატირებად ნავიდოდეს, ნა-ცა-ვჰყვები».

1224

«გვითხრა მისთა ხელისათა: «ნავალ, თანა ნამომყევით!»

ნაგვიტანა მონა ასი, ყველაკაი მისგან რჩევით.

დღისით, მზისით ვმეკობრობდით, ღამეთაცა ვიყვნით თევით;

და დია ვლენეთ ქარავანი, ლარი ჩვენკე გარდმოვდევით.

1225

«მინდორ-მინდორ მოვდიოდით ჩვენ ღამესა დია ბნელსა,

დიდნი რამე სინათლენი გამოგვიჩნდეს შუა ველსა;

ვთქვით, თუ: მზეა ნუთუ ზეცით ჩამოჭრილი ზედა ხმელსა!

და დაბნეულნი მივეცენით გონებასა ჩვენსა მსჯელსა.

1226

«ზოგთა ვთქვით: არის ცისკარი; ზოგთა თქვეს: არის მთვარეო;

მას დარაზმულთა მივჰმართეთ, ახლოსმცა ვნახეთ ბარეო!

შორს მოვუარეთ, მივედით, შემოვადეგით გარეო;

და მით ნათლიდაღმა გამოხდა ხმა, ჩვენი მოუბარეო.

1227

«გვითხრა: «ვინ ხართ, ცხენოსანო? თქვენ სახელნი თქვენნი

თქვენით;

გულანშაროთ მოციქული ქაჯეთს მივალ, მერიდენით!»

ესე გვესმა, მოვადეგით, ალყად გარე მოვერტყენით,

და პირ-მზე რამე ცხენოსანი გავიცადეთ თვალით ჩვენით.

1228

«ვუჭვრიტეთ პირსა მნათობსა, ელვათა მაელვარებსა;

მისი ციმციმი მზისაებრ ეფინებოდა არებსა;

ძვირ-ძვირად გვეუბნებოდა სიტყვასა რასმე წყნარებსა,

და კბილთაგან შუქი შეადგა ზედან გიძრისა სარებსა.

1229

«კვლა ვეუბენით მას მზესა ტკბილ-მოუბრითა ენითა.
 არ მონა იყო, ტყუოდა, ჩვენ ესე შევიგენითა;
 რომაქ შეატყო ქალობა, გვერდსა წაუდგა ცხენითა,
 და აღარ გავეუშვით, დაჭირვა ვჰკადრეთ ხელითა ჩვენითა.

1230

«კვლა ვჰკითხეთ: «გვითხარ მართალი საქმე შენ მზებრ
 ნათელისა,
 ვისი ხარ, ვინ ხარ, სით მოხვალ მანათობელი ბნელისა?»
 მან არა გვითხრა, გაუშვა წყარო ცრემლისა ცხელისა.
 და რა საბრალოა გავსილი მთვარე, ჩანთქმული გველისა!

1231

«არცა რა ცხადი ამბავი, არცა რა დასამალავი,
 არა არ გვითხრა, ვინ იყო, ან ვისგან ნამუხთალავი;
 ქუშ-ქუშად გვეუბნებოდა, კუმტი, თავისა მკრძალავი,
 და ვითა ასპიტი, მჭვრეტელთა მისთა თვალითა მლაღავი.

1232

«რომაქ გვიბრძანა: «ნუ ჰკითხავთ, ან თურე არ-სათქმელია,
 ამისი საქმე უცხოა, საამბობლადცა ძნელია;
 ბედი მეფისა ჩვენისა არსთაგან სანატრელია,
 და მით რომე ღმერთი მას მისცემს, რაც უფრო საკვირველია.

1233

«ესე ღმერთსა მისაგვრელად მისად ჩვენთვის მოუგვრია,
 მივუტანოთ არმალანად, დაგვიმადლებს მეტად დია.
 თუ დავმალავთ, დავმჟღავნდებით, მეფე ჩვენი ამაყია,
 და პირველ - მათი შეცოდება, მერმე დიდი აუგია».

1234

«მივემონმენით, თათბირნი არ კიდე გავაკიდენით;
 დავბრუნდით, ქაჯეთს მივჰმართეთ, მას წინა მოვეკიდენით,
 არცა რა ვჰკადრეთ ხელდახელ, არცა თუ წავეკიდენით;
 და იგი ტირს, ღანვსა გულ-მდულრად ჩაჰრცხის ცრემლისა კი
 დენით.

1235

«მე როშაქს ვჰკადრე: «გამიშვი კვლა ადრე თქვენი მხლებელი;
ან გულანშაროს ქალაქსა ვარ საქმის რასმე მდებელი».

მან გამომიშვა, აქ სადმე ლარი მიც წასალეული,

და თანა ნავიტან, ნა-ცა-ვალ მე მათი ზედა-მსწრებელი».

1236

„მათ კაცთა დია ეამა ესე ამბავი მონისა.

მე გავიგონე, შე-რე-მშრა ნაკადი ცრემლთა ფონისა,

მენიშნა, ყოვლი ნიშანი ვიცან ჩემისა ღონისა,

და ცოტაი ლხინი მომეცა, მსგავსი დრამისა წონისა.

1237

„მოვიყვანე იგი მონა, ახლოს დავსვი ჩემსა წინა,

ვჰკითხე: «მითხარ, რას იტყოდი? გაგონება მეცა მინა».

მან იგივე კვლა მიაბო, რაცა მუნით მომესმინა,

და ამ ამბავმან გამაცოცხლა, სულ-მობრძავი დამარჩინა.

1238

„მე ორნი შავნი მონანი მყვანან სასენი გრძნებითა:

უჩინოდ წავლენ-წამოვლენ მათითა ხელოვნებითა;

მოვასხენ, ქაჯეთს გავგზავნენ, ვარქვი, თუ: «ნუ დასდგებითა,

და მაცნობეთ მისი ამბავი თქვენითა მოქმედებითა».

1239

„სამ დღე მოვიდეს, მიაბეს, ფიცხლა ებიჯა გზისადა:

«მიუგვრიაო მეფისა, ზღვას იქით წამავლისადა,

ვერვის შეუდგმან საქვრეტლად თვალნი, მართ ვითა მზისადა,

და ქვე დაუნინდავს საცოლედ როსან ცოტასა ყმისადა.

1240

«როსანს შევჰრთოთო, - დულარდუხტს მეფესა უბრძანებია, -

ჯერთ ქორწინებად არა მცალს, ან გული ცეცხლ-ნადებია;

შემოვიქცევი, შევისძლობ, ვინ ცისა მზედ ნაქებია».

და ციხეს დაუსვამს, ხადუმი ერთაი უახლებია.

1241

«ყოვლი მცოდნელი გრძნებისა მას თანა წაუტანია,
 მით რომე გზაა საჭირო, მტერნი საომრად მზანია;
 ქვე დაუყრია მოყმები, ვინც უფრო გულოვანია,
 და დაეყოვნების: ნასრულა, ჯერეთ ცოტაი ხანია.

1242

«ქაჯთა ქალაქი აქამდის მტერთაგან უბრძოლველია:
 ქალაქსა შიგან მაგარი კლდე მაღალი და გრძელია,
 მას კლდესა შიგან გვირაბი, ასაძრომელი ხვრელია,
 და მუნ არის მარტო მნათობი, მისთა შემყრელთა მწველია.

1243

«გვირაბის კარსა ნიადაგ მოყმე სცავს არ პირ-ნასები,
 ათი ათასი ჭაბუკი დგას, ყველაკაი ხასები,
 ქალაქის კართა სამთავე - სამათას-სამათასები.
 და გულო, გაგსაჯა სოფელმან, არ ვიცი და, გლახ, რას ები!»

1244

ესე ამბავი ავთანდილ პირ-მზემან, მაგარ-ვადამან,
 რა მოისმინა, ეამა, სხვად არა გაუცხადა მან,
 შესწირა ღმერთსა მადლობა ტურფამან დანაბადამან:
 და „ამბავი ჩემი სალხინო მითხარო ვისმანლა დამან!“

1245

ფატმანს უთხრა: «საყვარელო, კმა ხარ ჩემთვის სასურველად,
 მე ამბავი სანატრელი მომასმინე არ პირ-ბნელად,
 მაგრა საქმე ქაჯეთისა გამაგონე უფრო მრთელად,
 და ქაჯნი ყველა უხორცოა, რამან შექმნა ხორციელად?

1246

„მის ქალისა სიბრალული ამანთებს და მიდებს აღსა,
 მაგრა ქაჯნი უხორციონი რას აქმნევენ, მიკვირს, ქალსა?!“
 ფატმან უთხრა: «მომისმინე, მართლად გხედავ მანდა მკრთალსა,
 და არ ქაჯნია, კაცნიაო, მინდობიან კლდესა სალსა.

1247

„ქაჯნი სახელად მით ჰქვიან, არიან ერთად კრებულნი
 კაცნი, გრძნებისა მცოდნენი, ზედა გახელოვნებულნი,
 ყოველთა კაცთა მავნენი, იგი არვისგან ვნებულნი;
 და მათნი შემბმელნი წამოვლენ დამბრმალნი, დანზილებულნი.

1248

„იქმენ რასმე საკვირველსა, მტერსა თვალსა დაუბრმობენ,
 ქართა აღძრვენ საშინელთა, ნავსა ზღვა-ზღვა დაამხობენ,
 ვითა ხმელსა გაირბენენ, წყალსა წმიდად დააშრობენ,
 და სწადდეს - დღესა ბნელად იქმენ, სწადდეს - ბნელსა ანათობენ.

1249

„ამისთვის ქაჯად უხმობენ გარეშემონი ყველანი,
 თვარა იგიცა კაცნია ჩვენებრვე ხორციელანი“.
 ავთანდილ მაღლი უბრძანა: „ცეცხლნი დამივსენ ცხელანი,
 და დიდად მეამნეს ამბავნი, სიტყვანი ანინდელანი“.

1250

გულითა ღმერთსა აღიდეგს ავთანდილ ცრემლთა მდენელი;
 თქვა: „ღმერთო, გმადლობ, რომელი ხარ ჭირთა მომალხენელი;
 ყოფილი, მყოფი, უთქმელი, ყურთაგან მოუსმენელი,
 და წყალობა თქვენი იჩქითად არს ჩვენი გარ-მომფენელი!“

1251

მის ამბისა ცნობისათვის ცრემლით ღმერთსა აღიდეგდა.
 ფატმან ეჭვდა თავისათვის, ამაღ ცეცხლსა კვლა იდებდა;
 ყმა ნამუსსა ინახევდა, სიყვარულსა იფერებდა;
 და ფატმან ყელსა ეხვეოდა, პირსა მზესა აკოცებდა.

1252

მას ლამე ფატმან იამა ავთანდილთანა წოლითა;
 ყმა უნდო-გვარად ეხვევის ყელსა ყელითა ბროლითა,
 ჰკლავს თინათინის გონება, ძრწის იდუმლითა ძრწოლითა,
 და გული მხეც-ქმნილი გასჭრია, მხეცთავე თანა რბოლითა.

შოთა რუსთაველი

1253

ავთანდილ მალვით ცრემლსა სწვიმს, სდის ზღვათა
შესართავისად

შიგან მელნისა მორევსა, ცურავს გიშრისა ნავი სად;
იტყვის, თუ: „მნახეთ, მიჯნურნო, იგი, ვინ ვარდი ა ვისად,
და უმისოდ ნეხვთა ზედა ვზი ბულბული მსგავსად ყვავისად!“

1254

მუნ ცრემლნი, მისგან ნადენნი, ქვათაცა დასალბონია;
გიშრისა ტევრსა აგუბებს, ვარდისა ველსა ფონია;
ფატმან მას ზედა იხარებს, მართ ვითა იადონია.
და თუ ყვავი ვარდსა იშოვნის, თავი ბულბული ჰგონია.

1255

გათენდა. ბანად წავიდა მზე, სოფელს შუქ-ნაკიდები;
დიაცმან უძღვნა მრავალი კაბა, ყაბაჩა, რიდები,
მრავალი ფერი სურნელი, ტურფა პერანგი, წმიდები:
და „რაც გენადოსო, ჩაიცვი, მე ნურას ნუ მერიდები“.

1256

ავთანდილ თქვა: „საქმე ჩემი გავაცხადო ამა დღესა!“
სამოსისა ვაჭრულისა ცმა აქამდის დაენესა;
მას დღე ყოვლი საჭაბუკო შეიმოსა ტანსა მხნესა,
და მოიმატა დაშვენება, დაემსგავსა ლომი მზესა.

1257

ფატმანს პური შეეკაზმა ავთანდილის სანვეველად;
ყმა შევიდა მოკაზმული მხიარულად, არ პირ-ბნელად;
ფატმან ნახა, გაუკვირდა ვაჭრულისა უმოსელად,
და შემოსცინა: „აგრე სჯობსო შენთვის ხელთა სასურველად“.

1258

ფატმან მისსა შევენებასა მეტის-მეტად ჰკვირდებოდა.
მან პასუხი არა გასცა, თავის წინა ლიმდებოდა:
„შეეტყვების, არ მიცნობსო, ეგრე ვითა ყივნდებოდა!“
და თუცა რასმე იფერებდა, მეტი არა გაჰვიდოდა.

1259

პური ჭამეს, გაიყარნეს, ყმა მივიდა მისსა შინა,
ღვინო-სმული, მხიარული დანვა, ამოდ დაიძინა;
სალამო-ჟამ გაიღვიძა, შუქი ველთა მოაფინა,

და ფატმან უხმო: „მოდი, მნახე, მარტო ვარო, თავის წინა“.

1260

ფატმან მივიდა, ავთანდილს ხმა ესმა მისგან ოხისა;
იტყოდა: „მომკლავს უცილოდ ტანი ალვისა, მო, ხისა!“
გვერდსა დაისვა, ბალიში მისცა მისისა ნოხისა,

და ვარდისა ბაღსა უჩრდილობს ჩრდილი წამწამთა ქოხისა.

1261

ავთანდილ ბრძანა: „ჰე ფატმან, ვიცი ეს საქმე შენია,
დაჰკრთები ამა ამბავსა, მართ ვითა გველ-ნაკბენია,
მაგრა აქამდის მართალი შენ ჩემი არა გსმენია,

და ჩემნი მომკლველნი წამწამნი შავნი გიშრისა ხენია.

1262

„გგონივარ ვინმე ვაჭარი, პატრონი ქარავანისა;
მე ვარ სპასპეტი მაღლისა მეფისა როსტევეანისა,
თავადი სპისა დიდისა, მათისა შესაგვანისა,

და მაქვს პატრონობა მრავალის საჭურჭლე-ზარადხანისა.

1263

„შენ გიცი კარგი მოყვარე, ერთგული, მისანდობელი.
მათ უვის ერთი ასული, მზე ხმელთა მანათობელი, -
იგია ჩემი დამწველი და ჩემი დამადნობელი, -

და მან გამომგზავნა, დავაგდე პატრონი, მათი მშობელი.

1264

„რომე შენ ქალი გყოლია, მე ძებნად მისვე ქალისად
მივლია ყოვლი ქვეყანა, მის მზისა მონაცვალისად;
მისთვის გაჭრილი მინახავს, წევს ლომი ფერ-ნამკრთალი სად,

და გამცუდებულად თავისად, მის გულისა და ძალისად“.

1265

ავთანდილ ფატმანს ყოველი უთხრა ამბავი თავისა,
 ამბავი ტარიელისა, შემოსვა ვეფხის ტყავისა;
 უბრძანა: „შენ ხარ წამალი ჯერთ შენგან უნახავისა,
 და ღონე წამწმისა ხშირისა, ყორნის ფრთებრ ნაფუშავისა.

1266

„მოდი და, ფატმან, მეწიე, ვეცადნეთ მისსა რგებასა,
 ვუშველოთ, იგი მნათობნი ნუთუ მიეცნენ შვებასა;
 ვინცა სცნობს კაცი, ყველაი ჩვენსა დაინყებს ქებასა,
 და ნუთუ კვლა მიჰხვდენ მიჯნურნი ერთმანერთისა ხლებასა.

1267

„მომგვარე, ქაჯეთს გაგვზავნოთ იგივე მონა გრძნეული,
 ქალსა ვაცნობოთ ყველაი ამბავი, ჩვენგან ცნეული;
 მანცა გვაცნობოს მართალი, ვქმნათ მისი გამორჩეული,
 და ღმერთმან ქმნას, ქაჯთა სამეფო მოგესმას ჩვენგან ძლეული!“

1268

ფატმან თქვა: „ღმერთსა დიდება, საქმენი მომხვდეს, მო, რანი,
 დღეს რომე მესმნეს ამბავნი, უკვდავებისა სწორანი!“
 მოჰგვარა მონა გრძნეული, შავი მართ ვითა ყორანი;
 და უბრძანა: „ქაჯეთს გაგვზავნი, ნა, გზანი გისხენ შორანი!

1269

„ან გამორჩნდების სახმრობა ჩემი შენისა გრძნებისა,
 ფიცხლად დამივსე სახმილი შენ ჩემთა ცეცხლთა გზნებისა,
 მას მზესა ჰკადრე მიზეზი მისისა განკურნებისა“.
 და მან უთხრა: „ხვალე მოგართვა ყოვლი ამბავი ნებისა“.

წიგნი ფატმანისა ნესტან-ღარეჯანთანა

1270

ფატმან სწერს: „აჰა, მნათობო, სოფლისა მზეო ზენაო,
შენთა შორს-მყოფთა ყოველთა დამწველო, ამაზრზენაო,
სიტყვა-მჭევრო და წყლიანო, ტურფაო, ლამაზ-ენაო,
და ბროლო და ლალო - ოროვე კვლა ერთგან შენათხზენაო!

1271

„თუცა თუ შენი ამბავი შენ არა მომასმენიე,
მე ეგრეცა ვცან მართალი, მით გულსა მოვალხენიე;
შენთვის ხელ-ქმნილსა ტარიელს ამბითა მოალხენიე,
და ორნივე მიჰხვდეთ ნადილსა, იგი ვარდობდეს, შენ იე.

1272

„მოსრულა შენად საძებრად მისი ძმად-შეფიცებული,
ავთანდილ, მოყმე არაბი, არაბეთშიგან ქებული,
სპასპეტი როსტენ მეფისა, ვერვისგან დანუნებული;
და შენ სწერდი შენსა ამბავსა, ლალი, ბრძნად გაგონებული.

1273

„ჩვენ ამისთვის ესე მონა გამოვგზავნეთ თქვენსა წინა,
ვცნათ ამბავი ქაჯეთისა, მოსრულანცა ქაჯნი შინა?
მანდაურთა მეომართა ანგარიში წვრილად გვინა:
და ვინ არიან მცველნი შენნი, ან თავადი მათი ვინ ა?

1274

„რაცა იცი მანდაური, მოგვიწერე, გაამჟღავნე;
მერმე შენსა საყვარელსა ნიშანი რამ გაუგზავნე!
შენი ყველა აქანამდის ქირი ლხინსა გაათავნე,
და ღმერთსა უნდეს, მოყვარენი შესაფერნი შეგაზავნე!

1275

- „ნადი, უსტარო, ისწრაფე, თუ მუხლი გქონდეს მალეები;
დაგნატრი, მიხვალ, დაგხვდების ბროლი, სათი და ლალები;
ბედად შენ მჯობხარ, უსტარო, გნახვენ დამწველის თვალები,
და შენს უკან ჩემი სიცოცხლე, თუ გესმის, არ გებრალეები?“

1276

ფატმან მისცა დაწერილი მას გრძნეულსა ხელოვანსა:
„ესე წიგნი მთართვიო ქალსა, მზისა დასაგვანსა!“
მან გრძნეულმან მოლი რამე წამოისხა ზედა ტანსა,
და მასვე წამსა დაიკარგა, გარდაფრინდა ბანის-ბანსა.

1277

წავიდა ვითა ისარი კაცისა მშვილდ-ფიცხელისა.
რა ქაჯეთს შეხდა, ქმნილ იყო ოდენ ბინდ-ბანდი ბნელისა.
უჩინოდ შევლო სიმრავლე მოყმისა, კართა მცველისა,
და მას მზესა ჰკადრა ამბავი მისისა სასურველისა.

1278

ციხისა კარნი დახშულნი შევლნა მართ ვითა ღიანი,
შევიდა ზანგი პირ-შავი, თმა-გრძელი, ტან-ნაბღიანი;
იგი მზე დაკრთა, ეგონა სამისო რამე ზიანი,
და შეცვალა ვარდი ზაფრანად, ლაჟვარდის-ფერად - იანი.

1279

ზანგმან უთხრა: „ვინ გგონივარ, ანუ აგრე რად დაჰბნდები?
მე ვარ მონა ფატმანისა, თქვენს წინაშე წამგზავრები;
ამა წიგნმან გამამართლოს, არ ტყუილად გეუბნები,
და მზისა შუქნი მოიცადენ, ვარდო, ადრე ნუ დასჭნები!“

1280

პირ-მზე გაკვირდა ფატმანის ამბითა საკვირველითა,
ნუშნი გააპნა, შეიძრნეს სათნი გიშრისა წნელითა.

მას იგი წიგნი მონამან მისცა თავისა ხელითა;

და იკითხავს, სულთქვამს, უსტარსა აღტობს ცრემლითა
ცხელითა.

1281

მონასა ჰკითხა: „მიაბზე, ვინ არის ჩემი მძებნელი?

ანუ ვინ მიცის ცოცხალი, მიწასა ზედა მტკებნელი?“

მან მოახსენა: „ვიკადრებ, რასცა ოდენ ვარ მცნებელი,

და რა წამოსრულ ხარ, მას აქათ შენგან ჩვენია მზე ბნელი.

1282

„ფატმანის გული მას აქათ ლახვართა შენახევია;

მას რომე ცრემლი სდენია, ზღვათაცა შენართევია;

მე ერთხელ შენი ამბავი მისთვის კვლა მიმირთმევია,

და ღმერთსა ვიმონმებ, მას აქათ ტირილი არ დაჰლევია.

1283

„ან ვინმე მოყმე მოვიდა შევნიერითა პირითა,

მან უთხრა წვრილად ყველაი, თქვენ ხართ რითაცა ჭირითა.

იგია შენი მძებნელი მკლავითა ვითა გმირითა;

და მე გამომგზავნეს, დამვედრეს სწრაფა სწრაფითა ხშირითა“.

1284

ქალმან უთხრა: „მემართლები, ყმაო, შენი ნაუბარი!

ფატმან ჩემი რა იცოდა, ვიყავ ვისი წანავგარი?

უღონიოდ არის სადმე ჩემი ცეცხლთა მომდებარი,

და მე მივუნერ, შენცა ჰკადრე, ვარ ვითამცა გულ-მდულარი“.

წიგნი ნესტან-დარეჯანისა ჴატმანთიანა

1285

პირ-მზე სწერს: „აჰა, ხათუნო, დედისა მჯობო დედაო!
 მისგან ტყვე-ქმნილსა სოფელმან რა მიყო, ამას ჰხედაო?
 მე, გლახ, მათ ჩემთა პატიჟთა სხვაცა დამერთო ზედაო,
 და ან ვნახე შენი უსტარი, მე დიდად მეიმედაო.

1286

„შენ ორთა დამხსენ გრძნეულთა, გამიადვილე ჭირები,
 ან აქა სრულთა ქაჯთაგან ვარ ასრე დანამჭირები:
 ერთსა მცავს ერთი სამეფო, ბევრჯელ ათასი გმირები,
 და ავად მომიხდა თათბირი და ჩემი დანაპირები!

1287

„სხვად ამბავი აქაური მეტი რამცა მოგინერე:
 ქაჯთა მეფე არ მოსრულა, არცა მოვლენ ქაჯნი ჯერე,
 მაგრა სპანი უთვალავნი მცვენ და მათი სიალფე-რე,
 და რასა ჰქვიან ძებნა ჩემი? არ ეგების, დაიჯერე!

1288

„ვინცალა ჩემი მძებნელი მოსრულა, ცუდ-მამვრალია,
 იჭირვის, იწვის, ენთების, ჩემი სწავს ცეცხლებზრალია,
 მაგრა მას ვჰნატრი, უნახავს მზე, ამაღ არ-დამზრალია,
 და უმისოდ ჩემი სიცოცხლე, ვამე, რა დიდი ბრალია!

1289

„შენ ამბავი არ გიამბე, მაშინ ამაღ დაგიმაღე,
ვერ იტყოდა ენა ჩემი, თავი ჭირთა გავაკრძალე;
გეაჯები, საყვარელსა შემახვეწე, შემაბრალე,
და ნუ წამოვა ძებნად ჩემად, მიუწერე, შე-ცა-სთვალე.

1290

„მე რომ მჭირს, კმარის, ნუ მომკლავს ამისითავე სწორითა:
მას მკვდარსა ვნახავ, მოვკვდები მე სიკვდილითა ორითა.
ვერას ვინ მარგებს, დასტურად ვიცი, არ რამე ჭორითა,
და არ დაგმორჩილდეს, დამქოლე შავისა ქვისა ყორითა.

1291

„გეთქვა ნიშნისა გაგზავნა, ან ესე განამჟღავნია,
მისეულთავე რიდეთა ნაკვეთი გამიგზავნია;
ესენი ჩემთვის მის გამო ტურფანი სანახავნია,
და თუცა თუ ფერად ბედისა ჩემისა მსგავსად შავნია“.

წიგნი ნესტან-დარეჯანისა საყვარელთანა

1292

ან საყვარელსა მიუწერს გულ-ამოსკვნილი, მტირალი,
 მისმანვე ცრემლმან დაუვსის, ვის ედებოდა ვის ალი!
 დანერა წიგნი, მსმენელთა გულისა გასაგმირალი,
 და ვარდი გააპის, გამოჩნდის მუნ ბროლი გამომჭვირალი.

1293

„ჰე ჩემო, ესე უსტარი არს ჩემგან მონაღვანები,
 ტანი კალმად მაქვს, კალამი ნავლელსა ამონანები,
 მე გული შენი ქალაღდად გულსავე ჩემსა ვანები, -
 და გულო, შავ-გულო, დაბმულხარ, ნუ აეხსნები, ან ები!

1294

„ჰხედავცა, ჩემო, სოფელი რათა საქმეთა მქმნელია!
 რაზომცა ნათობს სინათლე, ჩემთვის ეგრეცა ბნელია.
 ბრძენნი იცნობენ, სწუნობენ, მით მათგან სანუნელია;
 და უშენოდ ჩემი სიცოცხლე, ვამე, რა დიდი ძნელია!

1295

„ჰხედავ, ჩემო, ვით გაგვყარნა სოფელმან და ჟამმან კრულმან?
 ველარ გნახე საყვარელი მხიარული მხიარულმან,
 ნეტარ, რა ქმნას უშენომან გულმან, შენგან დალახვრულმან!
 და გაგიცხადა დამალული გონებამან დაფარულმან.

1296

„შენმან მზემან, აქანამდის შენ ცოცხალი არ მეგონე;
ჩემი მეთქვა: გარდასრულდა სიცოცხლე და ყოვლი ღონე;
ან რა მესმა, შემოქმედი ვადიდე და ღმერთსა ვჰმონე,
და ჩემი ყველა აქანამდის ჭირი ღმერთსა შევანონე.

1297

„შენი სიცოცხლე მეყოფის ჩემად იმედად გულისად,
გულისა ერთობ წყლულისა და ასრე დადაგულისად!
მომიგონებდე, გახსოვდე მე შენთვის დაკარგული სად;
და ვზი მზრდელი სიყვარულისა, მის ჩემგან დანერგულისად.

1298

„სხვად, ჩემო, ჩემი ამბავი ჩემგან არ მოგეწერების:
ენა დაშვრების, მოსმენით არვისგან დაიჯერების.
ფატმან წამგვარა გრძნეულთა, ღმერთიმცა მას ეტერების!
და ან კვლა ქმნა იგი სოფელმან, რაცა მას შეეფერების.

1299

„ან სოფელმან უარესი ჭირი ჭირსა მომისართა,
არ დასჯერდა ბედი ჩემი მათ პატიჟთა მრავალ-გვართა,
კვლაცა მიმცა შესაპყრობლად ქაჯთა, ძნელად საომართა;
და ბედმან გვიყო ყველაკაი, ჩემო, რაცა დაგვემართა!

1300

„ცხეს ვზი ეზომ მაღალსა, თვალნი ძლივ გარდასწვდებიან,
გზა გვირაბითა შემოვა, მცველნი მუნ ზედა დგებიან,
ღღისით და ღამით მოყმენი ნობათსა არ დასცდებიან,
და მათთა შემბმელთა დახოცენ, მართ ცეცხლად მოედებიან.

1301

„ნუთუ ესენი გეგონნენ სხვათა მეზრძოლთა წესითა?!
ნუცა მე მომკლავ ჭირითა, ამისგან უარესითა;
შენ მკვდარსა განახავ, დავიწვი, ვითა აბედი კვესითა;
და მოგშორდი, დამთმე გულითა, კლდისაცა უმაგრესითა!

1302

„შენ, საყვარელო, ნუ სჭმუნავ ჭმუნვითა ამისთანითა,
ჩემი სთქვა: სხვათა მიჰხვდაო იგი ალვისა ტანითა.
არამ სიცოცხლე უშენოდ! ვარ აქამდისცა ნანითა;
და ან თავსა კლდეთა ჩავიქცევ, ანუ მოვიკლავ დანითა.

1303

„შენმან მზემან, უშენოსა არვის მიჰხვდეს მთვარე შენი,
შენმან მზემან, ვერვის მიჰხვდეს, მო-ცა-ვიდენ სამნი მზენი!
აქათ თავსა გარდავიქცევ, ახლოს მახლვან დიდნი კლდენი,
და სული ჩემი შეივადრე, ზეცით მომხვდენ ნუთუ ფრთენი.

1304

„ღმერთსა შემვედრე, ნუთუ კვლა დამხსნას სოფლისა შრომასა,
ცეცხლსა, წყალსა და მიწასა, ჰაერთა თანა ძრომასა;
მომცნეს ფრთენი და აღვფრინდე, მივჰხვდე მას ჩემსა ნდომასა,
და დღისით და ღამით ვჰხედვიდე მზისა ელვათა კრთომასა.

1305

„მზე უშენოდ ვერ იქმნების, რათგან შენ ხარ მისი ნილი,
განალამცა მას ეახელ მისი ეტლი, არ თუ ნბილი!
მუნა განახო, მადვე გსახო, განმინათლო გული ჩრდილი,
და თუ სიცოცხლე მწარე მქონდა, სიკვდილიმცა მქონდა ტკბილი!

1306

„მე სიკვდილი აღარ მიმიძიძს, შემოგვედრებ რათგან სულსა,
მაგრა შენი სიყვარული ჩავიტანე, ჩამრჩა გულსა;
მომეგონოს მოშორება, მემატების ნყლული ნყლულსა;
და ნუცა მტირ და ნუცა მიგლოვ, ჩემო, შენთვის დაკარგულსა!

1307

„წადი, ინდოეთს მიჰმართე, არგე რა ჩემსა მშობელსა,
მტერთაგან შეინრებულსა, ყოვლგნით ხელ-აღუპყრობელსა,
გულსა აღხინე ჩემისა მოშორებებისა მთმობელსა,
და მომიგონებდი მტირალსა, შენთვის ცრემლ-შეუშრობელსა!

1308

„რაცა ვიჩივლე ბედისა ჩემისა, კმა საჩივარად;
ცან, სამართალი მართალი გულისა გულსა მივა რად.
შენთვის მოვკვდები, გავხდები ყორანთა დასაყვივარად,

და ვირე ცოცხალ ვარ, გეყოფი სატირლად და სატიკივარად.

1309

„აჰა, ინიშნე ნიშანი შენეულისა რიდისა!
გადრმიკვეთია ალამი, ჩემო, ერთისა კიდისა,
ესელა დაგრჩეს სანაცვლოდ მის იმედისა დიდისა.

და რისხვით მობრუნდა ბორბალი ჩვენზედა ცისა შვიდისა“.

1310

ესე წიგნი, საყვარელსა მისსა თანა მინანერი,
რა დაწერა, გარდაჰკვეთა მათ რიდეთა ერთი წვერი.
თავ-მოხდილსა დაუშვენდა სისხო, სიგრძე, თმათა ფერი,
და ალვისაგან სული მოქრის, ყორნის ფრთათათ მონაბერი.

1311

იგი მონა წამოვიდა, გულანშაროს მომავალი,
წამ-ერთ მიხდა ფატმანისსა, დღე იარა არ-მრავალი.
რა ავთანდილს გაუსრულდა საქმე მისი სასურვალი,
და ხელ-აღპყრობით ღმერთსა ჰმადლობს ცნობა-სრული, არა
მთრვალი.

1312

ფატმანს უთხრა: „გამისრულდა ჟამად საქმე საწადელი,
დიდი შენი მოჭირვება ჩემგან არის გარდუხდელი,
წავალ, დგომად აღარა მცალს, დრო მოსრულა შარშანდელი,
და ფიცხლად ქაჯეთს მოვიყვანო მათი მომსპობ-ამწყვედელი“.

1313

ხათუნმან უთხრა: „ჰე ლომო, ცეცხლი ან უფრო ცხელდების,
მოეშორვების ნათელსა, გული ამისთვის ბნელდების;
ისწრაფე, ჩემი ნუ გაგვა, - ხელი ეგრეცა ხელდების, -
და თუ ქაჯნი მოგესწრებიან, მუნ მისლვა გაგიძნელდების“.

1314

ყმამან ფრიდონის მონანი უხმნა, მასთანა ხლებულნი,
 უბრძანა: „მკვდარნი აქამდის ანლა ვართ დაცოცხლებულნი,
 რაცა გვინდოდა, მისითა სმენითა გახარებულნი,
 და ჩვენთა მტერთანი გიჩვენნე წყლულნი მით ვაგლახებულნი!

1315

„მიდით და ფრიდონს უამბეთ ამბავი არ-ნაცქაფავი;
 მე ვერა ვნახავ, ვისწრაფი, გზა ჩემი არს ნასწრაფავი.
 მან გაახაფოს ხმა ხაფი, კვლა უფრო გასახაფავი,
 და თქვენ მოგცე ლარი ყველაი მე, ჩემი ნაალაფავი.

1316

„ჩემსა ზედა დიდი არის ვალი, თქვენგან დანადები;
 მადლსა სხვაებრ გარდავიხდი, თულა ფრიდონს შევეყრები;
 ან წაიღეთ ყველაკაი, მეკობრეთა წანალები,
 და ამის მეტსა ვერას მოგცემ, ვიცი, ამაღ გეძუნნები.

1317

„სახლი არ მახლავს, არ ძალ-მაქვს გაცემა საბოძვარისა“.
 მისცა მართ სავსე ხომალდი, რიცხვი ტურფათა ლარისა,
 უბრძანა: „ნადით, წაიღეთ, გზა წავლეთ მისვე არისა,
 და ფრიდონს მიართვით უსტარი ჩემგან, ძმად-ნაფიცარისა“.

ნიგნი ავთანდილისა ფრიდონთანა

1318

დანერა: „ფრიდონ მალალო, სვე-სრული მეფეთ-მეფეო,
ლომისა მსგავსო ძალ-გულად, მზეო შუქ-მოიეფეო,
მოვლენილო და მორჭმულო, მტერთა სისხლისა მჩქეფეო,
და უმცროსმან ძმამან შორი-შორ სალამი დავიყეფეო!

1319

„ჭირნი ვნახენ და მო-ცა-მხვდა ნაცვალი ჭირ-ნახულისა,
კარგა მოხდომა საქმისა ჩემისა გაზრახულისა;
მიცნია მართლად ამბავი პირისა მზედ სახულისა,
და დამარჩენელი ლომისა მის, ქვესკნელს დამარხულისა.

1320

„იგი მზე ქაჯთა მეფესა ჰყავს, ქაჯეთს პატიმარია.
მუნ მისლვა მიჩანს თამაშად, თუცა გზა საომარია.
ნარგისათთ წვიმა ბროლისა წვიმს, ვარდი ნანწვიმარია,
და ჯერთ ქალსა ქაჯნი არ ახლვან, მაგრა სპა უამარია.

1321

„გულ-მხიარული ვიხარებ, ამად არ ცრემლი მმილდების,
სადაცა შენ და შენი ძმა ხართ, ძნელი გაადვილდების;
რაცა მოგინდეს, უცილოდ იქმთ, იგი არ აგცილდების,
და არ თურე კაცმან დაგიდგნას, ვეჭვ, კლდეცა გაგილბილდების.

1322

„ან შემინდევ, ვერა გნახე, შორს ამისთვის ნაგიარე,
გზა-გზა ყოვნა აღარა მცალს, პატიმრად ა იგი მთვარე;
აღრე მოვალთ მხიარულნი, ჩვენი ნახვა გაიხარე,
და ამის მეტი რაღა გკადრო, ძმასა ძმურად მოეხმარე.

1323

„მა მონათა ჩემზედა გარდაუხდელი გულია:
ამოდ მმსახურეს, თქვენიმცა გული ამათთვის სრულია!
ქება რად უნდა მას, ვინცა თქვენთანა ხან-დაზმულია?
და მსგავსი ყველაი მსგავსსა შობს, ესე ბრძენთაგან თქმულია“.

1324

ესე უსტარი დაწერა, შეკრა და ნა-ცა-ხვია მან,
მისცა ფრიდონის მონათა ვარდმან და ვითა იამან;
შესთვალა ზეპირ, რაცა ხმდა სრულად, მართ ვითა ჰგია, მან,
და მათ მარგალიტი უჩვენის ძონისა კარმან ღიამან.

1325

მონახა, პოვა ავთანდილ ნავი მისისა მხარისა,
გამოემართა იგი მზე პირითა სავსე მთვარისა,
მაგრა დაგდება უმძიმდა ფატმანის გულ-მდულარისა;
და მისთა გამყრელთა ნაკადი ჩასდის სისხლისა ღვარისა.

1326

ფატმან, უსენ და მონანი ტირან ცრემლითა ცხელითა,
იტყვიან: „მზეო, რა გვიყავ? დაგვწვენ ცეცხლითა მწველითა!
რად დაგვაბნელენ შენისა მოშორებებისა ბნელითა?
და და-ცა-გვმარხენო ხელითა ჩვენისა დამმარხველითა!“

ნასლვა ავთანდილისა გულანშაროთ და ტარიელის შეყრა

1327

გამოვლნა ზღვანი ავთანდილ მგ ზავრითა რითმე ნავითა,
პირ-მხიარული აცორვებს მართ ოდენ მარტო თავითა;
მას შეყრა ტარიელისა უხარის მით ამბავითა,

და ხელ-განპყრობილი გულითა არს ღმრთისა საესავითა.

1328

მონურვილ იყო ზაფხული, ქვეყნით ამოსლვა მწვანისა,
ვარდის ფურცლობის ნიშანი, დრო მათის პაემანისა,
ეტლის ცვალება მზისაგან, შეჯდომა სარატანისა.

და სულთქნა, რა ნახა ყვავილი მან, უნახავმან ხანისა.

1329

აგრგვინდა ცა და ღრუბელნი ცროდეს ბროლისა ცვარითა;
ვარდთა აკოცა ბავითა, მითვე ვარდისა დარითა;

უბრძანა: „გიჭვრეტ თვალითა, გულ-ტკბილად შემხედვარითა,

და მისად სანაცვლოდ მოვილხენ თქვენთანა საუბარითა“.

1330

რა მოეგონის მოყვარე, სდინდიან ცრემლნი მწარენი.

ტარიელისკენ იარნა მან გზანი საწყინარენი,

უდაბურნი და უგზონი, უცხონი რამე არენი,

და სადაცა ნახნის, დახოცნის ლომ-ვეფხნი მოშამბნარენი.

1331

ქვაბნი გამოჩნდეს, ეამა, იცნა, თქვა: „იგი კლდენია,
სადაა ჩემი მოყვარე და ვისთვის ცრემლი მდენია;
ღირს ვარმცა, ვნახო პირის-პირ, ვუამბო, რაცა მსმენია,
და არ მოსრულ იყოს, რალა ვქმნა, ცუდ ჩემი განავლენია!

1332

„თუ მოსრულა, უღონოდ შინა ხანსა არ დაზმიდა,
მინდორს სადმე წავიდოდა, მხეცისაებრ ველთა ვლიდა;
სჯობს, თუ შამბ-შამბ წავიარო“, - იგონებდა, იხედვიდა,
და ესე თქვა და მიუქცია, მინდორთაკე წამოვიდა.

1333

მიაცორვებს და იმღერის მხიარულითა გულითა,
მართ სახელ-დებით უყვიის ხმითა მით სახარულითა.
ცოტაი წავლო, გამოჩნდა მზე სინათლითა სრულითა:
და შამბისა პირსა ტარიელ დგა ხრმლითა მომახულითა.

1334

ტარიელს ლომი მოეკლა, მით ხრმალსა სისხლი სცხებოდა;
შამბისა პირსა ქვეითი დგა, ცხენი არა ჰხლებოდა;
ყვილი ავთანდილისა ესმოდა, ეოცებოდა,
და შეხედნა, იცნა, გაიქცა, მისკე მირბოდა, ხლდებოდა.

1335

ხრმალი გატყორცა ტარიელ, მიჰმართა მისსა ძმობილსა.
ყმა ცხენისაგან გარდიჭრა, ჰგვანდა ეტლისა სწრობილსა.
მათ ერთმანერთსა აკოცეს, ჰგვანან ყელ-გარდაჭდობილსა,
და ხმა შაქრის-ფერად გაუხდა ვარდსა, ხშირ-ხშირად პობილსა.

1336

ტარიელ მოთქვა ტირილით სიტყვა ნატიფი, მჭევრები:
- სისხლისა ღვარმან შეღება წითლად გიშრისა ტევრები,
აღვასა წყარო ცრემლისა მორწყავს, ნაკადი ბევრები, -
და „რათგან შენ გნახე, რა მგამა, პატიჟი მჭირდეს მევ რები!“

1337

ტარიელ ტირს და ავთანდილ სიცილით ეუბნებოდა;
გალიმდის, ძონი გააპის, კბილთაგან ელვა ჰკრთებოდა;
ეტყოდა: „ვცანო ამბავი, შენ რომე გეამებოდა,

და ან გაახლდების ყვავილი, ვარდი აქამდის ქნებოდა“.

1338

ტარიელ უთხრა: „ჰე ძმაო, კმარის, დღეს რაცა მლხენია,
ყოველი ჩემი სალხინო მინახავს, - ნახვა შენია;
სხვად ნუ ყოს ღმერთმან წამალი, არცა რა მოგისმენია:

და კაცმანმცა სოფელს ვით პოვა, რაცა რა საქმე ზენია!“

1339

რა ტარიელ არ შესჯერდა, ავთანდილცა არ დაწყნარდა,
მის ამბისა დაყოვნება ველარ გაძლო, აუჩქარდა,
გამოიღო რიდე მისი, ვინ ბაგეთა ვარდი ვარდა.

და რა ტარიელ ნახა, იცნა, გამოუღო, შემოვარდა.

1340

ნიგნი და კიდე რიდისა იცნა და გა-ცა-შალა მან,
პირსა დაიდვა, დაეცა, ვარდმან ფერთა მკრთალამან,
სულნი გაიქცნეს, მოდრიკა თავი გიშრისა ტალამან.

და მისნი ვერ გაძლნეს პატიჟნი ვერ კაენ, ვერცა სალამან.

1341

ავთანდილ უჭვრეტს ტარიელს, უსულოდ ქვე-მდებარესა,
შეფრინდა, შველად მიჰმართა მას, ტკბილად მოუბარესა,
ვერა ვერ არგო დამწვარსა, სრულად ცეცხლ-ნადებარესა;

და მისთა ნიშანთა სიცოცხლე მართ მისი მიიბარესა.

1342

ავთანდილ დაჯდა ტირილად, ტირს ხმითა შვენიერთა,
ყორანსა გაჰგლეჯს ხშირ-ხშირად, აფრთხობს ბროლისა

ჭერთა;

გახეთქა ლალი, გათლილი ანდამატისა კვერითა,

და მუნით წყარონი გამოჩნდეს, ძონსა ვამსგავსე ფერთა.

1343

პირსა იხოკს, ღაწვთა სისხლი ჩასდიოდა მისსა მჭვრეტსა:
 „რაცა ვქმენო, არ უქმნია არცა შმაგსა, არცა რეტსა;
 წყალი სწრაფით რად დავასხი ცეცხლსა, ძნელად დასაშრეტსა!
 და ჩქარად ეცეს, ვერ გაუძლებს გული ლხინსა მეტის-მეტსა.

1344

„მე მოვკალ ჩემი მოყვარე; რა მმართვეს განბილებულსა?
 თავსა ვაბრალობ საქმესა, არ დასმით გაგონებულსა!
 ცრუ კაცი კარგად ვერა იქმს საქმესა გაძნელებულსა,
 და თქმულა: «სინყნარე გმობილი სჯობს სიჩქარესა ქებულსა!»“

1345

უცნობო-ქმნილი ტარიელ ძეს მსგავსად ნატუსალისად.
 ავთანდილ ადგა, გამოვლნა შამბნი საძებრად წყალისად,
 მან პოვა სისხლი ლომისა, მოაქვს სავსებლად აღისად,
 და მკერდსა დაასხა, გა-ვე-ხდა ლაჟვარდი ფერად ლალისად.

1346

ავთანდილ მკერდსა დაასხა მას ლომსა სისხლი ლომისა;
 ტარიელ შეკრთა, შეიძრა რაზმი ინდოთა ტომისა,
 თვალნი აახვნა, მიეცა ძალი ზე წამოჯდომისა.
 და ლურჯად ჩანს შუქი მთვარისა, მზისაგან შუქ-ნაკრთომისა.

1347

ზამთარი ვარდთა გაახმობს, ფურცელნი ჩამოსცვივიან,
 ზაფხულის მზისა სიახლე დასწვავს, გვალვასა ჩივიან,
 მაგრა მას ზედა ბულბულნი ტურფასა ხმასა ყივიან, -
 და სიცხე სწვავს, ყინვა დააზრობს, წყლულნი ორჯელვე სტკივიან.

1348

აგრევე გული კაცისა მოსაგვარებლად ძნელია,
 ჭირსა და ლხინსა ორსავე ზედა მართ ვითა ხელია,
 მინყვი წყლულდების, სანუთრო მისი აროდეს მრთელია.
 და იგი მიენდოს სოფელსა, ვინცა თავისა მტერია!

1349

ტარიელ ნახა ნანერი კვლაცა მკლველისა მისისა,
იკითხავს, თუცა აშეთებს კითხვა წიგნისა მისისა;
დაუყვის ცრემლმან სინათლე, ბნელად ჩანს შუქი დღისისა.

და ავთანდილ ადგა, დაუნყო თხრობა სიტყვისა მქისისა.

1350

იტყვის, თუ: „ნაქმრად არ ვარგა კაცისა გასწავლილისად,
ან რადლა გვმართებს ტირილი? ხამს დავსხდეთ ქმნად
ლიმილისად;

ადგე, ნავიდეთ საძებრად მის მზისა წარხდომილისად!

და ადრე მიგიყვან, მიყვანა არს შენგან მონდომილი სად.

1351

„ვითა გვმართებს გახარება, პირველ აგრე გავიხარნეთ,
მერმე შევსხდეთ, გავემართნეთ, ქაჯეთისკენ თავნი ვარნეთ,
ხრმალნი ჩვენნი ვინინამძღვრნეთ, მათნი ზურგით დავიყარნეთ,
და უჭირველნი შემოვიქცეთ, იგი მძორთა დავადარნეთ“.

1352

მერმე ტარიელ ამბავსა ჰკითხავს, აღარა ბნდებოდა.
შეჰხედნის, თვალნი ამართნის, შავ-თეთრი ელვა ჰკრთებოდა,
მართ ვითა ლალსა მზისაგან, მას ფერი ეზარდებოდა;

და ვინ ღირს ა, თუცა წყალობით ცა მიწყვი მობრუნდებოდა!

1353

ავთანდილს მადლი უბრძანა, ქმნა უყო საუბარისა:

„მე შენი ქება ვითა ვთქვა, ბრძენთაგან საქებარისა!
ვითა ზე-მთისა წყარომან, მოჰრწყე ყვავილი ბარისა,
და დამწყვიდე დენა ცრემლისა, ნარგისთა ნაგუბარისა.

1354

„მე ვერა გიყო ნაცვალი, ღმერთი გარდგიხდის ციერი,
ზეგარდმოთ მისით შემოგზლოს მუქაფა ჩემ-მაგიერი!“
შესხდეს და შინა ნავიდეს, მათ ლხინი ჰქონდა ძლიერი;

და ან გა-ვე-აძლო სოფელმან ასმათ, ადრითგან მშვიერი.

1355

ქვაბისა კარსა ასმათი მარტო ზის, არ-ბარგოსანი.
 შეჰხედნა, იცნა ტარიელ, თანა ყმა ჭარმაგოსანი, -
 ორნივე ტურფად იმლერდეს, ვით იადონი მგოსანი, -
 და მაშინვე იცნა, ავარდა მოშლილი, პერანგოსანი.

1356

აქამდის მიწყევ ენახა ქვაბს მისლვა მოტირალისა,
 ან გაუკვირდა დანახვა სიცილით მომღერალისა.
 ზარ-აღებული ავარდა, ცნობა უც ვითა მთრვალისა,
 და არ იცის სმენა ამბისა ჯეროთ მისგან სასურვალისა.

1357

მათ რა ნახეს, შემოჰყვივლეს სიცილით და კბილთა ჩენით:
 „ჰე ასმათო, მოგვივიდა მოწყალეობა ღმრთისა ზენით:
 ვპოვეთ მთვარე დაკარგული, რაცა გვნადდა, იგი ვქმენით,
 და ან გავხედით ბედისაგან ცეცხლთა შრეტიოთ, ჭირთა ლხენით!“

1358

ავთანდილ ცხენსა გარდახდა ასმათის მოსახვეველად;
 მან მიჰყო ხელი ალვასა, შტო მოჰყვა მოსარხვეველად,
 ყელსა და პირსა აკოცებს, არის ცრემლისა მფრქვეველად:
 და „რა ჰქმენო, რა სცან, მიაბზე, ვტირ შენი მოაჯე ველად“.

1359

ავთანდილ ასმათს უსტარი მისცა მისისა ზრდილისა,
 ალვისა შტო-დამჭნარისა, მთვარისა ფერ-მიხდილისა;
 უთხრა, თუ: „ნახე ნანერი მის პატიჟ-გარდახდილისა;
 და მზე მოგვეახლა, მოგვეცა ჩვენ მოშორება ჩრდილისა“.

1360

ასმათ რა ნახა უსტარი, ცნა მისი დანანერობა,
 გაკვირდა, ზარმან აილო, ათრთოლებს, ვითა ხელობა,
 ტერფით თხემამდის გაუხდა მას მეტი საკვირველობა;
 და იტყვის: „რა ვნახე, რა მესმის? არსმცა ამისი მრთელობა?!“

1361

ავთანდილ უთხრა: „ნუ გეშის, ეგე ამბავი მრთელია;
ლხინი მოგვეცა, მოგვეშორდა ყოველი ჭირი ძნელია,
მზე მოგვეახლა, უკუნი ჩვენთვის აღარა ბნელია,

და ბოროტსა სძლია კეთილმან, - არსება მისი გრძელია!“

1362

ინდოთ მეფე მხიარული ასმათს რასმე უბრძანებდა;
ერთმანერთსა ეხვეოდეს, სიხარული ატირებდა;
ვარდსა ზედა ყორნის ბოლო ნამსა თხელსა აპკურებდა.

და კაცსა ღმერთი არ გასწირავს, თუცა კაცი შეიგებდა.

1363

ღმერთსა მისცეს დიდი მადლი, თქვეს: „გვიყო, რაცა სჯობდა;
ანყა ვცანით, უარესსა პირი თქვენი არ გაბრჭობდა“.

ინდოთ მეფე მხიარული ხელ-განპყრობით ამას ხმობდა.

და ქვაბს შევიდეს მხიარულნი, ასმათ რასმე მასპინძლობდა.

1364

ტარიელ ეტყვის ავთანდილს: „ისმინე სიტყვა ასები,
გიაშობ რასმე ამბავსა, მოამბედ ნუ გენასები:

მე ოდეს ქვაბნი წავუხვენი, დავხოცე დევთა დასები,

და მას აქათ მათი აქა ძეს საჭურჭლე ძვირ-ნაფასები.

1365

„მე აგრე არა მინახავს, მართ ვითა არა მნდომია;

მოდო და გავხსნათ, შევიგნეთ, საჭურჭლე თუ რა ზომია“.

ეამა, ადგეს ორნივე, არცა ქვე ასმათ მჯდომია,

და დაღენეს კარი ორმოცი, მათგან არ ზედა ომია.

1366

პოვეს საჭურჭლე უსახო, კვლა უნახავი თვალისა,

მუნ იდვა რიყე თვალისა, ხელ-წმიდად განათალისა,

ჩნდის მარგალიტი ოდენი ბურთისა საბურთალისა;

და ვინმცა ქმნა რიცხვი ოქროსა, ვერვისგან დანათვალისა?!

1367

იგი სახლი ორმოცივე შიგან იყო გატენილი.

პოვეს ერთი ზარადხანა, აბჯრისათვის სახლად ქმნილი;

მუნ აბჯარი ყოვლი-ფერი ასრე იდვა, ვითა მწნილი,

და შიგან ერთი კიდობანი დაბექდილი, არ-გახსნილი.

1368

ზედა ეწერა: „აქა ძეს აბჯარი საკვირველიო,

ჯაჭვ-მუზარადი, აღმასი ხრმალი ბასრისა, მჭრელიო;

თუ ქაჯნი დევთა შეებნენ, დღე იყოს იგი ძნელიო!

და უმისჟამისოდ ვინც გახსნას, არის მეფეთა მკლველიო“.

1369

კიდობანი გახსნეს, პოვეს მუნ აბჯარი სამი ტანი,

რასაცა ვით შეიმოსენ მეომარნი სამნი ყმანი:

ჯაჭვი, ხრმალი, მუზარადი, საბარკული მათი გვანი, -

და ზურმუხტისა ბუდებითა იყვნეს ვითა ლუსკუმანი.

1370

თვითომან თვითო ჩაიცვეს, თავის თავს გამოსცდიდიან,

ჯაჭვ-მუზარადსა, აბჯარსა მართ ვერა ვერ მოჰკიდიან;

ხრმალი რკინასა მოჰკრიან, ვით ბამბის მკედსა სჭრიდიან,

და მათ უღირს ყოვლად ქვეყანად, შევატყვევ, არ გაჰყიდიან.

1371

თქვეს: „ესე ნიშნად გვეყოფის, ვართო კარგითა ბედითა;

ღმერთმან მოგვხედნა თვალითა, ზეგარდმოთ მონახედითა“.

აილეს იგი აბჯარი თავის-თავისა ქედითა,

და თვითო მათ, ერთი ფრიდონის საძღვრობლად შეკერეს ღვედითა.

1372

ოქროც რამე წაიტანეს, მარგალიტი ღარიბები;

გამოვიდეს, გამობექდეს ორმოცივე საჭურჭლები.

ავთანდილ თქვა: „ამას იქით დავამაგრო ხრმალთა ნები,

და ამას ღამე არსად წავალ, რა გათენდეს, არ დავდგები“.

აქა, მხატვარო, დახატენ ძმათ უმტკიცესნი ძმობილნი,
იგი მიჯნურნი მნათობთა, სხვისა ვერვისგან სწრობილნი,
ორნივე გმირნი მოყმენი, მამაცობისა ცნობილნი;

და რა ქაჯეთს მივლენ, გასინჯოთ ომი ლახვართა სობილნი.

ტარიელისა და ავთანდილისაგან წასლვა ფრიდონისასა

1374

რა გათენდა, გაემართნეს, წაიტანეს ასმათ თანა,
 ნურადინის ქვეყანამდი შეისვიან მათ უკანა;
 მუნ ვაჭარმან ოქროს ფასად ცხენი მისცა, არ უძღვანა;
 და ავთანდილ კმა ყოლაოზად, სხვამცა ვინლა წაიტანა!

1375

იარეს და ზედან შეჰხდეს ნურადინის მეჯოგეთა;
 ჯოგი ნახეს, მოეწონა, ფრიდონისთვის ეაგეთა.
 მუნ ავთანდილს ინდო ეტყვის: „გაქმნევ კარგთა სიშმაგეთა,
 და მოდი, ფრიდონს ველალობნეთ, ჯოგსა მისსა მოვადგეთა!

1376

„ჯოგი წაფულოთ, მოსრულნი ვესმით ჯოგისა წაღებად,
 გამოემართვის საომრად, ველთა სისხლითა დაღებად,
 ანაზდად გვიცნობს, გაკრთების, გულსა შეჰლამის დაღებად, -
 და ამოა კარგი ლალობა, ლალსა შე-ვე-იქმს ლაღებად“.

1377

დაუწყეს პყრობა ტაიჭთა ფრიდონის უკეთესებსა.
 მუნ მეჯოგეთა ფანოსი შეექმნა, ეკრა კვესებსა;
 უყივლეს: „ვინ ხართ, მოყმენო, ვინ იქმთ საქმესა ზესებსა?
 და ჯოგი მისია, ვინ მტერსა ჰკრავს ხრმალსა, არ აკვნესებსა“.

მათ მშვილდები დაინვადეს, მეჯოგეთა გაეკიდნეს.

მეჯოგენი მიიზახდეს, ხმანი მათნი გაადიდნეს:

„გვიშველეთო, გვიშველეთო, მეკობრეთა ამოგვწყვიდნეს!“

და ხმა შეიქმნა, შეიყარნეს, ფრიდონს ჰკადრეს, არ დაჰრიდნეს.

შეეკაზმა ფრიდონ, შეჯდა, შეკაზმული გამოვიდა.

ხმა შეიქმნა, შეიყარნეს, რაზმი ველთა დაჰფარვიდა.

იგი მზენი მოეგებნეს, ვის ზამთარი ვერ დაჰზრვიდა;

და დაეხურა ზარადები, პირსა მათსა უფარვიდა.

რა ტარიელ ფრიდონ იცნა, თქვა: „ვნახეო, ვინცა მინა“.

მუზარადი მოიხადა, გაილიმა, გაიცინა;

ფრიდონს უთხრა: „რასა ჰლამი, ჩვენი მოსლვა რას გენყინა?“

და პურად ავი მასპინძელი მოგვეგებვი ომად წინა!“

ფრიდონ ფიცხლად გარდაიჭრა, დავარდა და თაყვანის-სცა.

იგინიცა გარდაუხდეს, მოეხვივნეს, აკოცისცა.

ფრიდონ ღმერთსა ხელ-ალპყრობით უსაზომო მაღლი მისცა;

და დიდებულნი აკოცებდეს, იცნობდიან იგი ვისცა.

ფრიდონ უთხრა: „რასა სდეგით? მოგელოდი უწინარე,

მე მზა ვარო, სამსახური თქვენი რამცა დავიზარე!“

ჰგვანდა, თუცა შეყრილ იყვნეს ორნი მზენი, ერთი მთვარე,

და ერთმანერთი დააშვენეს, გაემართნეს, იქცეს გარე.

ფრიდონის სახლსა გარდახდეს ორნივე, ტურფად გებულსა.

ახლოს დაისვამს ავთანდილს, მისსა ძმად-შეფიცებულსა;

ტარიელ დაჯდა საჯდომსა, ოქსინო-გარდაგებულსა;

და მათ უძღვნეს იგი აბჯარი ფრიდონს, ჭაბუკად ქებულსა.

1384

უთხრეს: „ჯერთ უამად არა გვაქვს სხვა შენთვის არმალანია,
მაგრა ტურფანი მრავალნი ქვე სადმე გვისხენ სხვანია“.

მან დასვა პირი მიწასა, არ დაიყოვნა ხანია:

და „ჩემთვის ამისი ბოძება არს თქვენი შესაგვანია“.

1385

გამოისვენეს მას ღამით ფრიდონის მასპინძლობითა;

აბანოს ბანნა, აავსნა შესამოსლისა ძღვნობითა,

დამოსნა ტურფა-ტურფითა, ერთმანერთისა მჯობითა,

და თვალ-მარგალიტი ღარიბი უძღვნა ოქროსა გობითა.

1386

უთხრა, თუ: „ესე სიტყვაა ავისა მასპინძელისა, -

ჰგავს, მოსწყენოდეს სტუმრობა თქვენ ბრძნისა ვითა ხელისა,

მაგრა ან ყოვნა არ ვარგა, წასლვა სჯობს გზისა გრძელისა,

და თუ ქაჯნი მოგვესწრებიან, საეჭვი არს სიძნელისა.

1387

„დიდთა რას ვაქმნევთ ლაშქართა? კარგნი გვინდან და ცოტანი;

სამასი კაცი გვეყოფის, ნავიდეთ მართ მეოტანი;

ჩვენ ქაჯეთს ქაჯთა საომრად დავაგნეთ ხრმალთა კოტანი,

და მას ადრე ვჰპოვებთ, ვისიცა მოგვეკლავს ალვისა, მო, ტანი.

1388

„ქაჯეთს ერთხელ კვლაც ყოფილვარ, ჰნახავთ, თქვენცა

გემაგრების;

ყოვლგნით კლდეა, გარეშემო მტერი ვერა მოადგების;

თუ იდუმალ არ შეუვალთ, ცხადად შებმა არ ეგების,

და მით ლაშქარი არად გვინდა, რაზმი მალვით ვერ მოგვეყვების“.

1389

იგინიცა დაემონმნეს ამა მისსა ნაუბარსა.

მუნ დააგდეს ქალი ასმათ, ფრიდონ მისცემს საჩუქარსა.

თვით სამასსა ცხენოსანსა წაიტანდეს, გმირთა დარსა.

და ბოლოდ ღმერთი გაუმარჯვებს ყოვლსა, პირველ შენაზარსა.

1390

ზღვა გაიარეს სამთავე ერთგან ძმად შეფიცებულთა;
ფრიდონ გზა იცის, იარეს, დღისით და ღამით რეზულთა.
ფრიდონ თქვა: „ვახლავთ არეთა ჩვენ, ქაჯეთს მიახლებულთა,
და აქათგან ღამით ვლა გვინდა, მით არას გამყლავნებულთა“.

1391

ამა ფრიდონის თათბირსა სამნივე ერთგან ჰზმიდიან:
რა გაუთენდის, დადგინ და ღამით ფიცხლად ვლიდიან;
მივიდეს, აჩნდა ქალაქი, მცველთა ვერ დასთვალვიდიან,
და გარე კლდე იყო, გუშაგთა ხმა ჯარვით გაადიდიან.

1392

გვირაბის კარსა ჭაბუკი ათი ათასი მცველია.
მათ ლომთა ნახეს ქალაქი, მთვარე დგას მუნ ნათელია;
თქვეს: „ვითათბიროთ, ვითა ვქმნათ, ან გამორჩევა ძნელია;
და ასი ათასსა აჯობებს, თუ გამორჩევით მქმნელია“.

თათბირი ნურადინ-ფრიდონისა

1393

ფრიდონ თქვა: „ვიტყვი სიტყვასა, ვეჭვ, ჩემი არ დამცდარია:
ჩვენ ცოტანი ვართ, ქალაქი დიდთაგან საომარია;
პირის-პირ ომი არ ძალ-გვიც, არ ჟამი საკვეხარია,
და ათას წელ ვერსით შევეუვალო, თუ ზედ დაგვიხშან კარია.

1394

„ჩემსა სიმცროსა გამზრდელნი სამუშაითოდ მზრდიდიან,
მასწავლნეს მათნი საქმენი, მახლტუნებდიან, მწვრთიდიან;
ასრე გავიდი საბელსა, რომ თვალნი ვერ მომკიდიან,
და ვინცა მჭვრეტდიან ყმანვილნი, იგიცა ინატრიდიან.

1395

„ან ვინცა ვიცით უკეთე შეტყორცა საგდებელისა,
მან ერთსა ბურჯსა გარდვაგდოთ წვერი საბლისა გრძელისა,
მას ზედა გავლა ასრე მიჩნს, ვითა გარბენა ველისა,
და თქვენ ჭირად გიყო შიგანთა პოვნა კაცისა მრთელისა.

1396

„აბჯრითა გავლა არად მიჩნს ჭირად, გატანა ფარისა;
შიგან ჩავხლტები კისკასად, ვეცემი მსგავსად ქარისა,
ლაშქართა დავჰხოც, გავახვამ, ჰნახოთ გაღება კარისა!
და თქვენცა მუნ მოდიო, სადაცა გესმას ზრიალი ზარისა“.

თათბირი ავთანდილისა

1397

ავთანდილ უთხრა: „ჰე ფრიდონ, მოყვასნი ვერ გიჩივიან:
ლომთა მკლავთაგან იმედი გაქვს, არა წყლულნი გტკივიან;
სთათბირობ ძნელთა თათბირთა, მტერთა ივაგლახ-ივიან,
და მაგრა თუ გესმის, გუშაგნი რა ახლო-ახლო ყივიან?!

1398

„რა გახვიდოდე, გუშაგთა ესმას აბჯრისა ჩხერება,
გიგრძნობენ, თოკსა მოჰკვეთენ, ამისი ხამს დაჯერება;
წაგიხდეს ცუდად ყველაი, დაგრჩეს ცუდილა ფერება,
და ეგე თათბირი არ ვარგა, სხვაებრ ვქმნათ თავის ტერება.

1399

„სჯობს, დადეგით დამალულნი თქვენ ადგილსა იდუმალსა,
ისი კაცნი არ იჭირვენ მგზავრსა, ქალაქს შემავალსა,
სავაჭროდა მოვეკაზმვი, საქმესა ვიქმ მე მუხთალსა,
და ერთსა ჯორსა გარდავჰკიდებ მუზარადსა, ჯაჭვსა, ხრმალსა.

1400

„სამთავე შესვლა არ ვარგა, თუ გვიგრძნან, არს სათუები;
მე მარტო შევალ ვაჭრულად და კარგად შევეტყუები,
მალვით ჩავიცვამ აბჯარსა, გაეჩნდები, გავეცრუები,
და ღმერთმან ქმნას, უხვად ვადინო შიგნით სისხლისა რუები!

1401

„შიგანთა მცველთა მოვიცლი მე უნახავად ჭირისად,
 თქვენ გარეთ კართა ეცენით ყოველნი მსგავსად გმირისად;
 კლიტეთა დავლენ, გავახვამ, დამიდგამს ვერ ქვიტკირი სად.
 და თუ რა სხვა სჯობდეს, თქვენ ბრძანეთ, ვარ მრჩეულად ამა
 პირისად“.

თათბირი ტარიელისა

1402

დბ ტარიელ უთხრა: „მე თქვენი ვცან გმირთა მეტი გმირობა, თქვენსა ძალ-გულსა თქვენივე ჰგავს თათბირობა, პირობა; ვიცი, გნადს ომი ფიცხელი, არ ცუდი ხრმალთა ღირობა, კაციმცა მაშინ თქვენ გახლავს, რა ომმან ქმნას გაჭირობა.

1403

დბ „მაგრა იყვენით ჩემთვისცა საქმისა რასმე რჩევითა: ხმა ესმას ჩემსა ხელ-მქმნელსა, ზედა გარდმოდგეს მზე ვითა, თქვენ გქონდეს ომი ფიცხელი, უომრად მნახოს მე ვითა? ესე მე დამსვრის, ნუ უბნობთ სიტყვითა თქვენ სათნევითა.

1404

დბ „მაგა თათბირსა ესე სჯობს, ვქმნათ ჩემი მონახსენები: გავიყოთ კაცი ას-ასი, რა ღამე ჩნდეს ნათენები, სამთავე სამგნით მივჰმართოთ, ფიცხლად დავსხლიტოთ ცხენები; მოგვეგებვიან, ვემცრობით, ჩვენ ხრმალსა მივსცეთ მძლე ნები.

1405

დბ „ფიცხლად შევებნეთ, შევსჯარნეთ, ვერ მოგვასწრებენ კარებსა, სამთაგან ერთი შევუვალთ, სხვა გარეთ ვსცემდეთ გარებსა,

მან ერთმან შიგნით შიგანნი მივსცნეთ სისხლისა ღვარებსა,
ხელი კვლა ვჰხადოთ აზჯარსა, მას ჩვენგან მძლედ ნახმარებსა“.

1406

ფრიდონ უთხრა: „შემიგია, გამიგია, ვიცი მე რა:

- და მაგა ცხენსა ჩემეულსა მოასწრებენ კარსა ვერა;
ოდეს გიძღვენ, არ ვიცოდი, ქაჯეთს გვინდა ქაჯთა მზერა,
თვარა ყოლა არ გიძღვნიდი, ჩემი გითხრა სიძუნწე რა“.

1407

ფრიდონ ლალი ამხანაგობს საუბართა ესოდენთა.

- და ამას ზედან გაიცინნეს მათ წყლიანთა, სიტყვა-ბრძენთა,
ერთმანერთსა ელაღობნეს ლალობათა, მათთა მშვენთა,
გარდახდეს და დაეკაზმნეს, უკეთესთა შესხდეს ცხენთა.

1408

კვლა ერთმანერთსა მიუგეს სიტყვები არ პირ-მკვახები,

- და დაასკვნეს იგი თათბირი, ტარიას განაზრახები:
გაიყვეს კაცი ას-ასი, ყველაი გმირთა სახები,
ცხენებსა შესხდეს, აიღეს მათ მათი ჩაბალახები.

1409

იგი ჭაბუკნი შუქითა ვნახენ მზისაცა მეტითა;

- და მათ სამთა შვიდნი მნათობნი ჰფარვენ ნათლისა სვეტითა;
ტარიელ შავსა ზედან ზის ტანითა მით წერწეტითა;
დალივნეს მტერნი ომითა, ვითა მჭვრეტელნი ჭვრეტითა.

1410

ჩემი ან ესე ნათქვამი მათი სახე და დარია:

- და რა ზედა წვიმდეს ღრუბელნი და მათთა ატყდეს ღვარია,
მოვა და ხევთა მოგრაგნის, ისმის ზათქი და ზარია,
მაგრა რა ზღვათა შეერთვის, მაშინ ეგრეცა წყნარია.

1411

თუცა ფრიდონ და ავთანდილ სიკეთე-მიუწვდომნია,

და

მაგრა ტარიას შებმანი არვისგან მოსანდომნია;
მზე მნათობთაცა დაჰფარავს, არცალა ნათლად ხომნია.
ან იყურებლით, მსმენელნო, გესმენ ფიცხელნი ომნია!

1412

- და სამთავე სამად გაიყვეს, თვითომან თვითო კარები;
თანა ჰყვა კაცი სამასი, ყველაი გმირთა დარები.
მას ლამით უქმნეს სადარნო, უცრუო, ანაჩქარები,
გათენდა, გაჩნდეს, მიჰმართეს, თავის-თავ ჰქონდა ფარები.

1413

- და პირველ ამოდ მიდიოდეს მგზავრთა რათმე მაგიერად,
მათ შიგანთა ვერა უგრძნეს, ვერცა დაჰხვდეს გულ-ხმიერად;
გულსა შიში არა ჰქონდა, ამოდ დგეს და ნებიერად,
მიდგეს გარე, მუზარადნი დაიხურნეს ჟამიერად.

1414

- და ანაზდად ცხენი გაქუსლეს, მათრახმან შექმნა წრიალი.
რა ნახეს, კარნი გაახვნეს, ქალაქით გახდა ზრიალი.
სამთავე სამგნით მიჰმართეს, თავსა მით უყვეს რიალი,
იკრეს ნობსა და დაბდაბსა, შეიქმნა ბუკთა ტკრციალი.

1415

- და მაშინ ქაჯეთს მოიწია უსაზომო რისხვა ღმრთისა:
კრონოს, წყრომით შემხედველმან, მოიშორვა სიტკბო მზისა;
მათვე რისხვით გარდუბრუნდა ბორბალი და სიმგრგვლე ცისა,
ველნი მკვდართა ვერ იტევდეს, გადიადდა ჯარი მკვდრისა.

1416

- და კაცსა უკრავად დაბნედდის ხმა ტარიელის ხაფისა,
აბჯარსა ფრენდის, გაცუდდის სიმაგრე ჯავშან-ქაფისა.
სამგნითვე კართა შესჯარნეს, ჭირნი არ ნახნეს კაფისა,
რა ქალაქს შეხედეს, შეიქმნა სიხარკე ციხეს სწრაფისა.

1417

- და

ავთანდილ და ლომი ფრიდონ შიგნით ერთად შეიყარნეს, მტერნი სრულად აენყვიდნეს, სისხლნი მათნი მოელვარნეს, უყვილეს და ერთმანერთი ნახეს, დიდად გაეხარნეს, თქვეს: „ტარიელ რა იქმნაო?“, მისად ჭვრეტად თვალნი არნეს.

და 1418

ერთმანცა არა იცოდა, ვერა ცნეს ტარიერისა. ციხისა კარსა მიჰმართეს, რიდი არ ჰქონდა მტერისა; მუნ ნახეს რიყე აბჯრისა, ნალენი ხრმალთა წვერისა, ათი ათასი ნობათი, უსულო, მსგავსი მტვერისა.

და 1419

ციხისა მცველი ყველაი იდვა მართ ვითა სნეული, თავით ფერხამდის დაჭრილი, აბჯარი მუნ დახეული, ციხისა კარნი განხმულნი, კართა ნალენი სრეული, ცნეს ნაქმრად ტარიელისად, თქვეს: „საქმე არს მისეული“.

და 1420

გზანი დახვდეს შეკაფულნი, შევიდეს და გაძვრეს ხვრელსა, ნახეს, მზისა შესაყრელად გამოეშვა მთვარე გველსა, მუზარადი მოეხადა, ჰშვენის აკრვა თმასა ლელსა, მკერდი მკერდსა შეენება, გარდაეჭდო ყელი ყელსა.

და 1421

ეხვეოდეს ერთმანერთსა, აკოცეს და ცრემლნი ღვარნეს; ამას ჰგვანდეს, ოდეს ერთგან მუშთარ, ზუალ შეიყარნეს. მზე რა ვარდსა შემოადგეს, დაშვენდეს და შუქნი არნეს, აქანამდის ჭირ-ნახულთა ამას იქით გაიხარნეს.

და 1422

მათ ერთმანერთსა აკოცეს, დგანან ყელ-გარდაჭდობილნი. კვლა შეენებნეს ხშირ-ხშირად ვარდნი ბაგეთათ პობილნი. ან ესენიცა გავიდეს, შეკრბეს სამნივე ძმობილნი, მას მზესა მისცეს სალამი, წადგეს მართ ვითა ხმობილნი.

და 1423

მზე მოეგება პირითა ტურფითა, მოცინარითა,
აკოცა მისთა მეშველთა ლაღმან ცნობითა წყნარითა,
მათ მდაბლად მაღლი უბრძანა სიტყვითა მით ნარნარითა,
ორნივე ერთგან უბნობდეს ამოთა საუბნარითა.

და 1424

ტარიელსცა უსალამეს, მას აღვისა მორჩსა ვით ხეს,
მიულოცეს გამარჯვება, ერთმანერთი მოიკითხეს;
არა სჭირდა, არ ინანეს, რომ აბჯარი არ გაითხეს,
თავნი მათნი გაალომნეს, მათნი მბრძოლნი იშვლეს, ითხეს.

და 1425

სამასისა კაცისაგან ას-სამოცი შეჰყოლოდა;
ფრიდონს უმძიმს სპათა მისთა, მაგრა ცალ-კერძ უხაროდა;
მონახეს და არ აცოცხლეს, რაცა მბრძოლი დარჩომოდა,
რომე პოვნეს საჭურჭლენი, ანმცა თვალვა ვით ითქმოდა!

და 1426

მოკრიფეს ჯორი, აქლემი, რაცა ვით პოვეს მალეები;
სამიათასსა აჰკიდეს მარგალიტი და თვალეები,
თვალი ყველაი დათლილი, იაგუნდი და ლალები,
იგი მზე შესვეს კუბოსა, არს მათგან განაკრძალები.

და 1427

სამოცი კაცი დააგდეს ქაჯეთს ციხისა მცველია,
 წამოიყვანეს იგი მზე, მათილა წაგვრა ძნელია;
 ზღვათა ქალაქსა დაჰმართეს, თუცა გზა მუნით გრძელია,
 თქვეს: „ფატმან ვნახოთ, მუქაფა გვაც მისი გარდუხდელია“.

ტარიელისაგან ზღვათა მეფისას მისლვა

1428

და ზღვათა მეფესა წინაშე გაგზავნა მახარობელი,
 შესთვალა: „მოვალ ტარიელ, მტერთა მძლე, მოსვრით
 მსპობელი;
 ქაჯეთით მომყავს ჩემი მზე, ჩემი ლახვართა მსობელი;
 მწადიან, გნახო პატივით, ვითა მამა და მშობელი.“

და 1429

„ან მე მაქვს ქაჯთა ქვეყანა და მათი დანადებია;
 მეფეო, კარგი ყველაი მე თქვენგან წამკიდებია;
 ფატმანს უხსნია ჩემი მზე, სდედებია და სდებია,
 მისად მუქაფად რა გიძღვნა? მძულს ცუდი ნაქადებია.“

და 1430

„მოდი, გვნახენ, გავიარდეთ ქვეყანასა შენსა ვირე,
 სრულად ქაჯთა სამეფოსა გიძღვნი, ჩემგან შეიწირე,
 კაცნი შენნი შეაყენენ, ციხე მაგრად დაიჭირე,
 მე ვისწრაფი, ვერა გნახავ, შენ წამოდი, ჩემ კერძ ირე.“

და 1431

„თქვენ უბრძანეთ ჩემ მაგიერ უსენს, ქმარსა ფატმანისსა,
გამოგზავნოს, ეამების ნახვა მისი ხსნილსა მისსა;
მისგან კიდე ინატრიდა ჭვრეტასამცა სხვადღა ვისსა,
ვინ მზესაცა უნათლელა, ასრე ვითა ბროლი ფისსა!“

და 1432

რა კაცი ტარიელისა ესტუმრა ზღვათა მფლობელსა, -
ნესია, გული გაჰკრთების ამბავსა გასაკრთობელსა, -
მისცა მადლი და დიდება ღმერთსა, მართლისა მბრჭობელსა,
მაშინვე შეჯდა, არ უნდა მისლვა სხვასალა მხმობელსა.

და 1433

ბარგი აჰკიდა, გააგო ქმნა ქორწილისა მათისა,
მას მოაქვს რიცხვი ტურფათა, არს სიდიადე სათისა;
ფატმან ჰყავს თანა, იარეს სავალი დღისა ათისა;
უხარის ნახვა ლომისა და მზისა, ხმელთა მნათისა.

და 1434

შორს გაეგებნეს სამნივე დიდსა მეფესა ზღვათასა,
გარდახდეს, მდაბლად აკოცეს, გა-რე-სწყდეს ჯარსა სპათასა;
შეასხეს ქება ტარიელს, მან მადლი გაუათასა,
ქალი რა ნახეს, სტრფიალობს შუქსა მას ბროლ-ბაკმათასა.

და 1435

ფატმან ხათუნს, მისსა მჭვრეტსა, ედებოდა ცეცხლი ნელი,
მოეხვია, გარდუკოცნა ხელი, ფერხი, პირი, ყელი;
იტყვის: „ღმერთო, რა გამსახურო, განმინათლდა რათგან ბნელი!
ვცან სიმოკლე ბოროტისა, კეთილია მისი გრძელი“.

და 1436

ქალი ფატმანს ეხვეოდა, ტკბილად იტყვის, არ გამწყრალი:
„ღმერთმან გული განმინათლა გახეთქილი, გა-ცა-მწყრალი,
ან ეგრე ვარ გავსებული, წინას ვიყავ ვითა მცხრალი,
მზემან შუქნი შემომადგნა, ვარდი მით ვარ არ-დამზრალი“.

და 1437

● შოთა რუსთაველი

ზღვათა მეფე გარდაიხდის მუნ ქორნილსა მეტად დიდსა.
ქაჯეთიცა დაუმაღლა, არ გაუშვა დღესა შვიდსა;
უხვად გასცემს საბოძვარსა, საჭურჭლესა ანაკიდსა,
პერპერასა დაფანტულსა ზედა სცვეთდეს ვითა ხიდსა.

და 1438

მუნ იღვის გორი ლარისა, სტავრისა და ატლასისა;
ტარიელს უძღვნა გვირგვინი, ვერ-დანადები ფასისა,
იაგუნდისა მრთელისა, ყვითლისა, მეტად ხასისა,
კვლა ერთი ტახტი ოქროსა, წითლისა მართ ხალასისა.

და 1439

ნესტან-დარეჯანს ყაბაჩა უძღვნა, შემკული თვალითა,
იაგუნდითა წითლითა, ბადახშითა და ლალითა.
დასხდეს ორნივე ქალ-ყმანი პირითა ელვა-მკრთალითა,
მათნი მჭვრეტელნი დაინვენეს ცეცხლითა მართ ახალითა.

და 1440

ავთანდილს და ფრიდონს უძღვნა უსაზომო დიდი ძღვენი:
ძვირფასისა უნაგირი, უკეთესი თვითო ცხენი,
თვითო კაბა თვალიანი, უცხო ფერთა შუქთა მფენი,
მოახსენეს: „მადლი რა ვთქვათ, სვიანმცაა დავლა თქვენი!“

და 1441

ტარიელ მადლსა გარდაიხდის ტურფა სიტყვითა, ენითა:
„დიდად ვიამე, მეფეო, პირველ, ნახვითა თქვენითა,
მერმე, აგვაგსენ მრავლითა უცხოთა ტურფა ძღვენითა,
ვიცი, შორი-შორ არ-ჩავლა ჩვენ თქვენი კარგად ვქმენითა“.

და 1442

ზღვათა მეფე მოახსენებს: „ხელმწიფეო, ლომო, ქველო,
მოახლეთა სიცოცხლეო, ვერ-მჭვრეტელთა შორით მკლველო,
მსგავსი თქვენი რამცა მეძღვნა, შვენიერო სანახველო!
რა მოგშორდე, რა მერგების, საჭვრეტელად სასურველო?!“

და 1443

ტარიელ ფატმანს უბრძანა: „მე თავი შენი მიდია;
დავ, ვალი შენი ჩემზედა გარდაუხდელი, დიდია;
ან რაცა ქაჯთა საქურჭლე ქაჯეთით ამიკიდია,
მომიცემია, წაილე, არ კიდე მომიყიდია“.

და 1444

ფატმან ხათუნ თაყვანის-სცა, ჰკადრებს მადლსა მეტის-მეტსა:
„მე, მეფეო, ნახვა თქვენი მიდებს ცეცხლსა დაუშრეტსა;
რა მოგშორდე, რა ვიქმნები? მე დამაგდებ ვითა რეტსა.
ახ, ნეტარძი მოახლეთა! ვაგლახ თქვენსა ვერა-მჭვრეტსა!“

და 1445

ზღვათა მეფესა ეტყოდეს სამნივე შუქთა მაფენი,
კბილნი ბროლნი და ბაგენი სადაფთა მოსადაფენი:
„უთქვენოდ მყოფსა არ გვინდან ნიშაგნი, ნა-ჩანგ-დაფენი,
მაგრა გაგვიშვენ, ნავიდეთ, ჟამია, ვართ მოსწრაფენი.“

და 1446

„შენ იყავ ჩვენი მშობელი და ჩვენი საესავიო,
მაგრა ამასცა ვიაჯით, გვიბოძო ერთი ნავიო“.
მეფემან ბრძანა: „არა მშურს სამინოდ თქვენად თავიო,
რათგან ისწრაფი, რა გკადრო? წა, გინინამძღვრდეს მკლავიო!“

და 1447

მეფემან ნავი-ხომალდი მოკაზმა ზღვისა კიდესა.
გამოემართა ტარიელ, გამყრელნი ცრემლსა ღვრიდესა,
თავსა იცემდეს, იგლეჯდეს, თმა-წვერსა გაიყრიდესა,
ფატმანის ცრემლთა შედენით თვით ზღვაცა გაადიდესა.

და 1448

გამოვლნეს ზღვანი სამთავე, ერთგან ძმად შენაფიცართა,
კვლა ამტკიცებდეს სიტყვათა, მათ პირველ დანამტკიცართა;
ჰშვენის მღერა და სიცილი მათ, მისთა არ-უიცართა,
ბაგეთათ შუქი შეადგის ზედან ბროლისა ფიცართა.

და 1449

●
შოთა რუსთაველი

მუნით კაცი ასმათს თანა მათ გაგზავნეს მახარობლად,
კვლა ფრიდონის თავადთასა - ნაომართა მათთა მთხრობლად:
„მანდა მოვა, მოიმალლებს მზე მნათობთა მამაგრობლად,
ჩვენ, დამზრალნი აქანამდის, ან ვიქმნებით დაუზრობლად.“

და 1450

იგი მზე შესვეს კუბოსა, იარეს გზა ზღვის პირისა,
მიყმანვილობდეს, უხარის მათ გარდახდომა ჭირისა;
მივიდეს, სადა ქვეყანა იყო ნურადინ გმირისა,
მოეგებნიან, ისმოდის ხმა სიმღერისა ხშირისა.

და 1451

მუნ მიეგებნეს ყოველნი ფრიდონის დიდებულეები.
ასმათი, სავსე ლხინითა, ვის აღარ აჩნდა წყლულები,
ნესტან-დარეჯანს მოეჭდო, რომე ვერ გაჰყრის ცულები,
ან გაუსრულა ყოველი მან მისი ნაერთგულეები.

და 1452

ნესტან-დარეჯან ეხვევის, პირსა აკოცებს პირითა;
უბრძანა: „ჩემო, ვაგლახ მე, შენცა აგავსე ჭირითა,
ან ღმერთმან მოგვცა წყალობა, ვცან, მისი არ-სიძვირით ა;
მე გულსა შენსა ეზომსა, არ ვიცი, გარდვიხდი რითა!“

1453

და ასმათ ჰკადრა: „მადლი ღმერთსა, ვარდნი ვნახენ არ-
დაზრულნი,
ბოლოდ ასრე გააცხადნა გონებამან დაფარულნი,
სიკვდილიცა სიცოცხლედ მიჩნს, ოდეს გნახენ მხიარულნი.“
სჯობან ყოვლთა მოყვარულთა პატრონ-ყმანი მოყვარულნი.

და 1454

დიდებულთა თაყვანის-სცეს, მოახსენეს დიდი ქება:
„რომე ღმერთმან გაგვახარნა, კურთხეულ არს მისი ღმრთება!
ჩვენ გვიჩვენა პირი თქვენი, აღარა გვნვავეს ცეცხლთა დება,
წყლულსა, მისგან დაკოდილსა, მასვე ძალ-უც განკურნება.“

და 1455

მოვიდეს და პირი ხელსა დასდევს, აგრე გარდაკოცნეს.
მეფე ეტყვის: „ძმათა თქვენთა თავნი ჩვენთვის დაიხოცნეს,
იგი შვება საუკუნოს ცხადად პოვეს, არ იოცნეს,
ერთსა მიჰხვდეს საზიაროდ, დიდებანი იასოცნეს.

და 1456

„თუცა მე მათი დახოცა მტკივის და სატკივარია,
მაგრა მათ მიჰხვდა უკვდავი მუნ დიდი საჩუქარია“.
ესე თქვა, ნელად ატირდა და წვიმა თოვლსა არია,
ნარგისთათ იძრვის ბორიო, ვარდსა ზრავს, იანვარია.

და 1457

მუნ ატირდეს ყველაკანი, რა ტირილად იგი ნახეს,
რაცა ვისცა დაჰკლებოდა, მათ ტირილით, სულთქმით ახეს;
დადუმდეს და მოახსენეს: „რათგან ბრძენთა მზეებრ გსახეს,
თქვენთა მჭვრეტთა მღერა ჰმართებს, რასათვისმცა
ივაგლახეს!“

და 1458

„ვინ ღირს ა თქვენსა ეგ ზომსა ტირილსა, შეჭირვებასა!
თქვენთვის სიკვდილი დია სჯობს მიწათა ზედა რებასა“.
კვლა ფრიდონ ჰკადრა მეფესა: „ნურად იქმ გამწარებასა,
ღმერთიმცა მუქფად მოგიზღავს ათასსა გახარებასა!“

და 1459

ავთანდილცა მიუმტკივნა, იტყვის დიდსა სიმძიმისა;
მათ შეასხეს ქება, უთხრეს: „მივსცნეთ თავნი ან ღიმძილსა,
რათგან მიჰხვდა დაკარგული ლომი მხესა ნარხდომილსა,
ალარა ვტირთ სატირალსა, აღარ დავსდებთ თვალთა მილსა“.

და 1460

მივიდეს, სადა ქალაქი დიდი მულღაზანზარია;
სცემდეს ბუკსა და ტაბლასა, გახდა ზათქი და ზარია,
დაბდაბისა და ქოსისა ხმა ტურფად შენათხზარია,
მოატყდეს მოქალაქენი, დააგდეს მუნ ბაზარია.

და 1461

●
შოთა რუსთაველი

შუკათა მოდგეს ვაჭარნი, ყოვლგნით მჭვრეტელთა ჯარია;
შორს უარებდეს სარანგნი, ხელთა აქვს მათ აბჯარია;
მოიჯრებოდეს ჯალაბნი, სარანგთა დამსაჯარია,
მათად საჭვრეტლად მიშვება მუნ მათგან ნააჯარია.

და 1462

გარდახდეს ფრიდონისასა, სრა ნახეს მოსაწონები.
გამოეგება მრავალი ოქროს სარტყლითა მონები,
ფერხთა საფენლად ოქსინო მართ მათგან არს ნაქონები,
თავსა აყრიდეს ოქროსა, ხვეტს ჯარი მუნ ნარონები.

ქორნილი ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანისა ფრიდონისაგან

და 1463

მათ ქალ-ყმათათვის საჯდომი დაედგა თეთრ-ძონეული,
ნითელ-ყვითლითა თვალითა ზედა კეკლუცად ფრქვეული;
ავთანდილისთვის - ყვითელი და შავი ერთგან რეული;
მოვიდეს, დასხდეს; მჭვრეტელი ვცან მათი სულ-დალეული.

და 1464

მგოსანნი მოდგეს, ისმოდა ხმა სიმღერისა ტკბილისა;
ქორნილი ქმნეს და გამრავლდა ძღვნობა ღარისა ღბილისა
ფრიდონის პურად კარგისა, არ მასპინძლისა წბილისა;
ნესტან-დარეჯანს უშვენის ღიმილი, ჩენა კბილისა.

და 1465

მოიღეს ძღვენი უსახო ფრიდონის არ-ალქატისა,
ცხრა მარგალიტი, სიდიდით მართ ვითა კვერცხი ბატისა,
კვლა ერთი თვალი, სამსგავსო მზისა შუქ-მონამატისა,
მას წინა ღამით ძალ-ედვის მხატვარსა ხატვა ხატისა.

და 1466

კვლა უძღვნა თვითო ფარლული, გარდასაყრელი ყელისა, მგრგვლად დათლილისა თვალისა, იაგუნდისა მრთელისა; კვლა მოაქვს ერთი ტაბაკი, მძლედ საჭირავი ხელისა, ავთანდილისთვის ლომისა ძღვენი ფრიდონის ქველისა.

და 1467

იგი ტაბაკი სავსეა მარგალიტითა სხვილითა.
ავთანდილს უძღვნა ყველაი არა სიტყვითა ნზილითა.
აივსო სახლი სტავრითა და ოქსინოთა ლბილითა,
ტარიელ მადლი უბრძანა, ლალმან სიტყვითა ტკბილითა.

და 1468

ფრიდონისგან უსაზომო ქორნილია დღესა რვასა;
ყოვლთა დღეთა მიართმიდეს უფასოსა ძღვენსა მზასა;
დღე და ღამე არ გასწყვედდის ჩალანა და ჩანგი ხმასა.
აჰა, მიჰხედეს შესაფერნი ყმა ქალსა და ქალი ყმასა.

და 1469

ტარიელ ფრიდონს უბრძანა დღე-ერთ სიტყვები გულისა:
„არს გული თქვენი საჩემოდ უფროსი ძმისა სრულისა,
არ გემუქფების სიცოცხლე, არცა მოცემა სულისა,
მე თქვენგან ვპოვე მოკვდავმან ჩემი წამალი წყლულისა.

და 1470

„ავთანდილისგან შენც იცი ჩემთვის თავისა დადება,
ან მე მაქვს ნაცვლად მისისა მოხმარებისა ნადება:
შენ მიდი, ჰკითხე, რა უნდა, მან ქმნას ამისი ცხადება,
ვითა დამივსო სახმილი, ეგრე მისიცა კმა დება.

და 1471

„უთხარ: «ძმაო, რა გარდიხდის შენგან ჩემსა ჭირ-ნახულსა!
ღმერთი მოგცემს წყალობასა, მისგან ზეცით შესახულსა!
თუ ვერა ვიქმ სანადელსა შენსა, შენთვის გაზრახულსა,
არა ვნახავ სახლსა ჩემსა, არ დარბაზსა, არცა ხულსა.

და 1472

«ან მითხარ, ჩემგან რა გინდა, ანუ რით მოგეხმარები?
ვარჩევ, ნავიდეთ არაბეთს, იყავ ჩემიცა მარები;
ტკბილის სიტყვითა გავმართოთ და ხრმლითა საომარები.
თუ შენ შენს ცოლსა არ შეგრთავ, მე ჩემსა არ ვექმარები»“.

და 1473

რა ფრიდონ უთხრა ავთანდილს ტარიას მოციქულობა,
მას გაეცინინეს, გალიმდა, ჰშვენოდა მხიარულობა;
თქვა, თუ: „მეშველი რად მინდა, მჭირს არავისგან ნყლულობა!
ჩემი მზე არცა ქაჯთა ჰყავს, არცა სჭირს ლხინ-ნაკლულობა.

და 1474

„ჩემი მზე ტახტსა ზედა ზის მორჭმული ღმრთისა ნებითა,
საკრძალავი და უკადრი, ლალი, არვისგან ვნებით ა,
არცა რა უმძიმს ქაჯთაგან, არცა გრძნეულთა გრძნებითა,
მას ზედა შველა რად მინდა?! რად მეჭვ რასაცა თნებითა?

და 1475

„რა მოვა ჩემთვის განგება, ზეცით მოსრულნი ზენანი,
ღმერთი ინადებს, მომივლენ გულის სახმილთა ლხენანი;
მაშინლა მომხვდენ მოკვდავსა მზისა ელვათა ფენანი,
უმისჟამისოდ ცუდია ჩემგან მი და მო რბენანი.

და 1476

„მიდი და ჰკითხე ტარიელს პასუხი, ჩემგან თხრობილი:
«მადლი რად უნდა, მეფეო, ხარ რაზომ გინდა ღმობილი?
ვარ მუცლითგანვე დედისა თქვენად სამონოდ შობილი,
ღმერთმან მუნამდის მიწა მყოს, ვირ მეფე იყო ცნობილი.

და 1477

«გებრძანა: «შეყრა მწადიან საყვარელისა შენისა».
ეგე არს მსგავსი გულისა ღმობიერისა თქვენისა;
მუნა მე ხრმალი არ მიკვეთს, არცა სივრცელე ენისა,
მიჯობს მოლოდნა საქმისა მის განგებისა ზენისა.

და 1478

«ესეა ჩემი სანადი და ჩემი მოსანდომარე:
ინდოეთს გნახო მორჭმული, საჯდომთა ზედა მჯდომარე,
გვერდსავე გიჯდეს მნათობი პირი ელვათა მკრთომარე,
მებრძოლნი თქვენნი მოგესრნეს, არვინ ჩნდეს მუნ მეომარე.

და 1479

«რა გამისრულდენ ესენი ჩემნი გულისა ნებანი,
მაშინლა მივალ არაბეთს, მომხვდენ მის მზისა ხლებანი;
ოდესცა სნადდეს, დამივსნეს ამა ცეცხლისა დებანი.
სხვა თქვენგან არა არ მინდა, მძულან ცუდნილა თნებანი»“.

და 1480

რა ფრიდონ ჰკადრა ტარიელს ესე სიტყვანი ყმისანი,
მან ბრძანა: „მაგას არა ვიქმ, ამას არ უნდა მისანი.
ვითა მან პოვნა მიზეზნი ჩემისა სულთა დემისანი,
ეგრევე მანცა სამისოდ ნახნეს ძალ-გულნი ძმისანი.

და 1481

„მიდი, უთხარ ჩემ მაგიერ სიტყვა ჩემგან არ-ნათნები:
«მე შენისა გამზრდელისა უნახავად არ დავდგები.
ვეჭვ, მრავალი დამეხოცოს მონა, მისგან საყვარლები,
ვითხოვ ხოლმე შენდობასა, ეგეთილა მოვბრუნდები»“.

და 1482

„ესე უთხარ: «ამის მეტსა ჰმოციქულობ ნურას ნუო,
ხვალე წასლვა არ დავშალო, არცა საქმე გავათუო;
მე არ მიზამს არაბთ მეფე, რომე სიტყვა გავაცრუო,
ამოდ ვსთხოვო ქალი მისი, შევეხვეწო, შევაგუო»“.

და 1483

უამბო ფრიდონ ავთანდილს ტარიას მოციქულობა:
„არ დადგებისო, ცუდია შენგან ცდისალა თქმულობა“.
მას დაუძმობდა, მოედვა კვლა გულსა კვამლ-ალმულობა.
ასრე ხამს რიდი მეფეთა, ყმათაგან მოკრძალულობა!

და 1484

ავთანდილ მივა მუხლ-მოყრით ტარიას შესახვეწელად,
ფერხთა ეხვევის, აკოცებს, აღარ შეხედავს ზე წელად,
ეტყვის: „კმა, რაცა შევსცოდე როსტანს წლეულად მე წელად,
კვლა ნუ მიქმ ერთგულობისა გამტეხლად, და-ცა-მლენელად.

და 1485

„რასაცა ჰლამი, არ მოგცემს მას ღმრთისა სამართალია,
გამზრდელსა ჩემსა ვით ვჰკადრო მე საქმე სამუხთალია!
მე მისთვის ხელი ვით გავძრა, ვინ ჩემთვის ფერ-ნამკრთალია!
ვით მოიხმაროს მონამან პატრონსა ზედა ხრმალია!

და 1486

„ეგე საქმე მე და ჩემსა საყვარელსა შეგვამდურვებს,
ვა თუ განყრეს, გაგულისდეს, კუშტი გულსა შეაურვებს,
ამბავსაცა დამიძვირებს, ჭვრეტისათვის მომასურვებს,
შენდობასა ხორციელი კაცი ვერა დამიურვებს“.

და 1487

ტარიელ უთხრა სიცილით, მან მზემან შუქ-ნაფენამან,
ხელი მოჰკიდა ავთანდილს, აჰმართა, ააყენა მან:
„მიყო კარგი ყველაი მომართებამან შენამან,
მაგრა სჯობს, შენცა გალხინოს ჩემმან შენითა ღხენამან.

და 1488

„ღია მძულს მეტი მოყვრისა შიში, კრძალვა და რიდობა,
მძულს გაუნყვედლად კუშტობა და სულ-მძიმობა, დიდობა;
თუ მოყვარეა, გულისა ქმნას ჩემკე მონაზიდობა,
თვარა მე ჩემდა, იგ მისდა, ღია სჯობს კიდის-კიდობა.

და 1489

„მე ვიცი გული საშენოდ შენისა საყვარელისა,
არ ეწყინების სტუმრობა შენისა მე შემყრელისა.
რადმცა რა ვჰკადრე მეფესა თხრობა რასაცა ჭრელისა!
ოდენ ნახვისა მათისა ნატრა მაქვს სანატრელისა.

და 1490

„ამას ოდენ მოვახსენებ მუდარით და შეპოვნებით,
რომე მოგცეს ქალი მისი მან მისითა მოგონებით.
რათგან ბოლო შეყრავეა, სიშორესა ვით ეთნებით?
დააშვენეთ ერთმანერთი, თავის-თავის ნუ დასჭნებით“.

და 1491

რა ავთანდილ ტარიასგან ცნა, წასლვასა არ დაშლიდა,
არა ჰკადრა შეცილება, საუბარსა ზედა ჰრთვიდა;
ფრიდონ კაცსა დარჩეულსა სათანაოდ გარდასთვლიდა,
თანა ნაჰყვა, განაღამცა მასთანავე გზასა ვლიდა.

სამთაგანვე ძვაზსა მისლვა და მუხით არაბეთს წასლვა

და 1492

ამ საქმესა დაფარულსა ბრძენი დივნოს გააცხადებს:
ღმერთი კარგსა მოავლინებს და ბოროტსა არ დაბადებს,
ავსა წამ-ერთ შეამოკლებს, კარგსა ხან-გრძლად გააკვლადებს,
თავსა მისსა უკეთესსა უზადო-ჰყოფს, არ აზადებს.

და 1493

ფრიდონისით გაემართნეს იგი ლომნი, იგი მზენი,
თანა მიჰყავს პირი მზისა, ქალი მჭვრეტთა ამაზრზენი,
ჰკიდავს ბროლსა ყორნის ბოლო დანყობილი, დანათხზენი,
მუნ ბადახშსა აშვენებდეს სინატიფე-სინაზენი.

და 1494

იგი მზე უჯდა კუბოსა და აგრე არონინებდეს;
მინადირობდეს, ნადირსა მუნ სისხლსა მიადინებდეს;
სადაცა დახვდის ქვეყანა, მჭვრეტელთა მოალხინებდეს,
მოეგებნიან, სძღვნობდიან, აქებდეს, არ აგინებდეს.

და 1495

მას ჰგვანდეს, თუცა სამყაროს მზე უჯდა შუა მთვარეთა;
 იარნეს დღენი მრავალნი ლალთა, ბრძნად მოუბარეთა;
 შიგან მათ დიდთა მინდორთა, ყოვლგნით კაც-მიუმხვდარეთა,
 სად ყოფილიყო ტარიელ, მიჰხვდეს მის კლდისა არეთა.

და 1496

ტარიელ ბრძანა: „მე მმართველს დღეს თქვენი მასპინძელობა;
 მუნ მივალ, სადა ყოფილვარ, მჭირდა სადამდის ხელობა;
 მუნ გვიმასპინძლოს ასმათმან, მას უც ხორცისა ხმელობა,
 მე რომე გიძღვნი ტურფათა, აქოთ ლარისა ჭრელობა“.

და 1497

მივიდეს, შიგან გარდახდეს ქვაბსა მას დიდთა კლდეთასა.
 ასმათს უც ხორცი ირმისა, იქმს მასპინძლობა-კვეთასა.
 ამხანაგობდეს, ლალობდეს, წასლვასა მათ საქმეთასა,
 ღმერთსა ჰმადლობდეს შეცვლასა ლხინად ჭირისა დღეთასა.

და 1498

მოიარეს ქვაბოვანი, თამაშობდეს მხიარულნი,
 პოვნეს იგი საჭურჭლენი, ტარიასგან დაბეჭდულნი,
 ვერცა ვისგან დანათვალნი, ვერცა ვისგან შეგებულნი;
 არ იტყვიან, არა გვაქვსო, იგ ამისთვის გულ-ნაკლულნი.

და 1499

უბოძა ტურფა მრავალი მათ მათი შესადარები,
 კვლა ფრიდონისნი აავსნა, სპა ჰყვა თუ სპასალარები.
 აივსო კაცი ყველაი, მაშინ მათთანა ნარები,
 მაგრა ძეს რომე საჭურჭლე, ჰგვანდა კაც-დაუკარები.

და 1500

ფრიდონს უთხრა: „ვალთ თქვენი ჩემგან ძნელად გარდიხდების,
 მაგრა თქმულა: «კარგის მქმნელი კაცი ბოლოდ არ წახდების»;
 ან საჭურჭლე რაზომიცა აქა ძეს და ან იდების,
 შენი იყოს ყველაკაი, შენ წაილე, ვითა გხვდების“.

და 1501

ფრიდონ მდაბლად თაყვანის-სცა, ჰკადრა მადლი მეტის-მეტი:
„მე, მეფეო, რად გგონივარ უჭკუო და აგრე რეტი?
მტერი ყოვლი ჩალად გიჩანს, ვინმცა იყო ვითა კეტი,
ჩემი ლხინი მუნამდის ა, ვირე ვიყო შენი მჭვრეტი!“

და 1502

ფრიდონ კაცნი დააბრუნნა მოსასხმელად აქლემისად,
სახლსა მისსა მისალებლად მის ყველასა საჭურჭლისად;
ან მუნითგან გაემართნეს არაბეთით წავლად გზისად,
ავთანდილ ა გალეული შესაყრელად მთვარე მზისად.

და 1503

მიჰხვდეს არაბთა საზღვართა, რა ვლეს მრავალი ხანები.
დაჰხვდა სოფლები, ციხეები, ხშირ-ხშირად, თანის-თანები,
მუნ შიგან მყოფსა ემოსა ტანსა ლურჯი და მწვანები,
ავთანდილისთვის ყველაი ცრემლითა არს ნაბანები.

და 1504

ტარიელ კაცი გაგზავნა წინაშე როსტან მეფესა,
შესთვალა: „გკადრებ, მეფეო, სურვილთა სიიფესა;
მე მოვალ, მეფე ინდოთა, დარბაზსა თქვენსა სეფესა,
გიჩვენებ ვარდსა კოკობსა, უფრჭვენელსა, მოუკრეფესა.“

და 1505

„მაშინ თქვენ ჩემი გენყინა ნახვა მიწისა შენისა,
ცდა შეპყრობისა ავი ჰქმენ, შემოტევება ცხენისა;
მე შენთა სპათა ვაჩვენე ნიშანი რამე წყენისა,
დავხოცე მონა მრავალი, მსახური სრისა თქვენისა.“

და 1506

„ან ამად მოვალ წინაშე, დავყარენ ჩემნი გზანია,
შემინდოთ, რაცა შეგცოდე, ჰქმნნეთ განყრომისა კმანია.
ძღვენი არა მაქვს, მმონმობენ ფრიდონ და მისნი ყმანია,
ოდენ ძღვნად თქვენი ავთანდილ მე თქვენთვის მომიტანია“.

და 1507

რა მიუვიდა მეფესა მახარობელი ჟამისა,
 ვით გაეხარნეს, ვერ იტყვის ენა ერთისა ნამისა;
 თინათინს ლანვთა ემატა ელვა შუქისა სამისა,
 ბროლსა და ლალსა აშვენებს მუნ ჩრდილი ნარბ-ნამნამისა.

და 1508

ტაბლასა ჰკრეს და გაისმა ხმა მაშინ თქართქარებისა.
 ლაშქარნი რბოდეს მი და მო, ქმნა სნადდა მათკე რებისა.
 დაიწყეს მოსხმა ცხენისა, მოღება უნაგრებისა,
 შესხდა სიმრავლე მოყმისა მკლავ-ფიცხელ, გულ-მაგრებისა.

და 1509

მეფე შეჯდა, გაეგებნეს თავადნი და სრულად სპანი.
 ვისცა ესმის, მოვიდიან მას წინაშე სხვაგნით სხვანი.
 ყველაკაი ღმერთსა ჰმადლობს, გაამალღეს მათნი ხმანი,
 თქვეს: „ბოროტსა უმყოფოო, კეთილნია შენთვის მზანი!“

და 1510

რა ერთმანერთი აუჩინდა მიგებულ-მოსაგებავთა,
 ავთანდილ ეტყვის ტარიელს სიტყვათა დანაზებავთა:
 „აგერა ჰხედავთ მინდორთა, მტვერითა შენაღებავთა?
 ამისთვის ვინვი, სახმილი გულსა ეცხელა, ებავთა.“

და 1511

„ისია ჩემი გამზრდელი და თქვენდა მოგებებულა.
 იქი ვერ მივალ, მრცხვენიან, გულსა სახმილი დებულა,
 ჩემად არაკად სულ-დგმული კაცი არ განზილებულა,
 რასაცა მიზამთ, თქვენ იცით, ფრიდონ თქვენდავე ხლებულა“.

და 1512

ტარიელ უთხრა: „კარგსა იქმ შენ პატრონისა კრძალვასა.
 ან დადეგ, იქი ნუ მიხვალ, იქმცა უჩემოდ ხალვასა.
 მე მივალ, ვუთხრობ მეფესა შენგან თავისა მალვასა,
 ვეჭვ, ღმრთითა ადრე შეგყარო მზესა მას, ტანად აღვასა“.

და 1513

მუნ დადგა ლომი ავთანდილ, დაიდგა მცირე კარავი.
ნესტან-დარეჯან მუნვე დგას, იგია მჭვრეტთა მზარავი,
მისთა წამწამთა ნიავი ქრის, ვითა ქარი არავი,
წავიდა მეფე ინდოთა მისრული, მიუპარავი.

და 1514

ფრიდონ წაჰყვა. განალამცა გავლეს ველი დიდსა ხანსა,
ცნა მეფემან, ტარიელი მარტო მოვა, მოჰხრის ტანსა;
გარდახდა და თაყვანის-სცა მას უკადრსა, ლომებრ ჯანსა,
სდებს პატივისა ინდოთ მეფეს, მართ მამისა შესაგვანსა.

და 1515

ტარიელცა თაყვანის-სცა, მივა კოცნად, სასალამოდ;
მეფე ყელსა აკოცებდა მართ ბაგისა დასაამოდ,
გაკვირვებით ეუბნების, არის მისგან სათამამოდ:
„შენ მზე ხარო, შენი გაყრა არის დღისა შესალამოდ“.

და 1516

გაეკვირვა მეფე მისსა თვალადობა-სიტურფესა,
პირსა უჭვრეტს გაკვირვებით, უქებს მკლავთა სილღესა;
კვლა ფრიდონცა უსალამა, თაყვანის-სცა მან მეფესა,
მას მეფესა, ავთანდილის ნახვისათვის მოსწრაფესა.

და 1517

მეფე ტარიას ქებასა დაჰკრთების, დაელონების.
ტარიელ ეტყვის: „მეფეო, ან გული შენ გემონების;
მიკვირს, თუ ეგრე სიკეთე თქვენ ჩემი რად გეგონების!
რათგან ავთანდილ შენია, სხვა რად ვინ მოგეწონების?“

და 1518

„ნუ გიკვირს მისი ვერ-ნახვა და დაყოვნება ხანისა!
მოდით და დავსხდეთ, მეფეო, ამოა კორდი მწვანისა,
გკადრო მიზეზი მისისა თქვენს წინა ვერ-მოტანისა,
ვიაჯ რასამე, ან მმართვეს მოთხოვა მე ფარმანისა“.

და 1519

დასხდეს მეფენი, მოადგა გარე სიმრავლე რაზმისა.
ტარიელს პირსა ციმციმი ათქს, უნათლესი ბაზმისა;
ჭვრეტა ახელებს მჭვრეტელთა ყოფა-ქცევისა და ზმისა;
დაუნყო თხრობა მეფესა სიტყვისა, ბრძნად ნაკაზმისა:

და 1520

„მეფეო, თავი მემცრობის მე მისად მოსახსენებლად,
მაგრა მოსრული თქვენს წინა ვარ შემომხვეწლად, მქენებლად;
თვით იგი იაჯს, რომელი ჩანს მზეებრ შუქთა მფენებლად,
ვინ არის ჩემად სინათლედ და ჩემად გამათენებლად.

და 1521

„ან ამას გკადრებთ ორნივე ხვეწნით და შემუდარებით:
ავთანდილ დამდვა წამალი მისგან თავისა დადებით,
დაჰვიწყდეს, რომე პატიჟნი სჭირდეს ჩვენთავე დარებით;
არ განყენ, გრძელი ამბავი არს ჩემგან მიუმხვდარებით.

და 1522

„თქვენთა უყვარს ერთმანერთი, ქალი მას და იგი ქალსა,
მით ვიგონებ საბრალოსა, მტირალსა და ფერ-ნამკრთალსა;
მუხლ-მოყრილი გეაჯები, ნულარ აწვევ იმათ აღსა,
რომე მისცე ქალი თქვენი მკლავ-მაგარსა, გულ-ფიქალსა.

და 1523

„ამის მეტსა არას გკადრებ, არ მოკლესა, არცა გრძელსა“.
ამოილო ხელ-მანდილი, მოინასკვა ზედან ყელსა,
ადგა, მუხლნი მიუყარნა, ეაჯების ვითა მზრდელსა.
გაუკვირდა ყოვლსა კაცსა, მის ამბისა მომსმენელსა.

და 1524

რა ტარიელ მუხლ-მოყრილი ნახა, მეფე შეუზარდა,
შორს უკუდგა, თაყვანის-სცა, ქვე მიწამდის დაუვარდა,
მოახსენა: „ხელმწიფეო, ლხინი ყოვლი უკუქმარდა,
თქვენმან აგრე სიმდაბლემან ნახვა თქვენი ჩამადარდა.

და 1525

„ვით ეგების, რაცა გნადდეს, რომე კაცი არ მოგთმინდეს,
ანუ მშურდეს ქალი ჩემი, საკლავად და ტყვედცა გინდეს;
გებრძანამცა სახლით თქვენით, ცრემლი არცა მაშინ მდინდეს;
სხვა მისებრი ვერა პოვოს, ცათამდისცა აღ-ცა-ფრინდეს!

და 1526

„მე სიძესა ავთანდილის უკეთესსა ვჰპოვებ ვერა;
თვით მეფობა ქალსა ჩემსა მივეც, აქეს და მას ეფერა;
ვარდი ახლად იფურჩნების, მე ყვაველი დამებერა,
რამცა ვჰკადრე შეცილება, რასცა ოდენ იგი სჯერა!

და 1527

„თუ შეგერთო ერთი მონა, თქვენთვის არცა მაშინ მშურდა.
ვინმცა გკადრა შეცილება, უშმაგომცა ვით მოგმდურდა!
თუ ავთანდილ არ მიყვარდა, ასრე მისთვის რად მომსურდა?
ღია, ღმერთო, წინაშე ვარ, ესე ჩემგან დადასტურდა“.

და 1528

რა ტარიელ მეფისაგან ესე სიტყვა მოისმინა,
დადრკა, მდაბლად ეთაყვანა, პირსა ზედან დაეფინა.
კვლა მეფემან თაყვანის-სცა, წამო-რე-ვლო, ნადგა წინა,
ერთმანერთი მოიმადლეს, მათ ერთსაცა არ ეწყინა.

და 1529

ფრიდონ შეჯდა, ავთანდილის მახარობლად გაექანა, -
ესდენ ღიდი სიხარული გაეხარნეს მასცა განა! -
წავიდა და წამოუძღვა, მოიყვანა, მოჰყვა თანა,
მაგრა ირცხვის მეფისაგან, შუქი ბნელად მოეყანა.

და 1530

მეფე ადგა, მოეგება; ყმა გარდახდა, რა მივიდა;
ხელთა ჰქონდა ხელ-მანდილი, პირსა მითა იფარვიდა.
მზე ღრუბელსა მოჰფარვოდა, ქუშდებოდა, ვარდსა ზრვიდა,
მაგრა მისსა შვენებასა რამცა ვითა დაფარვიდა?!

და 1531

მეფე კოცნასა ლამოდა, აღარა ცრემლნი სდენიან;
 ავთანდილ ფერხთა ეხვევის, შუქნი ქვე დაუფენიან;
 უბრძანა: „ადეგ, ნუ ირცხვი, შენ ზნენი გამოგჩენიან;
 რათგან მერჩიო, ნუ მერცხვი, ჩემგან ნულარა გრცხვენიან!“

და 1532

მოეხვია, გარდუკოცნა მან პირისა არე-მარე:
 „დამივსეო ცეცხლი ცხელი, მაგრა ნყალი არე მარე;
 ვინ გიშერი დააჯოგა და წამნმისა არემა-რე,
 გვალე, შეგყრი, ლომო, მზესა, თავი მისკე არე მარე“.

და 1533

მეფე ყელსა ეხვეოდა მას ლომსა და ვითა გმირსა,
 ახლოს უზის, ეუბნების, აკოცებს და უჭვრეტს პირსა;
 იგი მზე და ხელმწიფობა ასრე მიჰხვდა, ვითა ღირსა.
 მაშინ ლხინი ამო არის, რა გარდხდის კაცი ჭირსა.

და 1534

ყმა მეფესა მოახსენებს: „მიკვირს, სხვასა რად რას ჰბრძანებ!
 რად არ გინდა ნახვა მზისა, ანუ რადლა აგვიანებ?
 მიეგებვი მხიარული, სახლსა თქვენსა მოიყვანებ,
 შემოიმოს შუქთა მისთა, ნათლად გარე მოივანებ“.

და 1535

ტარიელსცა მოახსენა; შესხდეს, ქალსა მიეგებნეს,
 მათ სამთავე გოლიათთა მზისა ფერად ლანვნი ღებნეს,
 მიჰხვდეს მათსა სანადელსა, იგი პოვეს, რაცა ძებნეს,
 ხელი ჰხადეს ხრმალთა მათთა, არა ცუდად წელთა ებნეს.

და 1536

მეფემან ქალს უსალამა, მან შორით გარდახდომილმან.
 დაუყვნა თვალი ელვამან, მისთა ლანვთაგან კრთომილმან;
 გამოეგება, აკოცა კუბოსა შიგან ჯდომილმან,
 დაუნყო ქება მეფემან, თვით ვერას ვერ-მიხვდომილმან.

და 1537

ეტყვის: „მზეო, ვითა გაქო, ნათელო და დარიანო!
შენთვის ხელნი გონებანი არა ცუდად არიანო,
მზიანო და მთვარიანო, ეტლად რაო და რიანო,
თქვენ საჭვრეტლად აღარ მინდით, არ ვარდნო და არ იანო“.

და 1538

გაკვირდეს ყოვლნი მხედველნი მისთა ელვათა ფენასა;
ვით მზემან, დაყვნა მჭვრეტელთა თვალნი ნათლისა ჩენასა;
სითცა გამოჩნდის, იქმოდეს ჯარნი მუნითკენ რბენასა,
მისგან დამწვარნი მისცნიან გულნი ჭვრეტითა ლხენასა.

და 1539

შესხდეს, წავიდეს ყველანი, შინა თავისა მარებად,
ჰქონდეს შვიდნივე მნათობნი მის მზისა დასადარებად,
არ მიიხვდომის სიტურფე, არს მათგან მიუმხვდარებად,
ადრე მივიდეს მეფისა სახლად სამყოფად, არებად.

და 1540

შევიდეს, ნახეს თინათინ, მჭვრეტთა მიმცემი ჭირისა;
სკიპტროსან-გვირგვინოსანსა ჰშვენოდა ცმა პორფირისა,
მოსრულთა პირსა შეადგა ელვა მისისა პირისა;
შევიდა მეფე ინდოთა, იგი მზე, მსგავსი გმირისა.

და 1541

ტარიელ და ცოლმან მისმან ქალსა მდაბლად უსალამეს,
მოეგებნეს, აკოცეს და საუბარი დააამეს,
იგი სახლი განანათლეს, არ ნათელი შეალამეს,
ბროლ-ბადახში გაალანვეს და გიშერი ანამნამეს.

და 1542

თინათინ ზედა აწვივა ტახტსა მეფეთა ზეთასა,
ტარიელ უთხრა: „შენ დაჯე, სწადიან ბრჭესა ბრჭეთასა,
დღეს ტახტი შენი შენ გმართებს მეტად ყოველთა დღეთასა,
მე ლომი ლომთა დაგისვა გვერდსა შენ, მზესა მზეთასა“.

და 1543

ორთავე ხელი მოჰკიდეს და დასვეს ტახტსა თავისსა,
გვერდსა დაუსვეს ავთანდილ, სურვილსა მოეკლა ვისსა;
უნახავსა და ნახულსა სჯობს ყოვლსა სანახავისსა,
ნუ ეჭვ მიჯნურად მათებრსა ნუცა თუ რამინს და ვისსა.

და 1544

ქალსა შესნბა, გაუკვირდა ავთანდილის გვერდსა ჯდომა,
ფერი ჰკრთა და გაუფიცვა შე და გამო გულმან კრთომა.
მეფე ეტყვის: „შვილო, ჩემგან გაქვს სირცხვილი თუ რა ზომა,
ბრძენთა უთქვამს სიყვარული, ბოლოდ მისი არ-ნახდომა“.

1545

და „ან, შვილო, ღმერთმან თქვენ მოგცეს ათას წელ დღეთა
გრძელობა,
სვე-სვიანობა, დიდობა, კვლა ჭირთა გარდუხდელობა!
ცამცა ნუ შეგცვლის, მოგხვდების თვით მისებრ შეუცვლელიობა!
თქვენის ხელითა მეღირსოს მინათა შემომყრელიობა!“

და 1546

მართ მეფემან სპათა ბრძანა ავთანდილის თაყვანება:
„ესეაო მეფე თქვენი, ასრე იქმნა ღმრთისა ნება,
დღეს ამას აქვს ტახტი ჩემი, მე - სიბერე ვითა სნება,
ჩემად სწორად ჰმსახურებდით, დაიჭირეთ ჩემი მცნება!“

1547

და ლაშქარნი და დიდებულნი დადრკეს, მდაბლად ეთაყვანნეს,
მოახსენეს: „მინად ვექმნეთ, ვინცა მინად მიგვიყვანნეს,
მორჩილ-ქმნილნი დაგვამდიდრნეს, ურჩნი მკვდართა
დაგვაგვანნეს,
მტერთა მკლავნი შეაძუნტნეს, გულნი ჩვენნი აგულვანნეს“.

და 1548

ტარიელცა უთხრა ქებით იმედისა თავსა დება;
ქალსა უთხრა: „შემიყრიხართ, აღარა გწვავს ცეცხლთა დება,
ქმარი შენი ძმაა ჩემი, აგრევე მწადს თქვენი დება,
ორგულთა და შემცილეთა თქვენთა მე ვქმნა გაფლიდება“.

ძორწილი ავთანდილისა და თინათინისა არაბთა მეფისაგან

და 1549

მას დღე ავთანდილ ხელმწიფედ ზის და ხელმწიფე ზენია,
მასთანა მჯდომსა ტარიელს ჰშვენიან სინაზენია;
ნესტანჯარ ახლავს თინათინს, ვით მჭვრეტთა ამაზრზენია,
ჰგავს, თუ ცა მოდრკა ქვეყანად, შეყრილან ორნი მზენია.

და 1550

დაინყეს მორთმა პურისა ლაშქართა მის მესავსისა,
ზროხა და ცხვარი დაკლული არს უმრავლესი ხავსისა,
შეიქმნა ძღვნობა ძღვენისა, მათისა შესამსგავსისა,
მათ ყოვლთა შუქი ანათობს პირისა მზისა მსგავსისა.

და 1551

იაგუნდისა ჯამები იყვის, ლალისა ჭიქები,
კვლა უცხო ფერთა ჭურჭელთა სხდის უცხო-უცხო სიქები.
მის ქორწილისა მაქები კაცი ბრძენთაგან იქები,
მჭვრეტელო, გულსა ეტყოდ: „ნუ აეხსნები, იქ ები!“

და 1552

მუტრიბნი მოდგეს ყოველგნით, ისმოდის ხმა ნინწილისა;
 შეყრით ძეს გორი ოქროსა და ბადახშისა თლილისა;
 მსმელთათვის წყარო ღვინისა, ასგან დის, მსგავსი მილისა,
 ბინდით ცისკრამდის სმა იყო, გარდახდა ჟამი დილისა.

და 1553

არა დარჩა უსაბოძვრო არ კოჭლი და არ საპყარი;
 მოდიოდა მარგალიტი მოფანტული, მონაყარი;
 გაბედითდა წასაღებად ატლასი და ოქრო მყარი.
 სამ დღე იყო ინდოთ მეფე ავთანდილის ვით მაყარი.

და 1554

ხვალისად მეფე არაბთა კვლა პურობს, არ ლაფალია;
 ტარიელს უთხრა: „შენი მზე საჭვრეტლად სატურფალია.
 მეფე ხარ ყოვლთა მეფეთა და ეგე დედოფალია;
 ხამს, ყურსა გვეგდოს საყურად ჩვენ თქვენი ნატურფალია.

და 1555

„ან, მეფეო, არ ეგების ჩვენი სხდომა თქვენად სწორად“.
 სახელმწიფო საჯდომი და სხვა დაუდგა ტახტი შორად.
 ქვემოთ დასხნა ავთანდილ და ცოლი მისი მათად სწორად.
 პირველ ძღვენი ტარიასთვის მოიღიან, იღვის გორად.

და 1556

არაბთა მეფე მასპინძლობს, იქმს ოდენ არიფობასა,
 ზოგჯერ მათ ახლავს, ზოგჯერ მათ, არ იხმობს ხელმწიფობასა,
 გასცემს და უქებს ყოველი უხვობა-იეფობასა,
 ფრიდონ ზის ახლოს ავთანდილს, ჩვეული ვით მეფობასა.

და 1557

მეფესა ქმრითურთ პატივი ჰქონდა ინდოთა ქალისა,
 სიყვარული და ჩუქება, ვით სიძისა და სძალისა;
 რომე სძღვნა, არა ეგების თქმა არცა ნათალისა, -
 თვითო სკიპტრა და პორფირი და გვირგვინები თვალისა.

და 1558

კვლა უძღვნა ძღვენი ორთავე, მსგავსი მათისა ბედისა,
ათასი თვალი, ნაშობი რომანულისა დედისა,
კვლა მარგალიტი ათასი, მართ ვითა კვერცხი ტრედისა,
ათასი ცხენი ტაიჭი, სიდიდით მსგავსი ქედისა.

და 1559

ფრიდონს უძღვნა ცხრა ტაბაკი მარგალიტი თავ-შედგმული,
ცხრა ტაიჭი, ძვირფასისა უნაგრითა შეკაზმული.
ინდოთ მეფე თაყვანსა სცემს ლალი, ბრძენი, არ მახმული,
მადლი ჰკადრა ფხიზელურად, თუცა იყო ღვინო-სმული.

და 1560

რას ვაგრძელებდე? გარდახდეს დღენი ერთისა თვისანი.
თამაშობდიან, არ იყვნეს ყოლა გაყრანი სმისანი.
ტარიელს სძღვნიან უცხონი თვალნი ლალისა ქვისანი,
მათ ყოვლთა მათნი ელვანი ჰფარვენ მართ ვითა მზისანი.

და 1561

ტარიელ ჰგვანდის ვარდსა და იყვის ფიფქისა მთოველად,
ავთანდილ როსტანს წინაშე გაგზავნა დასათხოველად,
შესთვალა: „შენი სიახლე კმა ჩემად ლხინად ყოველად,
მტერთა აქვს ჩემი სამეფო, ვიცი მუნ შიგან მძოველად.

და 1562

„უცებნი მოსრნის მცოდნელთა ცოდნამან, ხელოვნებამან.
ვეჭვ, მოგცეს თქვენცა დაღრეჯა ჩემმან რასაცა ვნებამან;
წავიდე, ავი არ მიყოს მე აქა დაყოვნებამან,
ადრე კვლა გნახნე მორჭმულნი, ინებოს ღმრთისა ნებამან“.

და 1563

როსტევან ჰკადრა: „მეფეო, რად ხართ რასაცა რიდითა?
რაცა გიჯობდეს, იქმოდით, გასჭვრეტდით, გაიცდიდით,
ავთანდილ თანა წამოგყვეს, წადით ლაშქრითა დიდითა,
თქვენთა მტერთა და ორგულთა დაჰფრენდით, და-ცა-
სჭრიდითა“.

და 1564

ავთანდილ უთხრა ტარიელს ესე სიტყვები ორები.
 მან უთხრა: „აგრე ნუ უბნობ, შეცევ ბროლისა ყორები,
 ახლად შეყრილსა მთვარესა, მზეო, ვით მოეშორები?“
 ავთანდილ უთხრა: „მაგითა შენგან არ მოვილორები.

და 1565

„არ დია გინდა დამაგდო, ნახვიდე ჩემად მზრახავად!
 «ცოლი უყვარსო, გამწირა», იყო ამისად მსახავად;
 მე დავრჩე შენი გაყრილი თავისა მევაგლახავად?
 კაცსა მოყვრისა განირვა, ახ, მოუხდების, ახ, ავად!“

და 1566

ტარიელს უგავს სიცილი ბროლისა ვარდთათ ფრქვევასა;
 უბრძანა: „ვიტყვი უშენოდ შენისა უფრო მე ვასა;
 რათგან გნადიან, წამომყევ, დამწამებ ნურას თნევასა“.
 ავთანდილ ბრძანებს ლაშქართა ყოვლგნით მის თანა წვევასა.

და 1567

შეყარნა სპანი არაბეთს, აღარა ხანსა ზმულია,
 კაცი ოთხმოცი ათასი, ყველაი დაკაზმულია.
 კაცსა და ცხენსა ემოსა აბჯარი ხვარაზმულია.
 არაბთა მეფე მათითა გაყრითა ნავდელ-ჭმულია.

და 1568

ერთმანერთისა გაყრილნი ქალნი ორნივე, დობილნი,
 ერთმანერთისა დად-ფიცნი, სიტყვისა გამონდობილნი,
 მკერდითა მკერდსა შეკრულნი, ყელითა გარდაჭდობილნი,
 ტიროდეს; მათთა მჭვრეტელთა გულნიმცა ესხნეს ნდობილნი.

და 1569

მთვარე ცისკრისა ვარსკვლავსა რა თანა-შეესწოროსა,
 ორნივე სწორად ნათობენ, მოჰშორდეს, მოეშოროსა;
 არა თუ იგი მოჰშორდეს, მართ ცამან მოაშოროსა,
 მათად საჭვრეტლად მჭვრეტელმან, ხამს, თავი იქედგოროსა.

და 1570

მათადვე სახედ, რომელსა ესენი დაუბადიან,
იგივე გაჰყრის, სიშორე არა თუ ნებით სწადიან,
ვარდას სწებენ და აპობენ, ტირან და ცრემლნი ჩადიან.
მათთა გამყრელთა ყოველთა სიცოცხლე არ იქადიან.

და 1571

ნესტან-დარეჯან თქვა: „ნეტამც ყოლა არ შემოგცნებოდი,
მზისა გამყრელი გაყრითა ან ასრე არ დავდნებოდი.
ამბავსა სცნევდი, მაცნევდი, წიგნითა მეუბნებოდი,
ვითა მე შენთვის დამწვარ ვარ, აგრე შენ ჩემთვის ჰბნდებოდი“.

და 1572

თინათინ უთხრა: „ჰე მზეო, შენთა მჭვრეტელთა ლხინებო,
რადმცა გაგწირე, თუ ვითა გაყრასა მოვითმინებო!
ღმრთისაგან დღეთა თხოვისა ნაცვლად სიკვდილი ვინებო,
აგრემცა მივი, რაზომსა მე ცრემლსა დავიდინებო!“

და 1573

კვლა აკოცეს ერთმანერთსა, გაიყარნეს იგი ქალნი;
ქვე დამდგომმან წამავალსა ვერ მოსწყვიდნა ყოლა თვალნი;
იგი იჭვრეტს უკუღმავე, ედებოდეს ამით აღნი.
რომე მწადდეს, ვერ დავწერენ მე სიტყვანი ნაათაღნი.

და 1574

როსტან მათითა გაყრითა ხელთაგან უფრო ხელდების,
ათასჯერ იტყვის ვაგლახსა, არ სულთქმა უერთხელდების,
ცხელი სდის წყარო ცრემლისა, მართ ვითა ქვაბი ცხელდების;
ტარიელ არის დაღრეჯით, ფიფქი ნასდების, თხელდების.

და 1575

ტარიელს ვარდას დაუტყლეს მეფე ხვევით და კოცებით;
იტყვის, თუ: „თქვენი სიახლე მიჩნს აქამდისცა ოცებით;
რათგან მოგშორდი, დავრჩები პატიჟთა გაასოცებით,
შენგან მოგვეცა სიცოცხლე, შენგანვე დავიხოცებით“.

და 1576

ტარიელ შეჯდა, მეფისა გამყრელი, გამომსალამე;
 სრულად ლაშქართა სდიოდა ცრემლი, მინდორთა სალამე:
 „მზე შენ გელმისო საომრად და თავი შენ მას ალამე“.
 უბრძანა: „თქვენთვის მტირალსა ყოლა რად მიჩნდეს სალა მე!“

და 1577

გაემართნეს და ნაზიდეს ღია სპითა და ბარგითა
 ტარიელ, ფრიდონ, ავთანდილ თავითა მეტად კარგითა,
 კაცი ოთხმოცი ათასი ჰყვა ცხენებითა ვარგითა,
 მივლენ სამნივე გულითა ერთმანერთისა მარგითა.

და 1578

სამ თვე ვლეს, - ღმერთსა მათებრივ სხვა რამცა დაებადოსა!
მოეგებნიან, მტერობა ვერავინ დაიქადოსა!
მინდორსა შიგან სადილად გარდახდეს უდილადოსა,
ვითა ჰმართებდა, პურობდეს, ღვინოსა სმიდეს, არ დოსა.

ტარიელისაგან ინდოთ მეფის სიკვდილის ცნობა

და 1579

ქედსა ზედა გარდმოადგა მეტად დიდი ქარავანი,
კაცები და სახედრები ერთობ იყო შაოსანი;
გარეშემო მოეკვეცნეს უკანამო დალაღანი;
მეფე ბრძანებს: „მოასხითო, ჩვენ დავყოვნოთ აქა ხანი“.

და 1580

მოასხნეს იგი ვაჭარნი და მათი უხუცესია;
უბრძანა: „ვინ ხართ, შავითა რად ტანი შეგიგლესია?“
მათ მოახსენეს: „სით მოვალთ, მუნ ასრე დანანესია,
ინდოეთს მისრით მოსრულთა გვივლია გზა უგრძესია“.

და 1581

გაეხარნეს მათ ვაჭართა ინდოეთით მომავლობა,
მაგრა თავი უმეცარ ყვეს, არა მისცეს ყოლა გრძნობა;
უცხოურად ეუბნების, მათ ვერა ქმნეს მათი ცნობა,
არ ესმოდა ინდოური, არაბულად ყვეს უბნობა.

და 1582

უბრძანეს: „გვითხარტ, ვაჭარნო, ამბავი ინდოეთისა“.
მათ ჰკადრეს: „ზეცით მოსრულა ინდოეთს რისხვა ზეცისა;
დიდსა და წვრილსა ყველასა ცრემლი სდის მსგავსი წვეთისა,
მას შიგან მყოფსა ბრძენსაცა ცნობა აქეს ვითა შეთისა“.

და 1583

თვით მათვე მათსა ამბავსა უამბობს, არის წყლიანი:
„ფარსადან, მეფე ინდოთა, იყო ხელმწიფე სვიანი,
მას ესვა ქალი მნათობი, მზისაცა უფრო მზიანი,
კბილ-მარგალიტი, ტან-ალვა, ლანვ-ზადახშ, ყორან-თმიანი.

და 1584

„მას ქალსა და ამირბარსა ერთმანერთი შეუყვარდა.
ამირბარმან სიძე მოკლა, ხმა მეფესა დაუვარდა;
იგი ქალი პატარაი მამიდასა გაეზარდა,
ბუქთა მისგან მონაქროლთა ინდოეთი გარდაქარდა.

და 1585

„მამიდაი ქაჯი იყო, გრძნეულობა იცის კარგა,
მით შემართა საშინელი, მზე ხმელეთსა დაუკარგა;
თვითცა მოკვდა უბედური, მართ საცოცხლოდ არად ვარგა;
იგი ქალი დაიკარგა, ალვა მორჩი სხვაგან დარგა.

და 1586

„ცნა ამირბარმან, წავიდა ლომი მის მზისა მძებნელად,
იგიცა წახდა, ინდოეთს გახდა მთვარე და მზე ბნელად;
ორნივე გადაიკარგნეს, მათილა პოვნა არს ძნელად;
მეფემან ბრძანა: «ჰე ღმერთო, რად ცეცხლსა მომიდებ
ნელად?»»

და 1587

„მეფე გაშმაგდა მათისა ულონო-ქმნილი ძებნისა;
ვად შეიცვალა ინდოეთს ხმა წინწილისა, ებნისა;
ცოტასა ხანსა გა-ვე-ძლო დება სახმილთა გზნებისა,
ან თვითცა მოკვდა, შეიქმნა ბოლო სრვისა და ტკებნისა“.

და 1588

რა ვაჭარმან ესე სიტყვა თქვა, საქმენი გააკვლანდა,
ქალმან დიდნი დაიკვივნა, ფიცხლა თავსა მოიხადნა;
ტარიელცა დაიზახნა, დაფარულნი გააცხადნა;
ნარგისთაგან ნანვიმარი ღვარი ადგა, თოვლი გადნა.

და 1589

მომკალ, ქალსა თავ-მიშველსა თუ მზე ვითა ეურჩოსა!
სული ვარდსა დავამსგავსე, თავ-მოხდილი - ყაყაროსა.
თუ ბრძენიცა მაქებარი მისი იხმობს ვირებრ „ჩოსა“,
ჰგავს, თუ ტყუბი მარგალიტი ზის ბროლისა ხარხაჩოსა.

და 1590

ქალი საბრალოდ მამასა სტირს, ბულბულისა მსგავსია,
თმა გაიგლიჯა, გაყარა, ღანვი ცრემლითა ავსია,
ვარდი შექმნილა ზაფრანად, ლალი მართ ვითა ხავსია,
მზესა ღრუბელი ეფარვის, ამაღ ნათელი დავსია.

და 1591

იხოჭს და იგლეჯს, ზახილით ტირს სიტყვა-ხაფი უარე;
სისხლი და ცრემლი თვალთაგან ჩამოსდის გარე უარე:
„მოკვე, მამაო, მე შენთვის შვილი ყოველთა უარე,
ვერა გამსახურე ასულმან, ვერცა რა შეგაგუარე.

და 1592

„ჩემთვის ბნელ-ქმნილო მამაო, ნათელო თვალთა ჩემთაო,
ჩემთა რა გაცნევს ამბავთა, გულისა მონაცემთაო!
მზეო, რადლა გაქვს სინათლე, რადლა ანათობ თემთაო?
რად არ დაიქეც, ქვეყანავ, რადლა ჰმართიხარ ზე, მთაო?“

და 1593

ტარიელ მოთქვამს: „გამზრდელო, ჰა, ჰა, რა საქმე მსმენია!
მიკვირს, თუ მზელა რად ნათობს, რად არა დაუჩენია?!
მზე მოჰკვე ყოველთა სულ-დგმულთა, სოფელი აღარ შენია,
ღმერთსა მიჰმადლე, შემინდე, რაცა შენ ჩემგან გწყენია“.

და 1594

კვლა უბრძანებდეს: „გვიამბეთ ამბავი დანარჩომია“.
 მათ მოახსენეს: „პატრონო, ინდოეთს დიდი ომია,
 მოსულა ხატათ ლაშქარი, ქალაქსა შემოსდგომია,
 რამაზ არს ვინმე ხელმწიფე, მათად პატრონად მჯდომია.

და 1595

„ჯერთ დედოფალი ცოცხალ ა, მკვდართაგან უფრო მკვდარია;
 იბრძვის ინდოთა ლაშქარი, თუც იმედ-გარდამწყდარია;
 გარეთ ციხენი წაუხვმან, ყველაი გარდამხდარია;
 მზენო, თქვენ შუქნი მიჰვინეთ, ჰაი, რა ავი დარია!

და 1596

„მუნა მყოფსა ყველაკასა შეეკერა, ჩვენცა, შავი;
 რამაზს წინა გამოვედით, მისრულად ვთქვით ჩვენი თავი;
 მეფე ჩვენი დიდი არის, მათ ეწადა მისი ზავი,
 გამოგვიშვა, ნამოვედით, არა გვიყო ყოლა ავი“.

და 1597

რა ტარიელს ესე ესმა, მეტად ფიცხლად აიყარა,
ეჯი სამ დღე წასავალი ერთსა დღესა წაიარა;
დროშა მისი აიმართა, წინა არა აიფარა,
ან ნახეთ, თუ გოლიათი გული ვითა ამაგარა!

ტარიელისაგან ინდოეთს მისლვა და ხატაელთა დამორჩილება

და 1598

ინდოეთს ზედა წაადგა, მუნ მთა და დიდი ქედია;
აჩნდა ლაშქარი უსახო, ესაკვირველა, ჰე, დია.
ტარიელ ბრძანა: „მოყმენო, ან თქვენგან რა იმედია?
ადრე მოვიცლი იმათგან, ღმერთი და ჩემი ბედია!

და 1599

„იმა ლაშქართა უნახვან კვლა ჩემნი ხრმალთა კვეთანი;
ერთხელ შემებნეს, დავხოცენ, შევქმენ აბჯართა ფეთანი“.
ავთანდილ ჰკადრა: „რად უნდან თქმანი სიტყვათა მძლეთანი?
მათ ვითა მტვერთა წავიხვამთ, მიჰხვდენ ფერხითა ცვეთანი“.

და 1600

დაეკაზმნეს საომარად, გაამაყდეს, გაჩაუქდეს,
ცხენთა შესხდეს უკეთესთა, სახედარნი ასუბუქდეს,
ერთმანერთსა აჯობინეს, მჭვრეტელთაგან არ გაუქდეს,
იგი ქედი ჩაიქროლეს, ბუქისაგან უფრო ბუქდეს.

და 1601

წინ მავალნი დარაჯათა მათთა ზედა გარდეკიდეს;
ტარიასთა გააქცივნეს, მიენივნეს, ჩამოჰყრიდეს,
მოაგებნეს მხარ-დაკრულნი, მათ წინაშე მოასხმიდეს,
აიზიდნეს; „ვისნი ხართო?“ - ჰკითხეს, ხანსა არ დაზმიდეს.

და 1602

მათ მოახსენეს: „ტურფაო, ჩვენ - ცუდად დალორებულნი,
რამაზის ხელმწიფისანი აქა დარაჯად რებულნი“.
უბრძანა: „ნადით, რეგვენო, თქვენ ჩვენგან გაფიცებულნი,
აცნობეთ თქვენსა პატრონსა: «მოვლენ გულითა ქებულნი».

და 1603

„უთხარით: «ბრძანებს ტარიელ, მეფე ლალი და ჯანია,
იგი ხელმწიფე მალალი, მებრძოლთა მემაჯანია:
ჩემსა ამბავსა გაცნევენ თქვენნივე დარაჯანია,
შიში ვერ გიხსნის სიკვდილსა, ცუდნილა დაღრეჯანია!

და 1604

«დია დიდთა დამაჯნება უშმაგომან ვით გააგო!
ინდოეთსა ვით მოადეგ, შმაგთაგანცა უფრო შმაგო?
აჰა, მოველ იგი ცეცხლი, რომე სრულად ამოგდაგო,
ხრმალი ჩემი მოლესული შენს ტანზედა დავაბლაგო.

და 1605

«ან დაემზადე, მოპარვა მე შენი არა მწადიან;
შემეზი, რაზმი დაანყევ, პირველვე გამიცხადიან;
პირ-ბოზო, ჩემი მორევნა რა დია დაგიქადიან?!
მე ჩაბალახად გახმარებ, რაცა გიმუზარადიან»“.

და 1606

დარაჯანი წავიდეს და ერთმანერთსა მიუსწრობდეს.
რამაზს ჰკადრეს ყველაკაი, დამალვასა ვერა სთმობდეს:
„მოვიდაო ინდოთ მეფე, ლაშქარნიცა კარგნი ჰყმობდეს,
ვინცა ვითა გარდებენოს, იგი ერთი ორთა სჯობდეს!“

და 1607

ინდოთა დროშა ტარიელს აქვს და ალამი უბია,
დროშა არაბთა მეფისა მასთანა შენატყუბია;
არაბთა იცის ყველამან, მათი აბჯარი შუბია;
ფრიდონ - მზე მოყმე, რომელმან შექმნა სისხლისა გუბია.

და 1608

ცოტაი ნავლეს, გამოჩნდეს ხუთასნი ცხენოსანანი;
შეტევებასა ჰლამოდეს ყმანი არაბთა თანანი;
ტარიელ ეტყვის: „ნუ იქმთო“, მისცა სიტყვისა ნანანი;
მოვიდეს, აჩნდა უაბჯროდ, არცა თუ ჰქონდეს დანანი.

და 1609

ცხენის ფერხთა მოეხვია, მუხლ-მოყრილი შეეხვეწა,
მოახსენა: „შემიბრალე, მისსა ძალსა, ვინცა გხვეწა!
ნუ დამარჩენ, ნუ მაცოცხლებ და წამიღონ მკვდარი მე, წა!
გული თქვენი სასაკუთრო ბედმან ასრე დამიღენა.

და 1610

„დაიკარგენით, ნახვედით თქვენ, წელნი მეთენია,
გახდეს მფრინველნი უმეფოდ, არწივსა მოსტყდეს ფრთენია;
ამად შევმართენ საქმენი ჩემნი საკამათენია,
ადრე გამიტყდა სოფელი, მართ ვითა კაბათენია.

და 1611

„ვიაჯი, მომკალ მე ხოლმე, ყველაი ჩემი ბრალია;
მერმე ხუთასი ვაზირი მყავს აქათ ნაუვალია,
თავები დასჭერ, ადინე სისხლი, მართ ვითა ღვარია,
სპა უბრალოა, ნუ დაჰხოც, ვტირ ამად გულ-მდულარია“.

და 1612

ყოვლთა მისცეს ზენაარი, მიუყარნეს მუხლნი წინა:
„ნუ დაგვხოცო, მისსა ძალსა, ვინცა აგრე დაგარჩინა!“
ტარიელ დგას დაყმუნვებით, რამაზ წინა მოეფინა.
ღმერთი აღხენს მონანულთა, არ შეუნდობს კაცი ვინა!

და 1613

კაცი ცრემლითა შეინდობს, თუ ცოდვა მის თანაც არსა.
ვით ნინეველნი, ისხემდეს თავსა მტვერსა და ნაცარსა,
ამით დაეხსნეს რისხვასა, ზეცით მოსრულსა ნაცარსა.
ნაღმავე წაგრეხს სოფელი კვლა მისგან უკუნაცარსა.

და 1614

ბრძენთა ვინმე მოსწავლემან საკითხავი ესე ვპოვნე:
„ესეაო მამაცისა მეტის-მეტი სიგულოვნე:
ოდეს მტერსა მოერიო, ნულარ მოჰკლავ, დაიყოვნე;
გინდეს სრული მამაცობა, ესე სიტყვა დაიხსოვნე“.

და 1615

ტარიელ მოტკბა, ღმრთისავე მსგავსად იგ წაღმართულია:
„ღარ დაგხოცო“, უბრძანა, - ძლეული შიშმან თუ ღია, -
ნაღმავე წაგრეხს საქმესა, რაცა უკუღმა სთულია;
„ნაქმარი მრუდი ყველაი ან ჩემგან გამართულია“.

და 1616

თაყვანის-სცეს და დალოცეს, ყოვლთა ხმა ერთად იერეს,
ღმერთსა შეჰვედრეს ზახილით, სვე მათი გააძლიერეს,
თავები დახსნეს სიკვდილსა, სიცოცხლე ამით მიერეს.
ტარიას ხრმაღნი ვერ გაძღეს, ჯერთ ხორცი მოიმშიერეს.

და 1617

ტარიას ნახვად მოსრული მუშთარი ახლოს მჭვრეტია;
რისხვისა ცეცხლი ტარიელს სიტკობთა დაუშრეტია;
მოვიდეს, ნახეს: რამაზის ლაშქარი ძლივლა ეტია;
ინდოეთს ზეცით სინათლე ჩადგა, მართ ვითა სვეტია.

და 1618

ერთი კაცი მახარობლად მათ ლაშქართა მიუვიდა:
„არ დაგხოცსო, შეგინყალნა“, - ყველაკაი დალოცვიდა;
ბუკსა ჰკრეს და იხარებდეს, ყველა ამას მოზრახვიდა:
„მოვიდაო იგი მოყმე, რომე ერთი ბევრსა სრვიდა“.

და 1619

მოგეგბინან ტარიელს, შორი-შორ უსალამიან;
შიგანთა დროშა ინდოთა მათად ცნეს, იალამიან.
ვერ გამოენდვენს ინდონი, თქვეს, თუ: „ღალატსა ლამიან“, -
არ მოელოდეს ტარიელს, მით ცრემლი დაილამიან.

და 1620

ტარიელ მიდგა, უყვილა: „მე მოველ, მეფე თქვენით,
თანა მყავს ჩემი მნათობი, პირი ელვათა მფენით,
ჩვენ მოგვცა მალლით მაღალმან წყალობა მისი ზენით,
გამოდით, თქვენი სიშორე არს ჩემგან მოუთმენით“.

და 1621

მაშინლა იცნეს ტარიელ, მათგან მი და მო სრბანია,
სრულად ნათლითა აივსო ზღუდე და ბანის-ბანია;
ხმა-მალლად ხმობდეს, იზახდეს: „მოგვეშორდეს სალმოზანია,
აქამდის რისხვა-მაღალმან ან მოგვეცნა წყალობანია“.

და 1622

კარნი გაახვენეს, გამოჩნდეს, მოიხვენეს მათ კლიტენია;
ერთობ ფლასითა მოსილნი უმზერდეს მუნ მჭვრეტენია;
ტირან ორნივე ქალ-ყმანი, ვარდისა ბალსა ტენია,
ზახილით თავსა იცემდეს, ყორნის ფრთა ბროლსა სტენია.

და 1623

ვითა გამზრდელსა ჰმართებდა, გაზრდილი აგრე ხელია;
რომე სდის ცრემლი თვალთაგან, ცეცხლთაგან უფრო ცხელია;
თავსა იცემდეს, იზახდეს, ტირს მეტად გულ-ფიცხელია.
გიშრისა ტევრსა მოჰფოცხდა ბროლისა საფოცხელია.

და 1624

რა ნახნა ხასნი, ვაზირნი ფლასითა დამოსილნია,
კვლა დაიზახნა ტარიელ უფროსნი დანაკვივლნია;
სისხლი და ცრემლი თვალთაგან სდის და მიწყობით მილნია.
მოვიდეს, ყელსა მოეჭდვენეს, ვითა ძმანი და შვილნია.

და 1625

დიდებულნი მოეხვივნეს, მოუზრუნვეს მათ ცოლ-ქმართა;
ქალი დაბნდა, მამისათვის ტირილიცა ვერ შემართა,
ვარდსა რტონი ჩამოსცვივდეს, ზე ვერავინ წამომართა,
მუნა კაცთა ვერ ჰნახვიდი გაცინებით მოლიმართა.

და 1626

დედოფალი გამოჭრილი მოვიდოდა მათად ნახვად,
უბრძანებდა: „რად ვინ სტირთო, - ესე ჰქონდა წყრომა-ზრახვად, -
ღმერთმან რისხვა მოაქცია წყალობისა გამოსახვად,
გვმართებს, რომე მაღლი მივსცეთ, აღარა გვცალს გლოვა-ახვად“.

და 1627

ტარიელ ზედა მოიჭდო მხურვალთა ცრემლთა მდენელმან;
იტყვის, თუ: „ცეცხლი დამევსო ცხელი, ან დამწვა მე ნელმან;
დადუმდი, სული დაილე ჩემგან ამისმან მსმენელმან,
თქვენი სიცოცხლე მალხინა ღმერთმან, ობოლთა მლხენელმან“.

და 1628

ქალმან დედასა შესტირნა: „ჰაი მე, რა ვქმნა, დედაო!
წითელ-ყვითლითა დაგაგდე, ან შაოსანსა გხედაო,
მამამან ტახტი დაცალა, აღარსადა ზის ზედაო!“
დედამან ცრემლნი მოსწურნა: „ნუ სტირ, დადუმდი, ბედ-აო“.

და 1629

გარდაუკოცნა პირი და ბაგეთა ვარდი თხელები,
ვარდსა დაუტყლეს ბაგითა, გახდა ალვისა მთხელები,
ნესტანჯვარს ეტყვის: „რადღა ვთქვათ სიტყვები ბედით ხელები?
ჩვენ ყოვლთა გვმართებს ნეტარძი ათასი, არ ერთხელები“.

და 1630

რა გარდახდა მცირე ხანი, ჟამი იქმნა გარდასრულად,
დიდებულნი ეთაყვანნეს, ერთობილნი ადგეს სრულად;
იგი მზენი მიეგებნეს, მოეხვივნეს გულის-გულად,
აკოცეს და მოიკითხეს თავის-თავის, თვითეულად.

და 1631

ავთანდილ და ფრიდონ ჰკადრეს დედოფალსა მიმტკივნება;
ტარიელ თქვა: „დედოფალო, გჭირს ამათი არა-მცნება,
ესენია მხსნელნი ჩვენნი, ან არა გვცალს გრძლად უბნება,
ამათგან გვაქვს ჩვენ ორთავე სიცოცხლისა მოპოვნება“.

1632

და ადგეს და ქალაქს შევიდეს, თვით გარდახდეს სრასა მათსა;
ერთსა ბრძანებს დედოფალი, მართ სიტყვასა ვითამ ათსა:
„ღმერთმან მოსრნა მტერნი ჩვენნი, ვერ დაგვცემენ ყოლ
შამათსა,
ამად შევიქმ სიხარულსა მართ გულისა საკამათსა“.

და 1633

უბრძანა: „გლოვა გახსენით, ქოს-წინწილასა ჰკარითო,
დიდი ზათქი და ზეიმი გავიდეს ჩვენით კარითო;
ნახლები თქვენი ოქროსა სარტყლითა მოიკარითო,
იცინოდით და იმღერდით, ნუ ცრემლი აწანწკარითო“.

ქორწილი ტარიელისა და ნესტან-დარეჯანისა

და 1634

დედოფალმან მათ ცოლ-ქმართა თვითო ხელი დაუჭირა,
ზედა ტახტსა მეფისასა ერთგან დასხმა გაუპირა,
მოიშორვა კაეშანი, გული მდედრი აქვიტკირა,
გლოვა ცვალა სიხარულად, აღარავინ აატირა.

და 1635

დედოფალმან შეიმოსა, შავი ძაძა აიხადა,
დიდებულთა შესამოსი მხიარული დაუმზადა,
ყველაკაი დამოსა და საბოძვარი უდიადა,
ბრძანა: „ჭირი დავივიწყოთ, რათგან ლხინი დაგვებადა“.

და 1636

ტახტსა ზედა ერთგან მსხდომნი ტარიელ და ცოლი მისი
ერთმანერთსა შეჰფერობდეს, ქალი ყმისა შესატყვისი;
გონება და ანუ ენა გამოთქმიდა ვითა ვისი!
ვინმცა ჰგვანდა ხორციელი სოფელს შვილი ადამისი!

და 1637

ტარიელს და ცოლსა მისსა მიჰხვდა მათი სანადელი -
შვიდი ტახტი სახელმწიფო, საშვებელი გაუცდელი.
მათ პატიჟთა დაავინყებს ლხინი ესე აწინდელი,
ყოლა ლხინთა ვერ იამებს კაცი ჭირთა გარდუხდელი.

1638

- და თვით ორნივე ერთგან მსხდომნი ჰნახნეთ, მზეცა ვერა
სჯობდეს;
ბუკსა ჰკრეს და მეფედ დასვეს, ქოსნი ხმასა დაატკობდეს;
მისცა კლიტე საჭურჭლეთა, თავთა მათთა მიანდობდეს.
„ესეაო მეფე ჩვენი“, - იზახდიან, ამას ხმობდეს.

და 1639

ავთანდილ და ფრიდონისთვის ორნი ტახტნი დაამზადნეს, -
ზედა დასხდეს ხელმწიფურად, - დიდებანი უდიადნეს;
ღმერთმან სხვანი ხორციელნი მათებრნილა რად დაბადნეს!
ამბობდიან ჭირთა მათთა, ყველაკასა გაუცხადნეს.

და 1640

სმა, პურობა, გახარება ქმნეს, ჯალაბი გაადიდეს;
ვითარიცა ქორნილობა ხამს, ეგეთსა გარდიხდიდეს.
მათ ორთავე თავის-თავის ძღვენსა სწორად მიართმიდეს,
გლახაკათვის საბოძვარსა საჭურჭლესა ერთგან ჰყრიდეს.

და 1641

დედოფალმან ეგრე ბრძანა: „ობოლ-ქვრივნი მოასხენით,
ყველაკაი დაამდიდრეთ, საბოძვრითა აავსენით“;
თვით უბოძა უსაზომო, რომ არ ითქმის კაცთა ენით:
„ულოცეთო დღეგრძელობა, ესე ღმერთსა შეჰვედრენით“.

და 1642

ტარიელ თქვა: „დედოფალო, გკადრებ ერთსა მოსახსენსა:
შეინყალე რამაზ მეფე, მიავალე ღმერთსა შენსა!
ვნახე, მეტად შემებრალნეს, შეუშინდა ხრმალსა ჩვენსა.
ღმერთი აღხენს მონანულსა, მოცთომილსა, ცრემლ-ნადენსა“.

და 1643

დედოფალმან ლმოზიერად „შევუნდობო“, ესე ბრძანა;
მოიყვანა რამაზ მეფე, ხელმწიფეთა ათაყვანა;
ყოვლით კერძო მომღერალთა ხმები გაეთანისთანა, -
ჭირთა მათგან გარდახდილთა ესე ლხინი შეაგვანა.

და 1644

ოქრო, თვალი, მარგალიტი, შვენიერი სანახავად,
ყოვლგან იდვის ვითა გორი, მოდის ველთა მოსარწყავად;
ვისცა სწადდის, ალაფობდის, წაიდიან უკითხავად,
მანდატური არვის სცვიდის, ბოლოს ვინ ჯდის, ანუ თავად.

და 1645

ავთანდილ და ფრიდონისთა სპათა ეტყვის მეფე დიდი:
„სტუმარნი ხართ, შოებისა სირცხვილი და ნუ გაქვს რიდი!“
თვითოს კაცსა თვითო ჯორი მარგალიტი ანაკიდი -
ესე მისცა საბოძვარი, სხვას ყველასა ვერ დავსთვლიდი.

და 1646

ავთანდილ და ფრიდონისთვის საბოძვარსა ვინ დასთვალავს!
ვერ გამოთქვამს სიმრავლესა ენა, ამად თავსა კრძალავს!
რაცა ედვა, უკეთესსა დედოფალი არ დაჰმაღავს,
მათ უხმობდა მხსნელად მათად, ტკბილად უჭვრეტს, არა
ჰლაღავს.

და 1647

სრულნი ინდონი ავთანდილს და ფრიდონს მწედ ხადოდიან:
„თქვენგან გვჭირს კარგი ყველაი“, - მართ ამას მოიტყოდინ,
ვითა პატრონსა სჭვრეტდიან, რაც სწადდის, მას იქმოდინ,
სადარბაზობლად ნიადაგ მათ წინა მოვიდოდინ.

და 1648

ტარიელ რამაზ მეფესა უბოძა საბოძვარია,
უბრძანა: „ხარკსა მოგვცემდი, მართ ვითა შენი გვარია“;
მან თავყვანის-სცა, პირსა ქვე მიწამდის დამდებარია,
წავიდა მისი მლოცველი, არ ომთა მომკვეხარია.

და 1649

ინდოთ მეფე უბრძანებდა ასმათს, მისსა შეკვდომილსა:
„არცა შენ ჰქმენ, არ უქმნია არ გამზრდელსა, არცა ზრდილსა;
ან ინდოეთს სამეფოსა მეშვიდესა, - ერთსა წილსა, -
ზედა დაგვამ; შენი იყოს, გვესახურებდი ტკბილი ტკბილსა.“

და 1650

„ვინცა გნადდეს, ქმრად შეირთე, სამეფოსა ეპატრონე;
მუნიდალმა გვესახურებდი, თავი შენი დაგვამონე!“
ასმათ ფერხნი გარდუკოცნა: „შენგან არის ჩემი ღონე,
მონობისა უკეთესი რამც ვიშოვნე, რამც ვიქონე?“

და 1651

მოახსენა: „ხელმწიფეო, ვიკადრებ და ნუ გასწყრები:
თუ ხმელეთი სრულად მქონდეს, ვერცა მაშინ გაგეყრები,
მე მეყოფა შუქი თქვენი, ვარ მზის ეტლთა შენასწრები,
ვერ გავსწირავ ჩემგან ზრდილსა, არცა სხვაგან ვიარები“.

და 1652

კვლაცა უბრძანა ტარიელ: „კმარს შენი ჭირთ ნახულები,
გვახსოვან შენნი ჩვენზედა თვალნი ცრემლ-ნაფახულები;
სჯობს, მოისმინო ნათქვამი, ჰქმნა ჩემგან გაზრახულები,
ბოროტი სცვალო კეთილად, გყვენ სპანი ხრმალ-მახულები“.

და 1653

დაჰმორჩილდა, მოახსენა: „ჭირთა ჟამი ერთხელია“.
მოიყვანეს კარგი მოყმე, გონიერი, არ ხელია;
ასმათ მისცეს, მიუძღვების, დაუჭირა სახელია,
იგი კაცი გაადიდეს, აქვს მეფობის სახელია.

და 1654

ერთგან სამთავე ძმობილთა დაყვნეს ცოტანი დღენია;
თამაშობდიან, უსახო მოუდიოდის ძღვენია:
რა მარგალიტი ღარიბი, რა უკეთესი ცხენია!
მაგრა ავთანდილს სურვილმან დაღრეჯა დააჩენია.

და 1655

ტარიელ ცნა, ამა ყმასა ცოლისათვის მოესურვა.
 უბრძანებდა: „გული შენი, ვიცი, ამაღ მომემდურვა;
 ან ვაგლახ მე, ჭირი შენი გონებამან შვიდით ურვა,
 მოგშორდები, სანუთრომან ლხინი ასრე დამიშურვა“.

და 1656

კვლა ფრიდონცა დაეთხოვა: „ნავიდეო სახლსა ჩემსა,
 ზედა-ზედა დავსტკეზნიდე დარბაზსა და ამა თემსა;
 სამსახურსა მიბრძანებდი, უხუცესი ვითა მრწემსა,
 შენთვის ასრე მომსურდების, წყაროსათვის ვით ირემსა“.

და 1657

მასცა უბოძა ფარმანი: „ნა, სახლი მოიარეო,
 მე ნუ გამწირავ, მნახევდი, ადრე მობრუნდი გარეო“.
 ავთანდილს უთხრა: „უშენოდ რამცა ვით გავიხარეო?
 რათგან ისწრაფი, რალა ვქმნა? მიგელის ლომსა მთვარეო!“

და 1658

როსტენისთვის ნაატანა საძღვნიოდ ტურფა ჯუბაჩები,
 კვლა ჭურჭელი თვალთა თლილთა, არ კოვზები, არ ჩამჩები:
 „ჩემ მაგიერ მიუტანე, ნადი, ნურას მეურჩები“.
 ავთანდილ თქვა: „არა ვიცი, მე უშენოდ ვით დავრჩები!“

და 1659

ქალსა ქალმან გაუგზავნა ყაბაჩა და ერთი რიდე,
 რომე ჩაცმა-დაბურვასა ვინ ღირს იყო მათგან კიდე!
 ერთი თვალი, - წამლებელმან ვერა თქვას, თუ: «ცუდად ვზიდე», -
 ღამე მზებერ განანათლის, ჩნდის, სადაცა შეჰხედვიდე.

და 1660

ავთანდილ შეჟდა, ნავიდა, ტარიას გაესალამა;
 იგი ორნივე გაყრისა დანვნა ცეცხლისა ალამა;
 სრულად ინდონი მისტირან, ცრემლმან მიდლორი დალამა;
 ავთანდილ იტყვის: „მომკლაო სოფლისა მე სამსალამა“.

და 1661

ერთგან ფრიდონ და ავთანდილ იარნეს დღენი მცირენი;
გზამან გაყარნა, წავიდეს თავის-თავ ანატირენი;
კარგად მოუხდეს მათ მათნი საქმენი დანაპირენი;
ავთანდილ მიხდა არაბეთს, ნახნა არ ცუდნი ჭირენი.

და 1662

გამოეგებნეს არაბნი, სამეფო დააშვენა მან;
ნახა მზე მისი, მიჰრიდა მისთა სურვილთა წყენამან;
მას თანა ტახტსა და-ვე-ჯდა, ილხინა მჭვრეტთა ლხენამან,
გახელმწიფა გვირგვინი ზეცით მოსრულმან ზენამან.

და 1663

მათ სამთავე ხელმწიფეთა ერთმანერთი არა სძულდეს,
ერთმანერთსა ჰნახვიდიან, სანადელნი გაუსრულდეს,
ბრძანებისა შემცილენი მათთა ხრმალთა და-ვე-წყლულდეს,
მოიმატეს სამეფონი, გახელმწიფდეს, გამორჭმულდეს.

და 1664

ყოვლთა სწორად წყალობასა ვითა თოვლსა მოათოვდეს,
 ობოლ-ქვრივნი დაამდიდრნეს და გლახაკნი არ ითხოვდეს,
 ავის მქმნელნი დააშინნეს, კრავნი კრავთა ვერ უწოვდეს,
 შიგან მათთა საბრძანისთა თხა და მგელი ერთად სძოვდეს.

დასასრული

და 1665

გასრულდა მათი ამბავი ვითა სიზმარი ღამისა.
 გარდახდეს, გავლეს სოფელი, - ნახეთ სიმუხთლე ჟამისა! -
 ვის გრძლად ჰგონია, მისთვისცა არის ერთისა წამისა.
 ვწერ ვინმე მესხი მელექსე მე რუსთველისად ამისა.

და 1666

ქართველთა ღმრთისა დავითის, ვის მზე მსახურებს სარებლად,
 ესე ამბავი გავლექსე მე მათად საკამათებლად,
 ვინ არის აღმოსავლეთით დასავლეთს ზართა მარებლად,
 ორგულთა მათთა დამწველად, ერთგულთა გამახარებლად.

და 1667

დავითის ქმნანი ვითა ვთქვენე სიჩალხე-სიხაფეთანი!
 ესე ამბავნი უცხონი, უცხოთა ხელმწიფეთანი,
 პირველ ზნენი და საქმენი, ქებანი მათ მეფეთანი,
 ვპოვენ და ლექსად გარდავთქვენ, ამითა ვილაცფეთანი.

და 1668

ესე ასეთი სოფელი, არვისგან მისანდობელი,
წამია კაცთა თვალისა და წამწამისა მსწრობელი!
რასა ვინ ეძებთ, რას აქმნევთ? ბედია მაყვივნებელი,
ვის არ შეუცვლის, კარგია, ორისავე იყოს მხლებელი.

და 1669

ამირან დარეჯანის ძე მოსეს უქია ხონელსა,
აბდულ-მესია – შავთელსა, ლექსი მას უქეს რომელსა,
დილარგეთ – სარგის თმოგველსა, მას ენა-დაუშრომელსა,
ტარიელ – მისსა რუსთველსა, მისთვის ცრემლ-შეუშრომელსა.

ვეფხისტყაოსნის

ლექსიკონი

ლექსიკონი შეადგინა

აკაკი შანიძემ

აბედ-ი ერთგვარი ხის სოკოს გული, დაბეგვილი, რომელსაც ადვილად ეკიდება ცეცხლი ტალკვესის გამოცემული ნაპერნკლისაგან. ნახე კვესი.

აბეზრება: იაბეზროს - აბეზარი შეიქნეს, მოსძულდეს რამე.

აბჯარ-ი ტანზე ჩასაცმელი ან ტანით სატარებელი საომარი იარაღი; **მეაბჯრე** მოყმის აბჯრის მზიდველი; **უაბჯროდ** უიარალოდ, უკაზმავად.

აგეთება: ჯოგი ნახეს, მოენონა, ფრიდონისთვის ეაგეთა - ჯოგი ფრიდონისად იცნეს (იგულისხმება, რომ თქვესო: სწორედ აგეთია ფრიდონის ჯოგო).

ადამ-ი: ადამის ტომნი ადამიანები; შვილი ადამისი, ადამიანი.

ადრე, ადრად მალე, სწრაფად; **ადრითგან** დიდი ხნიდან. ნახე მოადრება.

აერ-ი ჰაერი; **აერ-ფერი** ჰაეროვანი, ლამაზი; ჰაეროვნება, სილამაზე.

ავაზა 1. ვეფხვისებრი მხეცი, რომელიც შეიძლება მოშინაურდეს და სანადიროდ გაიწვრთნას. **2.** ავაზას სანადირო ძალსაც ეძახიან და შეიძლება ამ მნიშვნელობით იყოს ნახმარი იგი ერთ ადგილას პოემაში: დამხვდა ჯარი ავაზისა. აქ კი უთუოდ მხეცთან შედარება იგულისხმება: ვეფხვი-ავაზა პირქუშად ზის. შდრ. ჯიქი

ავლ-ი ფერფლი.

აზავერ-ი საბარგო ხარი: აზავერები ვააზავერე. აზრი ასეთია: აზავე-

რები თავისი დანიშნულებით გამოვიყენო, ე.ი. ხარებს ბარგი ავჰკიდო.

აზატ-ი თავისუფალი; **მააზატე** გამათავისუფლე; **ნააზატები** გათავისუფლებული.

აზიდვა აწვევა: ფარდაგსა აზიდნა, ფარდაგი ასნია.

აზომ ამდენად.

აზრობა ფიქრი; ვაზრობ - ვფიქრობ; იაზრებს - იფიქრებს.

ათქს (=ადგს) ადგას. ნახე დგომა.

აკაზმულობა ცხენის მორთულობა.

ალა ალი (კნინობ. ფორმაა).

ალამ-ი 1. ქსოვილისაგან შემდგარი ნაწილი დროშისა; **2.** ქსოვილის კუთხედი. ნახე ალმება.

ალაფ-ი ნადავლი, ომში ნაშოვნი ქონება; **ალაფიან-ი** ალაფის მქონე; **ალაფობა** დავლის შოვნა; **ნაალაფავი** ომში ნაშოვნი.

ალეზა: ვუაღლეთ ჩვენებით, ნება დავჭრთეთ ნიშნის მიცემით (თვალთ ან თითით)

ალვა (1) ალვის ხე. იგი პოემაში ბიბლიური ედემის მცენარედ არის მიჩნეული. [შეიძლება იგი ქართული სახელი იყო საროსი (სპ.), ანუ კვიპაროზისა (ბერძნ.)].

ალვა (2) სურნელოვანი ნივთიერება (მცენარეული წარმოშობისა), რომელიც საკმევლად, სასიამოვნო სუნის დასაყენებლად იხმარებოდა.

ალვა (3) ალის მოკიდება.

ალმას-ი მეტად მაგარი მინერალია; **აალმასნა** ალმასად აქცია (აზრი ასეთია: მაგრად ესროლა).

ალმულ-ი ალმური, ალი და კვამ-
ლი; **კვამლ-ალმულობა** (გადა-
ტანით) ცეცხლი.

ალქატი ღარიბი, უქონელი; **არ-
ალქატი** მდიდარი, ქონებიანი,
უხვი; ღვინო ჩემი ვაალქატი -
ღვინო ჩემი შევამცირე.

ალყა ირგვლივ შემორტყმული
რამ.

ამად ამიტომ.

ამაზრუნ-ი, ამაზრუნა (კნინ. ფ.)
გულისთქმის, ძლიერი სურვი-
ლის გამომწვევი.

ამარ-ი რიცხვი, რაოდენობა; **უა-
მარი** უამრავი, ურიცხვი.

ამარტა ქარვა: ამარტის ფერად -
ქარვის ფერად, ყვითლად.

ამება სიამოვნება; **ამებული** ნასი-
ამოვნები.

ამილახორ-ი მეჯინიბეთ-უხუ-
ცესი.

ამირბარ-ი ზღვათა ვაზირი, საზ-
ღვაო ძალთა მინისტრი; **ამირ-
ბარობა**.

ამირ-სპასალარ-ი მთავარსარ-
დალი, მხედართმთავარი; **ამირ-
სპასალარობა**.

ამოგება ამოვსება, ავსება (საბოძ-
ვრით).

ამო კარგი, ტკბილი; **ამოდ** მშვე-
ნივრად, ტკბილად; **უამე** უა-
მესი, უფრო სასიამოვნო.

ამოზიდვა ამოწვევით ამოყვანა
ამოკრეფა მიჩნევა, ჩაგდება: ყო-
ლა არად ამოგვეკრიფნა-სრული-
ად არაფრად ჩაგვაგდო.

ამონყვედა ამონყვეტა

ამოხლომა: სული სრულად არ

ამომხდეს – სული სულ არ ამო-
მივიდეს.

ამოხვინჩვა. ნახე გულ-ამოხვინ-
ჩვით.

ამოხმა ამოღება (პირდ. ობ. მრ.-
ში უნდა): ისრის პირნი ამოუხვნა
- ისრის პირები ამოულო.

ანაგებ-ი აგებულება, მოყვანი-
ლობა.

ანაზღად უეცრად; **ანაზღება** უეც-
რად ქმნა: თუმცა რისხვანი ჩემ-
თვის იანაზღენითა – რომ რისხვა
უეცრად თავს დამატებოთო.

ანასა. ნახე ასება.

ანაყრდენ-ი აყრდნობილი, აყუ-
დებული, ამართული.

ანდამატი-ი აღმასი.

არავ-ი: ქარი არავი - სამხრეთის
ქარი.

არაკ-ი ანდაზა, სენტენცია; ამბა-
ვი, ზღაპარი; **საარაკე** ზღაპრუ-
ლი, მეტად დიდი; **უარაკო** ამბად
რომ არ თქმულა, რაც არ გაგო-
ნილა.

არამ-ი აკრძალული, ნებადაურ-
თველი; აქედან: უშინაარსო,
უგემური; **მეარმის** არმად მიმარ-
ნია; **გამიარმდა** სიცოცხლე -
სოფელი გამარმებია.

არასადა 1. არსად; **2.** არასოდეს.

არე (1). ამ სახელისაგან პოემაში
ნანარმოებია (სათავისო ქცე-
ვით) **არება**, რომელსაც პირდ.
დამატებად ისევ **არე** აქვს: არე
იარა - არ ხმელთა არე **იარეს** -
ვერ დაიტევდა მინდორი და არე
მთათა **ეარა**.

არე (2) არი, არის (პოეტური ლი-
ცენცია).

არიფი- ამხანაგი, პარტნერი; სუფრის მოზიარე.

არმალან-ი საჩუქარი (შორი მოგზაურობიდან მოტანილი); **საარმალნოდ** საჩუქრად.

არმება. ნახე არამი

აროს არასოდეს.

არსით არსაიდან.

არღვენის ფერი მენამული, ნითელი ფერი.

ასაქმარი. ნახე საქმარება.

ასღენ ამგვარად.

ასება: ანასა - აასა, ასად აქცია.

ასებ-ი ასეთები, შემდეგი.

ასპარეზ-ი სასპორტო მოედანი, სტადიონი; **ასპარეზის კრვა** სავარჯიშოდ გასვლა (ვარჯიში უმთავრესად სამხედრო ხასიათისა იყო: რბენა, ცხენის ჭენება და სხვ.); **მოსასპარეზე** ასპარეზე მოვარჯიშე.

ასპიროზ-ი ვენერა (პლანეტა).

ასპიტ-ი ერთგვარი მეტად შხამიანი გველი.

ასულ-ი ასეული: ენა ბევრად ასული - ენა ათიათასჯერ ასი.

ატლას-ი ერთგვარი აბრეშუმის ქსოვილი.

აუგ-ი სირცხვილი, სასირცხო საქმე; **აუგიან-ი;** **სააუგო** სასირცხო.

აფოლხვება მაგრად დასობილის მოშვება.

აქათ 1. აქედან; **2.** ამას იქით, ამის შემდეგ; **მას აქათ** მას შემდეგ, მას აქეთ.

აქათგან 1. აქედან [ადგილის გამოსახატავად]; **2.** ამას იქით [დროის გამოსახატავად].

აქამდის 1. (ადგილის გამოსახატავად); აქამდის მზღვარი თურქთაა; **2.** (დროის გამოსახატავად): აქამდის ამზად ნათქვამი; აქამდის მიწყევნება.

აქანამდის. „ვეფხისტყაოსანში“ ეს სიტყვა მხოლოდ დროის მნიშვნელობითაა ნახმარი: გაადვილდა, აქანამდის გარდებდა რაცაჭირი.

აქიმ-ი ექიმი; **აქიმობა:** არაწყულთა მიაქიმა - ნაჭრევი არ გამიკურნა.

აქმენა აჩქარებული სუნთქვა სწრაფი მოქმედების შედეგად.

აღდგენა აყენება.

აღვსება აღდგომა (დღესასწაული).

აღლუმ-ი სამხედრო პარადი.

აღმაფრენა ამალგება გრძნობაგონებით, ფიქრი მაღალ რამეზე.

აღმოხდომა ამოსვლა: აღმოჰხდები - ამოდიხარ.

აღპყრობა (ხელისა) ხელის მომართვა, ხელის შეწყობა.

აიყი-ი აქატი (ძვირფასი ქვა).

აშიკ-ი ტრფობით შეპყრობილი; **აშიკობა** ტრფობა; **სააშიკო** სასიყვარულო, სატრფიალო.

აჩუქება აჩუყება, გულის ამოჯდომა.

ან, ანე ახლა; **ანელა** აი ახლა, ეს-ეს არის; **ანყა** (=ანლა) მხოლოდ ახლა.

ანიდელ-ი ახლანდელი.

ანყვედა აწყვეტა, განწყვეტა.

აჭრა ავარდნა.

ახ-ი ოხვრა.

ახდა: არ აგხდით, არ გაგაძრობთ, არ გაგხდით.

ახლად ხელახლა.

ახვა ახის თქმა, ამოოხვრა: ახავს -
ოხრავს; არ იახნა - არ ამოიოხრა.

ახენა. ნახე ხენა.

ახმა, **ახვმა** აღება (პირდ. ობიექ-
ტით მრავლობითში); არ აგვიხ-
ვნა, არცა დაგვსხნა - არც აგვი-
ლო, არც დაგვსვა (= არც აცივა.
არც აცხელა); თვალნი აახვნა -
თვალეები აახილა; თვალთა ახ-
მადცა ზარ-ედვა - თვალების
ახელაც ეზარებოდა; **თვალ-ახ-**
მულ-ი თვალ-ახელილი.

ახლოთ ახლოდან; **საახლოდ**
ახლოს რომ ვიყო.

ახსენება: ტარიელსცა აეხსენა -
ტარიელსაც მოაგონდა.

აჯა თხოვნა, ხვეწნა; სათხოვარი;
აჯება: **ვიაჯ**, **ვიაჯი** ვითხოვე;
იაჯს ითხოვს; **მიაჯე** მითხოვე;
გეაჯეები გეხვეწები, გათხოვე; **ნა-**
აჯარ-ი ნათხოვი; **სააჯო** სათხო-
ვარი.

აჯაბ-ი საკვირველება, გასაკვირი
რამ (თვალთმაქცობით ან სპორ-
ტული ვარჯიშით შესრულებუ-
ლი).

აჯილა ჩადრი, ქალთა მოსასხამი;
აჯილოსან-ი აჯილით მობუ-
რული.

ბაგე 1. ტუჩი. **2.** ნავის გვერდის
პირი [?]

ბადახში-ი საუკეთესო ლალი; **ბა-**
დახშეულ-ი ბადახშის ფერისა
ბადრაგა ქარავნის მცველი.

ბავთ-ი უბედურება, სამწუხარო
ამბავი; **ებავთა** სამწუხაროდ
ეჩვენა, ეწყინა.

ბაზიერ-ი მექორე, მემიმინოე.

ბაზმა ლამპარი.

ბაკმ-ი სინათლის ზოლი მთვარის
ან მზის გარშემო; **პირ-ბაკმიან-**
პირზე რომ ირგვლივ სინათლე
ადგას; **ბროლ-ბაკმიან-ი.**

ბანის-ბანი სართულები; სახლი,
რამდენიმე სართულისაგან შემ-
დგარი; გადაფრინდა ბანის-
ბანსა [უნდა: ბანით ბანსა] -
გადაფრინდა ბანიდან ბანზე.

ბარ ბარემ.

ბარბით-ი სიმებიანი საკრავი (ერ-
თგვარი ჩანგი).

ბარგ-ი საბარგო ტრანსპორტი,
ალალი; **არ-ბარგოსან-ი** ისეთი,
რომელსაც საბარგო ტრანს-
პორტი და მისი თანამყოლი
ხალხი არ ახლავს.

ბასრა ქალაქია სპარსეთის ყურის
ახლოს; **ბასრისა ან ბასრი** ბას-
რული, მეტად ფხიანი, კარგად
მჭრელი.

ბედ-ავ-ი ავი ბედის მქონე.

ბედი-ი უბრალო; უხეირო, უვარ-
გისი; ბედითად - ტყუილ-უბრა-
ლოდ; **გაბედილება** გაფუჭება,
ნახდენა.

ბევრ-ი 1. ათი ათასი; სამი ბევრი -
ოცდაათი ათასი; **2.** მრავალი,
უთვალავი; **ბევრ-ათას-ი** ათი
მილიონი; **ბევრის-ბევრად** უთ-
ვალავად.

ბერვა სულის შებერვა.

ბეჭვა ძაფების მიყვანა ერთ-
მანეთზე ქსოვის დროს ბეჭით;
მბეჭველ-ი ბეჭით მომუშავე
ქსელზე, მქსოველი.

ბილნ-ი ბინძური, უწმინდური;

ეპილნებობა სძაგდა, ეზიზღე-ბოდა.

ბინდ-ი დაღამების დრო, სიბნელე;

ბინდ-ბანდ-ი ბინდ-ბუნდი.

ბისონ-ი თითქო ფისონი (ე.ი. ერთი ტოტთაგანი მდინარისა, რომელიც, ბიბლიური მითოლოგიით, ვითომც ედემიდან გამოდიოდა: დაბად. 2, 11).

ბიძასძენ-ი ბიძაშვილები (ა. შანიძე, «ვეფხისტყაოსნის» საკითხები: „მნათობი“, 1957, სექტემბ.).

ბიჯ-ი ნაბიჯი

ბოლო ფრინველის კურტუმის ფრთები.

ბნედა გრძნობა-გონების დაკარგვა; ბნედა ცუდი ან ბედითი ბნედა – ტყუილ-უბრალოდ გრძნობა-გონების დაკარგვა; **ვბნდები** ბნედა მომდის.

ბორბალ-ი ხილული ცის სიმრგვლე.

ბორიო ჩრდილოეთის ცივი ქარი.

ბრალ-ი დანაშაული; **უბრალო** უდანაშაულო.

ბრკობა ბრკოლება.

ბროლ-ი გამჭვირვალე მინერალია. ხშირად იხმარება მეტაფორად (ცრემლისა; ღანვისა)

ბრძანება: ბრძანე ვისროლოთ - მოდი (მობრძანდი) ვისროლოთ; ბრძანეთ, მოდით, შეგვებენით - მობრძანდით, მოდით, შეგვებენით.

ბრძანება-მიუთხრობელ-ი ბრძანება-მიუწვდომელი, მეტად ვრცელი.

ბრძნობა ბრძენი კაცის მოქმედება.

ბრჭალ-ი ფრჩხილი; ბრჭყალი.

ბრჭე მსაჯული, მოსამართლე.

ბრჭობა სამართლობა, განსჯა, საქმის გარჩევა სამართლის წესით; **მბრჭობელ-ი** ნახე გაბრჭობა.

ბუკ-ი საყვირი.

ბუნება-ზიარ-ი ბუნების მოზიარე, დიდ-ბუნებოვანი.

ბურვა ხურვა.

ბურჯ-ი ზღუდის საყრდენი, ზღუდე.

ბუქ-ი ძლიერი ქარი.

ბღნეჯა ფრჩხილებით კანვრა, გლეჯა; **დაბღნეჯა** ხოკა, დახოკა, ფრჩხილებით დაკანვრა.

გა ზმნისწინი, რომელიც მეორდება ზმნის მნიშვნელობის გასაძლიერებლად: ყმა **გავიდა** ღამით **გარ**, **გა**.

გაალაგება ალაგის დაჭერა, მოთავსება.

გაალება: ცეცხლი უფრო გავიალე - ცეცხლი უფრო ალაღ მოვიდე.

გაარმება. ნახე არამი.

გაასოცება ასოცად ქცევა.

გაბაზრება ბაზრად ქცევა.

გაბაონ-ი ქალაქი იყო იერუსალიმის ახლოს, ჩრდილო-დასავლეთით. პოემით ივარაუდება, რომ გაბაონს სარო იცოდა, რადგანაც ნათქვამია: მუნ იზრდებოდა ტანითა, გაბაონს განაზარდითა.

გაბედითება. ნახე ბედითი.

გაბასრვა შერცხვენა, გაკიცხვა;
გაბასრული-ი შერცხვენილი, გა-
კიცხული.

გაბიჯება: სოფლით გაღმა გაები-
ჯა - ამ სოფლის გაღმა გასუ-
ლიყო (ე.ი. სიკვილის პირას
იყო).

გაბრჭობა განსჯა, გაკითხვა, გა-
სამართლება.

გაგარება გარეთ წასვლა: თავი
მინდორს გააგარა - ველად გა-
ვარდა, გაიჭრა.

გაგება (1) გადაწყვეტა, მოწყობა.

გაგება (2) შეტყობა. ნახე კიდევ
განგება.

გაგვა: ნურა გაგვა - ნურაფერი
გენაღვლება; ჩემი ნუ გაგვა - ჩე-
მი ნუ გენაღვლება (ნახე ა. შა-
ნიძე, ვეფხისტყაოსნის საკით-
ხები. I. არა მგამა: საქ. სსრ მეცნ.
აკადემიის მოამბე, 1956, ტ. 17, 2)

გაგვიდოდეს. ნახე გასლვა.

გაგონებული-ი მოაზრებული.

გაგულვანება, გაგულოვნება
გულის მოცემა (გული მოეცეს,
გულოვანი შეიქნეს).

გაგულიხება გაჯავრება.

გადარბაზება. ნახე დარბაზი.

გადიადება. ნახე დიადი.

გავაზი-ი ერთგვარი მიმინო.

გავაქილება-ა. ნახე ვაქილი.

გავლენა ხათრი, ზემოქმედება:
თუ ჩემი გა-ლა-გვლენოდეს -
თუ კიდევ ჩემი ხათრი გქონდეს;
ცუდ ჩემი განავლენია - ამაოა,
ტყუილად დაკარგულია ჩემი
ზემოქმედების ცდა.

გავსება: გაივსო, დასრულდა, მო-
ინიფა.

გაზანტება. ნახე ზანტი.

გაზეარება იგივეა, რაც გაზიარება
(ნახე): ბუკიან ხმა გაიზეარა -
(ტაბლაკის) ხმას ბუკისაც შეუერ-
თდა.

გაზიარება განახევრება; განაწი-
ლება.

გათაეისწინება. ნახე თავის წინა.

გათაენება: ჭირი ლხინსა გაათაენე
- ჭირი ლხინს გაუსწორე, გაუ-
თანაბრე, ჭირი ლხინად ჩაადგე.

გათანისთანება. ნახე თანის-თანო.

გათნევეთ. ნახე თნევა.

გათრევა გალანძღვა.

გათუება სათუოდ გახდა, საეგე-
ბოდ გახდა.

გათხევება: არ ინანეს, რომ აბჯა-
რი არ გაითხეს - არ ინანეს, რომ
აბჯარი ცოტა არ იქონიეს (**თხე-
ლი** - იშვიათი, ცოტა). ნახე თხე-
ბა. (2).

გათხელება: ჯალაბობა გაათხე-
ლეს - დამსწრეთა რიცხვი შეამ-
ცირეს.

გაის გასვლისას.

გაკვლადება ისევ ქმნა.

გაკითხვა. ნახე განკითხვა.

გაკრთობა გაჟრჟოლება.

გაკრძალვა გარიდება.

გალალება ლალად ქცევა.

გალევა შემცირება, გათავება.

გამ: არა მგამა - არ მენაღვლება; რა
მგამა - რა მენაღვლება. (ნახე: ა.
შანიძე, ვეფხისტყაოსნის ენის
საკითხები, I. არა მგამა: საქ. სსრ
მეცნ. აკადემიის მოამბე, 1956, ტ.
17, 2)

გამაბელზებელი გადამრევი, ჭკუ-
იდან შემშლელი (ალბათ, ხელოვ-

ნურად ნანარმოებია **ბელზე-ბულისაგან** (მათ. 12,24; ლუკ. 11,15).

გამართვა (ხელისა) გაშლა, განწევა.

გამესისხლება მესისხლედ გახდომა, სისხლის ამღებად გადაქცევა.

გამეტადება მეტად ქცევა, გადამეტება.

გამკვახება (სიტყვისა) - უზრდელი სიტყვა-პასუხის გაცემა.

გამლოკლება. ნახე განმლოკლება.

გამო (1). ნახე ნვერ-გამო.

გამო (2). შე-ს საპირისპირო ზმნის-ნინი: გაუფიცხა შე და გამო გულმან კროთომა.

გამოგება მოგვარება; გამოგება სიტყვისა - სიტყვის ამოღება; ენა სიტყვისა გამომგებარე - ენა სიტყვის ამომღები; საჭირო გამოსაგები ენათა - ენ(ებ)ით ძნელად გამოსათქმელი.

გამომართლება (თავისა) - თავის მართლება.

გამომგებარე. ნახე გამოგება.

გამომელება მელასავით გამოპარვა.

გამომჩივარება: გამომჩივარდა - მომჩივარი შეიქნა, იწყინა.

გამომჭვირალ-ი რომელიც გამოჩანს.

გამორჭმულება. ნახე მორჭმული.

გამოსაგებ-ი. ნახე გამოგება.

გამოსრულობა: მას დღესა გარდახდა გამოსრულობა - იმ დღეს მეტს აღარ გამოვიდოდა გარეთ.

გამოლება: გამოოულო - გამოართვა; გამოომიღეთ - გამომართვით; ზენაარი გამოგვიღე - ფიცი ჩამოგვართვი.

გამოდრნა შიშით გამოვიდა.

გამოჭვირ: გამოსჭვირდეს - ჩანდნენ (ბაგეებში შუქის გამოტანებით).

გამოხდომა გამოსვლა: ხანი გამოხდა - ხანი გამოვიდა.

გამოხმა გამორთმევა (პირდ. ობიექტით მრავლობითში): გამოვუხვენ - გამოვართვი.

გამსივნება გასივნება.

გამქრქალ-ი: ფერ-გამქრქალი - ფერგალეული.

გამქუშავ-ი. ნახე ქუში.

გამყარება გამტკიცება.

გამყიფება. ნახე მყიფე.

გამჩივნება: თავი მისი გაამჩივნა - მოჰყვა თავის საჩივარს.

გამწკრალ-ი გაბზარული.

განავლენ-ი. ნახე გავლენა.

განაზიდარი-ი ზარქაში განაზიდარი - ნვრილი ოქროს მავთული, „გაზიდვით“ (ე.ი. გლინვით) გაკეთებული.

განაკიდი-ი მოკვეთილი, საზოგადოებიდან გაგდებული.

განაკრძალე-ი კრძალულად დაცული.

განატება. ნახე ნატი.

განალა ან **განლა** ალბათ, ეგების.

განალამცა რა თქმა უნდა, რასაკვირველია.

განგება, გაგება ძველების შეხედულებით: წინასწარი გადანყვეტილება ღვთისაგან ადამიანის ბედის შესახებ; რაცა გაუგია - რაც გადაუნყვეტია; **უგანგებოდ** ღვთის წინასწარი გადანყვეტილების გარეშე; თავსა ჩემსა **გაგებული** - რაც განგებით უნდა მომივიდეს.

განგებიანი. ეს სიტყვა შეიძლება ორგვარად გავიგოთ: **1.** კარგი განგების მქონე, კარგი ბედისა; **2.** ვინც კარგად განაგებს.

განკითხვა მოსმენა (გასამართლების დროს), გაკითხვა; გასამართლება.

განმლოკლება: მხეცი ყოვლი განმლოკლა - ყველა მხეცი მლოკელი გახადა.

განმხოკლება: ხელი მისი განამხოკლა - თავისი ხელი მხოკელი გახადა (ე.ი. ხელით იხოკდა სახესო).

განცდა. ნახე გაცდა.

განცხრომა: განცხრებოდეს - ლაღად იყვენენ, ხარობდნენ, იშვებდნენ.

განჭვრეტა შეხედვა.

განხმული-ი გაღებული.

გაპირება: კოცნად გამიპირდეს - კოცნა მომიწოდოს.

გაოცება: თვე თორმეტი გამეოცა - ერთი წლის ნაცვლად 20 თვეს მევლო.

გარ გარე.

გარდავლენა აცილება, თავიდან აშორება.

გარდათქმა: ლექსად გარდავთქვი - გავლექსე.

გარდათხევა: გარდმეთხია - გადამესხა.

გარდაკიდება: გარდმეკიდა - შემხვდა; კარგთა კაცთა გარდგეკიდე - კარგ ხალხს შეგხვდი; **გარდნაკიდარ-ი** - შენახვედრი.

გარდამსხმელ-ი. ნახე გარდასხმა (2).

გარდამხდარ-ი გარდასული: სი-

ცოცხლე-გარდამხდარი - ვისაც სიცოცხლე გაუთავებია.

გარდასხმა (1) გადადება: გარდასხმა - გადადვა (პირდ. ობიექტით მრავლობითში).

გარდასხმა (2) გადასმა: **გარდამსხმელ-ი** - გადამსმელი, ადგილის შემცვლელი.

გარდაფხვრა: გარდფხვრების - ძირფესვიანად აიფხვრება.

გარდაქრება - მოსპობა.

გარდაქცევა გადაგდება: აქათ თავსა გარდაქცევი - აქედან თავს გადავიგდე, გადავვარდები.

გარდანყვედა გადანყვეტა; გარდანყვედით - გადანყვეტილად.

გარდაჭდობა გადახვევა.

გარდაჭრა სწრაფად ჩამოხტომა.

გარდახდობა გასვლა; გათავება.

გადმონაჭარ-ნ-ი გადმოცვივ-ნული.

გარდასახვენელ-ი გადასაკარგავი.

გარდუვალ-ი რაც აუცილებლად უნდა მოხდეს: არ გარდავა გარდუვალად - არ შეიძლება, რომ არ მოხდეს.

გარეგან-ი გარედან მოსული.

გარე-თმა ტყავის სამოსელი, რომელსაც ბენვი გარეთ აქვს მოცეული.

გა-რე-სწყდეს. ნახე განყდომა.

გასაგებელ-ი მართვა-გამგეობა.

გასაგნვა დასამიზნებლად მიშვება.

გასალამება: გაესალამნეს - გაემოემშვიდობნენ.

გასამსალება სამსალად ქცევა (**სამსალა** - სანამლაგი).

გასატკივარდა სატკივარი შეეყარა, ავად გახდა.

გასაძებელი-ი გასაძევებელი.

გასაწყინარდა მოსაწყენი შეიქნა.

გასახაფავი-ი. ნახე ხაფი.

გასლვა (1): სიმრავლე მე მათი არ **გამვიდოდა** მათ სიმრავლეს მე არაფრად ვაგდებდი; **გაჰვიდოდეს** ხათრი ჰქონდეს, ზეგავლენას განიცდიდეს; ჩემირა **გაგვიდოდეს** ჩემი რაიმე ხათრი გქონდეს. ნახე გაგვა, მგამა.

გასლვა (2): გასრულ ვარ - გავმხდარვარ.

გასულება: გავესული - დავუტკბი. **გასხმა** გარეკა.

გასჯა გაგსაჯე - შეგანუხე.

გატინება. ნახე ტინი.

გაუგვალავად დაუნვაგად.

გაუუმეცარდა მათი უცნობი შეიქნა.

გაუქება უქად (უქებად, უქებრად) ქცევა.

გაუცდელი-ი უნახავი.

გაფლასება. ნახე ფლასი.

გაქიქება შერცხვენა.

გაქორება. ნახე ქორი.

გაქსვა: გაექსვის - შეექსოვება, სულში ჩაუძვრება.

გაქუსლვა ცხენის გაჭენება დეზის კვრიით.

გალარიბება. ნახე ღარიბი.

გაღება (გზისა) მოხერხება, ქმნა.

გაყმობა: გაყმდების - ყმა შეიქნება (ნახე ყმა 1), გაახალგაზრდავდება.

გაყოფა: ხორცთა შენთა სული გაჰყო - შენს ხორცს სულს დააშორებ (ე.ი. მოჰკვდებიო).

გაყრა: სულთა გაყრა, მოკვლა.

გაშეთება. ნახე შეთი.

გაშმაგება. ნახე შმაგი.

გაჩაუქება. ნახე ჩაუქი.

გაცბუნეება განცვიფრება; **გაცბუნეებული** განცვიფრებული.

გაცდა, განცდა დანახვა, შეხედვა: განვიცადე-ნ - დავინახე; გამიცადა - შემომხედა; გავიცადეთ - დავინახეთ; საქმე გამიცდია - საქმე მინახავს; გაგვიცდია - გვინახავს; შუქნი ძლივ გავიცადენით - შუქს ძლივს გავუხსნორეთ თვალი. შდრ. მოცდა.

გაცვილება: ნახე ცვილი.

გაცრუება: გავეცრუები, მოვატყუებ.

გაცუდება: გამიცუდენ - ისე მიყავ, რომ ამოდ ჩამიარა; გაუცუდდა - გაუფუჭდა, ტყუილად შეექნა; გასცუდებოდეს მკლავნი - მოჰშლოდნენ მკლავები; საწუთრო-გაცუდებული - საწუთრო-წამხდარი. ნახე კიდევ ცუდი.

გაძრცვილი-ი გახდილი.

განამება განვალება, გამწარება.

განბილება სათხოვარზე უარის მიღება; შერცხვენა; **განბილებული-ი.**

განლობილი-ი ნახე ნვლილი.

განყვეტა შენყვეტა.

განყდომა: არ განყდა - არ შენყდა; გა-რე-სწყედეს - ოდნავ ჩამოჰშორდნენ.

გახასება. ნახე ხასი.

გახაფვა. ნახე ხაფი.

გახდომა: წყალსა გახდა - მდინარეზე გადავიდა; გახდა ზათქი

და ზარები - შეიქნა ზათქი და ზარები.

გახმა, გახვმა გაღება (პირდ. ობი-ექტი მრ.-ში უნდა): გავახვამ - გავაღებ; ვერ გაახვნა ბაგენი - პირი ვერ გააღო; კარნი გაახვნეს - კარები გააღეს.

გახმამყივარდა ყვირილი მორთო მაღალი ხმით.

გახრმლება: ერთმანერთსა გავეხრმლენით - ერთმანეთს ხმლით შევევით.

გახსნევა (ხელისა) - სისხლის გამოშვება მკლავიდან.

გაჰვიდოდეს. ნახე გასლვა.

გეაჯუბი. ნახე აჯა.

გება(1): თვალს ვუგებდი ქორსა - თვალს ვადევნებდი ქორს.

გება(2): ვით ვეგები - როგორ ვარსებობ; არ ეგების - არ იქნება, არ შეიძლება.

გესვა: არ-ავი გესვა მოყვარე - ცუდი მეგობარი არ გეყოლები.

გვალე მოდი.

გვან-ი: მათი გვანი - მათი შესაფერისი.

გვარ-ი: ძნელი გვარი - ძნელი რამ; ბინდის გვარი - ბინდის მსგავსი.

გვარობა: რაობა.

გველ-ი: გავსილი მთვარე, ჩან-თქმული გველისა - აქ იგულისხმება მთვარის დაბნელება, რომელიც, ხალხური თქმულების თანახმად, თითქო გველის(ან გველ-ვეშაპის) ჩანთქმისაგან იყოს გამოწვეული; გამოეშვა მთვარე გველსა - იგულისხმება მთვარის გამოსვლა დაბნელების არიდან (იმავე თქმულების

მიხედვით); დარჩა მთვარე გავსებული, გველისაგან ჩაუნთქმელი. ნახე კიდევ ვეშაპი.

გვივის გვეყავს. ნახე ვ.

გვირაბ-ი ტონელი.

გვისხენ. ნახე სხმა (1).

გზება, გზნება ნთება, მოკიდება (ცეცხლისა); ცეცხლი უშრეტი მგზებია; **გზებულ-ი** - დანთებული; **ნაგზებ-ი** - ნანთები.

გზეთ-ი გზიანი ადგილები.

გზირ-ი დაბალი რანგის პოლიციელი სოფლად.

გზნება. ნახე გზება.

გზობა გზიანი ადგილი.

გითქს გიდგას: კვლა სხვაგან გითქს სამი ბევრი - კიდევ სხვაგან გიდგას ოცდაათი ათასი. ნახე დგომა.

გიმუქფენი. ნახე მუქაფა.

გისხენ. ნახე სხმა (1).

გიშერ-ი ერთგვარი შავი ფერის მინერალი.

გლახ მწუხარების გამომხატველი შორისდებული.

გლახა, გლახაკ-ი მათხოვარი.

გნოლ-ი გარეული ფრინველია.

გოლიათ-ი ბიბლიური თქმულებით (I მეფეთა, თ. 17) მეტად დიდი ტანისა და შეძლების მებრძოლი, რომელიც დავით იესეს ძემ შურდულის ქვით მოკლა. „ვეფხისტყაოსანში“ იგი საზოგადო სახელადაა ქცეული გმირის მნიშვნელობით; გოლიათი გული გმირული გული.

გორალ-ი (გვარალ-ი) ულო, ერთმანეთზე შეგრეხილი მაღალი ბალახებისა თუ პურის ღე-

როებისაგან გაკეთებული შე-
საკრავი ძნისა, თივისა: თვარ
ვისმცა ექმნა გორლითა შეკრვა
თავისა მრთელისა - თორემ ვის
უქნია მრთელი თავის შეკვრა
სახვევლით.

გრდემლ-ი რკინის საყრდენი, რო-
მელზედაც ქედენ. პოემაში
ტყვიის გრდემლზეა საუბარი
(მეტაფორულად გული იგულის-
ხმება).

გრძნება ზებუნებითი ცოდნა და
ძალა, რომელიც ვითომც ზოგი-
ერთ კაცს მოეპოვებოდას.

გრძნეულ-ი გრძნებით მოქმედი,
მისანი.

გულ-ამოხვინჩვით გულამოსკე-
ნით, ოხვრით.

გულ-მარიხიან-ი. ნახე მარიხი.

გულ-ნალმობარ-ი გულ-ნატყენი.

გულ-ხმიერად გონივრულად.

გულის-გული მეტად საყვარელი.

გულის-თქმა მეტის-მეტი სურვი-
ლი.

გულოვნობდეს მხნეობდეს

გუშაგ-ი ციხის მცველი, მეციხოვ-
ნე; ყარაული.

და ზმნისნინი, განმეორებით ცალ-
კე ნახმარი ზმნის მნიშვნელო-
ბის გასაძლიერებლად: მით დაგ-
ყოვნე ხანი მუნ, და რათგან და-
გაგდე, მზეო, და და სხვ.

დაალბეულ-ი ალ-მოდებული

დაბადება გაჩენა; შენ დაჰბადე
მიჯნურობა - შენ გააჩინე მიჯ-
ნურობა.

დაბდაბ-ი დაფდაფი, დაფი, დაირა
(საკრავი).

დაბნედა გონების დაკარგვა, გუ-
ლის ნასვლა.

დაბრმობა დაბრმავება; **დამბრ-
მალ-ი** დაბრმავებული.

დაბურვა დახურვა.

დაბლნეჯა. ნახე ბლნეჯა.

დაგ-ი ცეცხლის მხურვალეობა;
დაგვა ძლიერი ცეცხლის მოკი-
დება.

დაგდება დატოვება; შეწყვეტა.

დაგება: ხელი ხრმალსა დამიგია -
ხელი მომიკიდა ხმლისთვის.

დაგზება დანთება.

დადარება დამსგავსება.

დადასება. ნახე დასი.

დადება: საქონელსა დაიდებენ -
საქონელს შოულობენ; კვლა და-
ვიდევით ნადიმი - ისევე შეეუდე-
ქით ნადიმობას; **დანადებ-ი** შე-
ნაძენი ქონება.

დადრეკა დახრა, მოხრა; დადრკა
- დაიხარა.

დადუმება მოტირალის გაჩუმება,
დაამება.

დად-ფიც-ი დად შეფიცებული.

დავალება დაქანცვა; დავალბული
- დაქანცული, მოსავეებული.

დავა შავითა შავებში დადის,
მგლოვიარე დადის.

დავაჭრება შევაჭრება.

დავედრება შეხვეწნა, ძლიერი
თხოვნა.

დავლა დიდება, ძლიერება, შეძ-
ლება, ხელმწიფობა. დავლა-
მრავლად - შეძლებით სავესე.

დავსება დაქრობა.

დაზახება დაძახება.

დაზიდვა: დავეზიდენით - უკან
დავიწიეთ, ჩამოვდექით.

დაზმა (ხანისა) - დაყოვნება: **ხან-დაზმულობა** ხანის დაყოვნება: იყვნეს ხანსა არ-დამზმელნი - არ დაიყოვნეს, არ დაიგვიანეს.

დაზრახვა დაძრახვა, საძრახის თქმა.

დაზრვა მოყინვა, მონვა სიცივი-საგან; **დაზრულ-ი** მოყინული, სიცივისაგან გათოშილი.

დაზრობა იგივეა, რაც დაზრვა: სიცხე სწვავს, ყინვა დააზრობს.

დათმენა: სიარული დაითმინა - გაჩერდა.

დათამამება თამამად, აგდებულად მოპყრობა.

დათმობა 1. ხელის აღება: რათგან დამთმე, მეცა დაგთმობ **2.** გაძლება: თუ ჭირსა არ დასთმობ, ლხინი რა დასათმობია - ჭირს თუ არ გაუძლებ, ლხინი რა (ძნელი) გასაძლებია; უთხრა: დამთმე, ნუ მოჰკვდები - უთხრა: გაძელ, ნუ მოჰკვდები; უშენობა ჩემგან ვითა დაითმობის - უშენობა ჩემგან როგორ გაიძლება; მომეც ძალი დათმობისა - მომეცი ძალა, რომ გავძლო. ნახე კიდევ თმობა.

დათრგუნვა გათელვა.

დათრთვილვა რთვილის დაყრა.

დაიავრება იავრის აღება, ნატყვევანავის აღება, დატყვევნა.

დაკაზმვა მორთვა, მონყოლა.

დაკარვება კარვად ჩამოყენება.

დაკოდა დაჭრა; **დაკოდილი-ი 1.** დაჭრილი; **2.** ჭრილობა.

დაკრთომა შეკრთომა.

დალალი-ი ნაწნავი; **დალალა** (კნინობ. ფორმა)

დალაშვა ნაშვავით ჩამოყრა; დასველება.

დალახვრულ-ი ლახვარ-დასობილი. **დალებება** დალურჯება (ცემისაგან). ნახე ლები.

დამანთქმელ-ი (დამამნთქმელი) წყალში ჩამძირველი.

დამართება (ნებისა). ნახე დართვა (2).

დამართებით პირდაპირ

დამართვა მიმართვა (ზევიდან ქვევით).

დამაშრობელ-ი დამაშრომელი, დამლელი. შდრ. დაუშრომელი.

დამაჯნება მორვევა.

დამეტება: დაგამეტებს - შენზე მეტს იზამს.

დამზმელ-ი (ხანისა). ნახე დაზმა ხანისა.

დამზრალ-ი ყინვისგან მომწვარი. ნახე დაზრვა, დაზრობა.

დამთმობარ-ი მომთმენი. ნახე დათმობა.

დამიზღებულ-ი დაქირავებული (**მიზღი** - ქირა).

დამიც (=დამიძ): დამიც წესად - წესად მაქვს; დრო დამიც - დრო დამინიშნავს; თავი დამიც - თავი დამიდვია.

დამსაჯარ-ი დამსჯელი.

დამყოფელ-ი (ხანისა). ნახე დაყოფა.

დამძიმება წყენა; დამძიმდია - მენყინა.

დამცდარ-ი შემცდარი, მცდარი.

დამჭირვა დაჭერა; **დანამჭირი, დანამჭირები** - დანაჭერი.

დამჭნარ-ი დამჭნარი; **ილამჭნაროს** - დაჭკნეს.

დამხავსება დაკანწრა. (ეს ზმნა სახელად „მხავსს“ გულისხმობს, მაგრამ პოემაში „ხავსი“ იკითხება).

დანაბად-ი გაჩენილი; **დანაბადა** (კნინ. ფორმა).

დანადებ-ი. ნახე დადება.
დანავლლება დანალვლება.
დანაზებავ-ი განაზებული, ნაზი (ფორმა მეტად ხელოვნურია).
დანათხვენ-ი დანწული.
დანაძქირ-ი. ნახე დამძქირვა.
დანასვა წახდენა.
დანაყბედ-ი წამოროშილი.
დანელება: იგი წვიმა და-რე-ნელ-და - ის წვიმა ცოტა შენელდა.
დანთქმა: ზღვასა დავანთქი - ზღვაში ჩავუშვი, ჩავძირე; ქვესკნელს დასანთქმარ-ი - ქვესკნელს ჩასაძირავი.
დარ-ი მსგავსი.
დარაკ-ი ფარი (ტყავისა); **დარაკიან-ი** - ფარიანი.
დარაჯა მცველი.
დარაჯავ-ი კიბის საფეხური.
დარბაზ-ი სასახლე; **გადარბაზება:** ცამცა გაიდარბაზესა - ცა აქციონ თავის სასახლედ.
დარბაზის ერ-ი სასახლის ხალხი, დიდებულები, მეფესთან დაახლოებული პირები, ხასები.
დარბაზობა მიღება სასახლეში; **ვუდარბაზო** ვეახლო სასახლეში; **დარბაზს მივა სადარბაზოდ; სადარბაზობლად.**
დარება (1): ყოლა ვერ ვიტყვით შენსა მაგისა დარებით - სრულიად ვერ ვიტყვით, რომ შენ მაგას ედარებოდე.
დარება (2): ვითა მზე ჯდა მოღრუბლებით, დიდხან შუქნი არ ადარნა - დიდხანს ღრუბელი არ გადაიყარა, არ გამოიდარა.
დართვა (1): დავჭრთო გული ცეცხლთა მოსადებლად. **დართვა** აქ

იგივეა, რაც **შერთვა:** ცეცხლს შეურთე - ცეცხლს შეუკეთე; გული დავჭრთო - გული დავადლო.

დართვა (2): მოწმობა დავჭრთე - მივემოწმე, დავუდასტურე; დავემართოს ნები - ნება დამართოსვე (ა. შანიძე, „ვეფხისტყაოსნის“ ენის საკითხები. III. ორი შესასწორებელი ადგილი: „მნათობი“, 1956, 12, დეკემბ.).

დარიდება: ჩემთა რად დავჭრიდო - ჩემიანებს რად მოვერიდო.

დარმან-ი წამალი; გული დარმანთა მთარე - ჩემი გული წამალზე წაიყვანე (ე.ი. წამალი დამადეო).

დარქმა დახურვა: მუზარადის დასარქმელად - მუზარადის დასახურავად.

დარჯა გარჯა, შეწუხება.

დას-ი კრებული; **დას-დასად** ჯგუფ-ჯგუფად; **დასული** დასისაგანი; **დადასება:** ქვე მკვდართა დაედასების - მკვდართა რიცხვში გადადის, კვდება.

დასაბურავ-ი დასახურავი.

დასაგვან-ი მსგავსი.

დასადარი-ი შესადარებელი.

დასადებელ-ი შესანახავი (ფასეულობა).

დასადობელ-ი დად მისაჩნევი.

დასაზღვრება საზღვრის დადება.

დასათმო, დასათმობ-ი მოსათმენი.

დასალბო დასალბობელი (რომლითაც შეიძლება დალბეს).

დასამრუდე: არ-დასამრუდე - რომელიც მრუდი გზით არ წაიყვანს.

დასანაზოდ დასანაზებლად.
დასარქმელ-ი ნახე დარქმა.
დასაღრეჯილო შესანუხებელი,
დასაღონებელი.
დასაყივარ-ი დასაჩხავლი.
დასაშრეტ-ი დასაქრობი.
დასახვა დამსგავსება: დავასახე -
დავამსგავსე; დაასახნა - დამ-
სგავსა. **დავუსახე**. ნახე სახეს-
თან.
დასკვნა გადანყევტა.
დასმა: არ-დასმით - არა გულ-
დასმით, არა დინჯად.
დასტაქარ-ი ქიორუგი.
დასტურ-ი ნამდვილი, არმოჭო-
რილი.
დასულ-ი. ნახე დასი.
დასხმა დასმა; დადება (პირდ.
ობიექტით მრ.-ში): გვერდსა და-
ისხნა - გვერდით დაისვა; ბეჭე-
დნი მისნი დაჰსხნა - თავისი ბეჭ-
დები დაასვა.
დატენვა. ნახე ტენი.
დატყვევნა: გული შენი დაუტყვია -
შენი გული დაუტყვევებია; გულ-
ნი ჩვენნი დაეტყვევენეს - ჩვენი
გულები შეეპყრო.
დატყლელუა დათხლელუა, დაბეგვა.
დაუგვანი-ი უმსგავსი, შეუფერე-
ბელი.
დაუდგრომლად გაუჩერებლად.
დაუზმელ-ი: ხანთა დაუზმელად -
დაუყოვნებლად, დაუხანებლად.
ნახე დაზმა.
დაუმჭნარ-ი დაუმჭკნარი.
დაუსახ-ი წარმოუდგენელი.
დაუფრჭვენელ-ი დაუმღრალი. და-
უმჭკნარი.

დაუშრეტ-ი დაუშრტობელ-ი
დაუქრობელი.
დაუშრომელ-ი დაუთლელი. შდრ.
დამაშრობელი.
დაუშრტობელ-ი. ნახე დაუშრეტი.
დაფ-ი დაირა; **სადაფო**: სიხარული
სადაფო - სიხარული, რომელსაც
დაფის დაკვრა შეეფერება; **დაფე**
დაფი (ხელოვნურად ფორმას).
შდრ. დაბდაბი.
დაფანჩვა დაფანტვა, სხვადასხვა
ადგილას დაყენება.
დაფახვა ერთი დახუჭვა-ახელა
თვალისა, დახამხამება; **თვალ-**
დაფახულ-ი - თვალის დახუჭ-
ვა-ახელით, პარპალით.
დაფეთა დაფლეთა.
დაფუშვა დაწყობილის არეც-და-
რევა, მოშლა.
დაქოლვა ქვების დაშენით მოკე-
ლა.
დაღადრება. ნახე ღადარი.
დაღება (გულისა) დაწყნარება;
(სულისა) გაჩუმება, დაწყნა-
რება.
დაღორებულ-ი მოტყუებული.
დაღრეჯა მოწყენა, დამწუხრება;
დაღრეჯილობა მოწყენილობა;
დასაღრეჯილო შესანუხებელი.
დაყბედება: დაიყბედნა - ნამო-
როშა; **დანაყბედი** ნამოროშილი.
დაყმუნ(ვ)ება შეჩერება, შედგო-
მა; საგონებელში წასვლა.
დაყოფა(1) (ხანისა) - დარჩენა,
გაჩერება გარკვეული ხნის გან-
მავლობაში: მუნ დაყო სამი დღე
- დაყვენეს ცოტანი დღენია.
დაყოფა(2) (თვალისა)-დახუჭვა,
დახუჭვინება; დაუყენა თვალნი

ელვამან - ელვამ თვალები დაუხუჭა. ნახე ყოფა.

დაყრა (ობიექტით მრ. რიცხვში) დაგდება; **დაყრით დგომა** შენუხეზულად დგომა.

დაყუდება დანყნარება; შეწყვეტა.

დაშერომა, დაშრომა დაღლა; **დაუშრომელი** დაუღლეელი.

დაშმაგება. ნახე შმაგი.

დაშრეტა დაქრობა (მოქმ.გვ.). ნახე დაშრტომა.

დაშრომა. ნახე დაშვრომა.

დაშრტომა დაქრობა (ვნ.გვ.). ნახე დაშრეტა.

დაშუშვა დაჭრილი ადგილის მორჩენა.

დაცემა: ცხენი დამცემს, თუ ნავი - ცხენი ჩამომაგდებს (და მოვკვდები), თუ ნავი (მომიღებს ბოლოს); **მტერ-დაცემულ-ი** ეპილეთსიით დაავადებული.

დაცთომა: დამცთარა - შემცდარა; დამცთარხართ - შემცდარხართ.

დაცთუნება: დააცთუნა - ვერ მოახვედრა.

დაცილება შეცილება.

დაძაბუნება. ნახე ძაბუნი.

დანამება დაბრალება.

დანბილება. ნახე განბილება.

დანვადება (მშვილდებისა) - მოზიდვა, მომარჯვება.

დანვთომა ნვეთ-ნვეთად ჩამოსვლა.

დანინდვა საცოლედ დანიშვნა.

დანუხვა დახუჭვა.

დანყვედა შეწყვეტა.

დანყლულება წყლულის მიყენება. ნახე წყლული.

დაჭირ(ვ)ება: დაეჭიროს - დასჭირდეს.

დაჭირულ-ი ხელში დაჭერილი. ნახე დამჭირვა.

დაჭმუნება. ნახე ჭმუნვა.

დაჭნობა დაჭკნობა.

დაჯრა შეგროვება, ერთად შეყრა; **დაჯრილი** შეყრილი, თავმოყრილი. ნახე ჯრა.

დგენა: ცხენთა დგენა - დოლი, მარულა (ან: ცხენ-ბურთი).

დგომა: **მიტეს** მიდგას, მყავს; **უტეს** უდგას, ჰყავს.

დგრიალ-ი მრავალი ცხენის ფენის ხმა.

დება დად გახდა: **მადეს** - დად გამიხადეს; **დაცაიდოს** - დად მიიჩინოს; **მიდია** - დად მიმიჩნევია; **დებული** - დად მოკიდებული.

დევი-ი ზღაპრული არსება კაცი-სებრი აგებულებისა, მეტად ღონიერი, მაგრამ გონება-ნაკლები.

დია ძალიან, მეტად, დიდად.

დიად-ი დიდი; **მრავალი**; **გადიად-და** - გამრავლდა; **საუბარი მიდიადდეს** - საუბარი გამიგრძელდეს.

დიაცი-ი დედაკაცი; **დიაცურ** - დედაკაცივით.

დიდ-გვარ-ი დიდი გვარისა, მაღალი.

დიდებულ-ი დიდი თანამდებობის პირი (ვაზირი და სხვ.).

დიდ-ვაჭარ-ი ვაჭართა უმაღლესი წრის წარმომადგენელი.

დიჯლა ტიგრისი (მდინარე მესოპოტამიაში).

დოსტაქან-ი ერთგვარი სასმისი.

დრამა 1. ნონის ერთეული, ჰგრამზე მეტი; **2.** ვერცხლის ფულის ერთეული.

დრაჰკანი - ოქროს ფული.

დურაჯი - ხობის მსგავსი გარეული ფრინველი.

დუხჭირი - უშნო, ულამაზო; **არდუხჭირი** - ლამაზი.

ეაგეთა - ნახე აგეთება.

ებანი - ერთგვარი სიმებიანი საკრავი იყო.

ეგების: არ ეგების - არ შეიძლება, არ იქნება.

ეგზომ მაგრე.

ეგზომი - მაგდენი.

ეგრეცა - მინც.

ედემი - ქვეყანა, სადაც, ბიბლიური თქმულების თანახმად, ვითომც სამოთხე იყო მოთავსებული.

ეზომ: ეზომ დიდი - ასე დიდი; ეზომ ძნელსა - ასე ძნელს; ეზომ მაღალსა - ისე მაღალსა.

ეზომი: ეზომი ხანი - ამდენი ხანი; ეზომნი სიარულნი - ამდენი სიარული;

ეთერი - ძველების წარმოდგენით: ჰაერის ზემო ნაწილი, სუფთა და ნათელი.

ელვა-მკრთალი - რომელსაც ელვა გამოჰკრთის.

ენიანი: ენიანი კაბა - რაღაც გარკვეული სახის კაბა იგულისხმება. ნახე კაბა.

ერდო - საკომური ბანში.

ერთ: დღე ერთ - ერთ დღეს; თვე ერთ - ერთ თვეს; წამ ერთ - ერთ წამს, ცოტა ხანს.

ერთაი - ერთი (კინიობ. ფორმა)

ერთგან - ერთად; **ერთგნით** - ერთი მხრიდან.

ერთ-კერძ - ერთი მხრით; **ერთ კერძით** - ერთი მხრიდან.

ერთობ - სულ მთლად.

ერთობილი - მთლიანი; ერთობილი - ყველანი.

ერთ-სახე - მცირე, ცოტა (გურ. ერცახე); ერთგვარი, ერთნაირი.

ესეგვარი - ამნაირი.

ესეზომი - ამდენი.

ესვა - ჰყავდა. ნახე სმა.

ესოდენი - ამდენი

ეტერენით - უპატრონეთ.

ეტლი - ზოდიაქოს თანავარსკვლავედი; წერა, ბედი.

ეშმა - ეშმაკი; **ეშმაურობა:** დაესნამეთ ეშმაურობა - ვთქვით, რომ ეშმა არისო.

ეჭვი - ფიქრი; **საეჭვი** - საფიქრალი, საგონებელი; **საეჭველი** - საფიქრალი.

ეჭვა: ვეჭვ - ვფიქრობ; ნუ ეჭვ - ნუ ჰფიქრობ.

ეჯი - მანძილი, დისტანცია; **სავალი**.

ეჯიბი - მეკარე.

ვ: მივის - მყავს; **გვივის** - გყავს;

უვის - ჰყავს; **ესვა** - ჰყავდა;

გესვა ა) გყავდა; ბ) გეყოლები.

ვაგლახ - მწუხარების გამომხატველი შორისდებული; **ვაგლახ მიყოს** - მივაგლახოს; **ვაგლახი** - თქვას ჩემზე.

ვაგლახიანი - უბედური; **მევაგლახიანი** - ვინც ვაგლახს გაიძახის.

ვადა - ხმლის ტარი.

ვაზირ-ი მინისტრი.

ვაზირობა რჩევა; თათბირი; **მი-ვაზირებ** მირჩევე; **ნავაზირებ-ი** ნათათბირევი, ნაბჭობი, რაც ურჩიეს; **სავაზიროდ** საათათბიროდ, საბჭოდ.

ვალ-ი ნივთი და ვალი - ნივთი და პასუხისმგებლობა.

ვამ-ი (მიღებულია **ვაიმე-საგან**): ვამი ვამსა მოურთვიდა - ვამეს ვამე ერთოდა, სულ ვამეს (ვაიმეს) იძახდა; ვამნი გაამრავლნა - ვამეს ძახილი გაამრავლა.

ვარგ-ი ვარგისი.

ვარდ-იფე-ი ვარდ-უხვი, ვარდი რომ მრავლად იცის.

ვარი ვარ.

ვარქვი ვუთხარი.

ვაქილ-ი ვექილი; სიტყვანი **ვავა-ქილენით** - ვიკამათეთ; რაგვარადმცა **გავვაქილდი** - ვექილი როგორ გავხდე.

ვაშა მოწონების შორისდებულია.

ვაც-ი (გადატანით) საყვარელი (კაცი ქალისთვის).

ვებდა აებდა, ვას იძახდა; **ვებულ-ი** ვაების მოთქვამი.

ვედრება: ამას გვედრებ - ამას გეხვეწები; გვედრებ შერმადინს - გაბარებ შერმადინს.

ველა ველი (კნინ. ფორმა).

ვერსით ვერსაიდან.

ვეფხი-ავაზა გეპარდი, ვეფხვის ჯიშის მომცრო მხეცი, რომელიც შეიძლება მოშინაურდეს, გაინვრთნას და სანადიროდ გამოდგეს. ნახე ავაზა, ჯიქი.

ვეშაპ-ი: მზე ვეშაპსა დაებნელა - ძველი ხალხური წარმოდგენით

მზე იმიტომ ბნელდება, ვითომც მას ვეშაპი (ან გველი, გველ-ვეშაპი) ყლაპავდეს. აქ მზის დაბნელებად ნესტანის მოლუშვა იგულისხმება. ნახე გველი.

ვიაჯ, ვიაჯი. ნახე აჯა.

ვით: შე-ვით-ვატყევე - როგორც შევატყევე; **ვითა** როგორც.

ვითამცა ვითამც ვითომც; ვითამცა ჰკადრა - როგორ ჰკადროს.

ვითმე როგორმე.

ვინა საიდან.

ვინათგან რადგანაც.

ვინძი აბა ვინ, ვნახოთ ვინ; **ვისძი** აბა ვისას.

ვირე ვიდრე; **ვირ** შეკვეცილი ფორმა **ვირე-სი**; **ვირეს** ვიდრემდის.

ვის-ი „ვისრამიანის“ მთავარი გმირი ქალის სახელია.

ვისძი. ნახე ვინძი.

ვმჭლდები მჭლე ვხდები.

ვსხვედები მსხვილი ვხდები. ნახე სხვილი.

ვწვლდები წვრილი ვხდები. ნახე წვლილი.

ვხამ. ნახე ხამ.

ზად-ი ნაკლი; **უზადო** რასაც ნაკელი არა აქვს: უზადო ჰყოფს, არ აზადებს.

ზათქ-ი დიდი ხმაურობა. ჩვეულებრივ ეს სიტყვა „ზართან“ ერთად იხმარება: ზათქი და ზარი და სხვ.

ზამ-ი ზაჰმი, ზეიმი.

ზამთარ, ზამთრის ზამთარში: ეგრე ვით გეკეთნეს ზამთრის ვარ-

დნი ფერ-ნაკლული - ეგრე რო-
გორ მოგენონა ზამთარში
ფერ-ნაკლული ვარდები.

ზანგ-ი შავ-კანიანი კაცი (აფრიკის
ტროპიკული ქვეყნის მცხოვ-
რები). ზანგები მონებდა ჰყავ-
დათ თეთრ-კანიანებს. ზანგები,
რომელთაც ნესტანი ჩააბარეს
დასაკარგავად, სხვა ადგილას
ინდოელებდა არიან დასახელე-
ბული.

ზანტ-ი ზარმაცი; არ თავნი **გავა-
ზანტენით** არ დავიზარეთ, ნე-
ლა არ ვიმოქმედეთ.

ზარ-ი (1) დიდი შიში: ზარი მლევს
- შიში მლევს; ზარი დალევდის -
შიში აქრობდა; **ზართა მარე-
ბელ-ი** შიშის დამატარებელი,
დამცემი; **მზარავ-ი** შიშის მომ-
გვრელი; **საზაროდ სანაპირო-
სა** მოსაზღვრე ქვეყნების შესა-
ზარავად.

ზარ-ი (2) დიდი ხმაურობა: ჰკრეს
ტაბლაკსა, გახდა ზარი; ზარი
მის ყმისა გაყრისა გახდა. ამ
მნიშვნელობით ეს სიტყვა ხში-
რად იხმარება „ზათქთან“ ან
„ზეიმთან“ ერთად: ისმის ზათქი
და ზარია; გახდა ზათქი და ზა-
რია; ხმა ზათქისა და ზარისა; ზე-
იმი და ზარი იყო და სხვ.

ზარ-ი (3): მიჩნდა ზარად - მე-
ზარებოდა, მეზიზღებოდა; **ზარ-
მაც** თქმად ენით - მეზარება
სათქმელად; თვალთა ახმადცა
ზარ-ედვა თვალის ახელაც ეზა-
რებოდა.

ზარ-აღებულ-ი განცვიფრებული,
გაოცებული.

ზარად-ი არაბულსა და სპარსულ-
შინიშნავს ჯაჭვის პერანგს, „ვეფ-
ხისტყაოსანში“ კი - საომარ თავ-
სახურავს: დაეხურა ზარადები.
შდრ. მუზარადი.

ზარადხანა აბჯრის შესანახავი
სახლი. („საზარადე“).

ზარ-ედვა, ზარ-მაც, ნახე ზარი (3).

ზარქაშ-ი ოქრომკედი; ოქრო-
მკედით მოქარგული ტანსაც-
მელი: ყველასა ტანსა ემოსა ზარ-
ქაში განაზიდარი.

ზაფრან-ი **ზაფრანა** ყვითელყვა-
ვილიანი ბალახოვანი მცენარე;
მისი ყვავილი.

ზახილ-ი ძახილი: **ვიზახი** ვიძახი;
უზახის უძახის.

ზეარ-ი იგივეა, რაც ზიარი (ნახე).

ზეგარდმოთ ზემო სამყოფიდან,
ზეციდან.

ზედა-გვაც (=ზედა გვაცს) - გემარ-
თებს, გვავალია.

ზედადაღმა ზემოდან; **ზედა-ზედი**
ერთიმეორის მომდევნო, უშუა-
ლოდ; **ზედათ** ზევიდან.

ზედა-მსწრებელ-ი ზედ რომ მი-
უსწრებს.

ზე და ქვე: ბანი ზე და ქვე მდგო-
მელი - ორ-სართულიანი სახლი.

ზეზ-ი ოქროქსოვილი.

ზეიმ-ი სადღესასწაულო ვითა-
რება. ამ სიტყვას ხშირად „ზარი“
ახლავს.

ვენაარ საფიცარი სიტყვაა (შეხ-
ვენისას); **ვენაარ-ი** ან **ვენარ-
ი** ფიცი, შეფიცება; თხოვა შეწყა-
ლებისა ან პატიებისა; ვენაარის
გატეხა - ფიცის გატეხა.

ზე-პირ გარეგნულად.

ზეს-ი ზეციური; **ზესთა-ზე** უზესთაესი, უმაღლესზე მაღალი.

ზიარ-ი, ზეარ-ი ბუნება-ზიარი - დიდ-ბუნებოვანი. ნახე გაზიარება.

ზიარება: თავისა სისხლთა ნუ ეზიარებით - ნუ იქმთ ისე, რომ თქვენზე სისხლი შესვათ (სიკვდილის წინ) საზიარებლადო.

ზმა ქმნა: „ჰაის“ ჰომიდი - „ჰაის“ შვრებოდი, „ჰაის“ იძახდი **ქცევა-ზმა** ყოფა-ქცევა.

ზნე: სამამაცონი ზნენი - მამაკაცისათვის საჭირო ცოდნა და ყოფაქცევა სხვადასხვა ვითარებაში: უქმნა ზნენი - შეუსრულა მას ამ ვითარებაში საჭირო წესი (ან, თუ ასე წავიკითხავთ „უქნა ზნენი“, მაშინ ასეთი მნიშვნელობა ექნება: უქო წესები).

ზოზლნა: საზოზლნელ-ი დასავიანებელი.

ზრახვა ძრახვა.

ზრვა, ზრობა ყინვის მოქმედება ცხოველსა და მცენარეზე, ყინვისაგან მოწვა.

ზროხა საერთო სახელია ხარისა და ფურისა.

ზუალ-ი იგივეა, რაც კრონოსი (ნახე).

ზურმუხტ-ი ზმარაგდი, მწვანე ფერის თვალი (ძვირფასი ქვა).

თავ-ი (ფიცილის ფორმულებში): **თავსა ჩემსა; თავმან ჩემმან** ჩემს თავს ვფიცავ.

თავ-შედგმულ-ი ძალზე ავსებულ-ი, ჰორიზონტალურ ხაზს აცილებული.

თავად-ი 1. სპათა პატრონი; **2.** პატრონი საზოგადოდ, უფროსი. **თავიდაღმა** თავიდან.

თავის-თავის ცალ-ცალკე.

თავის-წინა მარტო; მარტონი; თავი გაითავისწინა - თავი გამარტოვა.

თავსება: მამა ყოველი ძისაგან ითავსებოდა - ყოველი მამის ალაგს ძე იჭერდა.

თათბირ-ი რჩევა, ბჭობა.

თაკილ-ი უკადრისად მიჩნევა თავისი ღირსებისათვის: **ვი-თაკილენით**

თამაშ-ი (მოსალოდნელი იყო **თამაშა**) გაართობა, სეირი, გასეირნება; **თამაშობად** სათამაშოდ.

თანა-ი: ყმანი არაბთა თანანი - მოყმეები, რომლებიც არაბებთან ერთად იყვნენ.

თანის-თან-ი ერთმანეთზე მიწყობილი, განუწყვეტელი; სულ-თქმა **გათანისთანე** განუწყვეტლივ იკვნესე.

თემ-ი მხარე, კუთხე; **თემ-თემად** იმის მიხედვით, თუ რა თემისა იყვნენ.

თვალ-ი ძვირფასი ქვა; **თვალთან-ი** თვლებით მორთული. **წყაროს თვალი** წყარო.

თვარა (თუ არა), **თვარ** თორემ.

თვე ერთ ერთ თვეს.

თმობა გაძლება, მოთმენა; ვერა სთმობდა - ვერ ძლებდა, ვერ ითმენდა; გული მივეც თმობა-ქმნათა - გულს ისე ვუყავ, რომ გაეძლო. ნახე კიდევ დათმობა.

თნება 1. პირფერობა, არა-გულწრფელობა: ნუ მეჭვ რასაცა

თნებასა - ნუ ჰფიქრობ, რომ არა-გულწრფელი ვიყო; ჩვენ თქვენგან არ გვეთნებოდეს პირფერობით არ იყოს თქვენგან ჩვენთვის ნათქვამი; სიტყვა **არ-ნათნები** - გულწრფელად ნათქვამი სიტყვა. **2.** ხათრი: მეფე იქმს და შენ გეთნების - მეფე იზამს, შენი ხათრი აქვს. **3.** გაძლება: სიშორესა ვით ეთნებით - სიშორეს როგორ უძლებთ; ან სიცოცხლე ვით მეთნების - ან ჩემი სიცოცხლე რა გასაძლისია; ძალი არ მქონდა მე მაგისისა თნებისა - ძალა არ მქონდა მე მაგის გასაძლებად. შდრ. თნევა.

თნევა რამდენადმე იგივეა, რაც თნება: **1.** პირფერობა, არა-გულწრფელობა: არ გათნევთ - პირფერობით არ გეუბნებით; ნუ მეჭვ თნევსა - ნუ ჰფიქრობ, რომ პირფერობით გეუბნებოდე; მიენდო, მით გეთნევიან - იმიტომ გეუბნებიან პირში საამოს, რომ მიენდო; ნუ უბნობთ სიტყვითა თქვენ სათნევითა - ნუ ლაპარაკობთ პირფერობით. **2.** პატიება, შეწირვა, ჩუქება (?): თქვენ გათნივა სისხლი თქვენი - თქვენ გაპატივა თქვენი სისხლი (?); სიცოცხლე ვით გათნიო - სიცოცხლე როგორ შემოგწირო (?). **3.** მოწონება, ნებართვა: გულსა მისსა უთნევიან - მის გულს მოუწონებია, ნება დაურთავს.

თრთვილ-ი რთვილი; **დათრთვილულ-ი** რთვილ-დაყრილი.

თუ 1. თუ (თუ შენი თავი შენ გახლავს, ღარიბად არ იხსენები; **2.**

იგივე **თუ** არსებითი სახელის მნიშვნელობით: თუ დავრჩეო, ესე მიჯობს - სიცოცხლისა იტყვის **თუსა** (აქ მეორე ნაწილში იგივე აზრია გამეორებული, რაც დასაწყისში: „თუ დავრჩე“); **3.** მაცალკეებელი კავშირი: ძილია, თუ ღვიძილობა; **4.** რომ: მიბრძანა, თუ; შევსთვალე, თუ.

თუმცა, თუმც იგივე **თუ** არის, რომელსაც დართული აქვს **მცა (მც)** ნაწილაკი: **თუ-მცა, თუ-მც.** მნიშვნელობით უდრის „რომ“-ს: მნადსო, თუმცა ამოგზიდე - მინდაო, რომ ამოგზიდო (ამოგწიო, ამოგიყვანო). [დღევანდელი **თუმცა-ს** მნიშვნელობით „ვეფხისტყაოსანში“ **თუცა** იხმარება].

თურე თურმე, ალბათ.

თუცა, თუც თუმცა. შდრ. თუმცა.

თქართქარება ხალხისა და ცხენების ფეხის ხმა.

თქმევა თქმევიება.

თხა. პოემაში „თხა“ უმეტესად სანადირო ცხოველია, გარეული.

თხება (1): ვითხენ თხებად გავიხადე; იშვლეს, **ითხეს** - შვლებად და თხებად გაიხადეს; **ითხოს** - თხასავით მოიქცეს.

თხება (2) თხლად ქმნა, გათხელება: **მითხოს** გამითხელოს, დამიცოტაოს; აბჯარი არ **გაითხეს** - აბჯარი ცოტა არ იქონიეს.

თხევა (და)ყრა: საჭურველნი გარვერ **ვითხენ** - იარაღი გარს ვერ დავიყარე. (ე. ი. იარაღი ვერ ავის-

ხიო). [მოსალოდნელი იყო: ვით-
ხიენ].

თხემი-ი თავის ზედა ნაწილი.

იაგუნდი-ი აკინთი, ძვირფასი ქვა
სხვადასხვა ფერისა. პოემაში
დასახელებულია ნითელი ია-
გუნდი (იაგუნდითა ნითლითა).
თუ განსაზღვრება არ ახლავს,
იგულისხმება უფრო მწვანე ფე-
რისა, ზურმუხტი: იაგუნდი და
ლალეები; ლალ-იაგუნდი და სხვ.

იადონ-ი ბულბული.

იავარ-ყოფა: იავარ-მყო - ამიკლო
(როგორც ომში აიკლებენ ხოლ-
მე); დატყვევნა, გაჩანაგება: ია-
ვარ-ვეყავ საქონელი - საქონელი
გავაჩანაგე.

იახნა. ნახე ახვა.

იაჯს. ნახე აჯა.

იდუმალ სხვის გაუგებინებლად.

იე ია იყავი, იაობა ქმენ.

იეფო უხვი (ფორმა ხელოვნურია).

იეფება: გულსა სევდა **მიიეფდა** -
გულს სევდა გამიუხვდა, ბლო-
მად მომანვა.

ითხოს. ნახე თხება

ინდო ინდოელი.

ისფერი-ი იისფერი.

იოტა: იოტის წამისად - სულ მცი-
როდენ დროში.

იპი სიხარულის შორისდებული.

ისრე ისე.

იქი იქ.

იქით იქედან; **ამას იქით** ამიერი-
დან. **იქით-აქათ**, **იქით და აქათ**
იქედან და აქედან.

იმ სიხარულისა და კმაყოფილების

შორისდებული. მაგრამ: **იმობს**
ობრავს (?).

იჩქით-ი უეცარი, მოულოდნელი.

იცის, **იცო** ზმნური ფორმებია,
წაწარმოები **ცა** სიტყვისგან: ვინ
გრძნობითა ცაცა იცის - ვისაც
ცაც კი (თავისად) მიაჩნია; ცაცა
იცო - ცაც ცად მიიჩნო.

კაბა ერთგვარი ჩოხა (კაცის ჩასაც-
მელი, წინ სულ გახსნილი და
ლილ-კილოებით შესაკრავი).
ენიანი კაბა - ხსნიან როგორც
ლილ-კილოებიან კაბას (ჩუბინა-
შვილი).

კაბათენ-ი კამათელი.

კადნიერი-ი თამამი, ურიდი; ვინმ-
ცა გნახა კადნიერად - ვინ შე-
მოგბედავს ნახვას (თავხედად,
ურიდად).

კადრება გაბედავა; უმცროსის
მოსხენება უფროსს.

კავშირ-ნი ელემენტები (რომელ-
თაგანაც შედგებოდა, ძველების
წარმოდგენით, ყველაფერი, ე.ი.
ცეცხლი, წყალი,
ჰაერი და მიწა): დამშლიან ჩემნი
კავშირნი - დაშლილან ჩემი შე-
მადგენელი ელემენტები.

კანჯარი-ი გარეული ვირი.

კაპანი-ი ხევზუვი.

კაპარჭი-ი საისრე, ისრის ბუდე
უკაპარჭო

კარ-განხმული კარ-გაღებული.

კატაბა სიცრუე.

კატარლა: დაეკაზმეთ ნავი კა-
ტარლა - ხომალდი, რომელზე-
დაც მენიჩბეებად მონები ან
იძულებით სამუშაოზე გაყვანი-
ლი ხალხია.

კაც-მიუმხვდარე სადაც კაცი არ მოხვედრილა.

კაცრიელ-ი კაცთაგან დასახლებული.

კე ნახე კერძ.

კეთება: გვეკეთე - მოგვეწონე; მეკეთა - მომეწონა.

კეთილ-ი: თქვენმან კეთილმან - თქვენს სიკეთეს ვფიცავ.

კეისარ-ი თვითმპყრობელი ხელმწიფე; **კეისარობა**

კეკლუც-ი მოხდენილი, ლამაზი.

კენარ-ი გრაცოზული(?)

კერძ, -კე: ჩემ კერძ - ჩემსკენ; **ერთ კერძ** ერთი მხრით; **ცალ კერძ** ერთი მხრით; **ჩემკე** ჩემსკენ; **მისკე** მისკენ; **ზღვისკე** ზღვისკენ.

კერძ-ი: ჩემი კერძი სოფელი - ჩემი წილი ქვეყანა; ჩემად კერძად - ჩემ მაგივრად.

კვერ-ი ჩაქუჩი.

კვერთხ-ი ჯოხი (საბრჯენი).

კვეს-ი ფოლადის ნაჭერი, რომელსაც ტალს (კაჟს) გაჰკრავენ და ნაპერსკლებს გააყრევენებენ (იხმარება ცეცხლის დასაგზეზად); მისთა **ნაკვესთა** წინწალი - მისი კვესით გამოღებული ნაპერსკალი.

კვლა ისევ, კიდევ, კვალად.

კვლაც-ი კიდევ შემდგომი; კვლა და კვლაც-ი - კიდევ და კიდევ მიყოლებული.

კიდ, კიდე (1) კიდევ.

კიდე (2) („გან“-დართულ ნათეს. ბრუნვის ფორმასთან) გარდა: მისგან კიდე - მის გარდა; ჩემგან კიდე - ჩემს გარდა; შენგან კიდე - შენს გარდა.

კიდეგან-ი კიდეგანი ქვისაგან - ქვის გარდა; ჩემი გზა კიდეგანი - ჩემი გზა განზეა, სულ სხვაა; ამა ორთა კიდეგანთა აზრი - ამ ორი უკიდურესის გარდა აზრი.

კიდება: საუბარი ჰკიდეს - საუბარი დაუნწყეს.

კიდის-კიდე სხვადასხვა ადგილას; **კიდის-კიღობა** სხვადასხვა ადგილას ყოფნა, დაშორებით.

კიღობან-ი დიდი ყუთი.

კისკასად მკვირცხლად.

კლიტე გასაღები; ბოქლომი.

კმა საკმარისი: კმა არს; კმა ხარ; ხშირად „კმა“ შემასმენელია (= კმაა, კმარა): ესე კმა ნიშნად - ჰქმნეთ განყრომისა კმანია - იკმაოთ განყრომა.

კოკობ-ი გასაშლელად მონეული (ვარდი).

კოტა ხელის საბლუჯი ხმლისა, ვადა.

კოშკ-ი ბალში განცალკევებით აგებული სახლი კარგი გასახედავით; ჰავილიონი. (დღეს ამ სიტყვას სხვამნიშვნელობა აქვს).

კრეფა: კრფებიან იკრიბებიან; უხარის ყოველსა მუნ **მეკრეფესა** უხარია ყველას, ვინც იქ შეკრებილია.

კრონოს-ი სატურნი, ანუ ზუალი (პლანეტა) **კრონოსი** ბერძნულია, **ზუალი** - არაბული, **სატურნი** კი - ლათინური)

კრძალვა: თავსა ჰკრძალავს - თავს არიდებს (ხალხს); თავი არ **ვაკრძალე** თავი არ მოვარიდე.

კუბო გადმოხურული (თალიანი) კარავი, ოთხ სვეტზე დაყრდნო-

ბილი (უძრავი ან მოძრავი); თუ მოძრავია, იგია ტახტრევანი, რომლითაც საპატიო პირები დაჰყავდათ მოგზაურობის დროს.

კურო დაუკოდავი ხარი; გადატანით: მექალთანე.

კურტაკი - მოკლე ჩასაცმელი: ჯაჭვი საკურტაკე - ჯაჭვის პერანგი კურტაკივით.

კუშტი - მკაცრი გამომეტყველებისა, მრისხანე; კუშტი-გვარად - კუშტივით.

ლალ-ი ნითელი ფერის იაგუნდი.

ლალვა: არა ჰლალავს - არ ეჩხუბება; არვისი ვიყო **მლალავი** - არავის ვეჩხუბო; თვალითა მლალავი - თვალით მოჩხუბარი, თვალით მომწუხნავი, თვალით წამრთმევი ნებისა, ძალისა.

ლამა: რასა ჰლამი - რას ჰფიქრობ; რას აპირებ; ვლამოდი - ვფიქრობდი, ველოდი; ლამოდა - სწაღდა.

ლამვა: ცრემლის ლამვა - ცრემლის ნამვა, ცრემლის ყრა.

ლამის თითქმის

ლაჟვარდ-ი ცისფერი თვალია (ძვირფასი ქვა).

ლარ-ი (1) ძვირფასეულობა, განძეულობა. შდრ. მოლარე.

ლარ-ი (2) ქსლის ძაფი, ერთი მიმართულებით მიმავალი (ზემოდან ქვევით, ან განზე); აქედან: **ლარულად** (დაგება ქსლისა) - ერთი მიმართულებით. შდრ. ორხაული.

ლალ-ი თავისი ღირსების მცოდნე, ამაყი; თავისუფალი; მხიარული, შვებულის.

ლალობა მხიარულება, ტკბილი ხუმრობა; **ველალობე** ვესიყვა-რულე.

ლაყფობა გართობა, თამაში: **ვი-ლაყფეთანი** (=ვილაყფე თანი) გავერთე თანაც.

ლაშქარ-ი ჯარი, მხედრობა.

ლაციც-ი: **ველაციცე** ვეფერე.

ლახვარ-ი გრძელ-ტარიანი საჩხველეთი იარაღი.

ლახტი-ი თავ-მსხვილი საცემარი ჯოხი, კეტი.

ლბილ-ი რბილი; **სილბო** სირბილე; **მოსალბედ-ი** დასალბობი.

ლებ-ი ცემისაგან დაღურჯებული ადგილი; **ილებს** ცემით იღურჯებს.

ლევა დალევა, გათავება; შელევა.

ლევ-ი: ვარმცა ურია მე ლევი - მე ვიყო ლევი ურია (იგულისხმება, ალბათ, მეზვერე ლევი, რომელსაც ფარისევლები და მნიგნობრები ცოდვილად თვლიდნენ და მასთან პურის ჭამას ერიდებოდნენ: ლუკა 5, 27-30).

ლელ-ი არ-ხუჭუჭი თმა, სწორად აზრდილი თმა.

ლიზლება: **გილიზლებს** ვნებით შემოგხედავს; **მოლიზლარ-ი** ვნებით შემეყურე.

ლიპ-ი მდინარი, თხევადი.

ლიტრა ნონის ერთეული იყო ძველად (მაშინ დაახლ. ერთი გირვანქა).

ლმობა ტკენა; გლმობია - გტკენია; **ლმობიერი** შემატკივარი.

ლომ-ი მეხუთე ეტლი, ზოდიაკოს ნიშანი, რომელშიც მზე ივლისის თვეში შედის. შდრ. სარატანი.

ლტობა: ალტობს - ასველებს;
ლტობილი დასველებული.

ლუსკუმა ლარნაკი, მკვრივად შეკრული მოგრძო კიღობანი, უმთავრესად ლითონისა, „წმინდანის“ ნეშტის ჩასასვენებლად. (ასეთ ლარნაკს ეკლესიაში დგამდნენ, მაგალითად, მონამეთაში, ქუთაისის მახლობლად).

ლულ-ი რული, თვლემა. ნახე მილულვა, რული.

მაგარ-ვადა ვადა-მაგარი. ნახე ვადა.

მაგრა მაგრამ.

მაგულვანებელი მამხნევებელი.

მაზარა: ხარგა დავდგი, არ მაზრები - აქედან ჩანს, რომ „ხარგა“ უპირისპირდება „მაზარას“ - უბრალო ქსოვილისაგან გაკეთებულ კარავს. **მომაზრება** მაზარის მოხურვა: ძონსა მარგალიტი გარე ტურფად მოემაზრა - მარგალიტს ძონი ირგვლივ ტურფად შემოჰხვევოდა (ე.ი. ნითელი ბაგეები გარეთ ტურფად შემოჰვლებოდა კბილებსო, რაც ნიშნავს: კბილებს აჩენდა გაღიმებულთ).

მალ-მალეზა: მას ცრემლი ემალმალეზის - ხშირ-ხშირად ჩამოსდის ცრემლი.

მამაც-ი მამაკაცი.

მანა პალო.

მანგ-ი: პირი მანგი - მთვარისებრი პირი.

მანდატურ-ი პოლიციელი.

მანდით მანდედან.

მანდიკა ხურჯინი; **მანდიკურად** ხურჯინით.

მანდილ-ი. ნახე ხელ-მანდილი.

მარგ-ი მარგებელი.

მარებ-ი მარებელი (რომელიც არებს, ატარებს); **მარებელ-ი** რომელიც იარება; მატარებელი.

მარეკ-ი ნადირის მომრეკი. ნახე კიდევ მრეკელი.

მარზაპან-ი განაპირა კუთხის მმართველი.

მართ სწორედ, **მართ** ოდენ მხოლოდ.

მარიხ-ი მარსი (პლანეტა); **გულ-მარიხანი-ი** გულადი, უშიშარი მებრძოლი.

მას აქათ მას შემდეგ.

მას დლე იმ დღეს.

მასმია გამიგონია.

მას უკანით მას შემდეგ.

მასწავლელ-ი მასწავლებელი; გზის მაჩვენებელი.

მაქა ქალაქი არაბეთში, რომელიც წმიდად ითვლებოდა და სადაც სალოცავად დადიოდნენ მაჰმადიანები (მაჰმადი იქაური იყო).

მალრიბ-ი დასავლეთი; **მალრიბელი** დასავლელი; **მალრიბული** დასავლური. შდრ. მაშრიყი.

მაყარ-ი ამაყარნა მაყრებად გახადა (= გაამხიარულა).

მაყივნებელ-ი. ნახე ყივნება.

მაშა მაშასადამე.

მამურალ-ი დაღლილი.

მამრიყ-ი აღმოსავლეთი. შდრ. მალრიბი.

მაცო: დიდი მაცო თქვენი ვალი - დიდი მადს-ო (მადევს-ო, მაქვს-ო) თქვენი ვალი. ნახე ძ.

მახალი-ი ჩუბინაშვილით „მახალი“ არის „ღვინოსავით სასმელი, ან

შემოკვრა ჭიქებისა სადღეგრძელოს სმის დროს“. იუსტ. აბულაძით: „ტკბილი სასმელი, შარბათი, ღვინო“.

მახმურ-ი, მახმულ-ი ღვინონასვამი, მთვრალი.

მაჯაშ-ი მაჯა, პულსი.

მბეჭველ-ი. ნახე ბეჭვა.

მბრჭობელ-ი. ნახე ბრჭობა.

მგამა: არა მგამა არ მენალვლება; **რა მგამა** რა მენალვლება. (ნახე ა. შანიძე, ვეფხისტყაოსნის ენის საკითხები. 1, **არა მგამა:** საქ. სსრ მეცნ. აკადემიის მოამბე, 1956, ტ. 17, 2).

მგონებელ-ი ვისაც აგონდება.

მგოსან-ი მომღერალი.

მგრგვალ-ი მრგვალი; **მგრგვლივ** ირგვლივ; **სიმგრგვლე** სიმრგვლე.

მდაბალ-ი (გადატანით) თავდაბალი.

მდებელ-ი: გულანშაროს ქალაქსა ვარ საქმის რასმე მდებელი - გულანშაროს ქალაქში რალაც საქმე მაქვს (მიძევს). შდრ. საქმე მიც - საქმე მაქვს; საქმე არა მიც-ო - საქმე არა მაქვსო.

მდედრ-ი ქალური, ნაზი; **მომდედრება:** გული შენი მოიმდედრე - შენი გული მოილბე, გრძნობიერი გაიხადე.

მეაზჯრე. ნახე აზჯარი.

მეარმის. ნახე არამი.

მეგვიპტელი-ი ეგვიპტელი.

მედგრად ძლიერად, სასტიკად.

მევაგლახავი-ი. ნახე ვაგლახი.

მეკეთა მომეწონა.

მეკარე კარის მცველი, ეჯიბი.

მეკობრე ზღვაზე მოთარეშე ავაზაკი; **მეკობრობა** თავდასხმა საქონლის წასართმევად (უფრო ზღვაზე).

მეკრეფე. ნახე კრეფა.

მემამულე მამულის მფლობელი, პატრონი.

მემაჯანი მომრევი.

მემუქარე რომელიც იმუქრება.

მენა სახლის მონყობილობა.

მეოტ-ი, მეოტა (კნინ. ფორმაა) გაქცეული: ნავიდეთ მართ მეოტანი - გავიქცეთ.

მერან-ი რაში, იორლა ცხენი.

მეუზრახე არ-მეტყველი: არ-მეუზრახე - მეტყველი, მზრახველი, ვისაც ენა აქვს.

მეუნებლე წინააღმდეგი, სიტყვის შემბრუნებელი, ურჩი.

მეცნება: მზისა პირად მემეცნების - მზის პირად მეჩვენება.

მეცნიერ-ი მცოდნე; **მეცნიერობა** ცოდნა.

მეჭველ-ი: სიკვდილისა მეჭველი - ვინც, სიკვდილზე ფიქრობს.

მზარავ-ი ნახე ზარი (1).

მზახალ-ი სიდედრ-დედამთილი ან სიმამრ-მამამთილი ერთმანეთისთვის.

მზე (ფიცილის ფორმულებში) სიცოცხლე: შენმან მზემან - შენს სიცოცხლეს ვფიცავ; თქვენმან მზემან.

მზმელ-ი ხან-დაზმული.

მზრან-ი მთქმელი.

მზღვარ-ი საზღვარი.

მზღვევარ-ი, მზღვეველ-ი, მზღველ-ი სამაგიეროს გადამხდელი.

მთვარებლად მთვარესავით.
მთმენები, მთმო, მთმოხელი რომელიც ითმენს, უძღვება.
მთხვევა: მემთხვია - შემომხვდა; ემთხვია - შეჰხვდა.
მი ზმნისნინი, რომელიც შეიძლება გამეორდეს ზმნის მნიშვნელობის გასაძლიერებლად: მზე მიმეფაროს, მი, ცისა; სრულად მიკრიფე, მი, რითა.
მიგებულ-მოსაგებავნი მიგებებულ-მოსაგებებელნი (ხელოვნური ფორმა).
მი და მო იქეთ და აქეთ; ძალთა რბოლა მიდამოდა - ძალები იქეთ და აქეთ დარბოდნენ.
მიდგომილ-ი თქვენ ჩემისა სანადლისა მიდგომილნო, ვითა ჩრდილნო - თქვენ, რომლებიც ჩემს სანადელს ისე დაჰყვებით, როგორც ჩრდილი (კაცსაო).
მიდრკომა: მზე მიგვიდრკა - ჩვენი მზე გადაიხარა.
მიერება: სიცოცხლე ამით მიერეს - სიცოცხლე ამით გადაირჩინეს(?)
მივი მყავხარ: აგრემც მივი - აგრემც მყოლოდეს შენი თავი; **მივის** მყავს; შენგან კიდე არვინ მივის - შენს გარდა არავინ მყავს.
მიზახილ-ი: მეჯოგენი მიიზახდეს - მეჯოგეები ყვირილით მირბოდნენ.
მიზღ-ი ქირა; **დამიზღებულ-ი** დაქირავებული.
მით იმიტომ; **მით რომე** იმიტომ რომ.
მითქს (=მიდგს, მიდგას): სხვა რამე მითქს სასძლო თქვენი - სხვა რამე მყავს თქვენი სასძლო.

მიიეფდა: სევდა მიიეფდა - სევდა ბლომად მომანვა.
მიკრევა: სრულად მიკრიფე, მი, რითა - სრულად გაკრიბე აქედან რითმე.
მილ-ი: ამ სიტყვისაგან ზმნის ფორმებია ნაწარმოები: ცრემლსა რასა **ჰმილდი** - ცრემლს რას ჰღვრიდი (ეგრე ბლომად); ამაღ არ ცრემლი **მმილდების** - ამიტომ ცრემლი არ მომდის ღვარად.
მილულვა: რა მიჰლულნის - როცა მიერულეობდა ხოლმე, როცა ჩაეძინებოდა ხოლმე. ნახელული, რული.
მიმიჩნს მიმაჩნია.
მიმნდო ვინც ენდობა. შდრ. მისანდო.
მიმონმება: მიემონმე - დაეთანხმე; მივემონმენით - დავეთანხმეთ.
მიმტკივნება სამძიმრის თქმა.
მინა ემალი: იაგუნდი ეგრეცა სჯობს, ათასჯერმცა მინა მინდა - ერთი იაგუნდი მაინც სჯობს, მინა (ემალი) რომ ათასიც იყოს.
მინამვა ნამის დაყრა, დასველება: ღანვი ცრემლითა მინამა(ნ) - ლოყა ცრემლით დაწამა [ბოლო ნ აქ რითმის გულისთვისაა მიმატებული: მინამა-ნ].
მიპყრობა: მიუპყრა - მიანოდა.
მირთმა მირთმევა.
მირიდება: მიჰრიდა წყენამან - მოჰშორდა წყენა.
მისანდო მისანდობელი, ვისაც ენდობიან. შდრ. მიმნდო.
მისახდომი: უჩემოდ არავის

მისახდომია - ჩემს გარდა არავის ერგება.

მისრ-ი, მისრეთ-ი ეგვიპტე; **მისრული** ეგვიპტური.

მიუთხრობელი-ი: შორს არის თქვენი საზღვარი, ბრძანება-მიუთხრობელი - (ისე ვრცელი, რომ) ბრძანება ვერ მისწვდება.

მიუმცთარებელი-ი, მიუმცთარო უცთომელი, უტყუარი.

მიუქს (=მიუგს): ტაიჭი მიუქს მერანსა - ტაიჭი მიუგავს მერანს.

მიფერება: ცნობანი მიაფერენ - დაუკვირდი, გაიგე.

მიღმა იქით; მიღმა ვუთხრა - მივმართო და ვუთხრა. შდრ. მოღმა.

მიქედება: სისხლნი შენნი ჩემმან ქედმან მიიქედნეს - შენს სისხლს ჩემი კისერი იკისრებს (ე. ი. მე მივიღებ თავის თავზე).

მიც (=მიძს): საქმე რამე მიც - რაღაც საქმე მაქვს; **მიცა** = მიც+ა; **მიცო** = მიც+ო.

მიცილება მიფარვა, მოშორება.

მიცორვება: მიაცორვებს - მიაჭენებს, დაოთხებით მიჰყავს.

მიწარება: მიაწარებს (ტანს) - მიალივლივებს.

მიწურვა მიწევა, მიახლოება; **მოწურვა** მოწევა, მოახლოება: მიმწურა - მიმიახლოვა, მიმაცენა; მიეწურა - მიუახლოვდა; არ მომწურვოდეს წინანი - მოწურვილ იყო ზაფხული.

მიწყევ მარად, მუდამ.

მიჭირება, მიჭირვება: მივაჭირვე კითხვითა - საქმე გავუჭირე კითხვით, შევანუხე; მიმჭირდა -

გამიჭირდა, მივეჭირდა - გაგვიჭირდა; რა მისჭირდეს - როცა გაუჭირდება.

მიხდომა (1): მისვლა: წამ-ერთ მიხდა ფატმანისსა - ერთ წამს მივიდა ფატმანისას; მივუხე - მივუხედი, მივუხედი, მივევარი.

მიხდომა (2): მივჰხდები ცნობასა - ცნობა დამეკარგება; ორნივე მიჰხდეს მზესა - ორთავე სული ამოჰხდა; **მიხდილი-ი** ცნობისა - ცნობა-დაკარგული; ფერ-მიხდილი - ფერ-დაკარგული.

მიხვდომა (1) მისვლა, მიღწევა; შეხვდომა, რგება: მიჰხვდები ჰნახავ, მიაღწე; ღრუბელიცა ვერ მიჰხვდების - ღრუბელიც ვერ მივა; მივჰხვდი წადილსა - მივალწი წადილს; მიჰხვდა სიამე - მიეცა სიამე; თვით ბიძასა ჩემსა მიჰხვდა - თვით ბიძა-ჩემს შეჰხვდა, ერგო; მიჰხვდა-თქო საქმე - შეჰხვდა-თქო საქმე.

მიხვდომა (2) გაგება: ჭკვიანნი ვერ მიჰხვდებიან; რათგან იგი ვერ მიმხვდარა - რადგანაც მას ვერ გაუგია; **მიხვდომილი-ი** მიმხვდარი.

მიჯარვით მიწყობით. ნახე ჯრა, მიჯრით.

მიჯნურ-ი პოემაში იკითხება: მიჯნური **შმაგსა** გვიქვიან არაბულითა ენითა, მაგრამ ეს არის ეტიმოლოგიური ახსნა: მიჯნურ-ი (მეჯნუნ, მაჯნუნ) ეშმიში, ეშმით შეპყრობილი. შემდგომი განვითარებით სიტყვამ მიიღო „სიყვარულით შეპყრობილის“ მნიშვნელობა..

მიჯრით მჭიდროდ. ნახე კიდევ მიჯვარეთ.

მკედ-ი ძაღვი.

მკლავს უგრძეს-ი მკლავზე უგრძესი.

მკრეფ-ი 1. შემომკრები; 2. მომკრეფი, მომწყვეტი. ეს მნიშვნელობა არის „მკრეფობაში“ ამ წინადადებით: ვერ მპოვეს ვეროდეს ვარდის მკრეფობით (ე.ი. ვეროდეს ვერ მნახეს ისე, რომ ვარდი მეკრიფაო).

მკრჩხალ-ი მკვირცხლი, მარდი.

მლაღავ-ი ნახე ლაღვა.

მლმობელ-ი ღმობიერი.

მნათ-ი მნათობი.

მო (1) ზმნისწინი, რომელიც შეიძლება გამეორდეს ზმნის მნიშვნელობის გასაძლიერებლად. საქმენი **მომხვდეს, მო**, რანი.

მო (2) ნახე მოდი. **მოადრება** მოსწრაფება, დაჩქარება.

მოაზრე: არას მოაზრენი - აზრადაც არ მოგვსვლია რაიმე (ფათერაკი).

მოასპარეზე ასპარეზეზე მოვარჯიშე.

მოახლე ახლოს მყოფი, ვინც თან ახლავს; დამსწრე.

მოაჯე მთხოვნელი; მოაჯეობს - ითხოვს, იხვეწება. ნახე აჯა.

მობაღდადე ბაღდადეგი.

მოგებულ-ი ნამოები. შდრ. მონაგები.

მოგრაგნა მოხვევა (**გრაგნილ-ი** მოხვეული ეტრავი); მოგრაგნეთ - მოხვიეთ (=გადმოიარეთ სწრაფად). შდრ. ნამოგრაგნა.

მოდ-ი (მე-2 პირის ბრძანებითი

კილოს ფორმა „მოსვლა“ ზმნისა, ნაწილაკად ქცეული; შეიძლება ერთოდეს „და“): მოდი და, ფატმან, მენიე. იგივე **მოდი** შემოკლებით **მო** არის: მო დაესხდეთ; მო და გავანდო.

მოდრეკა მოხრა: მოდრიკა თავი - მოხარა თავი: მოდრკა - მოიხარა; თავ-მოდრეკილი - თავ-დახრილი.

მოედან-ი; სასპორტო ადგილი, სტადიონი.

მოვანება შუქის გარს მოვლება, ბაკმი. გარე **შუქ-მონავანი** - გარს შუქ-შემოვლებული; **ნავანები;** **მოსავანებლად.**

მოვეყავ: ვერ მოვეყავ აქლემითა - ვერ ვაკმავე აქლემები (პოემაში ზმნის ფორმა ვნებითია).

მოვლენა. ეს ზმნა უმეტესად „მორჭმასთან“ ერთად იხმარება: მოვირჭვენ და მოვივლინე; მათ მორჭმულთა მოვივლინო; ვის მორჭმით მოგივლენიან; მოვლენილო და მორჭმულო. ამიტომ მნიშვნელობით მას უახლოვდება ან მისი სინონიმია. ნახე მორჭმა.

მოთვალვა 1. ჩაბარება (თვლით): ყველა ხელთა მომათვალე - ყველა ხელში ჩამაბარე; **მოსათვალავად.** 2. პატრონი **მოითვალეს** - მოიკითხეს, მიმოვალეს თვალი, რომ პატრონი ენახათ.

მოთმობა: მოუთმოს, არგუნოს(?).

მოიეფე უხვად მომცემი.

მოკამათე პარტნერი (თამაშში); მეტოქე, მოქიშპე, მოცილე.

მოკვეხა კვეხნა; **მომკვეხარ-ი** მკვეხარი.

მოკენეს-ი ვინც კენესის.
მოკითხვა მისალმება.
მოლ-ი მწვანე ბალახი(?)
მოლარე განძეულობის გამგე.
მოლახვა ფეხის დაბიჯება, ფეხით მოვლა.
მოლიზლარ-ი ნახე ლიზლება.
მომადლება ერთმანერთი მოი-მადლეს - ერთმანეთს მადლობა უთხრეს.
მომაზრება. ნახე მაზარა.
მომაკარ-ნ-ი თითქო უნდა: მომაცარნი (ე.ი. მომყრელები).
მომართება ხელის მომართვა, დახმარება.
მომახვა: ხრმალი ცუდად მომი-მახავს - ხმალი ტყუილად გამი-ფხავებია.
მომზღვრე მოსაზღვრე.
მომკვეხარ-ი. ნახე მოკვეხა.
მომტკივნება: მოიმტკივნებს - იტკივებს, სტკივა; მოგვიმტკივნე - მოგვისამძიმრე, გაიზიარე ჩვენი ტკივილი.
მომღერალ-ი. ნახე მღერა.
მომცთომარება: მოიმცთომარე - მოიტყუე.
მომცქაფავ-ი. ნახე ცქაფი.
მომხვეჭი. ნახე მოხვეჭა.
მომხლტომი. ნახე ხლტომა.
მონაგებ-ი: მონაგები ჩემთა ხელთა - ჩემი ხელებით მოგებული, ნაშოვნი. შდრ. მოგებული.
მონავან-ი. ნახე მოვანება.
მონაზიდობა: გულისა ქმნას ჩემ-კე მონაზიდობა - გული მოსწი-ოს ჩემკენ.
მონასხპა ხტომით მორბენალი(?).
მონაცვალი: ჩემი მონაცვალი -

ჩემი ნაცვალი, ჩემს ადგილას მყოფი: მზის მონაცვალი - მზის მაგიერი, მზის მაგიერობა რომ შეუძლია გასწიოს.
მონანთომ-ი ჩამონანვეთი.
მონახსენ-ი მონახსენები, მოხსენებულნი.
მოპოვ(ნ)ება შოვნა: ვარდსა ქაც-ვი მოაპოვებს - ვარდს ეკალი აშოვნინებს.
მოჟამებული მოწეული, დრო-მო-სული.
მორთვა: ვამი ვამსა მოურთვიდა - ვამი ვამზე ერთოდა.
მორჩ-ი ახალ-ამოყრილი ტოტი; შიმელა.
მორჩოლა: მომერჩოდეს - მერ-ჩოდნენ, მეჩხუბებოდნენ.
მორჭმა შვება, უშიშრად ცხოვრე-ბა, განცხრომა (ითქმის მეფურ ცხოვრებაზე): მოვირჭვენ - შვე-ბა ვპოვე, გავიხარე; მორჭმით ვზი; **მორჭმულ-ი** შვებულნი, გა-ხარებული („მორჭმულის“ საწი-ნაალმდეგოა „ნადევრი“: ზის მორჭმული, არ-ნადევრი).
მოსაგება-ი მოსაგებებელი. (ფორ-მა ხელოვნურია).
მოსადაფე: სადაფთა მოსადაფენი - სადაფის მსგავსნი (დ. ჩუბინა-შვილით).
მოსადგურე სადგურის მიმცემი, სადგურად დამაყენებელი.
მოსავანებელ-ი. ნახე მოვანება.
მოსავსება: ჭირი ჭირთა მოგვი-სავსენ - ჭირი ჭირით შეგვივსე.
მოსათვალავად. ნახე მოთვალვა.
მოსალამე დასანამავი; დამასვე-ლებელი.

მოსალბედ-ი დასალბობი. ნახე
ლბილი.

მოსანდომარე მოსანდომებელი,
მოსანატრებელი.

მოსართვა სართად მიცემა, დამა-
ტება. ნახე სართი.

მოსახმელად მოსარეკად.

მოსაფხან-ი: გულისა მოსაფხანი
- გულის მოსაგები.

მოსაცეთ-ი სადაც მუიძლება კაცს
გზა აეროს.

მოსანევარ-ი გაქცეულის დასა-
ჭერად ატეხილი ყვირილი
(„ზახილი“).

მოსახმელად. ნახე მოხმა.

მოსახსენ-ი მოსახსენებელი.

მოსრვა გაჟღეცა, მოსპობა.

მოსურვება მონატრება.

მოსწრება: მოესწრნეს - მოენიე-
ნენ.

მოსხმა (ობიექტი მრ-ში); მოყვანა;
მორეკა.

მოუბარ-ი, **მოუბნარ-ი** მოლაპა-
რაკე; **მოუბარე** (ხელოვნური
ფორმაა).

მოუბნება მოლაპარაკება.

მოუთმინა მოუთმინები.

მოუკრეფე მოუკრეფელი.

მოურავ-ი მზრუნველი.

მოურბევლად დაურბევლად.

მოურევარ-ი მოურევნელი.

მოფარდაგულ-ი ფარდაგებით
მოფენილი, მორთული.

მოფრანვე ფრანგი, ევროპიელი.

მოქარავნე. ნახე ქარავანი.

მოქაფვა. ნახე ქაფი.

მოქუშვა პირნი მოიქუშნა - პირი
მოილუშა.

მოქუხება მოგვიქუხებს - ქუხი-

ლივით მოგვივლენს; ცა რის-
ხვით მოგვიქუხდების - ცა თა-
ვის რისხვას მეხად დაგვატებს
თავს.

მოლაფლება. ნახე ლაფალი.

მოლება მოტანა: სით მოილებ - სა-
იდან მოგაქვს.

მოღმა აქეთკენ. შდრ. მიღმა.

მოღორება მოტყუება.

მოყვარე 1. მოყვარული; 2. მე-
გობარი; 3. ტრფიალების საგანი
(ვაჟისთვის ქალი, ქალისთვის ვა-
ჟი).

მოყვას-ი მეგობარი.

მოყივნება სახელის გატება. ნახე
ყივნება.

მოყმე 1. ჭაბუკი, რაინდი; 2. ახალ-
გაზრდა.

მოყოფა: ვერ მოვეყავ აქლემითა
- ვერ ავუვედი აქლემებით, ვერ
ვაკმავე აქლემები.

მოშაით-ი ანუ **მუშაით-ი** ჟონგ-
ლერი; აკრობატი; **სამუშაითოდ**.

მოშაირე მოლექსე, პოეტი.

მოშამბნარე. ნახე შამბნარი.

მოჩმახვა მოჭორვა, ტყუილების
მოგონება: რა მოუჩმახვას.

მოცალეობა თავისუფალი დრო-
ის ქონება.

მოცდა: მზისა შუქნი მოიცადენ -
მზის შუქი ნახე. შდრ. გაცდა.

მოცვა წრედ შემოვლება ირ-
გვლივ.

მოცთომილ-ი შემცდარი.

მოციქულ-ი 1. გაგზავნილი პირი,
რომელმაც დანაბარები უნდა
გადასცეს; 2. ქრისტიანობის
პირველ გამავრცელებელთა-
განი. მოციქულებად ითვლე-

ბოდნენ ქრისტეს 12 მონაფე და სხვები (მაგ., პავლე); მაჰმადიც მოციქულად ითვლება მაჰმადიანებს შორის.

მონვენად-ი რაც უნდა მოინოს, მოხდეს.

მონიფება: მოვინიფე - მონიფული შევიქენ.

მონყდომა: არ მოსწყდების - არ ჰშორდება; ორნივე მოსწყდეს - ორნივე დაიხოცნენ (ამ აზრით: მეტად დაიქანცნენ).

მოჭდობა მოხვევა.

მოჭირვება ჭირის ატანა, გაძლება: თუცა ძლიერ მოიჭირვეს - თუმცა ძლიერ ეცადნენ.

მოხდომა: მომიხდა - მომივიდა; იქით ად აქათ მომიხდეს - იქედან და აქედან მომცვივდნენ.

მომხვეჭა შოვნა, შეძენა: **მომხვეჭი** შემძენი, მშოვნელი: რადლა ხარ მომხვეჭი რისა - რადლა გინდა სხვა რამის შოვნა; **მოსახვეჭელი-ი** საშოვარი, შესაძენი.

მოსმა მოტანა (პირდ. ობიექტი მრ. რიცხვში უნდა); **მოსახმელად** მოსატანად.

მოსმოზა დაძახება.

მოსხენება თქმა უმცროსისა უფროსის მიმართ.

მოჯობება, მოჯობინება მოკვეთება, უკეთესობა (ავადმყოფობის დროს).

მოჯრა მოკრება, მოგროვება. ნახე კიდევ მიჯრით.

მრეკელ-ი მონადირის დამხმარე პირი, რომელმაც ნადირი უნდა გამოურეკოს; იგივეა, რაც, მარეკი (ნახე).

მრთელ-ი ჯანსალი; ნამდვილი; **მრთელობა:** არსმცა ამისი მრთელობა - ნამდვილია ეს?

მრუშ-ი ცოლ-ქმრობის წესის გამტეხი (კაცი).

მრწემ-ი უმცროსი (ხნით).

მსახე გამომსახველი, გამჩენი.

მსგეფს-ი შვიდეული, ერთი კვირა.

მსრველ-ი მხოცელი, მჟღეტელი.

მსწრებელ-ი. ნახე ზედა-მსწრებელი.

მსწრებ-ი ვინც მოუსწრო, **მსწრობელ-ი** რაც უსწრებს.

მსწრომელ-ი მეტიჩარა, ცეტი.

მსჯელ-ი: გონებასა ჩვენსა მსჯელსა - ჩვენს განმსჯელ გონებას.

მტერთა დაცემა ეპილეფსია, ავიზნე (ავადმყოფობა); **მტერდაცემულ-ი** ეპილეფსია რომ სჭირდეს.

მტლაშა-მტლუშ-ი მაგარი და ხშირი კოცნა.

მუდარა 1. ეს სიტყვა „ვეფხისტყაოსანში“ ზოგჯერ შეპოვნების სინონიმა: მემუდარა, შემეპოვა; მუდარით და შეპოვნებით. ამ შემთხვევაში იგი ალერსს ნიშნავს, ან თავაზიან მოპყრობას. **2.** მას ხვეწნის მნიშვნელობაც აქვს: გემუდარები ამისთვის, ვარ თქვენი შემომხვეწელი. უკანასკნელი მნიშვნელობით უნდა გავიგოთ **მუდარობა-ცა** და **შემუდარება-ც:** მუდარობა მოენყინა - ხვეწნა მოენყინა; სიტყვა **სამუდარი** - სავედრებელი სიტყვა; ხვეწნით და შემუდარებით.

მუზარად-ი ზუჩი, საომარი თავ-

საბურავი; **გიმუზარადიან** მუზარადად დაგისურავს. შდრ. ზარადი. ნახე ჩაბალახი.

მულიმი-ი მასწავლებელი (სრული ფორმით: მულიმი).

მუნ, **მუნა**, **მუნით**, **მუნითგან** - იქედან; **მუნითვე** - იქითკენვე (მოსალოდნელი იყო: **მუნადვე**). შდრ. მუნითკენ.

მუნდალა იქედან.

მუნითკენ იქეთ, იქეთკენ (შდრ. მუნითვე).

მურ-ი ცეცხლის სიმბურვალე; **მურვა**, **მურობა** - დაგვა.

მუსაფ-ი ყურანი (მაჰმადიანთა ძირითადი სალოცავი წიგნი).

მუტრიბ-ი მომღერალი.

მუფარახ-ი კაი გუნებაზე მომყვანის ნამალი.

მუქაფა სამაგიერო გადასახადი, ნაცვალი, საზლაური; **მუქაფად**, **მუქფად** სამაგიეროდ, ნაცვლად; **არ გემუქფების** - მაგიერობას ვერ გაგინვეს; რამცა ვითა **გიმუქფენ**-ი - რა და როგორ შემოგზლო, სამაგიერო გადაგიხადო.

მუყრ-ი ყურანის მკითხველი.

მუშაით-ი. ნახე მოშაითი.

მუშთარ-ი იუპიტერი (პლანეტა).

მუხთალ-ი მზაკვარი, მოლალატე; მე ხატაელთა **მიმუხთლეს** - მე ხატაელებმა მილალატეს; **ნამუხთალავი** ნალალატევი; საქმე **სამუხთალე** სალალატო საქმე; **უმუხთლოდ** ულალატოდ; **სიმუხთლე** მოლალატეობა.

მუხლთა ყრა, **მუხლთა მიყრა** (**მოყრა**) დაჩოქება.

მუჯამარ-ი სასაკმეველ (შიგ ნაკვერცხლები ჰყრია, ზედ საკმეველი იწვის და სურნელოვანი კვამლი ასდის).

მფახველ-ი. ნახე ფახვა.

მქენებ-ი, **მქენებელ**-ი. ნახე ქენება.

მქის-ი 1. მკაცრი, მწყრალი; 2. ამაყი; 3. მწირი, უნაყოფო (ქვეყანა).

მქონებ-ი მქონებელი.

მღერა 1. თამაში: მღერა ნარდისა - იმღერდის ნარდითა; თამაშად და მიჩანს მღერად; 2. მღერა (დღევანდელი მნიშვნელობით, ე.ი. გალობა); დააგდეს მღერა მუტრიბთა; ორნივე ტურფად იმღერდეს.

მყარ-ი მტკიცე, მკვრივი.

მყინვარე გაყინული.

მყიფე: ადვილად გასატეხი; **გამყიფება**: იგი ტკბილი გონებანი ჩვენთვის მეტად გაამყიფნა - ის ტკბილი ფიქრი ძალიან მოგვიშალა.

მშვენ-ი მშვენიერი.

მჩმუნავ-ი გაურკვეველი ბგერების გამომღები: არ პირუტყვი ვარ მჩმუნავი.

-მცა (შემოკლებით: **-მც**) ნაწილაკი, რომელიც იხმარება თხრობით-ცილოიანი მწკრივის ფორმასთან, ნაცვლად კავშირებითისა ან ბრძანებითისა: ვარმცა ურია მე ლევი - ვიყო მე ლევი ურია; ცამცა მრისხავს - ცამრისხავდეს; ჭირსა რადმცა შევეშინდი - ჭირს რად შევეშინდე; თუმცა მისგან ან არ იყავ მოგზავნილი - ახლა მისგან რომ არ იყო მოგზავნილი.

მცთარ-ი: სიტყვა მცთარი - მცდარი სიტყვა, არეული სიტყვა; **ნუ გემცთარებით** - მცდარად ნუ გეჩვენებით, ნუ გგონიათ, თითქო ვცდებოდეთ.

მცთომარე: მოიმცთომარე - მოიტყუე.

მცნებელ-ი: რასაც ოდენ ვარ მცნებელი - რაც კი მიცნია, რაც კი გამიგია; **მცნველ-ი** გამგები, მცოდნე.

მცრობა სიმცირე.

მცხინვარე დიდი სიცხის გამომცემი.

მცხრალ-ი დაკლებული (მთვარე).

მძებარე მძებნელი.

მძიმე: მიძიმოს - მძიმეა ჩემთვის, მანუხებს; **უმძიმდა** - ანუხებდა. ნახე სიმძიმელი.

მძლე მძლეველი; **მძლედ** - მძლავრად.

მწე შემწე, დამხმარე: ტარიელს ვისმე უზახდა მწედ, თუცა არ ემწებოდა - ვილაც ტარიელს უძახოდა შემწედ, თუმცა ვერ ეხმარებოდა.

მწთომ-ი. ნახე წთომა.

მწუხრ-ი სალამო.

მწყოზრ-ი დასი.

მჭვერ-ი ეს სიტყვა პოემაში უმეტესად ტანის განსაზღვრებაა: ტანი მჭვერი - ამ შემთხვევაში მისი მნიშვნელობაა: მოხდენილი, გრაციოზული. **2.** წყლიანი (სიტყვა)

მჭელ-ი ერთი ხელის მონამკალი.

მჭვრეტ-ი, მჭვრეტელი-ი მხედველი;

მჭვრეტე (ხელოვნური ფორმა).

მჭირავ-ი ვისაც უჭირავს.

მჭლე: ვმჭლდები - მჭლე ვხდები.

მჭმუნავ-ი მჭმუნვარე. ნახე ჭმუნვა.

მხად-ი 1. (და)მძახებელი მანვევი (**ხადა მას** დაუძახა, იწვია). **2.** მომყვანი (ამ შემთხვევაში ძველი ორთოგრაფიით „მჭადი“ იქნებოდა). პოემაში ეს სიტყვა (არსთამხადი) უკანასკნელი მნიშვნელობით უნდა იყოს ნახმარი (იგულისხმება: არსებათა სიცოცხლედ მომყვანი, ქვეყნად გამჩენი).

მხარ-ი მხარე.

მხდელ-ი: სიკეთისა ხელის მხდელი - ვინც სიკეთით სარგებლობს. შდრ. ხელის ხდა.

მხვრეტ-ი. ნახე ხვრეტა.

მხლტომელ-ი. ნახე ხლტომა.

მხმეჭელ-ი. ნახე ხმეჭა.

მხურვალეა: მემხურვალეების - მხურვალედ მიმანია.

ნა ლერწამი: სალამური.

ნააზატებ-ი განთავისუფლებული.

ნაათალ-ი მეთადი.

ნაალაფავ-ი ომში ნაშოები. ნახე ალაფი.

ნააჯარ-ი ნათხოვარი. ნახე აჯა.

ნაპერწკალ-ი ნაპერწკალი, წინწალი.

ნაბუქალ-ი მონაბერი.

ნაგ-ი აგებულება.

ნაგზებ-ი ნანთები, დანთებული.

ნადევრ-ი მტრისგან შემინებულ-გაქცეული(?) [მისი საპირისპიროა „მორჭმული“: ზის მორჭმული, არნადევრი].

ნადიმ-ი, ნადიმობა წვეულება, ლხინი; **სანადიმოდ.**

ნავაზირებ-ი. ნახე ვაზირი.
ნავიდაღმა ნავიდან.
ნავანებ-ი შუქ-მოვლებული. ნახე მოვანება.
ნავროზობა ახალი წლის დღესასწაული, რომელიც დგებოდა, როცა მზე შევიდოდა ვერძის ეტლში (21 მარტს). ამ დროს ჩვეულება ჰქონდათ, ძღვენი მიერთმითა მიეფისთვის და წყალობა მიეღოთ მისგან.
ნაველ-ი ნაღველი: ნუ ინაველი - ნუ ნაღვლობ, **ნაველ-ჭმულ-ი** დანაღვლებული.
ნაზ-ი კეკლუცი, გრაციოზული; სიტყვა-ნაზი (მდრ. კეკლუც-სიტყვად).
ნაზრახ-ი ნაძრახი.
ნათლიდაღმა ნათლიდან.
ნათესავ-ი: სხვათა კაცთა ნათესავსა - სხვა ხალხს.
ნათნებ-ი პირფერობით ნათქვამი: სიტყვა არ-ნათნები - გულწრფელად ნათქვამი სიტყვა.
ნათურქალ-ი თურქებთან ომში ნაშოვნი.
ნაკ-ი ზედმეტი დღე თებერვალში (29-ე) ყოველ მე-4 წელიწადს (რომელსაც ნაკიანი ეწოდება): ნაკად აქვს ჭირი სამისოდ ამ წელიწადსა წლეულსა - წლევიანდელ წელს ზედმეტად აქვს ჭირი მისთვის.
ზედმეტად აქვს.
ნაკად-ი წვრილი უწყვეტი მდინარეა.
ნაკვეს-ი ტალ-კვესით მიღებული (ნაპერწკალი).
ნაკვთად აგებულებით, ტანადო-

ბით; **ტან-ნაკვთიანი** კარგი აგებულებისა.
ნალიქნ-ი ლიქნით, მლიქვნელობით ნათქვამი.
ნალმობარ-ი: გულ-ნალმობარი - გულნატყენი.
ნამა ნამვა, ცვარვა.
ნამსახურ-ი სამსახურში ნამყოფი (ასეთი მნიშვნელობით: სამსახურის კარგად შემსრულებელი).
ნამუს-ი სახელი, რეპუტაცია; საიდუმლოება; ასრე **ნამუსობდეს** - ასე ინახავდეს საიდუმლოებას.
ნამუხთალავ-ი. ნახე მუხთალი.
ნანა სინანული; ვინანი - ვნანობ.
ნაპირობა მოსაზღვრე ქვეყნის დალაშქვრა.
ნაპრალ-ი თავისუფალი არე გამსკდარ მინაში ან კლდეში.
ნარ-ი ერთგვარი ეკლიანი ბალახი; ამ ბალახის ეკალი.
ნარგის-ი ყვავილია; იგი „ვეფხისტყაოსანში“ მეტაფორაა თვალის მნიშვნელობით.
ნარდ-ი: მღერა ნარდისა - ნარდის თამაში.
ნარებ-ი მავალი, მოარული: საროსა მსგავსი ნარები; მათთანა ნარები.
ნარინჯ-ი ფორთოხლის მსგავსი ნაყოფი ან თვით ფორთოხალი.
ნარონებ-ი რომელიც მიდ-მოდიოდა, ნასიარულევი.
ნას-ი უშნო, უშვერი; მოამბედ ნუ **გენასები** - ცუდ მოამბედ ნუ მიგაჩნევარ; **ნასდების** - უშვერი ხდება.
ნასამალ-ი მესამედი.
ნასაჯდომევი-ი სადაც საჯდომი იყო, ჰქონდა.

ნასწრაფავ-ი ნაჩქარევი, სასწრაფო.

ნატ-ი ტყავის საფენი; ჩვენ იგი **გავანატენით** ჩვენ ისინი ნატად ვაქციეთ, გავთელეთ.

ნატერფალ-ი ფხვის კვალი, ნაკვალევი; ცხენის ფეხზე ამძვრალი ნალი(?)

ნატიფ-ი საამური, კარგი, ტურფა, საყვარელი; **ნატიფად** - ლამაზად; **სინატიფე** სიტურფე, სინაზე.

ნატუსალი ტუსისაგან დაბნედილი.

ნაუფლისწულე-ი. ნახე უფლისწული.

ნაქადებ-ი დანაპირები. ნახე ქადება.

ნალ-ი მღვიმე, გამოქვაბული კლდეში.

ნალებ-ი: ხელსა ხრმლითა დავეკოდე, წყლულად მაჩნდა, არნალებად - ისე დაკოდილი ვიყავი ხმლით ხელში, რომ ხელს ვერ ვიღებდი, ვერ ვწევდი ზევითო. ასეთ გაგებას გვავალებს ცოტა ქვემოთ ნათქვამიც: ნაომარსა, დაკოდილსა ხელი ყელსა ჩამომება.

ნაჩინ-ი გამომჩნდარი.

ნაც-ი უკანალი.

ნაცვალ-ი სამაგიერო; ჩემად ნაცვლად - ჩემს მაგიერად.

ნაცქავავ-ი ნახე ცქაფი..

ნაჭარ-ი ნაჭერი, დაჭრილი(?)

ნაჭვრეტ-ი ნაცქერალი.

ნაჭირვებ-ი ნაშრომი.

ნაჭორ-ი. ნახე ჭორი.

ნახაზობა ნახაზის კეთება, მონაზვა, დახატვა.

ნახლ-ი რომელიღაც ძვირფასი ქსოვილია.

ნახოკ-ი, ნახოკარ-ი. ნახე ხოკა.

ნებ-ი 1. ხელის გული; დავამაგრო ხრმალთა ნები - ხმალს მაგრად მოვჰკიდო ხელი; ჩვენ ხრმალსა მივსცეთ მძლე ნები - ჩვენ ხმალი მძლავრად დავიჭიროთ ხელში.

ნებ-ი 2. ნება (ფორმა ხელოვნურია): მისჭირდა ნები - მოეშალა ნებისყოფა („გაუჭირდა“); დამმართოს ნები - უნდა: დავემართოს ნები. ნახე დართვა (2).

ნებასა ნელა; **ნება-ნებასა** ნელ-ნელა.

ნებიერ-ი თავის ნებაზე მავალი.

ნეზვ-ი წვრილფეხა საქონლის დედალი (დედალი თხა, ცხვარი, ღორი). „ვეფხისტყაოსანში“ უფრო დედალი თხა იგულისხმება. მეტაფორულად - საყვარელი (ქალი კაცისთვის): მე, გლახ, ვიყავ მისი **ნეზვი**, იგი იყო ჩემი **ვაცი**.

ნეტარ ნეტავი.

ნეტარძი 1. ნეტავი; **2.** შესანატრი მდგომარეობა.

ნიადაგ მუდამ; **ნიადაგულ-ი** მუდმივი.

ნიანგ-ი ვეება ტანის თევზი ან ზღვის ცხოველი (ვეშაპი, ხვითქი და სხვ.).

ნიეთ-ი მოსახმარი, აუცილებლად საჭირო რამ.

ნინეველ-ი: ვით ნინეველნი ისხმიდეს თავსა მტვერსა და ნაცარსა - იგულისხმება ქალაქი ნინევე, რომელსაც, ბიბლიური ზღაპართ-მეტყველების თანახ-

მად, დაქცევა მოელოდა იმ ბოროტებათა გამო, რომლებსაც იქ ჰქონდა ადგილი, და მისი მცხოვრებლები მონანიებას შეუდგნენ. კერძოდ, მათმა მეფემ „შეიმოსა ძაძა და დაჯდა იგი ნაცარსა ზედა“ (წინასწ. იონასი, თ. 3: ი. იმ-ნაიშვილი, ისტ. ქრესტომათია, 1953, გვ. 137).

ნირ-ი ფასი, მაზანდა.

ნიშა თრობა(?): ქმნა გაუცუდდა ფარსადანს ნიშატისა და ნიშისა (ან სიტყვის დასაწყისად თითქო **ნიშა** უნდა მივიჩნიოთ და არა **ნიშ-ი**).

ნიშაგ-ი ნვეულება, ლხინი(?).

ნიშატ-ი სიხარული, დიდი გახარება: ქმნა გაუცუდდა ფარსადანს ნიშატისა და ნიშისა.

ნიჭ-ი საჩუქარი.

ნობ-ი, ნობა ერთგვარი საკრავია (ბარაბნისებრი). **ნობათი 1.** გუშაგობა ან დრო, რომლის განმავლობაშიც ყარაული საგუშაგოზეა; **2.** გუშაგია.

ნოხ-ი ხალიჩა.

ნუთუმცა ეგების.

ნუკევა: თხოვნა, ხვეწნა.

ოდენ მხოლოდ: **მართოდენ** მხოლოდლა; **ოდნად:** მზისა ოდნად მშვენი - იმოდნად მშვენიერი, როგორც მზე; **რაც ოდენ** რაც კი; **რასაც ოდენ** რასაც კი; რისაც კი.

ოდითგან რა ხნიდან.

ოთხ-ახმით დაოთხებით (ცხენის ქენება).

ორა ორი (კნინობ. ფორმაა).

ორბ-ი. ძველი ქართულით „ორბი“ არნივია. ამავე მნიშვნელობით უნდა იყოს ნახმარი ეს სიტყვა „ვეფხისტყაოსანში“ ერთხელ (ორბი სითმე გადმოფრინდა), თუმცა „არნივიც“ არის ნახსენები.

ორგნით ორი მხრიდან.

ორხაულ-ი. „ორხაო“ ძველად ნოხხალიჩებს ერქვა. **ორხაული ქსელი** ისე განყოფილი ქსელი, როგორც ხალიჩასა აქვს.

ოს ოდეს, როდესაც: ახი ოს ეყოს, ახი ოს.

ოტა რბენა, სირბილი: იხმედეგს მისთვის ოტასა - მისთვის გამორბოდნენ. ნახე ხმევა.

ოტარიდ-ი მერკური (პლანეტა).

ოქსინო ერთგვარი ძვირფასი აბრეშუმის ქსოვილია.

ოცება (1) მოჩვენება: ეოცების - ეჩვენება; სიზმრივ კაცი არ მეოცა - სიზმარში კაცი არ მომჩვენებია.

ოცება (2): მით პატიჟი ეოცების - მით ტანჯვა ოც-კეცი უხდება.

ოხა ოხვრა: ხმა ესმა მისგან ოხისა.

ოხერ-ი უპატრონო, ტიალი: ოხერ სიცოცხლე უშენოდ - უშენოდ სიცოცხლე არაფრად ღირს.

პაემან-ი შეთანხმება, პაქტი; დათქმული ვადა.

პატიმარ-ი ციხეში ჩასმული, ტუსალი.

პატიჟ-ი ტანჯვა; პატიჟ-გარდახდილი - ტანჯვა-გამოვლილი.

პატრონი-ი 1. სუზერენი; **საპატრონოდ.** 2. მფლობელი; **პატრონობა** პატრონის მოვალეობის შესრულება.

პაშტა კაიხალი, ბევრი.

პერპერა თავდაპირველად (X ს.-იდან) ბიზანტიური ოქროს ფული, შემდეგ ქართულიც.

პირ-ი 1. ბაგეების არე და შიგნითი ღრუ. 2. სახე, პირისახე. 3. ზედაპირი. 4. წვერი. 5. პიროვნება, კაცი. 6. პირობა; **ესე პირი** შემდეგი საქმე.

პირ-ბაკმიანი-ი ნათელ-მოვლელ-ბული პირისახის გარშემო.

პირ-გამქუშავი პირ-ქუში.

პირ-მეტყველ-ი ადამიანი (საპირისპიროა პირ-უტყვი).

პირ-მზე კამკაშა, მოელვარე პირისახის მქონე.

პირ-მკვასე (სიტყვა) - უდიერი, უზრდელი.

პირ-ნას-ი უსახური, უშნო სახის მქონე; არ პირ-ნასი - კარგი სახისა, მოხდენილი სახისა.

პირ-ოქრო (რიდე) რიდე, რომელსაც პირი (ე. ი. ზედა მხარე) ოქროთი აქვს მორთული.

პირ-ქუშ-ი მოლუშული სახისა.

პირველ... მერმე ჯერ ერთი... მეორე.

პორფირ-ი ძონეული (მეფეთა ნითელი სამოსელი).

პყრობა (და)ჭერა; პყრობა ყურისა - ყურის გდება, მოსმენა.

ჟამ-ი დრო, **ჟამად** ამჟამად, ახლა; **ჟამ-ჟამად** დრო-და-დრო.

ჟამამდის (გარკვეულ) დრომდის.

ჟამიერად დროულად.

რა 1. კითხვითი ნაცვალსახელი, იშვიათად მიმართებითიც. 2. რამე; გვიშველე რა, ცეცხლი ავსენ; ვერცა რას ეუბნებოდეს; სრულად მიკრიფე, მი, რითა; 3. კითხვით-გაკვირვებითი ნაცვალსახელი: ჩვენზედა რა პატრონია - ლხინი რა დასათმობია. 4. კავშირი (=როდესაც): რა ისარი დაელივის.

რაგვარ, რაგვარა, რაგვარად როგორ: ქალი ომსა რაგვარმანწევს; რაგვარა ვქმნა პატრონობა - რაგვარად-მცა გავვაქილდი.

რაგინდა, რაგინდ რაც უნდა.

რაზომ-ი რამოდენა; რაზომ-გვარი - რამდენნაირი; **რაზომ გინდა** - რაც უნდა; **რაზომცა:** ა) რამდენადაც უნდა; ბ) მიუხედავად იმისა, თუ რამდენად.

რათამცალა რითლა.

რათგან რადგანაც.

რამინ. იგულისხმება „ვისრამიანის“ გმირი.

რასდენ-ი რის ოდენი.

რაულად როგორ, რანაირად. შდრ. რული.

რაც ოდენ რაც კი.

რაშიგან: რაშიგან ვართ - რა ამბავია ჩემს თავზე; რაშიგან ვართ - რა უბედურება დაგვატყდა; რაშიგან ხარ - რა მოგივდა.

რაძი ვითა აბა ვნახოთ, როგორ.

რბევა რბენინება - არბევდის - დაარბენინებდა.

რბოლა რბენა.

-რე ნაწილაკი, რომელიც უჩვენებს ოდნობას, სიცოტავეს: მო-რე-ვვობდი - ცოტა მოვვობინდი;

და-რე-ნელდა - ოდნავ დანელდა; უყვითლესად-რე - რამდენადმე უფრო ყვითლად. ნახე უფრორე.

რეზულ-ი მავალი.

რეგვენ-ი. ეს სიტყვა ძველად ახალგაზრდას, ჯველს ნიშნავდა (აქედან შემდეგ - გამოუცდელს, სულელს); პოემაში იგი „სულელის“ მნიშვნელობითაა ნახმარი; **სირეგვენ** სისულელე.

რემა ცხენის ჯოგი; **არემა** ჯოგად აქცია.

რეტ-ი ცნობა-დაკარგული; შმაგი; **რეტა** (კნინობითი ფორმა).

რიალ-ი: თავსა მით უყვეს რიალი - დაერივნენ.

რევა: **არევადა** რვაჯერ იმეორება; **ურვეთ** რვაჯერ უყავით.

რვალ-ი სპილენძი.

რიდე ქალის თავსაბურავი. თავსაფარი; პირ-ოქრო რიდე - რიდე, რომლის ზედაპირი ოქროთია მოქარგული; იგი ჩემთვის **არიდენო** ის ჩემთვის რიდედ აქციეო.

რიყე მდინარის დაბალი ნაპირი ქვებითსავსე; გადატანით: გროვა.

რომანულ-ი. რომანულ ქვეყნებად ითვლება რომის იმპერიის დაშლის შემდეგ წარმოშობილი ქვეყნები, სადაც რომის სახელმწიფო ენის - ლათინურის - ჩამომავალი ენებია გავრცელებული (იტალია, საფრანგეთი, ესპანეთი და სხვ.). რომანული დედა - ზღაპრული დედალი, მარგალიტისა და ძვირფასი თვლების მდებელი (თეიმურაზ ბაგრატიონი).

რომელ, რომე რომ.

როსკიპ-ი ბოზი.

რონება: არ მარონებენ, არ გამაველევენ, არ გამაჭაჭანებენ.

რუბ-ი: მელნისა ტბათათ იღვრების სავსე სათისა რუბები. „რუბი“ ჩარექია (ერთი მეოთხედი სითხის გარკვეული სანყაოსი), მაგრამ ეს აქ არ გამოდგება. თეიმურაზი და ჩუბინაშვილი ხსნიან: მრგვალი სასმისი თასსავით.

რუკა ბართი, მიწერილობა.

რული (1) ძილი. ნახე კიდევ ლული, მილულვა.

რული (2) როგორი; **რულად** როგორ. (ნანარმოებია რა-საგან). შდრ. რაულად.

რქმა: ვარქვი; ვუთხარი.

სა სად.

საარაკე ზღაპრული, არა-ჩვეულებრივი.

საარმალნოდ. ნახე არმალანი.

სააშვიკო. ნახე აშვიკი.

საახლოდ ახლოს რომ ვიყო.

საბარკულ-ი ბარკლის დასაფარავი საომარი ჩასაცმელი.

საბატიო საპატიო.

საბურავ-ი ანუ **დასაბურავი** საზოგადოდ სახურავია, უმეტესად თავისა, მაგრამ 1148-ე სტროფში უფრო საბანი უნდა იგულისხმებოდეს.

საგაზრდილო სადაც გაზრდილან, აღზრდილან.

საგან-ი სამიზნო, დასამიზნებელი.

საგდებელ-ი ქამანდი, ცხენის და-

- საჭერად (ან სხვა რამისათვის) თავში მარყუჟად გამონასკული თოკი.
- საგებელი**-ი წოლისათვის საჭირო სახმარი, საბან-გობანი.
- საგმარ**-ი საგმობი; **მისაგმაროს** დამგმოს, მისაყვედუროს.
- საგომანები**-ი: ხელის-ხელ საგომანები - ხელიდან ხელში გადასაცეში.
- საგონებელი**-ი საფიქრალი.
- საგრილი**-ი ჩრდილი.
- საგულისო** გულისთვის დანიშნული.
- სადაგ**-ი სადა, მარტივი, უბრალო; **ასადაგეს** გაასადაგეს; **გულსადაგ**-ი გულწრფელი.
- სადაიგი** სადაც.
- სადარბაზოდ**. ნახე დარბაზი.
- სადარი** სადარი, შესადარებელი.
- სადაფი**-ი ნიჟარა.
- სადაფო**. ნახე დაფი.
- სადით** საიდან.
- საესავი**-ი საიმედო, იმედი; სანდობი, დასანდობელი.
- საეჭვი**-ი, **საეჭველი**-ი საფიქრალი. ნახე ეჭვი.
- სავაზირო**. ნახე ვაზირი.
- სავსება** სისავსე.
- საზარო** თავს ზარ-დამცემი, საშიშარი; **მესაზარობის** საზაროდ მიმამჩნია, ზარ-დამცემია ჩემთვის.
- საზო** ცად ამყვანი, აღმაფრენი.
- საზოზღნელი**-ი დასაყოვნებელი.
- საზრახავი**-ი საძრახავი.
- სათი**-ი ძვირფასი თვალია.
- სათანაოდ**თან გასაყოლებლად.
- სათნო** კეთილგანწყობილი. **მე-**
- სათნოვა** - კარგად მომეპყრა, მომიტკება.
- სათრეველად** გასახუმრებლად.
- სათუო**: არ **სათუობს** არ არის სათუო.
- სათუები**-ი სათუო, საეჭვო.
- საკამათი**-ი, **საკამათე** გასართობი; **საკამათებლად** გასართობად.
- საკან**-ი ბნელი და ნესტიანი საპყრობილე (ჩვეულებრივ ციხის ქვეშ): ტყვე საკნით ნააზატები - ტყვე საპყრობილიდან განთავისუფლებული.
- საკარგავი** სახელო, საგამგეო.
- საკარგყმ** კარგი ყმის შესაფერისი, საუკეთესო.
- საკრძალველი**-ი სარიდალი; საკრძალველად - მოსარიდებლად.
- საკურტაკე** კურტაკსავით ჩასაცემელი.
- სალ**-ი მაგარი კლდე; **სალა** (კნინ. ფორმა).
- სალამაზოდ** რომ ლამაზად ერქვნოს, მოხიბლოს შვენებით.
- სალამე** დასალამავი.
- სალალობო** სახუმარო, საოხუნჯო.
- სალმობა** ტკივილი. ნახე ლმობა.
- სალტე** ქარქაშის შემოსაჭერი.
- სამალ**-ი (1) სამალავი.
- სამალ**-ი (2) ერთგვარი მშვილდი. არბალეტი (ისრის დასადებად ლარი ჰქონდა შუაზე გაკეთებული).
- სამარი**-ი სამარე.
- სამეყვისო** სამოყვრო(?).
- სამზოდ**: ლაშქარნი სამზოდ ან-

ვიგნეს - ლაშქარს მომზადება უზრუნველყოფს.

სამიჯნურო. ნახე მიჯნური.

სამკლავე იგივეა, რაც სამხრე (ნახე).

სამსალა სანამლავი.

სამუდარ-ი. ნახე მუდარა.

სამხრე მკლავზე შესაბამი სამკაული: თქვა: მე მაქვს სამხრე, რომელი კვლა წინას მკლავსა მას ების - ამიტომ მას **სამკლავე**-ც ჰქვია.

სანაპირო განაპირა მხარე.

სანდომ-ი: არად სანდომი ხიდისა - ხიდი რომ არ უნდა.

საპყარ-ი დავარდნილი, ვისაც თვით არ შეუძლია სიარული და სხვამ უნდა ატაროს; **ასაპყარე** საპყარი გახადე; **საპყრული.**

სარანგ-ი საზოგადოებრივი წესიერების დამცველთა უფროსი.

სარატან-ი კირჩხიბი (კირჩხიბის ეტლი, რომელიც მეოთხეა და ივნისში მიიღებს მზეს). შდრ. ლომი.

სარაჯ-ი ღარით ან მილით გამოყვანილი წყალი.

სართ-ი ნაკლები ღირებულების საგნის დასამატებელი რამ გაცვლის დროს (ფულად ან სხვა რამის სახით); **მოსართვა:** ჭირი ჭირსა მომისართა - ჭირი ჭირზე დამიმატა.

სარკმელ-ი თავისუფალი არე კედელში სინათლის შემოსაშვებად, ფანჯარა. პოემაში მღვიმის კლდოვანი კედლის ბუნებრივი ან ხელოვნური სარკმელი იგულისხმება.

სარო კვიპაროზი.

სარქმელ-ი სახურავი, საფარებელი.

სარჩელ-ი საჩივარი; **ვისარჩლეთ** ვიკამათეთ.

სასალუქო სასტუმრო, საგარეო (ტანისამოსი).

სასახავ-ი: სასახავნი დიდნი სახნა - დიდი პერსპექტივები გადაეშალა თვალს წინ. შდრ. სახე.

სასთაულ-ი სასთუმალი (ეს სიტყვაც იხმარება პოემაში).

სასთუმალ-ი. ნახე სასთაული.

სასძლო სარძლო.

სასწავლელად სასწავლებლად.

სატი-ი გიშრის სატებად იგულისხმება უთუოდ ნამწამები, მაგრამ ნათელი არ არის, თუ რა არის სიტყვის დასაწყისი: **სატი**, თუ **სატე** (ე.ი. ხალტე).

სატანა ეშმაკი.

სატურფალ-ი საყვარელი; მშვენიერი.

საუბნარ-ი საუბარი.

საურავ-ი სამსახური, მოვალეობა სახელოს მოსავლელად; საურავ-გარდახდილი - მძიმე სამსახურგანეული.

საქადელ-ი დანაპირები.

საქმარება: გულსა დანა ასაქმარო - გულს დანა მიაყენე ასაქნელად (დასაჭრელად).

საქმე-დედალ-ი საქმეს რომ დედაკაცურად აკეთებს.

საქულბაგე სადუქნე (ქულბა-გი - დუქანი); მიჰმართეს მათ მათსა საქულბაგესა - თავ-თავის სამალავეებს მიჰმართეს.

სალამო: დღეცა მესალამოების -

დღეც საღამოდ, ბნელად მეჩვენება.

სალარიბოდ უცხოეთში წასასვლელად. ნახე ლარიბი.

საყე სათიბის ჯოხი (სათიბში დასობილი მაღალი ჯოხი, რომლითაც აღინიშნება, რომ საქონელი არ უნდა შეუშვან შიგ საძოვრად).

საშვებელ-ი შვება, გახარება.

საშინელ-ი მეტად დიდი.

საშობელ-ი ნვეულება შვილის შეძენის გამო (შობის გამო).

საჩინო რომელიც ჩანს.

საძაბუნო. ნახე ძაბუნი.

საძეო ძესავით თავის სახლში დასარჩენი (ქალი, რომელიც ქმრის შერთვისას შინ უნდა დარჩეს, ქმრის სახლში არ უნდა წავიდეს).

საწუთრო წუთისოფელი; საწუთრო-გაუმწარავი - შვებით მყოფი, ბედნიერად მცხოვრები; საწუთრო-გაცუდებული - სიცოცხლე-გაარმებული.

საწყინარე მოსაწყინი.

საჭაბუკო. ნახე ჭაბუკი.

საჭირო გასაჭირო, ძნელი: რიდენი, ფასისა თქმად საჭირონი - რიდე, რომლის დაფასება ძნელი იყო.

საჭოჭმანებ-ი მოსაწონები, საქებური(?).

საჭურველ-ი იარაღი.

საჭურჭლე 1. ძვირფასეულობა, განძი; 2. საგანძური.

სახარაჯო. ნახე ხარაჯა.

სახარულ-ი სასიხარულო.

სახე 1. პირისახე; შეხედულება. 2. მსგავსი, დარი. 3. მსგავსება, მსგავსი გამოსახულება; მაგა-

ლითი 4. პერსპექტივა: სახე დიდი დაფუსახე - დიდი პერსპექტივა გადავუშალე. შდრ. სასახავი.

სახედავ-ი: მზედ სახედავი - მზედ მისაჩნევი.

სახედარ-ი ცხენი.

სახედნობა საჯდომად ვარგი-სობა.

სახელ-ი (ძველი ორთოგრაფიით: საჯელი); სახელო (ტანისამოსის ნაწილი, რომელშიც მკლავია გაყრილი).

სახვრეტელ-ი წვენი (საჭმელი).

სახიერ-ი კეთილი, მოწყალე.

სახმარობა, სახმრობა გამოსადეგი იყოს.

სახმილ-ი ღუმლის ცეცხლი; ცეცხლი საზოგადოდ (მეტაფორულად: სიყვარულის ცეცხლი).

საჯდომ-ი მეფის ტახტი.

საჯინიბო თავლა.

სევდა შავი ნალველი, დარდი; **სევდიანი** დანალვლებული.

სელ-ი სკამი: მონამან სელნი დაუდგნა - (აქედან ჩანს, რომ „სელნი“ მრავლ. რიცხვის ფორმად არის გაგებული).

სენ-ი ავადმყოფობა; **სნეულ-ი** ავადმყოფი. შდრ. სნება.

სეფე სამეფო, მეფის სახლეულობისა; **სეფედ** - მეფის ოჯახისთვის. **სეფობა:** თვით თავსა მათსა მონად (უხმობდეს) და ჩემსა - ყველასა სეფობით - თავის თავს მონას ეძახდნენ და მე მივიჩნდი ყველა მათგანის სეფედ (ე.ი. მათი მეფის გვარეულობის წევრად).

სვე ბედი (უმთავრესად მეფისა);
სვიანი ბედნიერი.

სთულ-ი დასთული, დართული.

სიალფე ვაჟკაცობა, გმირობა.

სიახლე სიახლოვე, ახლოს ყოფნა.

სიგულვანე გულოვნობა, გულადლობა.

სიდიადე სიდიდე.

სივაჟე ვაჟობის დრო, ახალგაზრდობის დრო.

სით საიდან; **სითმე** საიდანღაც; **სითცა** სადაც კი.

სითხე თხლად იყოს, ცოტა იყოს.

სიიფე სიუხვე, სიმრავლე.

სიკვიდმდე სიკვიდლამდე.

სიმუხთლე. ნახე მუხთალი.

სიმძიმღილ-ი მწუხარება.

სინატიფე. ნახე ნატიფი.

სიპ-ი მაგარი ქვა.

სირ-ი ჩიტი.

სირა რიგი, კატეგორია.

სირეგვნე. ნახე რეგვნი.

სირინო ზღაპრული ქალი, რომელიც თავისი მომხიბლავი სიმღერით იტყუებდა ზღვაში ნაევბით მავალ ხალს და ლუპავდა.

სისავსე სიმრავლე.

სიტურფე. ნახე ტურფა.

სიფიცხე სისწრაფე, სიმაღლე.

სიქა ნაჭედობა, გამოსახულება; ტვიფრი.

სიყმე ახალგაზრდობა.

სიშმაგე. ნახე შმაგი.

სიჩალხე ფხიანობა, ყოჩაღობა.

სიჩაუქე. ნახე ჩაუქი.

სიცოცხლე-გარდამხდარ-ი სიცოცხლე-გათავებული.

სიძვა გარყვნილება (სქესობრივი).

სინარკე. კ. კეკელიძის თანახმად,

უნდა **სიმხარკე:** სი(მ)ხარკე (ციხეს სწრაფისა - (შეიქნა) ზრუნვა იმისა, რომ ისწრაფონ ციხეში.

სიხაფე. ნახე ხაფი.

სიკპტრა სამეფო კვერთხი; **სიკპტროსან-ი** სამეფო კვერთხის მქონე, მეფე.

სმა: ესვა - ჰყავდა; ავი არ გესვა მოყვარე - ავი მოყვარე არ გეყოლები; ყმისა არ-სმა არად გვაგვა - ვაჟი რომ არ გვყავს, არაფრად მიგვაჩნია.

სმენა: მასმია - გამიგონია; ვის ას-მია; ვის გაუგონია.

სნება ავადმყოფობა; **სნეულ-ი** (ნახე სენი).

სოსან-ი ხსნიან როგორც ყვავილს.

სოფელ-ი წუთისოფელი, ქვეყანა.

სპა ჯარი, მხედრობა.

სპასალარ-ი ჯარის სარდალი.

სპასპეტი-ი მხედართმთავარი.

სპეტი-ი რალაც ყვავილია.

სრა სასახლე; აქედან: **სრულ-ი;** სასახლისებრი; **სრა-საჯდომ-ი** სასახლე და მეფის ტახტი.

სრბა სირბილი.

სრევა სროლა; **სრეულ-ი** ნასროლი.

სრვა ხოცვა, ჟლეტა.

სრულ სულ.

სრულ-ი. ნახე სრა.

სტავრა ერთგვარი აბრეშუმის ქსოვილი.

სუდარა მიცვალებულის გასახვევი ტილო; **ასუდარებს** სუდარაში ხვევს; **შესუდრვა:** ველარ შემსუდრონ დაზრდილთა - ველარ გამხვევენ სუდარაში ჩემი დაზრდილები.

სულ-ი (1) სუნი.

სულ-ი (2): სულად მოაქცია - მოასულიერა; სულად მოვე - მოვსულიერდი; **სულ-დიდ-ი;** მომთმენი; გვიან მკეთებელი. ნახვსულთქმა, სულის დაღება.

სულე სულეთ გაჩუმების შორისდებულია.

სულთა-დგმა სული რომ ედგას, სიცოცხლე; **სულთა მდგმელ-ი** ცოცხალი; მაცოცხლებელი.

სულთა ხდა სულის ამოხდა; **სულთა მხდელ-ი** - მკვლელი.

სულთქმა ოხვრა; სულთქვამს - ოხრავეს; სულთქნა, სულთ-ითქენა - ამოიოხრა.

სულის დაღება, სულის ღება: ვერ დავიღე დიდხანს სული - ვერ დავწყნარდი დიდხანს; სული დაიღო - გაჩუმდა, დაწყნარდა; **სულ-დაღებულ-ი** გაჩუმებულ-ი, დაწყნარებული; **სულსა უღებდა** აწყნარებდა; **სულ-ღებული** სულგანაბული, გაჩუმებული.

სურვილ-ი სიყვარული.

სუფევა: თქვენმცა ჰსუფევთ, სუფევითმცა ხართ - ბრძანდებოდეთ მეფურად, იმეფეთ.

სყიდა ყიდვა.

სძალ-ი რძალი; **სძლობა** რძლობა; **შევისძლობ** რძლად მოვიკიდებ.

სწოღია ეწოდება.

სწრობილ-ი რომელმაც უსწრო, მჯობი; რომელსაც უსწრეს, ნაჯობნი.

სხვაგნით სხვა მხრიდან, სხვა მხრივ.

სხვილ-ი მსხვილი: **ვსხვდები** მსხვილი ვხდები; **უსხოს-ი** უფრო მსხვილი.

სხმა (1): გზანი გისხენ - გზები გიძევს; გვისხენ - გვიძევს.

სხმა (2): უსხენ ჰყვანან.

ტაბაკ-ი ლანგარი, ხონჩა.

ტაბლაკ-ი დოლი.

ტაიჭ-ი არაბული ცხენი.

ტალა „მოგზაურთ დარაჯი ღამით“ (ს. ორბ.); გიშრის ტალა (მეტაფორულად) წამნამი. მოდრიკა თავი გიშრისა ტალამან - მოეშვა შავი წამნემები (ე.ი. ტარიელმა თვალი დახუჭა).

ტან-ი 1. ტან-ნაკვითიანი - კარგი აგებულებისა, ტანადი; ტან-სა-რო - ტან-წერწეტი. **2.** აბჯარი სამი ტანი - სამი ხელი აბჯარი.

ტანა ტანი (კნინ. ფორმა).

ტანაჯორ-ი ერთგვარი მწერია, რომელიც სულ ბრუნავს გუბეში, მორევში.

ტაროს-ი ამინდი.

ტევრ-ი ხშირი ტყე, უდაბური.

ტენ-ი სინოტივე; **დატენვა** დანესტიანება, დასველება. ცუდად ნულარა სტირ, ვარდი კვლამცა რად დასტენე.

ტერება პატრონობა; ეტერენით თავთა თქვენთა - უპატრონეთ თქვენს თავს.

ტერფ-ი ფეხის გული; **ნატერფალ-ი** ფეხით აყენებული მტვერი, კორიანტელი; ნაკვალევი; ნალი(?).

ტიალ-ი: მზისა ტიალსა - ახლად ჩასული მზის შუქზე.

ტინ-ი მაგარი კლდე.

ტკბილ-ქართულ-ი ტკბილად მოუბარი.

ტკბუნვება: მატკბუნვებს, მატკბობს.

ტკრციალ-ი დიდი ხმა (საყვირისა).

ტრამა ტრამალი, უმცენარო ადგილი.

ტურფა 1. ლამაზი, მშვენიერი; **2.** ლამაზი ქალი; **3.** ძვირფასი რამ; ტურფად გშვენიან - ძალიან გშვენის; **ვეტურფე** - მშვენიერი ვეჩვენე, მოვენონე; **სიტურფე** სილამაზე.

უ-ი (ვაი)-ვუი. ნახე უობს.

უბჯროდ უიარალოდ.

უამარ-ი. ნახე ამარი.

უამე უამესი.

უარ უარესად; **უარე** უარესი.

უარებდეს უვლიდნენ; უარებდის - უვლიდა.

უარაკო. ნახე არაკი.

უასაკო ხან-მოკლე.

უბრალი უდანაშაულო. ნახე ბრალი.

უბნობა ლაპარაკი; უბნობდა - ლაპარაკობდა; ვიუბნთ - ვილაპარაკეთ; ვიუბნო - ვილაპარაკო; ვეუბენ - ველაპარაკე.

უბრობა: აუბარნა - ალაპარაკა.

უგანგებოდ. ნახე განგება.

უგემურ-ი უხეირო, ცუდი; **უგემურად** უგუნებოდ.

უდილადო ხსნიან, როგორც არდილას (ს. ორბელიანი), ან გაუთენებლივ (დ. ჩუბინაშვილი).

უებრო უსწორო (სწორი რომ არ ჰყავს), უბადლო, შეუდარებელი; **უებრობა** სწორ-უპოვრობა.

უვის ჰყავს. ნახე ვ.

უზადო უნაკლო.

უზრახ-ი არ-მოლაპარაკე ვინმესთან; დამდურებული, გაბუტული; **უზრახობა** ბუტიობა; **არმეუზრახე** მზრახველი, მეტყველი, ვისაც ლაპარაკი შეუძლია.

უთამამო უფრო სრული (თამამი - სრული).

უთმინოდ მოუთმენლად.

უთქმევ-ი უთქმელი, არ-სათქმელი.

უთქს. ნახე დგომა.

უიც-ი არ-მცოდნე; **არ-უიცარ-ი** არ-უცნობი, კარგი ნაცნობი.

უკადრ-ი ზვიადი, ამაყი, საკრძალავი.

უკადრო არა-საკადრისი, შეუფერებელი.

უკაზმავ-ი უჭურველი, უიარალო.

უკანამო უკანა.

უკაპარჭო. ნახე კაპარჭი.

უკეთე უკეთესი.

უკმონყდომა: უკმო-რე-სწყდა - ცოტა უკან ჩამოჰშორდა.

უკმობმა: უკმოვახვენ - გამოვადე (ობიექტი მრავლობით რიცხვში უნდადაქვს კიდევც; სარკმელნი).

უკმობშვა: უკმოვიხშევ - გამოვიხურე, შემოვიხურე.

უკრძალავად უშიშრად.

უკუდგომა უკან დახევა.

უკუვლება: თვალთა ხელი უკუვილო - თვალბში ხელი მოისვა.

უკუთქმა სიტყვის უკან წაღება, ნათქვამზე ხელის აღება.

უკურიღება მორიღება, მოშორება.

უკუქარება გაქრობა; რაგვარამცა უკუქარდი - როგორ უნდა გამიქრე (ხსოვნიდან).

უკუყვივლება: უკუფეხყვივლე - მივა-
დახე.

უკუნვევა ისევ მიწვევა (მონვევა).

ულები დაულურჯებელი (ცემი-
საგან).

უმართლე მართალი [„უმართლე“
ფორმით „უფრო მართალს“ ნიშ-
ნავს, მაგარამ მნიშვნელობა
„მართლისა“ აქვს; შდრ., მაგ.,
მართალ ხარ და უმართლე ხარ.].

უმეცარი 1. უცნობი; 2. უგნური;
უმეცრობა უგნურობა.

უმისჟამისოდ არა თავის დროზე.

უმკვიდრო უმემკვიდრო.

უმუშაკო ვისაც არ უმუშაკნია.

უმუხთლოდ. ნახე მუხთალი.

უმხნეოდ: არ-უმხნეოდ - მხნედ.

უნათლე უნათლესი, უფრონათელი.

უნდო-გვარად უგუნებოდ, უგუ-
ლოდ, უსიყვარულოდ.

უნებური უკმაყოფილო.

უობს: ვაებს, უობს - ვაის და ვუის
იძახის.

უჟამოდ უდროოდ; **უჟამობა**
უდროობა; **უჟამოსა ჟამისა** -
დროში განუსაზღვრელი (რო-
მელსაც არც დასაწყისი აქვს და
არც დასასრული).

ურვა ნუხილი.

უსაზომო საზომზე მეტი, ზომაზე
მეტი.

უსაპირო საპირე-უქონელი.

უსახო 1. აუარებელი, მრავალი; 2.
უმაგალითო: სახე უსახოსა სა-
ხისა - მაგალითი (შესადარებე-
ლი რამ) უმაგალითო საგნისა.

უსტარი ნერილი.

უსტასრა მეფის სასახლის გამგე,
სახლთუხუცესი.

უსხენ. ნახე სხმა.

უსხოსი. ნახე სხვილი.

უტევანი-ი მანძილი 125 ნაბიჯისა.

უუბარი-ი დაულაპარაკებელი.

უფალი-ი ადგილობრივი მეფე,
ბატონი.

უფლის-წული-ი მეფის ვაჟი (გამე-
ფებამდე), ბატონიშვილი; **ნაუფ-
ლისწულევი**-ი იმ დროს შექმნი-
ლი, სანამ უფლისწული იყო, სა-
ნამ მეფედ გახდებოდა.

უფროვე კიდევ უფრო; **უფროვე**
ცოტა უფრო მეტად; **რე** ნანი-
ლაკი შეიძლება **უფროს**-ს გამოე-
ყოს და სხვა სიტყვას მიერთოს:
ამისგანცა **უფრო** მხნედ-**რე**;
კვლა **უფრო** დამიტია-**რე**.

უფროსი 1. წლოვანობით მეტი
(ძმებში, დებში); 2. რაოდენობით
მეტი.

უფრჭვნელი-ი უფურჩქნელი, ჯერ
კიდევ გაუშლელი.

უქი უქები, არ-საქები.

ულამო ბნელ-მიუდგომელი, მუ-
დამ ბრწყინვალე.

ულონიოდ უთუოდ.

უმ-ი ოხვრა; **უმნა** ამოიოხრა.

უმენო უმემკვიდრო: მაშა მომ-
კლავ უმენოსა.

უმმაგო. ნახე შმაგი.

უმრეტ-ი დაუქრობელი, დაუვსე-
ბელი.

უჩინო რომელიც არ ჩანს, უჩი-
ნარი.

უჩუმოდა ჩუმად იყო.

უც. ნახე ძ.

უცებ-ი უფიცი, უცოდინარი.

უცილოდ უთუოდ.

უცილობლობს ჯიუტობს, თა-

ვისაზე დგას, სულ თავისას გაი-
დახის.

უცნაურ-ი შეუცნობელი.

უცნობო ცნობა-უქონელი, გონე-
ბა-დაკარგული; **უცნობო-ქმნი-**
ლი - გაოგნებული.

უცოხნელ-ი დაუღეჭავი.

უცრუო უტყუარი.

უცხენმალეს-ი უფრო მალი ცხე-
ნის პატრონი.

უცხო: უცხოობა უცნობობა; სათ-
ქმელად **მეუცხოვების** სათქ-
მელად მეძნელება; ეუცხოვა -
გაუკვირდა.

უნერთელ-ი. ნახე წერთნა.

უნრფელი-ი არა-გულწრფელი.

უჭირველ-ი ჭირ-უნახავი, გაუჭი-
რებელი.

უხანო ერთზე დაუდგომელი, ცვა-
ლებადი; **უხანობა** დაუდგრომ-
ლობა.

უხუცეს-ი უფროსი.

უხშირო: არ-უხშირო, ხშირი.

ფაზარ-ი ქვისებრი მრგვალი სხე-
ული, რომელსაც ნალექად პოუ-
ლობენ ზოგიერთი ცხოველის
კუჭში (ფაზარეული ანტილო-
პისა, მთის ვაცისა და სხვათა).
ძველად ხმარობდნენ სხვადა-
სხვა ავადმყოფობისა და შხამით
მონამვლის წინააღმდეგ.

ფათერაკ-ი უბედური შემთხვევა.

ფანოს-ი სასიგნალო ცეცხლი.

ფარდაგ-ი ფარდა.

ფარმანი-ი ბრძანებულება (ნე-
ბართვისა).

ფარლული-ი ძაფზე ასხმული რამ
(ყელსაბამად).

ფარჩ-ი საღვინე დოქი.

ფახვა თვალის ხუჭვა; **მფახველ-ი**
თვალის მხუჭველი. ნახე და-
ფახვა.

ფეთა ფლეთა.

ფერ-ი შესაფერისი; მსგავსი; **ფე-
რება:** რამც გიფერე - რა გიმ-
სგავსო; ვინმც მეფერა - ვინ მემ-
სგავსოს.

ფერად-ფერ-ი ნაირ-ნაირი.

ფერ-მიხდილ-ი ფერ-წასული;
ფერ-მიხდილ-გვარად - ფერ-
მიხდილსავით.

ფეროზ-ი ფიროზი (ძვირფასი
ცისფერი თვალი).

ფერხ-ი ფეხი.

ფის-ი კუპრი; **ფისა** (კნინობ. ფორ-
მას).

ფიფქ-ი ახალი თოვლი.

ფიქალ-ი ქვის ფიცარი; ბროლ-
ფიქალ-ი.

ფიცხელ-ი სწრაფი; ფიცხელი ომი
- გახურებული ომი; **ფიცხლად**
სწრაფად.

ფლას-ი ძაძა, სამგლოვიარო ჩა-
საცმელი; ძონეულნი გაგვიფ-
ლასდენ - წითელი სამეფო ტან-
საცმელი შავ სამგლოვიაროდ
შეგვეცვალოს.

ფლიდ-ი ბინძური, საძაგელი; მატ-
ყუარა; მისთვის **ფლიდობს**
თავისთვის ფლიდად მიაჩნია.

ფონ-ი თხელი ადგილი მდინარეში,
სადაც გადასვლა უფრო ადვი-
ლია; ცრემლთა ფონი (მეტაფ.) -
ცრემლების ღვარი. **ფონა** (კნინ.
ფორმას).

ფრთე ფრთა.

ფრფენა თავს შემოვლება; ტრფი-
ალება.

ფრქვევა ღაპა-ლუპით ჩამოდენა (ცრემლისა).

ქადება: მიქადა შემპირდა; უქადეს - შეჰპირდნენ; **ქადებულ-ი** შეპირებული.

ქადილ-ი დანაპირები, მუქარა; **იქად-ი** - იკვებს; **მექადლა** - მიპირებდა, მემუქრებოდა; **დამექადის** - დამემუქრებოდა ხოლმე.

ქარავან-ი ერთად გამგზავრებული ხალხი სავაჭროდ (დატვირთული ცხენებით, აქლემებით); თავნი ორგინით **აქარავნეს** - ორი მხრიდან შემოუტიეს ჯგუფ-ჯგუფად; **მოქარავნე** ქარავნის პატრონი ან მხლებელი.

ქარვანსრა ქარვასლა, ქარავნის მისაღები სახლი.

ქართული-ი (გადატანითი მნიშვნელობით) სიტყვა; ტკბილ-ქართული - ტკბილად მოუბარი.

ქარქაშოსან-ი ხმლის ეპითეტია, ხმალი.

ქაფ-ი სამკლავე (მკლავზე შემოსაცმელი ჯაჭვი ან რკინა); ჯაჭვნი ავად **მოექაფნეს** - ჯაჭვი ცუდად ჰქონდათ გაკეთებული მკლავზე.

ქაჯ-ი ზღაპრული არსება.

ქედგორება: ხამს თავი იქედგოროს - საჭიროა, რომ ქედსა და გორზე ავიდეს (საჭვრეტლად).

ქენება ხვენა, თხოვნა; **მქენებ-ი**, **მქენებელ-ი** - მხვენელი, მოაჯე.

ქვაბ-ი გამოქვაბული, მღვიმე; **ქვაბოვან-ი** გამოქვაბულების მიდამო.

ქვე 1. ზმნიზედა, რომლის საპირისპიროა **ზე:** ქვე მინდორნი და ზე მთანი; ბანსა ზედა ქვე მდგომელსა. **2.** ჯდომა-ნოლა-დების ზმნებთან სახმარებელი ზმნიზედა: ქვე ზის; ქვე ვზი; ვერცა ქვე ვიყავ მჯდომელი; არცა ქვე ასმათ მჯდომია; ქვე უცბუნება; ქვე სადმე გვისხენ სხვანია; ქვემდებარესა. **3.** საზოგადოდ ქვევითა მიმართულების ზმნიზედა-ზმნისნინი: ქვე მიწამდის დაუვარდა; შუქთა მოჰფენდეს ქვე ბარად; ქვე-დანარცხებული.

ქვე-ქვე ფარულად, გულში.

ქველ-ი გმირი; გმირული; **ქველად** გმირულად; **ქველანი** გმირები; **სიქველე** ან **ქველობა** ვაჟკაცობა, გმირობა.

ქვემორე ცოტა ქვემოთ.

ქვე-ნაბამ-ი სასუქად დაბმული.

ქვენათ-ზესა ქვევიდან ზევითს, ქვეყანასა და ზეცას.

ქვეყანა მიწა.

ქვეშეთ ქვეშიდან; **ქვეშეთ-ი** ქვეშე მყოფი.

ქვიტიკირ-ი: ქვითა და კირით ნაგები ზღუდე, სახლი ან ციხე; **აქვიტიკირა** გაამაგრა; **უქვიტიკირო.**

ქვირიმ-ი ერთგვარი ფეტივი.

ქმნად-ი საქნელი, რაც უნდა იქნეს, მოხდეს.

ქმნევა ქნევილება, გაკეთებინება: გაქმნევ კარგთა სიშმაგეთა - კარგ ხუმრობა-ეშმაკობას გაქნევილებ; რას აქმნევს - რად უნდა; მაქმნევს რასა - რად ვუნდევარ.

ქორ-ი შავარდნის მსგავსი სანადირო ფრინველი: შავარდნისა და ქორისა; (დასავლეთ საქართველოში ზოგან „ქორი“ იგივეა, რაც აღმ. საქართველოში „ქერა“).

ქორნიებად საქორნილოდ.

ქოს-ი ბრინჯაოს (ან სპილენძის) დოლი.

ქოხ-ი კარავი; უბრალო სახლი.

ქსელ-ი ქსოვილის ძაფები.

ქსუობს კსუობს, მოუშინაურებელი ცხოველივით (ან ფრინველივით) იქცევა, არავის ეკარება, გაუბრბის.

ქურციკ-ი ჯვირანი.

ქუშ-ი წარბ-შეჭმუხენილი, მწყრალი; **ქუშობს** მწყრალია, ცუდ გუნებაზეა.

ღა კიდევ: თუ სულნი შე-ღა-მრჩებიან - თუ კიდევ სული შემრჩება; თუ ჩემი გა-ღა-გვლენოდეს - თუ კიდევ ჩემი ხათრი

გქონდეს; ცოცხალ ხარ-ღა - კიდევ ცოცხალი ხარ?

ღადარ-ი ფიცის გამტეხი, მოლაღატე; ღადრად მოლაღატურად; ბრძენთა სიტყვა **ღავაღადრო** - ბრძენთა სიტყვა გაგანბილო, მათ სიტყვას ვულაღატო.

ღაზო ძლიერი მონადინება რაიმე საქმისა, თავდადება, მაგ., მტერზე გალაშქრება სამკვდრო-სასიცოცხლოდ, მის ასაფხვრელად.

ღარიბ-ი 1. უცხო ქვეყანაში მყოფი, მწირი; **2.** საუცხოო, მეტად ძვირფასი; **ღარიბობა** უცხო ქვეყანაში ყოფნა; **საღარიბოდ**

უცხოეთში წასასვლელად; **გაღარიბება.**

ღაფალ-ი უხალისო, დუნე, დაუდევარი: არ-ღაფალი - ხალისიანი, ენერგიული; **მოაღაფლებს** ხალისს დაუკარგავს.

ღანვ-ი ლოყა.

ღელვა ზვირთი.

ღვწოლა: მიღვნიან - იზრუნებენ ჩემზე.

ღირობა დაღირება, დასაკრავად მომარჯვება.

ღმრთივ ღვთისგან.

ღონება: ვაღონე - ვიღონე.

ღრე უსწორ-მასწორო ადგილი კლდეებში; ხევ-ხუვი.

ღრეჯა დიდად მონყენა. ნახე დაღრეჯა.

ღრობა: ღრებოდა - ჭკნებოდა.

ყაბაჩა მოკლე კაბა (ქალის ჩასაცმელი, წინ გახსნილი).

ყანდ-ი შაქრის ყინული, შაქარი.

ყარყუმ-ი, ანუ **ყაყუმ-ი** თრითინის, ანუ ქურცინის მსგავსი ცხოველი (ზამთარში ბენვი თეთრი აქვს).

-ყე ირიბი ობიექტის მრ. რიცხვის აღსანიშნავი ნაწილაკი: ა) მათ: მონანი-ყე მოართმიდეს; ბ) თქვენ: წამალსა-ყე მოგიტანდეს.

ყველაკა-ი ყველაფერი; ყველანი.

ყვილ-ი ხმამაღლა ძახილი.

ყივნება შერცხვენა, სახელის გატეხა, მოჯაყვა; **მაყივნებელ-ი** შემარცხენელი. ნახე კიდევ მოყივნება.

ყმა (1) ახალგაზრდა. (საპირისპიროა **ბერი**).

ყმა (2) ვაჟი. (საპირისპიროა **ქალი**).

ყმა (ჰ) მოყმე, ჭაბუკი; ასეთი მნიშვნელობით ბევრგან იხმარება.

ყმანვილ-ი ბავშვი; ახალგაზრდა, გამოუცდელი; **სიყმანვილე** ახალგაზრდობა (საპირისპიროა **სიბერე**); **ყმანვილობი** ვთამაშობდი, ვერთობოდი.

ყოველგნით, ყოვლგნით ყოველი მხრიდან; ყოველ მხარეს.

ყოლა ყოვლად, სრულიად.

ყოლაუზ-ი ბადრაგა, გზის მაჩვენებელი.

ყოლბ-ი წრე, წრედ შემორტყმული ხალხი.

ყორე: ბროლისა ყორები - გადატანით: კბილები.

ყოფა: ცრემლი უყოფდა - ცრემლი უხუჭავდა (თვალს). ნახე დაყოფა (2).

შაბა, შაბაშ მოწონების შეძახილი (შორისდებული); 899,4-ში პირიქით, საყვედურის ნიშნად არის ნათქვამი (შეიძლება 759,4-შიც).

შადი მოლხენა.

შაე-ი: ქალმან შავმან ვერა არგო. „შაეი“ აქ ნიშნავს მკვდარს, მკვდრებში ჩასათვლელს (თავის დაწყევლის მნიშვნელობითაა ნახმარი).

შაირ-ი ლექსი; **შაირობა** ლექსობა; **მოშაირე** მოლექსე.

შამათ-ი: **შამათი დასცა** მოუგო (ჭადრაკის თამაშში); აჯობა; ვერ დაგვცემენ ყოლ შამათსა - ვერ გვაჯობებენ სრულებით.

შამბ-ი ხშირი და მაღალი ბალახები; **შამბნარი** შამბით სავსე;

მოშამბნარე შამბნარში მოარული.

შაოსან-ი შავებ-ჩაცმული; **შაოსანა** (კნინობ. ფორ.).

შარა დიდი საეტლე გზა.

შაქრის-ფერი-ი დამტკბარი.

შე განმეორებით ნახმარი ზმნის-ნინი ზმნის მნიშვნელობის გასაძლიერებლად: ნახა **შესლვი**-თა, **შე**, ვითა.

შე და გამო შიგნით და გარეთ.

შეგება შეტყობა, გაგება: თუ შეიგებენ - თუ შეიტყობენ; ვერა შევიგენ - ვერა გავიგე; შემიგია - შემიტყვია; მათგან **შეუგებლად** - ისე, რომ მათ ვერ შეიტყონ.

შეგებინება: რად არა შემეგებინე - რად არ გამეგებინე.

შეგონება დარიგება, რჩევა; **შემოგონება**: **შემომგონა** - შემომგონე, მრჩეველი.

შეგუარება: ვერცა რა შეგაგუარე - ვერცა რა გასიამოვნე.

შედგმა (თვალისა); (თვალის) მიპყრობა, გამართვა.

შედრკომა შეშინება; **შემდრკალ-ი** შეშინებული.

შეზარება განცვიფრება: შეეზარა - განცვიფრდა.

შეველება: შემავლო - შემარონინა.

შეზახება შეძახება.

შეზრახვა დალაპარაკება.

შეზღვა, შემოზღვა სამაგიეროს გადახდა: შემოზღო - სამაგიეროს გადაგიხდი.

შეთ-ი (სიყვარულით შეპყრობილი →) გაოგნებული, გადარეული: **აშეთებს** რევს, აგიჟებს; თავი სრულად **გავაშეთეთ** - სულ გავგიჟდით.

შეის შესვლისას.
შეინრებული-ი შევიწროებული.
შეკადრება შებედა.
შეკაფა შეკვეთა (კლდისა); **შეკაფული** - კლდეში შეჭრილი.
შეკვეთა: შეჰკვეთეს - გადასახდელო დაადვეს.
შეკვეთება მიზიდვა; შევეკვეთე - თავი შევაყვარე.
შელამა: შეჰლამის - მოუნდომებს, დაუპირებს.
შელმობა: შეელმის - ასტიკვა. ნახე ლმობა.
შემართება შებედა, გაბედა.
შემდეგ-ი დაბადებით მომდევნო.
შემეცნება გაცნობა; შეგემეცენ - გაგიცანი; ერთმანერთსა შეგამეცნე - ერთმანეთს გაგაცნოთ.
შემოზღვა. ნახე შეზღვა.
შემოთვალვა შემოთვლა.
შემომგონა. ნახე შეგონება.
შემოქმედ-ი ღვთის ეპითეტია.
შემოქცევა შემობრუნება, დაბრუნება; სევდა შემომექცა - სევდა შემეყარა; **შემოქცეული**-ი - დაბრუნებული. ნახე შექცევა.
შემოცვა: გარე შემომცვიდიან - გარს მერტყენენ ხოლმე.
შემოცნება: ნეტამც ყოლა არ შემოცნებოდი - ნეტავი სრულიად არ გაცნობოდი.
შემოდღვნა. ნახე შედღვნა.
შემოჭლომა შემოხვევა.
შემოხდა: შემოხადა შემოიწვია. (ასეთი ორთოგრაფიით: “შემოწადა” სხვაგვარად უნდა ითარგმნოს: შემოიყვანა).
შემოჯარვა შემოკრება, შემოგროვება.

შემტყვებარ-ი შემტყობი.
შემუდარება. ნახე მუდარა.
შემცილე. ნახე ცილობა.
შემწყნარებელი შემპრალეხელი.
შენგან კიდე შენს გარდა.
შენაზარ-ი ზარ-დაცემული.
შენათხზარ-ი, **შენათხზენ**-ი შენული.
შენამტერ-ი ნამტრევი, მტრად ყოფილი.
შენართაულ-ი შერთული, შერეული.
შენაფლობ-ი დაუფლებული, დასაკუთრებული. შდრ. შეფრობილი.
შენდობა: პატიება: შეუნდობო - აპატიებო; შემინდევ - მაპატიე.
შეპოვ(ნ)ება: ვისმცა შევეპოვე - ვის შევეწყობი; შემეპოვა - შემენყო, მეგობრულად მომექცა.
შეპყრობა დაჭერა.
შეჟღერნა შრიალი(?).
შერ-ი რჩეული(?).
შერკინება: შეარკინეს - შეაჭიდეს.
შერჭმა: წარბ-შერჭმით - წარბების შეჭმუხვით.
შესაგვან-ი შესაფერისი.
შესადარ-ი შესაფერისი.
შესატყვის-ი შესაფერისი.
შესაძრწენ-ი შესაძრწუნებელი (=შემაძრწუნებელი).
შესახული-ი დასახული.
შესამენა დასამენა, ენის მიტანა.
შესრევა: შესასრევენს - შეისროლეს.
შესუდრვა სუდარაში გახვევა (მიცვალეხულისა).
შესძლობა. ნახე სძალი.

შესხმა (ხოტბისა, ქებისა), შექება;
შემსხმელ-ი.

შეტყვება: შეგეტყვების - გეტყობა.

შეუგებლად. ნახე შეგება.

შეუზრახე უნდა იყოს: მეუზრახე.

შეუპოველ-ი უშიშარი.

შეურება (გულისა) - შენუხება.

შეუშრობელ-ი, შეუშრომელ-ი
შეუშრობელი.

შეფარვით შეფარებულად(?).

შეფლობა. ნახე შენაფლობი, შეფ-
რობილი.

შეფრენა: შეფრინდა, შეხტა.

შეფრობილ-ი: მზისაგან ვერ შეფ-
რობილი - მზისგან ვერ შეფლო-
ბილი (ე.ი. ვერ დაუფლებული,
ვერ ნაჯობნი). შდრ. შენაფლობი.

შეფრფინვა აღტაცებით ცქერა.

შეაქმნევა: შეგაქმნევ - გაქნევინებ;
შეაქმნევს - აქნევინებს.

შექცევა: შევიქეც - დავბრუნდი;
შეიქეც - დაბრუნდი. ნახე შე-
მოქცევა.

შელება შეტანა.

შეშობა დახრჩობა.

შეცალება: სიყვარული სიყვა-
რულსა შეგიცალო - შენი სიყვა-
რულის ტოლი სიყვარული გიჩ-
ვენო.

შეცვა ირგვლივ შემორტყმა; შე-
ცევ ბროლისა ყორები - აზრი
ასეთია: კბილები დამალე, პირი
დამუნე (ე. ი. ნუ ლაპარაკობ).

შეცილება შეკამათება, სიტყვის
შებრუნება; **შემცილე** მოქიშპე,
მონინაალმდევე.

შექუნტება მოდუნება.

შექღვნა ძღვენი მირთმევა; შე-

იძღვნა - ძღვენი მიიღო; **შე-
მოძღვნა** ძღვენი მორთმევა.

შენამება ფიქრი, ფიქრად მოსვლა.

შენბოლა: შესწა - დაპრცხვა. შდრ.
ნბოლა.

შენონა: არად შესწონს - არაფრად
მიაჩნია.

შენონება: ჭირი ლხინსა შევანონე
- ჭირი ლხინს გავეთანასწორე,
გავუტოლე, (ჭირი ლხინად მი-
ვიჩინე); სიყვარული სიყვარულ-
სა შეგინონო - სიყვარულზე იმა-
ვე ზომის სიყვარულით გიპა-
სუხო; მისთვისვე შემინონია -
იმისავე წონისად მიმიჩნევა;
შენონების - შეედრება.

შექადობილ-ი ხელებ-გადახვე-
ული.

შეხდომა შესვლა: შეხდა - შევიდა.

შეხვრეტა. ნახე ხვრეტა.

შეჯარვა ჯარად მიცვივნა.

შეჯერება დარწმუნება, დაჯერე-
ბა; **შესჯერდა** დაუჯერა, ერ-
წმუნა; შეგიჯერო - დაგარწმუ-
ნებ; შემიჯერო - დამარწმუნო.
ამას შევესჯერდი - ამაზე შევეუ-
თანხმდი.

შეება გახარება, უჭირველი ცხოვ-
რება; **შეებულ-ი** გახარებული,
ლადი, განცხრომით მყოფი.

შველი: **იშველეს** შველსავით იფ-
რინეს.

შთამოთესვა ჩამოთესვა.

შიგან-ი შიგნით მყოფი.

შიმშერ-ი ხმალი.

შიშვა: ვიშიშვი - ვშიშობ, მეშინია.

შლეგ-ი გიჟი, გადარეული; **შლე-
გობა.**

შმაგ-ი უცნობო, გადარეული, გიჟი; დაგვაშმაგნა - გადაგვრია.

შოება შოვნა; **შოებულ-ი** ნაშოვნი, (რომელმაც იშოვნა).

შრეტა ქრობა.

შტო ყურე (ზღვისა).

შუბ-ი გრძელ-ტარიანი საომარი იარაღი, ლახვარი.

შუკა საბაზრო მოედანი.

შუქ-მონავენ-ი შუქ-მოვლებული.

ჩაბალახ-ი. პოემაში ჯერ ნათქვამია: ცხენებსა შესხდეს, აიღეს მათ მათი **ჩაბალახები**, შემდეგ კი: მიდგეს გარე, **მუზარადნი** დაიხურნეს ჟამიერად. ამის მიხედვით **ჩაბალახი** და **მუზარადი** ერთი და იგივეა, ან არადა ერთია ზოგადი (ალბათ **ჩაბალახი**) მეორე კი - კერძო (ალბათ **მუზარადი**). სულხან ორბელიანს საომარი თავსაბურავები ასე აქვს ჩამოთვლილი: „ზ უ ჩ ნ ი ც ა რ ი ა ნ ხ უ თ - გ ვ არ ნ ი: რო - მ ე ლ ს ა თ ა ვ ს და ს არ ა რ ქ მ ე ლ ი რ კ ი ნ ა ა ქ ვ ს (რომელსა კ ვ ე რ ც ხ ა დ სახელ-სდებენ,) ხოლო ზარადი ნინა-უკანით გრძლად აქვს, - იგი არს **ზუჩი** (რომელნიმე **მუზარადს** უწოდენ).

არს მსგავსი ზუჩისა თავს დასარქმელი საცხვირე გრძელი და არა ზარად-ვლებული, - იგი არს **ჩაფხუტი**.

და არს თხემსა ზედა მცირე პოლოტიკი და ზარადი კისრის და ყურთა კერძოთა, და პირსა - არა, - იგი არს **ჩაჩქანი**.

და სხვა არს, რომელსა პოლო-

ტიკი არა აქვს თავს სახურავი, ლიტონი ჯაჭვია, - იგი არს **ჩაბალახი**“ (ქართ. ლექსიკონი, ი. ყიფშიძისა და ა. შანიძის რედაქციით, 1928), ამის მიხედვით **ზარადი** ნაწილია საომარი ქუდი და არა საომარი ქუდი მთლად.

ჩაკარაბაკება: ჩავჭერ, ჩავაკარაბაკე - ჩავჭერ, კარაბაკად ვაქციე (**კარაბაკი** წნელის ლობეაო, ამბობს ჩუბინაშვილი; თუ სწორია, მაშინ ასეთი აზრი იქნება: ისე ადვილად ჩავჭერი, როგორც წნელის ლობეო).

ჩამოზურვა დახურვა.

ჩამოხდომა ჩამოსვლა (ცხენიდან).

ჩამჩა ქვაბიდან საჭმლის ამოსაღები დიდი კოვზი.

ჩანგ-ი სიმებიანი საკრავი, ერთგვარი არფა. (ამჟამად გავრცელებულია სვანეთში, მაგრამ უბრალოა).

ჩარცხა: ჩაჰრცხის - რეცხს (ზემოდან ქვემოთ).

ჩასხმა: ქვეყანა ჩავსხი - გახიზნული მოსახლეობა დავაბინავე.

ჩაუნთქმელ-ი ჩაუწყლაპავი.

ჩაუქ-ი სწრაფი, მარჯვე; **სიჩაუქე** სიმარჯვე.

ჩალანა რალაც მუსიკალური საკრავია. იგი ჩანგთან ერთად არის დასახელებული.

ჩახშვა: ჩაიხშენით კარნი - ჩაიკეტეთ კარები.

ჩინ-ი ჩინეთი.

ჩმახ-ი ჭორი; **ჩმახვიდიან** მიედმოედებოდნენ, ჭორებს ამბობდნენ.

ჩმუნვა. ნახე მჩმუნავი.

ჩოგანი-ი ცხენ-ბურთში სახმარებელი ჯოხი ბურთის ასაღებად და გასაკრავად.

ჩუმ-ი: უჩუმოდა - ჩუმად იყო.

ჩხარ-ი ჩხარუნი.

ც (მიც, უც, მაც). ნახე ძ.

ცა: ცათ ქვეშეთი - ცის ქვეშ მყოფი; ცაცა იცის - ცაც თავისად მიაჩნია; ცაცა იცო - ცაც ცად მიიჩნიო.

ცალ-კერძ ცალკე; ერთი მხრით.

ცდა. ნახე გაცდა, მოცდა.

ცერა ხსნიან ისრად (უფრო ზედმინვენით: გარკვეული სახის ისრად), მაგრამ შეიძლება აქ **ცერი** იგულისხმებოდეს (რომელიც მშვილდის მოზიდვის დროს დიდ როლს ასრულებს).

ცილი-ი ნივთიერება, რომლისგანაც ფიჭაა დამზადებული. იგი დაბალ ტემპერატურაზე დნება, ამიტომ პოემაში სილბოს აღსანიშნავად იხმარება: ხამს **გაცვილდეს**, არ გატინდეს; ჩვენ ვიცით ჩვენი **ცილობა** - ჩვენ ვიცით, რომ უღონო (რბილი ხალხი) ვართ.

ციტომა შეცდომა.

ციავ-ი მზის გამოსხივება, ბრწყინვა.

ცილი-ი (1) ტყუილი.

ცილი-ი (2) კამათი: არად უნდა ამას ცილი - ამას არ უნდა ლაპარაკი; **უცილოდ** უთუოთ; **ცილობა** კამათი; მეტოქეობა. მყოფი არვისგან ცილობით - არავინ იყო მისი მოცილე (მეტოქე).

ცისკარ-ი, ცისკრისა ვარსკვლავი - დილის ვარსკვლავი, ვენერა (პლანეტა); **ცისკრად** დილას ადრე; **ცისკრობს** ცისკრად მოდის, ადრე მოდის.

ციხოვანი-ი ციხის მცველი.

ცნევა: გაცნევე გაცყობინებ; ამბავსა სცნევედი, მაცნევედი - ამბავი გაიგე და გამაგებინე ხოლმე; **ცნეულ-ი** შეტყობილი, გაგებული.

ცნობიერ-ი გონიერი, გონების მქონე.

ცნობილ-ი ცნობაზე მყოფი, გონიერი.

ცორევა: აცორეებს - აჭენებს; **მიაცორეებს** მიაჭენებს, დაოთხებით მიჰყავს.

ცოტა პატარა; ცოტადრე - ოდნავ.

ცრა: ღრუბელნი ცროდეს ბროლისა ცვართა - ღრუბლები ანკარა ცვარს წვრილად უშვებდნენ ძირს.

ცუდი 1. ფუჭი, ამაო; **2.** უხეირო, უვარგისი. ეზომნი ჭირნი რად ვაცუდენი - რად ვქნა ისე, რომ ამდენმა ჭირმა ამაოდ ჩამიაროს. ნახე კიდევ ვაცუდება.

ცქაფ-ი არა-გულწრფელი, ტყუილის მთქმელი, ცრუ; სიცრუე; **ცქაფვა** მოტყუება: ცქაფნი მისნი კვლა მეცქაფნეს - მისი სიცრუისაგან კვლავ მოვტყუედი; **მომცქაფავ-ი** ცრუ, მატყუარა; **ნაცქაფავ-ი** ტყუილი: არნაცქაფავი ნამდვილი.

ცხებულ-ი: ცეცხლი ცხებული - აგიზგიზებული ცეცხლი.

ცხოვნება: ვით აცხოვნოს - როგორ გადაარჩინოს.

ცხრო თრთოლა, კანკალი.

ძ: ძეს ძევს; სახელ **მძეს** სახელად მქვია დიდი **მაც-**ო თქვენი ვალი - დიდი მამსო (=მამევესო) თქვენი ვალი; მუქაფა **გვაც** მისი გარდუხდელი - მისი სამაგიერო გვაძევს გადაუხდელი; საქმე რამე **მიც** (=მის) - რაღაც საქმე მაქვს; გული მიც კლდისა ტინისა - გული ტინი კლდისა მიძევს; მეტი საქმე არა მიც-ო - მეტი საქმე არა მაქვს-ო; ერთ კერძ **უც** ღომი მოკლული - ერთი მხრით უძევს მოკლული ღომი.

ძაბუნ-ი სუსტი, უღონო, უმწეო; **დაძაბუნება:** დამიძაბუნეს - უმწეოდ ჩამაგდეს, დამიბრიყვეს; დავძაბუნდი - ძაბუნი შევიქენ; **საძაბუნო** ძაბუნის დამახასიათებელი.

ძალ-ი: ძალნი ზეციერნი, ცისა ძალთა დასი ანგელოზები.

ძალ-გული-ი ძალი და გულადობა; **ძალ-გულოვან-ი** ძლიერი, ღონიერი.

ძალ-დება: ძალ-მიც შემიძლია; ძალ-უც შეუძლია; ძალ-გვიც შეგვიძლია; ძალ-ედვის შეეძლო.

ძალ-ქონება: ძალ-მაქვს შემიძლია; ძალ-აქვს - შეუძლია.

ძაძა ფლასი, შავი სამგლოვიარო სამოსელი.

ძელ-ი ხე

ძენნ-ი ტირიფისებრი მცენარე („მტირალა ტირიფი“): აალმას-

ნა, არ **აძენნა** აზრი ასეთია: მაგრად ესროლა, არა რბილად.

-ძი: ვინძი ვნახოთ ვინ, აბა ვინ; ვისძი ვნახოთ ვისას; რაძი ვითა აბა როგორ.

ძილ-პირ-ი დაძინების მომენტი.

ძლივ ძლივს.

ძმად-ნაფიცარ-ი ძმად-ფიც-ი ძმობილი, ძმად შეფიცებული (ასეთი ფორმაც იხმარება).

ძმობილ-ი ძმად მოკიდებული ფიცით.

ძოლან ამას წინათ, ამ დღეებში; ძოლანი თვან - ამ სამიოდე დღის აქეთ.

ძონ-ი ნითელი ფერის თვალი (ქვა), რომელიც წარმოიშობა მარჯნის დაღეჟის შედეგად. **ძონის-ფერ-ი** ნითელი ფერისა; **ძონეულ-ი** ნითელი ფერისა; ნითელი ფერის ჩასაცმელი (მეფობის ნიშანი).

ძრწივნება: ვერ იძრწივნებს - ვერ ამბობს ძრწოლით(?).

ძრწოლა კანკალი შიშისაგან.

წა (1) შემოკლებული „წადი“: წა, შეები ხატაელთა - წა, გზანი გისხენ შორანი.

წა (2) ზმნისწინი, ზმნის მნიშვნელობის გასაძლიერებლად გამოიყენებული ცალკე: თვალთა წინა წაგვივიდა, ლალი, კუშტი, ამაყი, წა.

წაგვრა წართმევა: ფატმან წამგვარა გრძნეულთა - ფატმანმა ჩემი თავი წაართვა გრძნეულებს; **წანაგვარ-ი** წანართმევი.

წადება წადილი.

ნავარნა მღვიმე, გამოქვაბული.

ნათვლა, ზედა ნათვლა: თვარა შენი შეცოდება მემცა ზედა რად ნავსთვალე - თორემ რად ჩავთვლი, თითქო შენი შეცოდება უმნიშვნელო იყოს: ამათ ზედა(ნ) ნავგითვლია - არაფრად ჩავგიგდი.

ნაკიდებულ-ი: ზღვას ზედა ნაკიდებული - (სახლი) ზღვაზე გადამდგარი.

ნამ-ი დრო, რომელიც თვალის დაფახვას უნდა: ნამისად - ერთ ნამში; **ნამ-ნამ** ყოველ ნამს.

ნამაროს. ნახე წარება.

ნამე ნამი (ხელოვნური ფორმაა რითმის გულისთვის).

ნამოგრაგნა ნამოხვია. ნახე მოგრაგნა.

ნამოზიდნა დაითრია.

ნამომართა ნამოაყენა.

ნამომხმელ-ი ნახე ნამოხმა.

ნამორთვა. ნახე წართვა.

ნამოხმა ნამოლება. (ობიექტი მრ. რიცხვში უნდა): ნამოვიხვენ საჭურჭლენი; **ნამომხმელ-ი** ნამომლები.

ნანავარ-ი. ნახე ნავგრა.

ნანწარ-ი: ანანწარებს - აკანკალებს.

ნანწარება ფრქვევა.

წარბ-შერქმით წარბ-შერქმეხვინით.

წარება: ვერ წაღმა წარებით - წაღმა ვერ წასვლით; ვეჭვ, წამიცა არ **წამაროს** - ვფიქრობ, ერთ წამსაც არ გამატარებს (ე.ი. არ მაცოცხლებს).

წართვა, წამორთვა დართვა, და-

მატება: ღამეცა დღე ზედა წაპრთო მრავალი - დღეს ღამეც ბევრი დაამატა (ძებნის დროს); ღამე-წამორთვით ეარა - (დღე-ზე) ღამეც დაერთო და ისე ეარა.

წარიგებით წამწკრივებით.

წარწყმედა. ნახე წანწყმედა.

წახდომა, წარხდომა წასვლა; დაკარგვა, გაფუჭება: სად წაპხე - სად წახვედი; არ წახდების - არ დაიკარგება; წახდა საჭურჭლე თქვენი - დაიღუპა თქვენი საჭურჭლე; წამიხდა ძალი - დამეკარგა ძალი.

წალება წართმევა: წავუღეთ ქალაქი - წავართვით ქალაქი; ჯოგი წავუღოთ - ჯოგი წავართვათ.

წაღმართ-ი სწორ გზაზე მდგომი, კარგი: პირი მზეებრ **ეწაღმართა** - პირი მზესავით კარგი (ბრწყინვალე) ჰქონდა.

წანურვილ-ი შეჭრილი, გადამდგარი.

წანყმედა, წარწყმედა დაღუპვა: ღმერთმაწ ერთი ვით აცხოვნოს, თუ მეორე არ წანყმიდოს - ღმერთმა ერთი როგორ გადაარჩინოს, თუ მეორე არ დაღუპოს; **წარმწყმედელ-ი** დამღუპველი; **წარსანყმედ-ი** დასაღუპავი.

წახმა (პირდ. ობიექტი მრ. რიცხვში უნდა) 1. წალება: წავიხვამთ - წავილებთ, წავიერკავთ; 2. წართმევა: ქვანბნი წავუხვენ - გამოქვაბულები წავართვი; წაუხმან წაურთმევი.

წბილ-ი შერცხვენილი, სასირცხო. **ანბილობდა** არცხვენდა.

ნბოლა: სნბებოდა - ემორცხვე-
ბოდათ; სნბებოდეს - ემორცხვე-
ბოდეს. შდრ. შენბოლა.

წევნა: თუ რას მენვეი, მენივე - თუ
რამეს მეხმარები, მომეხმარე.

წერა ბედი (ვითომც რაც შუბლზე
ანერია კაცს).

წვერ-გამო უწვერული.

წვივ-მაგრობდა წვივ-მაგარი იყო.

წვთომა. ნახე წვთომა.

წვლილ-ი წვრილი: **ვწვლდები**
ვწვრილდები; **განწვლილი** გა-
წვრილებული. ნახე წვრილად.

წვრთა დარიგება, სწავლება.

წვრილად დაწვრილებით. ნახე
წვლილი.

წვთობილ-ი ბრძმედში გამომხურვე-
ბული.

წვთომა (1), წვთომა წვეთება; ცრემ-
ლი **სწვთების** - ცრემლი წვეთ-
წვეთად ჩამოსდის; **ცრემლ-ნან-
თობი-ი** ცრემლი რომ ჰქონდა ნა-
წვეთები.

წვთომა (2): მეფობისა ქმნისა
მწვთომ-ი ვინც მეფობას ეწვთე-
ბა, ცდილობს მისწვდეს (მისწვ-
თეს); მეფობის მსურველი.

წიგნ-ი წერილი.

წითელ-ი ოქროს ფული.

წილ: ჩემ წილ - ჩემ მაგივრად.

წილ-ი ნაწილი.

წინამძღვარ-ი წინამძღომელ-ი
გამძღოლი, გზის მაჩვენებელი;
გინწინამძღვრდეს შენი წინამ-
ძღვარი იყო.

წინარე ცოტა წინ.

წინას უწინ; **წინასცა** უწინაც; **წი-
ნასვე** წინდანივე.

წინაშება: ვინინაშე - გამოვგზავნე

(შენს) წინაშე, მოგართვი.

წინწალ-ი ნაპერწკალი.

წინწილა მუსიკალური საკრავი
(ლოთონისაგან გაკეთებული
ორი ჯამისებრი რამ ერთმანეთ-
ზე შემოსაკრავად).

წკანწკარ-ი წკარ-ი რაკრავი.

წლეულ-ი წლევეანდელი.

წმახე უძმროდ დამზადებული
მწნილი. (ს. ორბ.); ისრიმი(?)

წოდება: სწოდა - ეწოდება.

წრიალ-ი მათრახის დარტყმი-
საგან გამოცემული ხმა.

წრტიალ-ი დეზი.

წურვება: ცრემლსა ვერ იწურ-
ვებს - ცრემლი ვერ მოსდის.

წუხილ-ი დახუჭვა.

წყალ-ი (გადატანით) ბრწყინვა-
ლება, შევენება: სოფლისა წყალი
- ქვეყნის შევენება; წყალ- ჯა-
ვარი.

წყალვა: თავი არ მენწყალვის - თა-
ვი არ მებრალება.

წყლიან-ი ტკბილად მოუბარი,
მჭვერმეტყველი; ხუმარა; **წყლი-
ანობად** ხუმრობისთვის.

წყლულ-ი 1. დაჭრილი; **2.** ჭრილო-
ბა, ნაჭრევი: წყლულსა ახლად
რად **ინწყლულბ.**

წყნარ-ი 1. მშვიდი, აუჩქარებელი;
2. თავმდაბალი, არ-ამაყი; **წყნა-
რად** დამშვიდებულად.

ჭაბუკ-ი ყმა, მოყმე, რაინდი; **ჭა-
ბუკობა** რაინდობა; **საჭაბუკო**
ჭაბუკის შესაფერისი.

ჭავლ-ი მდინარე წყლის მოძრაობა.

ჭარმაგ-ი თეთრი ცხენი; **ჭარმა-
გოსანი** თეთრ ცხენზე მჯდომი.

ჭაშნაგირ-ი მეჭაშნიკე, გემოს მნახველი (საჭმლისა, სასმლისა).

ჭვირ-ი რაშიმე გამოტანებული სხივი; მჭვირს - სხივად მადგას; ჭვირს - ასხივებს, ანათებს.

ჭიპ-ი (ზღვისა) შუაგული, ცენტრი.

ჭირე ჭირი (ფორმა ხელოვნურია).

ჭირვა (1): იჭირვოდეს - ნუხდნენ.

ჭირვა (2): ვერ იჭირვოდეს სარანგინი - ვერ იჭერდნენ, ვერ აკავებდნენ პოლიციის უფროსები.

ჭირ-ნახულ-ი თავს გადანახედი სიძნელე; **ჭირნახულ-ი** მოსავალი (პურისა).

ჭმუნვა ნუხილი, დარდი; ნუ სჭმუნავთ ჩემთვის - ნუ სწუხართ ჩემთვის; რომ სჭმუნვიდე - რომ სწუხდე; **დაგაჭმუნოს** დაგადარდიანოს; არ **დაჭმუნდეს** არ შეწუხდეს, არ იდარდოს; **მჭმუნავ-ი**, **მჭმუნვარე** დარდიანი.

ჭნობა ჭკნობა; **ჭნობილ-ი** დამჭკნარი.

ჭორ-ი მოგონილი ამბავი, არ-ნამდვილი.

ჭრელ-ი 1. ფერად-ფერადი (საქონელი), ლარისა ჭრელობა - საქონლის ასორტიმენტი.. **2.** არ-მართალი, ტყუილი; არა ჭრელად - სისწორით, მართლად.

ხადილ-ი ნვეულება; მწედ ხადოდიან - მწეს ეძახდნენ.

ხადუმ-ი მსახური.

ხათუნ-ი ქალბატონი.

ხალას-ი შეურევნელი, წმინდა, ურიოშო.

ხალვა მარტოე ყოფნა, მარტოობა.

ხალვათ-ი იგივეა, რაც ხალვა: დაშალეს ქმნა ხალვათისა - მართოობა მოშალეს, შეიკრიბნენ: (სათათბიროდ).

ხამ: ხამს (და სხვ.) უნდა, საჭიროა; ერთი ვხამ ხელი მიწდორთა მერებად - ხელმა კაცმა ერთმა უნდა ვიარო მიწდვრებში; **ხმდა** საჭირო იყო.

ხამ-ი უბრალო ტილო ან უბრალო ბამბის ქსოვილი.

ხან-ი (1) დრო; **ხანა** (კნინ. ფორმა); **ხანიერ-ი** დროში უცვალებელი, ურყევი, მტკიცე; **უხანო** დროში ცვალეზადი, მერყევი, არა-მტკიცე.

ხან-ი (2). ყაენი, მეფე (თურქ და მონღოლ ერებში).

ხან-დაზმულ-ი რამდენიმე ხნის განმავლობაში ნამყოფი; **ხან-დაზმულობა** დაყოვნება.

ხანაგა. ეს სიტყვა სუფიებისა და დერვიშების მონასტერსაც ნიშნავს, მაგრამ „ვეფხისტყაოსანში“ უფრო სასტუმრო უნდა იგულისხმებოდეს.

ხანიერ-ი არა-მერყევი, დიდხანს ერთზე მდგომი. ნახე ხანი (1).

ხარაჯა კონტრიბუცია; **სახარაჯო** ხარაჯის გადამხდელი. ჩვენნი სახარაჯონია - ჩვენ გვიხდიან ხარაჯას.

ხარვა ტალავარი; პავილიონი.

ხარკ-ი იგივეა, რაც ხარაჯა (ნახე).

ხას-ი (1) მეფესთან დაახლოებული პირი; **ხასები**, **ხასნი** დარბაზის ერი.

ხას-ი (2) ნამდვილი, არა-ყალბი, ხალასი.

ხასიათ-ი თვისება; ღირსება; ყმა სოფლისა ხასიათი - ყმა ქვეყნის შვენება.

ხასობს კაი გუნებაზეა.

ხატაეთ-ი ჩინეთის ჩრდილო ნაწილი; **ხატაელ-ი** ხატაეთის მკვიდრი; **ხატათ** ლაშქარი - ხატაელების ლაშქარი; **ხატაური-ი** ჩინური აბრეშუმის ქსოვილი.

ხდა (1). (ხელისა). ნახე ხელის ხდა.

ხდა (2): სულთა ხდა - სულის ამოხდა, სიკვდილი.

ხაფ-ი (ხ მ ა, ს ი ტ ყ ვ ა) - ზარის დამცემი, საშინელი, მბრძანებლის ტონით წარმოთქმული: მან გ ა ა ხ ა ფ ო ს ხ მ ა ხ ა ფ ი, კვლა უფრო გ ა ს ა ხ ა ფ ა ვ ი; ხაფად - საშინლად, მედგრად; **სიხაფე** ზარის დამცემი ხმა, შემზარავი ხმა.

ხე: ჰხენ ჰხეობ, ხე ხარ; **მახია** ხედ მაქცია; **ახიოს** ხედ აქციოს; **უხებს** ხედ უქცევს; **იხოს** ხედ იყოს; **მეხოს** ხედ მექცევს; **ხე-ბული** ხედ აზრდილი.

ხეზ-ი წვრილი და გრძელი საბელი, ბანარი.

ხელ-ი (1): ხელის საურავი - ჩაბარებული სამოხელეო სამსახური; გაჭრა ხელია მიჯნურთა - გაჭრა მიჯნურების ხელობაა, მოვალეობაა; ხელად აქვს - შეუძლიათ; **ხელისა-ნ-ი** ხელქვეითნი. ნახე ხელობა.

ხელ-ი (2) გონ-წართმეული, გადარეული; **ხელ-მქმნელ-ი** ჭკუიდან შემშლელი; **ხელ-ქმნილ-ი** ჭკუიდან შემლილი; **ხელურად**

სულელურად; **ხელობა** გადარეულობა; **ვხელობ** ვირევი; **ახელებს** რევს, ჭკუიდან შლის; ვახელებ(დ) - ვრევედი; **ხელდების** ირევა, ჭკუიდან იშლება.

ხელ-აუპყრობლად ხელ-აუშვერლად; ხელ-ალუპყრობელსა - ხელ-მოუმართავს, უმწეოს.

ხელ-განპყრობით ხელის გაშვერით; ხელ-განპყრობილი - ხელ-გაშვერილი.

ხელ-გახსნილ-ი სისხლ-გაღებული (ხელიდან).

ხელთება ხელში ჩადგება.

ხელის ხდა (1) ხელის მოკიდება: ხელი ჰხადეს - ხელი მოჰკიდეს.

2. სარგებლის ნახვა: რას ხელსა ჰხდი - რას გარგია;

ნეტარ, ხელსა რასა მხდიან - ნეტავი რა სარგებელს ნახვენ ჩემში, რაში გამოვადგები; სიკეთისა **ხელის მხედელ-ი** რომელიც სიკეთით სარგებლობს.

ხელ-მანდილ-ი ცხვირსახოცი.

ხელობა (1): მე, რუსთველი ხელობითა - მე, რომელსაც რუსთავი მაქვს სახელოდ, მე - რუსთავის გამგე.

ხელობა (2). ნახე ხელი (2).

ხელოვან-ი ოსტატი, დიდი მცოდნე; **ხელოვნება (ხელოვანება),** დიდი ცოდნა, გამოცდილება; **ხელოვნობდეს** ცოდნით მოქმედებდეს.

ხელ-ყოფა ხელის მიყოფა, დანყება.

ხენვა კანის აგდება, აცლა: თოვლსა არ ეხენა თოვლს კანი არ აეგდო; აიხენა კანი აიცალა, აიხეთ-

ქა; ღანვნი **აახენა** - ლოყებზე კანი აახეთქა.

ხვად-ი მამალი (ლომი, ვეფხვი, მგელი, ძალი, კატა; საპირისპიროა **ძუ**): ძუ იყოს თუნდა ხვადია.

ხვალე ხვალ; **ხვალბა**: არ ახვალეს - ხვალისათვის არ გადადევს.

ხვარაზმმა ხვარაზმის შაჰი, ხვარაზმის მეფე. **ხვარაზმი** ამუდარიის ქვემო წელზე მდებარე სახელმწიფო იყო (სატახტო ქალაქი - ხივა). მე-12 ს-ის მინურულსა და მე-13-ის დასაწყისში (დაახლოებით 1206-1210 წ.წ.) ხვარაზმელებმა თავისი სახელმწიფოს საზღვრები დიდად გააფართოვეს ისე, რომ სპარსეთის უმეტესი ნაწილი ხელში ჩაიგდეს. უკანასკნელი ხვარაზმმა ჯალალედინი საქართველოსაც კი შემოესია და თბილისი აიღო (1226 წ.), მაგრამ არ დასცალდა: ხვარაზმი, როგორც სახელმწიფო, მონღოლებმა მალე მოსპეს (მე-13 ს-ის ოცდაათიან წლებში). ხვარაზმელებს თავისი ენა ჰქონდათ, - ხვარაზმული, სპარსულის მონათესავე, - მაგრამ, რაკი მათ გარკვეულ დროს სპარსეთის დიდი ნაწილი ეპყრათ, ამიტომ „ვეფხისტყაოსანი“ მათ სპარსების სახელით იცნობს. ნესტანი, რომელსაც ხვარაზმის მეფეზე უპირებდნენ გათხოვებას, წყრომით ამბობს: ესე ამბად არ ეგების, რომე სპარსნი გაგვიხასდენ, ე.ი. ლაპარაკი არ შეიძლება იმაზე, რომ სპარსელები დარბაზის ერად

გაგვიხდნენო, და ტარიელს ურჩევს, მამა-ჩემს ასე ჰკადრო: სპარსთა ვერა ვიქმ ინდოეთისა ჭამასა, ე.ი. ვერ ვიზამ, რომ სპარსელებმა ინდოეთი ჭამონო. - აღლუმი ვნახე, მეკეთა... აბჯართა ხვარაზმულობა - აქედან ჩანს, რომ ხვარაზმული აბჯარი განთქმული ყოფილა.

ხვაშიად-ი საიდუმლო.

ხვენა ხვენით (ხონით) გამოთლა (ჯამისა, ტაბაკისა, კოვზისა და სხვ.). პოემაში ეს სიტყვა შექმნის მნიშვნელობით იხმარება: მისსა მადლსა, ვინცა გხვენა - გაფიცებ იმის მადლს, ვინც შეგქმნა.

ხვრეტა დალევა (მოსმით): მახვრიტეს სახვრეტელია - წვენი დამალევინეს (ბულიონი, სუფი); სისხლის ხვრეტა - სისხლის დალევა, სმა; **მხვრეტი**-ი მსმელი; ნეტარძი ვინ სისხლი მისი შემახვრიტა ერთი თასი - ნატავი ვინმემ დამალევინა მისი სისხლი ერთი თასი.

ხლა: შავი ხლა თავსა ჰხლებია - აზრი ასეთია: შავი ქვა უხლია თავში (პოემაში ზმნა ვნებითი გვარის ფორმით არის მოცემული).

ხლდომა, **ხლტომა** ხტომა; ხლდებოდა - (მი)ხტოდა; **მხლტომელი**-ი მხტომელი; ფიცხლად **მომხლტომ-ი** ცხენისა - რომელიც სწრაფად მოახტება ცხენს.

ხლტუნება: მახლტუნებდიან - მახტუნებდნენ ხოლმე.

ხმდა. ნახე ხამ.

ხმევა: იხმევდეს მისთვის ოტასა - მისკენ გამორბოდნენ (ა. შანიძე, „ვეფხისტყაოსნის“ ენის საკითხები. III. ორი შესასწორებელი ადგილი: „მნათობი“, 1956, 12, დეკემბ.).

ხმელ-ი ხმელეთი.

ხმელობა: მას უც ხორციის ხმელობა - მას მარტო ხორცი უძევს, აქვს (ან: მას ხმელი ხორცი აქვს).

ხმეჭა ღმეჭა, სახის მანჭვა: პირის **მხმეჭელ-ი** - პირის მღმეჭელი, ვინც პირს (შიშისაგან) იგრეხს.

ხმოზა დაძახება: უხმო - იხმო; მიხმოებენ - მეძახიან.

ხომ-ნ-ი ხომლი (მრავალანი, ანუ პლეადა, - ვარსკვლავთ კრებული მეორე ეტლში, კუროსაში).

ხომალდ-ი დიდი ნავი (აფრიანი), გემი. [ერთს ხომალდად დასახელებულ ნავში - კაცნი მსხდარა].

ხოტბა შესხმა, შექება.

ხოჭა ხოკა.

ხრდალ-ი ჭაკი ცხენი; გადატანით: მშიშარა; ჯაბან-ხრდლურად - მშიშარასავით; **ხრდლობა** მშიშარობა.

ხრმალ-მახულ-ი ხმალ-გალესილი.

ხულ-ი უბრალო სახლი, ქოხი.

ჯაბან-ი მშიშარა.

ჯავარ-ი გოვარი, ძვირფასი თვალი, კერძოდ, მარგალიტი.

ჯავრ-ი წყენა; **იჯავრეს** იწყინეს; **ჯავრიან-ი** ნაწყენი.

ჯავშან-ი ჯაჭვის პერანგი.

ჯალაბ-ი წვეულება, მონვეული ხალხი; **ჯალაბობა** წვეული ხალხი.

ჯან-ი ძალ-ღონით სავსე, მძლავრი.

ჯარვა: ეჯარვიან - ეხლებიან, ეტმანსებიან; ჯარვით - ერთად დაძახებით. ნახე ჯრა.

ჯაჭვ-ი ჯავშანი, რკინის რგოლებისაგან ან მობრტყო ნაჭრებისაგან შემდგარი (საომარი ჩასაცემელი).

ჯეონ-ი ამუ-დარია (მდინრე კასპიის ზღვის გაღმა მხარეს).

ჯერობა: გვმართებს მისივე ჯერობა - გვმართებს, რომ მასვე დავსჯერდეთ; რასაც ოდენ იგი სჯერა - რითაც კი იგი კმაყოფილია; არ ვსჯერვარ - არ ვარ მისი კმაყოფილი.

ჯერეთ, ჯერთ ჯერ.

ჯიქ-ი ლეოპარდი (ვეფხვისებრი ცხოველი; ავაზაც ვეფხვისებრი, მაგრამ მომცროსა, მას ევროპაში გეპარდს ეძახიან).

ჯოგ-ი „ჯოგი“ შინაურ ცხოველთაგან ჩვეულებრივ ცხენების კრებულს ეწოდება, მაგრამ პოემაში ეს სიტყვა აგრეთვე ნადირთა კრებულს აღნიშნავს (ჯოგი ნადირთა) და ფრინველსასაც (გნოლის ჯოგი).

ჯრა: იჯრებოდა - ბევრი იყო ერთად, ირეოდა; იქმენ ჯრასა - ჯგუფ-ჯგუფად იკრიფებიან. ნახე მიჯრა, მოჯრა; შდრ. ჯარვა.

ჯუბა უსახელო (ან მოკლე-სახელოიანი) ჩასაცემელი, წინ გახსნილი.

ჯუბაჩა მომცრო ჯუბა.

ჯუბაჩობა (ზოგ ხელნაწერში და ვახტანგის გამოცემაში ჩუბაჩობა

იკითხება). ხსნიან როგორც ალებ-
მიცემას (დ. ჩუბინაშვილი).

ჰა, ჰა იგივეა, რაც ჰაი.

ჰაი მწუხარების გამომხატველი
შორისდებულნი: „ჰაის“ ჰუმინდი -
„ჰაის“ იძახდი, ოხრავდი.

ჰგავს; ჰგავს, თუ ჩანს, რომ.

ჰგია დაგებულია.

ჰე 1. ნოდებითში დაყენებული
სახელის წინ ხმარებული
ნაწილაკი: ჰე ვაზირო; ჰე დაო;
ჰე ძმაო; **2.** ცალკე ხმარებული
შორისდებულნი: ესაკვირველა,
ჰე, დია.

ჰმართიხარ ამართულხარ.

ჰრთავს დართული აქვს, ერთვის.

ჰხენ. ნახე ხე.

